

تەنھەسەر رەوان

بۇ تەنھەسەر قورئان

بەرگى [۱۰]

نەوسىنە

مەلا مەھمۇدى گەلەلە

جزمى [۲۰]

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

تەفسیری رەوان

بۆ تیگە‌یشتنی قورئان

بەرگی دەیه‌م

نوسینی

مە‌لا مە‌حموودی گە‌لا‌ئە‌یی

جزمی (۲۰)

بسم الله الرحمن الرحيم

❁ تەفسىرى رەۋان بۇ تىگە يىشتىنى قورئان .

❁ نوسىنى : مەلا مەحمۇدى گەلەلىي .

❁ چاپى يەكەم .

❁ چاپخانى ئۆفسىتى تىشك .

❁ تىراژ: (۵۰۰) دانە .

❁ ژمارەى سپاردن : (۳۶۹) ى سالى ۲۰۰۲ .

❁ مافى چاپکردنەۋەى پارىژراۋەو تەنھا ھى نوسەرە .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نگه گانی تاک و تنه نهای خود او نیشانه ی ده سه لاتی بی سنووری

قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ

عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ ۚ ؕ اللَّهُ خَيْرٌ مَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ
مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ

أَنْ تَنْبِتُوا شَجَرَهَا ۚ ؕ أَلَيْسَ اللَّهُ بِلَهُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا
رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۚ ؕ أَلَيْسَ اللَّهُ بِلَهُمْ

أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ

وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۚ ؕ أَلَيْسَ

مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا نَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي

ظُلُمَاتٍ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَّحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ

رَحْمَتِهِ ۚ ؕ أَلَيْسَ اللَّهُ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
 أَئِلَٰهَةٌ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٤﴾

دوای تہوہی پەرورہ دگار لہ نایہ تہ کانی پیتشودا چیرۆکی چوار پیغہ مہری
 لہ گہل نہ تہوہ کانیان دا بۆ گیراینہوہ، باسی لہ ناوبردنی تہو نہ تہ وانہ و جۆری
 لہ ناوبرد نہ کە یانی بۆ کردین: کە بہ ہۆی ہاوہ لدانان بۆ خوداو بتپہرستی و
 ہلگہرانیہوہ لہ سروشت و فہرمانی پەرورہ دگارو سوور بوون لہ سہر کارو کردہوہ
 قیزہونہ کانیان، خودا بہ غہزہ بی خۆی ریشہ کیشی کردن.. تہ مجار بہ لگہی جۆراو
 جۆری ہینانہوہ لہ سہر دہسہ لاتی بہر فرانی و یارمہ تیدانی پیغہ مہرانی بہ سہر
 دوژمنہ کانیان دا، فہرمانی بہ پیغہ مہر و خوشہ ویستی خۆی حہزہ تی (محمد) ﷺ
 کرد: کە شوکرو سوپاسی خودا بکا لہ سہر تہو نیعمہ تانہو دروود بنیتری بۆ سہر
 گیانی تہو پیغہ مہرہ ریزدارانہ: کە لہ پیتناو گہ یاندنی پە یامی یەزدان دا
 کە متہر خہ مییان نہ کردو بہ لیٹہاتوویی تہرکی سہر شانی خۆیان تہ نجام دا. تہ مجار
 رەدی بتپہرستہ کانی دایہوہو جۆرہا بہ لگہو نیشانہی بہ ہیتزو پتہوی ہینانہوہ
 لہ سہر تاکو تہ نہایی زاتی پاکی و دہسہ لاتی رہا و بی سنووری لہ دروستکردن و
 بہ دیہیتان دا...!

دہ فہرموی: ﴿قُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ تہی موحہ مہد! بلی سوپاس بۆ خودایہ، حہمدو
 سوپاسی خودا بکە لہ سہر تہو ہہموو نیعمہ تہ مہزنو جۆراو جۆرانہی: کە لہ ژمارہ
 نایہن و بہ بہندہ کانی خۆی بہ خشیون، ہەر و ہسا سوپاسی خودا بکە لہ سہر
 تاییہ تہندی زاتی پاکی بہو صیفہ تہ بہرزو شکۆمہندیانہی پیتانہوہ (متصف) ہ.
 بہو ناوہ جوانانہی کە ہہنی و ہاوار ی لی دہ کری پیتان! ﴿وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ
 اصْطَفَىٰ﴾ تہی موحہ مہد! دروود بنیرہ بۆ سہر گیانی پاکی تہو بہندانہی خودا: کە
 ہہلی بژاردون بۆ فروستادہ بی و پە یامی خۆی پیتا ناردوون بۆ سہر بہرہی ئادہ میزاد،

ئەوانیش بەوپەرێ دڵسۆزییەو ئەمرکی سەرشانی خۆیان ئەنجام داو و پەيامی ئاسمانیان بەدانیشتوانی سەر گۆی زەوی راگەیاندا.

فەرمانە که بە پێغەمبەر ﷺ کراو: کەبەر دەوام بێ لەسەر حەمدو سوپاسی خودا و ناردنی دروود بۆسەر گیانی پێغەمبەرەوان هەروەها موسوڵمانانیش فێری ئەم حەمدو سوپاسە بکا و ئەوانیش چا و لەو بکەن!

بەشیکیش لەو نێعمەتانە هیدایەتدان و رزگار کردنی پێغەمبەرەوان و موسوڵمانانە، یارمەتیدان و سەر خستینیانە بەسەر دوژمنانیان دا و ریشە کێشکردنی دوژمنانە، نمونەی ئەم نایەتە نایەتێکی ترە: کە دەفەرموی: ﴿سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين﴾ (الصافات/ ۱۸۰-۱۸۲).

ئەجار دواي ئەم پێشەکی و رێ خۆشکردنە، لەدەرگای ئەو دڵانە دەدا، کە ئینکاری نایاتی خودا دەکەن و سەرەتا پرسیاریکیان ئاواستە دەکا: کەتەنیا وەلامێکی هەیە و بەس! دەفەرموی: ﴿الله خير أما يشركون؟﴾ ئایا ئەو خودایە ی ناوی (الله) یەو خاوەنی شکۆمەندی و توانا و دەسەلاتی رەهایە، ئەو شیاوترە بۆ پەرستێ و بەندایەتی بۆ کردن یان ئەم خودا درۆزنانە بەناحق کردویان بەهاوەلی خودا و دارای هیچ شتێک نین؟؟ ئەوشتانە: کە ئەوان کردویان بەهاوەلی خودا بت و صەنەم بن یان فریشتە و جندۆکە بن یان هەر مەخلوقێکی تری ئەمەخلووقاتێ خودا، شیاوی ئەو نەبێتە هاوەلی خودا و پەرستشی بۆ بکری. چ جایی بگاتە ئەو ئاستە لەخودا باشتر بێ! هەرگیز بەدلی عاقل دا نایە: کە مووازەنەو هاوکیشەبی بکا لەنیوان ئەوشتانەو خودادا، بۆیە بەم ئیستیفهامە ئینکار نامیزەو بەم شتێوازە: کە کۆمەڵێک سەرزنەشت و (تەهکم) و (تبکیت) ی لەخۆ گرتوون و لۆمەیان دەکا لەسەر ئەو: کە بپەرستییان هەلباردووە بەسەر عیبادهتکردن بۆ خودادا، مەبەستە کەش ئاماژەکردنە بۆ گومپایی و نەقامی ئەوان. ئەگینا ئاشکراو غایانە: کە هیچ خێرو بیرێک لەبەندایەتی کردنی ئەواندا نەبێ هەتا شیاوی ئەو وەبێ بەرامبەریان لەگەڵ خودای بەدیھێنەر و زانا و دانادا پێ بکری، کەوابێ (مووازەنە)

بۆیە پیغەمبەر ﷺ ھەركاتى ئەم ئايەتى دەخویندەو دەیفەرموو: (بەل الله خیر و أبقی و أجل و أجل و اکرم).

دهه رموی: ﴿أفمن خلق السموات والأرض وأنزل من السماء ماء فأنبثنا به
حدائق ذات بهجة ما كان لكم أن تنبتوا شجرها﴾ تایا بتپه رستی و عبادته تکردن
بۆ ئەو شتانهی سودو قازانجیان به دهست نیه باشه یان عبادته تکردن بۆ خودایه که:
که به دیهینه ری ئاسمانه کانه بهو هه موو جوانی و به رزی و فراوانییه وه له گهڵ ئەو
حه مکه ته ستیره مانگ و خۆره ی له فه له که و جه مسهرو هیله کانیان دا دین و ده چن؟؟
ههروه ها زهوی دروستکروه بهو شیوه ی بگوچی بۆ تیدا ژیان، کیتو دۆل و سارای
تیدا ره خساندون، ته مجار له ئاسمانه وه بارانمان بۆ سه باراندوه درهخت و ره وه کمان تیدا
رواندون! ته گهر باران نه بوایه نه ده پروان، ده ری او زێ و چۆم و کانی او بیرو شه لمان
تیدا ره خساندون، باخچه و باغو دارستانمان تیدا خولقاندوه، به رو بوم و دانه و یله مان
تیدا به دی هیناوه، جوړه ها ئاژله و گیانه به ری ترمان تیدا دروست کردوه، ته مانه
هه موویان بۆ به رژه وه ندیی ئیوه ی ئاده میزاده، بۆ دابین بوونی رزق و روژی ئیوه یه،
بۆ ژیاغوشی و له زهت و هه رگرتنی ئیوه یه، خو ته گهر په ره وه ردگار نهو گیاوو گژو دارو

دره خته ی بۆ ئیوه نه خوئقاندایه، که ی ئیوه دارای نه وه تان هه بوو بیانپوینن؟؟ ئیوه ده سه لاتتی به دیهینانی چله گیایه کتان نیسه دارای خوئقاندنی ده نکه دانه ویله یه ک نین!!!

هه ر خودا خوئقیننه رو به دیهیننه ره، هه ر نه و رزق و رۆژیده ره ﴿أَلَمْ يَكُن مَعَهُ﴾ نایا ده گونجی و عه قل په سندی ده کا له گه ل هه بوونی خودای تاک و ته نیاو به تواناو زانادا خودای تر هه بن، عیباده تیان بۆ بکری؟؟ نه خه یر خودای تر نین و هه ر (الله) خودایه و هه ر نه و شیای په رستش بۆ کردنه! وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرموئ ﴿وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنَ الْه﴾ (المؤمنون/۹۱).

به لام نه م موشریک و نه فامانه سهریان لی تیك چوه، گو مریبون، له حق لایان داوه و چوونه ناو زلکاوی باطل و فه ساده وه، هاوه ل بۆ خودا داده نین و غه یری خودا ده به نه ریزی خودا و به ندایه تی بۆ ده کهن!!

بیگومان دیمه نی باغو باخچه ی رازاوه و رهنگاو رهنگی گول و گه لاکانی، به رو بوم و میوه جاتی، بۆنی خوش و دیمه نی جوانی، تیفکرین و سه رنج لیدانیان داخوازی نه وه ن ته عجدو ته قدیسی خودایان له سه ر بکری. نه وه مان داوا لی ده کهن: که پتویسته به ندایه تی بۆ به دیهیننه ری نه و گول و گولزاره بکری، تیفکرین له بوونه وه؛ له تاکه کانی بوونه وه هه ر له دارو دره خت و روک و کانیاو و چۆم و ده ریاوه، تا ده گاته ئاده میزاد خوئ و گیانله به رانی تری ناو ده ریاو و وشکانی به پتپۆ و خشۆک و باله فره یه وه: هه موو هانده رن بۆ ئیمان هیئان به هه بوونی خودایه کی بالاده ست و کاردروستی هه میشه زیندوو زاناو دانا.

چونکه رهنگاندنی تاقه گوئیکو ته نسیق تییدا، گه و ره ترین هونه رمه ندی ئاده میزاد له ئاستی دا ده سه وه سانو جۆش داماو. مه وجاندنی رهنگه کان و پیکه وه گونجان و تیکه لیبوونی هیله رهنگیه کان و پیکه خستنی په لکه گه لاکانی تاقه گوئیك کاریکی سه ر ئاسایه و له توانای ئاده میزاد دا نیه نه نجامی بدا چ جایی بتوانی ژیان و گه شه و نه ش و نما بخاته دره خته که خویه وه، که وابوو به هیچ جوړی له توانای ئاده میزاد دا نیه دره ختیك، یان روک کیک به دی بیتی، به لکوو ئاده میزاد چه ندیک

هزانست و زانیاری دا پیشکه‌وتن به‌ده‌ست بیتی هه‌رگیز په‌ی به‌نه‌یتی ژیان ناباو
نازانی روح چیه و نه‌یتی گیان و زیندویی ناو گیانله‌به‌رو دره‌خت و روک نادۆزیتته‌وه و
به‌به‌رامبه‌ری دا کۆله‌واره.

هه‌تا ئیستا و له‌مه‌دواش ئاده‌میزاد نازانی ئهم ژيانه چۆن هاتوه و چۆن دروست
سوه و چۆن دروست ده‌بی و چۆن په‌یوه‌ندی به‌ماده‌وه ده‌کا!! به‌ناچاری ده‌بی
یگیترینه‌وه بۆ تاكه سه‌رچاوه سه‌ره‌کی و بی نمونه‌که‌ی: که په‌روه‌ردگاره.. نه‌تۆ
چارت نیه و چهنديک له‌م باره‌وه خۆت ماندو بکه‌ی و به‌تو‌ی بزانی گیان چیه و له‌چی
به‌یدا ده‌بی بیته‌ده‌یه و خۆ ماندو کردنه، زوربه‌ی زۆری کافرو گومراکان برپایان
ابوه: که‌خودا به‌دیته‌نه‌ره، ده‌یانزانی دروست کاری بوونه‌وه‌ر به‌ئاسمان و زه‌وییه‌وه و
هه‌وی تییان دایه (الله) یه له‌م باره‌وه که‌سیان نه‌ده‌کرد به‌هاوه‌لی خودا ته‌نها
په‌روی عیباده‌ت بۆ کردنه‌وه هاوه‌لیان بۆ داده‌نا وه‌کوو له‌شوینیکی تردا ده‌فرموی:
﴿وَلَنْ سَأَلْتُمْ مِنْ خَلْقِهِمْ لِيَقُولَنَّ اللَّهُ﴾ (الزخرف/۸۷) یان ده‌فرموی: ﴿وَلَنْ سَأَلْتُمْ مِنْ نَزْلِ
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا لِيَقُولَنَّ اللَّهُ﴾ (العنکبوت/۶۳)

ئه‌جار قورئان سه‌رنجی ئاده‌میزاد راده‌کیشی بۆ حه‌قیقه‌تیکێ تری بوونه‌وه‌رو
هه‌رنگاریان ده‌بیته‌وه و ده‌فرموی: ﴿أَمْ مِنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا﴾ واته: ئایا
عیباده‌تکردن بۆ بت و سه‌نه‌میک باشه: که‌هیچ سوود و قانزنجیان لی چاوه‌پوان
ناکری؟ یان بۆ خودایه‌ک که‌زه‌وی واره‌خساندوه به‌که‌لکی قه‌رارگای ئاده‌میزاد و شتی
ریش بی، ئهم زه‌وییه‌ گه‌وره‌و فراوانه‌ی وادروست کردوه ئاوو هه‌وای سازگار و
به‌باره بۆ تیدا ژیان، جم و جوولی به‌جۆریکه‌ بگه‌نجی له‌گه‌ل ژیانگیانله‌به‌رانی
سه‌ری، نه‌وه‌نده خیرا هه‌لناسورپی قه‌باره‌کانی سه‌ری به‌گیاندارو بی گیانه‌وه خۆی
سه‌ر نه‌گرن و فریایان بدا!! نه‌وه‌نده‌ش به‌هیواشی هه‌لناسورپی: که‌زیانی بۆ
گیانله‌به‌ران و دارو دره‌خت بی! خۆ نه‌گه‌ر دووری و نزیککی زه‌وی له‌خۆرو مانگ
ه‌کوو ئیستای نه‌بوايه، یان نه‌گه‌ر قه‌باره‌و شکل و شیوه‌ی گه‌وره‌تر یان بچوکر
بوايه، یان سورانه‌وه‌ی مانگ به‌ده‌وری دا خیراتر بوايه یان.....هتد نه‌وه‌ زه‌وی
به‌که‌لکی ژیان نه‌ده‌هات و گیانله‌به‌ران نه‌یان ده‌توانی تی یدا بژین.

هه لبه ته نه و کاته ی قورئان نازل بووه ئاده میزادان جگه له پیغه مبه ر ﴿ به م شیوه ی نه مپو چۆنیه تی بوونه و هرو هه ل سورانی قه باره کانی: که تیتیدا هه ل ده سورین نه زانیوه، له نایه تی ﴿أم من جعل الأرض قراراً﴾ نه و وردیات و عه جایه باته ی چۆنیه تی و هه ل سورانی زهویان هه ست پی نه کردوه، به لام به شیوه یه کی ئیجمالی بینویانه سه ر زهوی به که لکی تیتیدا ژیان دی و ناتوانن لافی نه وه لی بدهن: که شتیکی تر هه بی له به ته کانیان و غهیری به ته کانیان هاویه شییان هه بی له دروستکردنی زهوی دا، به م شیوه جوان و پیک و گونجاوه، نه مهش به سه بو به لگه هینانه وه، له هه مان کات دا ده که هه ل ده گری زانیان چین دوا ی چین به گویره ی زانیاری خویان و پیشکه و تنی باری روشنبری سه رده م مانای تازه و زانست نامیزی لی و هرگرن و روژ دوا ی روژو سال دوا ی سال مانای تازه ی لی دربینن، نه مهش مو عجیزه یه کی تری قورئانه و دیارده یه کی تاییه ته به و که لامه ئاسمانیه وه: چونکه خیطابه که ی بو هه مو عه قل و هوشیکه، بو هه مو و دل و دهرونی که به در یژایی میژوو... که وابوو: هه ر که سه ده توانی به گویره ی عه قل و زانیاری خوی مانای لی و هر بگری!

﴿و جعل خلافاً﴾ پهروهردگار له زهوی دا کتوو دۆل و دهشتایی رسکاندون و به ناو زهوی دا زی و چۆم و چه میلکه ی دروست کردون!

چۆم زی یه کان له زهوی دا رهگی ژیان و نیعمه تی پهروهردگارن بو گیانله بهران، نه و زی و چۆمانه به ناوی دا له باکوره وه بو باشوورو له باشووره وه باکو رو له خۆره لاته وه بو خۆرئاوا و به پیچه وانه وه ده کشین و زهوی شهق ده کهن، له گه ل خویان فه ربه ره که ت و ژیان نه قل ده کهن، چۆم پیک دی له کۆبون ه وه ی ئاوی باران به شیوو دۆله کان داو دوا یی یه کدیگیر بوونیان له شیوه ی چۆمیکی گهوره یان پچوک داو کشانی به ره و خوار به گویره ی ولاته که.

نه و خودایه ی بوونه و هری به دیهیناوه هه ر نه و نه خشه ی چۆنیه تی کشانی چۆمه کانی کیشاوه، هه ر نه و سه رچاوه کانی به دیهیناوه، هه ر نه و له به رزایی یه وه بارانی باراندوه هه ندیک ی له طبعه قه کانی زهوی دا په زمه نده کردوه و کردویه تی

بەسەرچاوەی هەمیشەیی زی و چۆمەکان: کە لەشیوەی کانیاو و بلقاو و شەلال دا لەزەوی هەڵدەقوڵێن و دەبنە سەرچاوە بۆ ئەو چۆمانە. هەلبەتە کەس ئەوەندە بێ عەقل و بێ دەماغ نیە لافی ئەو لێ بدا: کەشتیک هەبێ جگە لەخودا ئەو چۆمانە بەدی هێنابن، یان هاوبەشی خودایان کردبێ لەبەدیەتانیان دا!!

﴿وجعل لها رواسي﴾ پەرورەدگار لەزەوی دا کتوی بەدیەتاون، وەکوو بزمار لەزەوی دا دایکوتاون و لەنگەری زەویان راگرتوو، ناهێلن لەرەبکا، لەزۆرەیی شوێن دا ئەم کێوانە سەرچاوەی چۆمەکان و لەوانەو ناو هەڵدەقوڵێ و سەرەوژێر بەرەو شیوو دۆڵەکان هەڵدەپژێ و زی و چۆمەکان پێک دێن.

﴿وجعل بين البحرين حاجزا﴾ پەرورەدگار لەنیوان ئاوی شیرین و گوارا و ئاوی سوێردا نێوەندی دانائە، واتە: لەنیوان دەریای سوێر و تال و چۆمی شیرین و گوارا دا پەردە ی دانائە. (بەشیوەی تەغلیب) بەچۆم دەلی دەریا، چونکە مادەکیان کەئائە هاوبەشە لەنیوان دەریاو چۆم دا.

زۆرەیی وەختیش پەردە ی نیوان دەریاو چۆم پەردە یەکی سروشتی یە، ئەویش بریتییە لەوەی ئاستی ئاوی چۆم لەئاستی ئاوی دەریا بەرزترە، ئاوی چۆمەکان دەرژێتە ئاوی دەریاکان، مەجرای چۆمەکان لەلایەن ئاوی دەریاکانەو داناپۆشری، بەم شیوە ئاوی شیرین و گوارای چۆمەکان تێکەڵ بەئاوی تال و سوێری دەریاکان نابێ، بۆئەوەی ئاوی دەریا رۆلی خۆی بگێڕێ و سەرچاوەی باران بێ، ئەو هەوا یە سەر خۆی بەپاکی بێنیتەو، هەر وەها بەهۆی ئەو تال و سوێری یە ئاوی دەریاکان بۆگەن ناکا، ئەگەر وانەبوا یە بەهۆی مانەو ی زۆر بۆگەنی دەکرد.

هەر وەها ئاوی چۆمەکانیش بۆ خواردنەو ی ئادەمیزاد و ئاودانی گیانلەبەرانی ترو ئاودێر کردنی باغ و باغات و دارو درەخت و گژو گیا بەکاربەیندري!

تەنانەت لەو کاتەش دا: کە ئاستی روبەری چۆم لەروبەری دەریا لەبەر هۆیەکی لەهۆیەکان نزم تریش بێ لەمپەری نەهیشتنی تێکەڵاوبوون هەر بەردەوامە، چونکە سروشتی خودی ئاوەکان لێک جودان؛ ئاوی چۆم سووکەو ئاوی دەریا قورستەر،

مه جرای هه ردوکیان بهرده وام لیك جودان و تیکهل بهیه کتر نابن و هیچیان بهسه
 نهوی تریان دا زال نابی، نه مهش قانون و یاسای خودایه له دروستکردنی بوونه وهردا
 ناوا بهوشیوه دوو شله مهنی لهیه ک ماده له په نایه کهوه تیکهل بهیه ک نابن.

دهی کی نم ته صیمه ی د ناوه؟ کی هیه لافی نهوه لی پدا: که غیری خودا
 نه مهی به دیهیت ناوه؟ به کیه تی قانونی بوونه وهر و به کیه تی ته صیم و خهریته و
 له عاقله ندان ده کن ئی عتراف به تاک و ته نهایی به دیهیتنه بکن ﴿بل اکثرهم
 لا یعلمون﴾ وه لی زوریه ی زوری ناده میزاد نه ندازه ی گه وره ی به توانایی و دانایی
 خودا نازانن، هست به زیانی بته رستی خویان ناکهن، نازانن خودا په رستی و
 به کتاپه رستی چهند به سوده بویان!!

نمونه ی نم نایه ته چهند نایه تیکی تره وه کوو ده فهرموی: ﴿الله الذی جعل لکم
 الارض قراراً والسماء بناء﴾ (غافر/۶۴)

یان ده فهرموی: ﴿وهو الذی مرج البحرین هذا عذب فرات وهذا ملح اجاج وجعل
 بینهما برزخاً وحجراً محجوراً﴾ (الفرقان/۵۳) نه مجار سیاقی قورئان له رانواندنی
 دیمه نه کانی بوونه وهره وه ده گوژیته وه بو دیارده تایه تمه ندیه کانی خودی خویان و
 ده فهرموی: ﴿أم من یجیب المضطر اذا دعاه ویكشف السوء ویجعلکم خلفاء
 الأرض﴾ نایا نهو شته هیچ له بارا نه بوانه ی بی گیان و هستن باشن بو خودایه تی و
 شیایو په رستش بو کردن؟ یان نهو خودایه ی به هانای لی قه و ماوو داماوانه وه دی
 نه گهر هاواری لی بکن، ناخوشی و تنگانه و به لایان له سهر لاده باو ده یانکاته
 جیگرو میراتگری پشینان، چین له دوا ی چین ده یانکاته میراتگری به کتری!
 ﴿المضطر﴾ که سیکه نه خویشی یان هه ژاری و به لاو کاره سات وای لی بکن هاوار
 بولای خودا بکاو په نای بویه ری!!

لیقه و ماو له کاتی تنگانه و ناخوشی دا بوی دهرده کهوی: که جگه له خودا
 کهس فریاد رهس نیه، کهس ناتوانی بیته په ناو به هانایه وه بی، نه وانه ی ده کهونه
 حاله تی تنگانه و روبه روی مردن ده بنه وه لهو سات و کاتانه دا بویان دهرده کهوی: که

س به که لکی هاوارلیتکردن نایه، هه موو په ناو پشتیوانیک له بیر ده چنه وه جگه
خودا که سی تر به خه یال دا نایه، نه وانه ی ده خرنه زیندانی ره شی طاغوت و
هوره کان، ده خرنه رینه ژوریک کی ته سکی چوار دیواری بی په نجره وه دهرگا له سهر
ندراوه؟ هاواریان به که س ناگا، نه وانه باش خودا ده ناسن و به دل سوژی هاواری لی
که نه و هانای بو ده به نه. که م که س هه نه له کاتی ته نگانه و لیکه ومان دا له کاتیک دا
و کاره سات تابینه قاقای ده گرن خودای بیر نه که ویتته وه هانای بو نه با!

ئاله وکاته ته نگانه و ناخو شییانه دا ئاده میزاد سهیری ده ورو بهری خو ی ده کا،
پوانی بی یارمه تیده وه هوکاری رزگار بوونه، نه و هیزو یارمه تیده رانه ی له وه پیش
ستی بی ده به ستن هیچیان پی ناکری نه وانش وه کوو خو ی ده سه وه سان و داماون،
زیک نیه رزگاری بکاو به هانایه وه بی، ئاله م کات وه لویستانه دا سروشت به ناگا
و پهرده ی غفله تی له سهر لاده چی و له ناخوه هه ست به هه بوونی هیزی خودایی
کاو ده زانی جگه له نه و که سی ترشیایو به فریا که وتن و به هانا هاتنه وه نیه،
هوکاتانه دا ئاده میزاد له ناخوه روده کاته (الله) هانای بو ده با، ته نانه ت نه گهر
ره پیش له کاتی خو شی و له شساغی و هه زانی دا خوداشی له بیر چو ویتته وه له و
تانه دا وه بیر ده که ویتته وه به باشی دهیناسی و به دل سوژی هاواری لی
کاو هانای بو ده با.

﴿إِلَهَ مَعِ اللَّهِ﴾ ئایا ده گونجی نه و خودایه ی نه وه زات و صیفاتنی خودایه کی
لی له گه ل دا بی؟! ئایا جگه له خودای زاناو داناو به توانا که سیکی تر هه یه نه و
رده وه و صیفاتانه ی لی بو هشیته وه؟ که سیکی تر هه یه شیایو لی پارانه وه و
بیاده ت بو کردن بی؟

نه خه بیر جگه له خودا که سیکی تر نیه شیایو خودایه تی بی، هاواری لی بکری
هانای لی قه و ماوانه وه بی!!

﴿قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ﴾ ئای چهند به که می یادی نیعمه ته کانی خوا ده که نه وه،
چند سپله و پی نه زانن؛ چهند غافل و بی ناگان له و که سه ی شاره زایستان ده کا بو
ببازی حق و راست و زهوی بو رام کردن، هوکاری تیدا ژیاننی بو ره خساندون،

عه قلو و هوش و هیرو توانای پی داوون بوئوهی سروشت بو بهر ژوه وندی خوتان رام بکه نو به کاری بیتن، مردن و ژیانی بو ئیوه داناو، چین له دوای چین شوینی به کتری ده گرنه وه، نه گهر مردن نه بوايه و ناده میزادانی کون بمانیه، ئیستا سهر زهوی هیئنده قهره بالغ ده بوو، جیگا نه ده بووه وه، ژیان تییدا زه همت تر ده بوو، ره وره وهی حه ضارته و بیر کردنه وه سست و بی گور ده بوو له پیشکته و تن دا. شوینی به کدیگر تنه وه واده کا بیرو بوچوون و نه زمونه کان تازه گهری و پیشکته و تنیان تییدا بیتته جی، شیوه و نه مه طی ژیان گورانکاریان تییدا بکری به بی ته وهی کون و نوی به رهنگاری ببه نه وه لیك هه لبه زنه وه، خوئه گهر ناده میزادانی کون بمانیه و تیكه له به ناده میزادانی سهر دم بونایه، ره وره بوونه وه و ئیعتراض گرتن له نیوانیاندا هیئنده زورو بی شومار ده بوون ره وره وهی پیشکته و تن و ژیاریان پهك ده خست و ژیان له شوینی خوی ده وه ستا. خوئه گهر ناده میزاد بیر لهو حه قیقه تانه بکاته وه و تییان بفکری ههر گیز په یوه ندیی له گهل خودادا نه ده پچرا و په یوه ندیه سروشتی به نه زه لی به که ی ده مایه وه و ساته وه ختیك له خودا غافل نه ده بوو که سی تریشی نه ده کرده هاوه لی!

ئه مجار سیاقه که هه ندی حه قیقه تی تری ئاشنا به ژیان ناده میزاد راده نوینی و ده فهرموی: ﴿أَمْ مِنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظِلْمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ؟﴾ نایا نهو خودا دروژنانه ی ئیوه به خودایان ده زانن هیچیان له ده ست نایه باشن؟ یان نهو خودا گهره وه مه زنه باشه: که رینمویی ئیو ده کا له تاریکایی شه ودا، یان تاریکایی ناو ده ریادا کاتی رینگاتان لی هه له بوو، ره هه نو مایه تان ده کا به هوی نهو به لگه و نیشانه زهوی و ئاسمانییانه وه: که له بوونه وه ردا ره خساندونی عه قلو و هوشی پیداون له وشکانی و ناو ده ریاهه وادا ریگا ده برن و قوناغ و مه نزلی خوتان ده زانن، کاروانسه راو فرۆکه خانه و به نده ره کانی خوتان لی تیك ناچی، هه رکاتیکیش رینگاتان لی هه له بوو به هوی کیوو دۆل و ساراو نه ستیره و دیارده کانی تری سروشته وه رپیازی خوتان ده دۆزنه وه.

وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿وعلامات بالنجم هم یهتدون﴾ (النحل/۱۶) یان ده فهرموی: ﴿وهو الذی جعل لکم النجوم لتیهتدوا بها فی ظلمات البر البحر﴾ (الانعام/۹۷)

هه روه ها نه و که سه ی (با) ده نیتری وه کوو مزگی نی باران: که ره همه تی خودایه وهی مردو زیندو ده کاته وه.

﴿أإله مع الله؟﴾ نایا ده گونجی خودایه کی تر هه بی له گهل خودای مهزن دا ئه م وونه وه ره یان نه خسه کی ش کردبی؟! نه خهیر خودای مهزن بوخوی ته نیا ئه م وونه وه ره ی ره نگریژ کرده وه به دیهینا وه، که س ها وه لی نیه وه هر خوی خودایه وه هر خوی پهروه ردگار ﴿تعالی الله عما یشرکون﴾ خودای مهزن زور بهرزو پیروژتره سه وهی ها وه لی هه بی، ئه وه خودا دروژنانه ی ئه وه نه فامانه به خودایان ده زانن، خودانین و شیای خودایه تی نین، ئه وانه بوختانیان پی ده کهن!!

کو تایی ئه م سه ر کوتانه وهیه به ئاراسته کردنی پرسیار لیان ده باره ی چو نیه تی روستکردن و مراندن و زیندو کردنه وه رزق و روژی پیدانیان ته حه ددایان ده کا توانن به لگه یه که له سه ر بیرو بو چوونی خو یان بهیننه وه، ده فهرموی: ﴿أم من یبدأ الخلق ثم یعیده ومن یرزقکم من السماء والأرض أإله مع الله؟﴾ نایا ئه وه خودا روژنو بی ده سه لاته نه باشن، یان ئه وه خودا مهزن و خاوه ن توانایه ی: که به ده سه لاتی خودایه تی خوی بوونه وه ره به دیهینا وه ئی وهی له نه بو وه دروست کرده، بی ئه وهی به وه پیش نمونه تان هه بو بی، ئی وهی به وشیو جوان و نایابه هیئا وه ته گو ره پانی یانه وه، پاشان بوونه رو ئی وه ش له ناو ده با، سه ر له نوی له قیامه ت دا زیندوتان ده کاته وه! وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿إنه هو یبدیء ویعید﴾ (البقره/۱۳) یان ده فهرموی: ﴿هو الذی یبدأ الخلق ثم یعیده وهو اھون علیہ﴾ (الروم/۲۷).

ئه وه خودایه ی: که رزق و روژی ئی وه فراهه م ده هی نی به وهی له ئاسمانه وه باران به بارینی و له سه ر زه وی دانه وی له وه به ره م دینی. نایا ده گونجی خودایه کی تر هه بی بارمه تی خودای مهزنی دابی بو ئه نجامدانی ئه و کارانه؟! عه قل وهی ده گری له ته که خودا دا خودایه کی تر هه بی ئی وه بیکنه ها وه ل و شه ریکی خودا له به دیهینان و نه نجامدانی کاره کانی!!

دروستکردن و به دیهینانی مه خلوقات حه قیقه تیکی بهرچاوو حاشا هه لئه گره،
 کهس ناتوانی ئینکاری بکاو ناشگونجی به هیچ شتیك جگه له ته علیل به بوونی خودا
 پاساوی بدهینه وه! چونکه ووجودی بوونه وه به لگه یه له سهر هه بوونی خودا، ههر
 هه ول و ته قه لایه ك بۆ هۆکاری به دیهینانی بوونه وه به بی داننان به هه بوونی
 خودا داو ئیعتراف به به دیهینه ربی خودا بۆ بوونه وه، خۆ خافلاندن و خۆگیل کردنه،
 چونکه دیاردهی مه خلوقاتی خودا ئاده میزاد ناچار ده کهن دان به تاك و ته نهایی
 خودا دا بنین.. بوونه وه تیکرا ئامازه به هه بوونی خودایه کی تاك و ته نهها ده کاو
 ده لی نه خشه کیشی ئهم بوونه وه هه لئسوراندن و بهرپوه بردنی له لایه ن خودایه کی
 بالادهستی تاك و ته نهها ئه نجام ده درئ! به ویستی خودایه ك هاتوته دی و به قانون و
 یاسای خودایه ك له گهردایه.

زیندو بوونه وهی دوا مردن و هاتنی رۆژی قیامت شتیكه کافره کان له کۆن و
 نوێ دا کردویه به کی شهو جیدال و برپای پی ناکهن، وه لی داننان به سه ره تای
 به دیهینان بهوشیوهی نایه ته که ئامازهی پی ده کا. که نه و په ری کاردرستی و ده ست
 رهنگینی و نه خشه دانانی تیدایه و به یته ده نه هیتراوه ته دی، ئه مه ش سه ره ده کیشی
 بۆ ئه وهی دان به زیندو بوونه وه ش دابنن، بۆ ئه وهی ئاده میزاده کان سزاو پاداشی
 کرده وهی به دونیا یان وه ربگر نه وه چونکه له دونیا دا چاکه و خراپه پراوپر پاساویان
 نادریته وه بۆ نمونه زۆر تاوانبار و مله پور و سته مکار هه ن ناتواندری له دونیا دا
 سزایان پراو پر بدریته وه. ئه گهر تاوانباری کی وه کوو هیتله رو موسولونی یان
 ئه وانیهی سته م له گه لی کی چه وسا وهی وه کوو کورد ده کهن بمانه وی له دونیا دا سزای
 تاوانه کانیان بدهینه وه هه رچی لیان بکری له ئازاردان و کوشتن و برین هیتشتا
 به شی کی که می تاوانه کانیان قهره بوو کراوه ته وه و زۆری ماوه تۆ له یان لی
 به ندریته وه. که وابوو هه بوونی ته نسیق و په یه ندیی نیتوان کردار و پاداش؛ کردار
 له دونیا و پاداش و سزا له قیامت دا داخوازی ئه وه یه دوار و ژیتك هه بی به ته واوی
 هه موو کهس پاداش و سزای خویانی تیدا وه ربگر نه وه، ده ی بۆچی له دونیا و له م سهر
 زهویه دا ئه و ته نسیق ره هایه له نیتوان کرده وه و سزاو پاداش به دی نه هیتراوه؟
 وه لامی ئه وه لای په ره وه گاره و ئیمه هیچی لی نازانن، به لکوو ههر په وانیه ئه و

جۆره پرسیارانه ئاراسته بکړن، چونکه خودای به دیهینر هر بۆ خوی ده زانی مه خلوقاتی خوی چۆن دروست کړدون، نهیښی دروستکراوانی لای خوښه تی و کهسی تری به سر دا ناگدار نه کړوه.

ناماژه کړدن بۆ فراهم هیښانی رزق و روژی بۆ ئاده میزاد له ناسمان و زهوی پاش ناماژه کړدن بۆ به دیهینانی سهره تاو زیندو بوونه وهی سهر له نوی دوا مردن په یوه نښه کی پته وو توکم هیان به یه که وه هیه، په یوه نښی رزق و روژی زهوی به سهره تای دروست کړدن و به دیهینانی ئاده میزاد ئاشکراو غایانه، ئاده میزاد که دیته کوړی ژیان وه بهو رزق و روژی په سهر زهوی ده ژی، په یوه نښی ئه و رزق و روژی په یوه نښه کی قیامت له م رو وهیه: که ئاده میزاد له قیامت دا سزاو پاداش وهرده گرنه وه له سهر هه لئس و که وتیان له بهرام بهر ئه و رزق و روژی په له دونیادا پیاښ به خشراوه، په یوه نښی رزق و روژی به سهره تای دروست بونه وه (واته: هوکاره کانی رزق و روژی: که بریتیه له تیشکی خورو روناکی مانگو باران و هیزو وزه کانی تر: که خودا به دی هیښان بۆ فراهم هیښانی بژیو) ئاشکراو غایانه له دونیادا بۆ دريژه دان به ژیان وه له قیامت دا بۆ پاداش و سزادانه وهیه.

سهره تا دروست کړدن و پاش مردن سهر له نوی زیندو بوونه وه حه قیقه ت و راسته، رزق و روژی ناسمان و زهوی حه قیقه ت و راسته وه لی ئاده میزاد لی غافل و له ناست ئه م حه قیقه تانه دا چاوی خوښان نوقانده و گوښی خوښان هاخنیوه.

ئهی مه حه محمد! لیښان پرسه نایا ده گوښی له گهل خودای زاناو داناو به تواناو کار دروست خودایه کی تر هه بی؟ ده ته حه دایان بکه و به مه بهستی بوردان و ده سه وه سانکړدن ﴿قل: هاتوا برهانکم ان کتم صادقین﴾ ئهی پیغه مبه ری خو شه ویست! پیاښ بلی: به لگه له سهر بیرو بوجوونی خوتان بهیننه وه نیشانه یه ک بجه نه رو پشتگیری راستی بیرو باوه رپه کتان بکا، هاوه ل دانان بۆ خوداو بته پرستیتان بجه سپین، ده کوا نه گهر راست ده کهن له گهل خوتان و غهیری خوتان به لگه بجه نه رو!! له راستی دا هیچ به لگه تان به دهسته وه نیه، ده لیلیکتان نیه عاقلانه بی و لیټان و هرگیری، هرچی ده یلین: بیټه ده و بوش و بی بناغه یه و هیچی به سهر هیچه وه نیه!

وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فرموی: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ،
فَانْمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ، أَنَّهُ لَا يَقْلَحُ الْكَافِرُونَ﴾ (المؤمنون/۱۱۷)

هه ر خودا غه ییزانه و کله سی تر به سه ر نه یی ناسمانه کان ۱ زه وی دا ناگاداریی نیه

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ
أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ أَدْرَكَ عَلَيْهِمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ
فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾

دوای نه وی جهوله یه کی به ناو بوونه و هرو خودی ئاده میزاده کان دا کردو تاکو
ته نهایی خودای مه زنی چه سپاندو له هاوه ل و هاوشان به رزو پیرۆزو به دووری گرت.

ئه مجار جهوله یه کی تریان له گهل ده ست پی ده کاو ده رباره ی غه یی شی ردراوه:
که هه ر خودا ده یزانی و کله سی تر په ی پی نایا، سه رنجیان راده کی شی و نه و راده یه
ده گه یه نی: که زانیاری نه یی تاییه ته به خوداوه، هه روه ها زانیاری ده رباره ی کاتی
هاتنی قیامه تیش جوړیکه له نه یی و هه ر خودا ده زانی که ی راده بی و چون راده بی!

ده فرموی: ﴿قُلْ: لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ نه ی
پیغه مبه ر به هه موو خه لک رابگه یه نه و تییان بگه یه نه: که هیچ که سی
له ناسمانه کان و زه وی دا جگه له خودا غه یب نازانی، زانیاری غه یب تاییه ته
به خوداوه و کله سی تر هیچی لی نازانی مه گه ر خودا بوخوی هه ندیک له به نده کانی
به سه ر هه ندی له و نه یی یه دا ناگادار بکا. وه کوو له شوینی کی تر دا ده فرموی:
﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ﴾ (الانعام) یان ده فرموی ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ،
وَيُنْزِلُ الْغَيْثَ، وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا، وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ
أَرْضٍ تَمُوتُ، إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (لقمان/۳۴) ته نانه ت ریزدارترین و خوشه ویستری به نده

لہ لای خودا کہ حہ زرتی موحہ مہدہ ۞ نہ ویش ہیچی لہو زانیاریہ نہ زانیوہ جگہ
لہوہی کہ خودا بہ سہر ہہ ندی لہو غہ بیاتہدا
تاگاداری کردوہ.

موسلیم و نہ بوحاتم لہ عائیشہ وہ ریوایت دہ کهن؛ کہ فہرمویہ تی: ہر کہ سی
پی ی وابی پیغہ مہر ۞ دہیزانی لہرؤژی دہاتودا چی رودہ داو نہیئی زانیوہ
بیگومان بوختانی لہ سہر خودا ہہ لہستوہ؛ چونکہ خودا بؤ خوی دہ فہرموی:
﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ جا: کہ نہ فی زانیاری
غہ بی (جگہ لہ خودا) لہہ موو کہ س کرد بہ گشتی.

نہ مجار زانیاری غہ بی تایبہ تیشیان لی دادہ پرنی کہ تایبہ تہ بہ زانیاری دہ بارہی
قیامت، دہ فہرموی: ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ نہ ہلی ناسمانہ کان و زہوی
نازانن: کہی قیامت رادہ بی و مردو زیندو دہ کرینہوہ، ئادہ میزاد بہ گشتی
لہہ موو سہر دہم و چین و توڑہ کانی دا بہ درڑیابی میڑو بہ رامہر قہ ضییہی
قیہ مات و زیندو بوونہوہ ہہ لویستیکی سہیرو سہر سورہینہریان نواندوہ، و تپرای
نہوہی: کہ ہاتنی قیامت و ہہ بوونی رؤژی جہزاو پاداش شتیکی ناسابی و
پیویستہ، کہ چی ئادہ میزادہ کان زور بہ بیان بہ درڑیابی میڑو ئینکاری ہاتنی نہو
رؤڑہیان کردوہ، ہر پیغہ مہر یٰ کہ ہہ والی زیندو بوونہوہی دوا مردنی بہ گہ لہ کہی
داوہ خیرا بہ درڑیان خستوتہوہ و گالتہیان پی کردوہ.

قیامت بؤ خوی نہیئی یہ کہ لہو نہیئی یانہی جگہ لہ خودا کہ سی تر نازانی
کہی رادہ بی، ہر پیغہ مہر یٰ کہ ہہ وانہ کرابی بؤ سہر نہتہوہ یہ کہ سہر داوایان
لہ پیغہ مہرہ کہیان کردوہ کاتی رابوونی قیامتیان بؤ دیاری بکا، جا: کہ
پیغہ مہرہ کہ نہیتوانیوہ نہ مجار بہ درڑیان خستوتہوہ، نہمہ داب و نہر پیتیک بووہ
بہ درڑیابی میڑو و باو بووہ. لیرہش قورٹان نہو حہ قیقہ تہی دوو بارہ کردوہ
رایگہ یاند: کہ زانیاری نہیئی تایبہ تہ بہ خوداوہ کہ سی تر غہیب زان نہی، زانیاری
ئادہ میزاد دہ بارہی کاتی ہاتنی رؤژی قیامت و چونیہ تہ کہی مہ حدودوہ
ہہر نہوہندہی لی دہ زانن: کہ دی و لہ دہاتودا رادہ بی!!

بيگومان ئاده ميزاد هر له بهر به ياني ميژووه له بهر ام بهر غهيب دا
 ده سه وه سان و كز له وار بووه، نه يتوانيوه هيچي لي ده سته بهر بكاو هيچ له دوا
 پرده ي غهيبه وه نازاني، مه گهر ئه وه هنده نهيني يه: كه خوداي زاناو ئاگادار
 فيري هه نديك له بهنده كاني كردوه، هه لته ته ئه م غهيب زائينه بو ئاده ميزاد
 پيويست نه بووه خيرو بيړي له وه دايه: كه ئه و جوړه زانياريه ي نه، به گهر
 زائينه كه ي له بهر ژه وه نديي ئاه ميزاد بوايه و خيرو بيړي تيډا بوايه، په روه ردگار
 ده رگاي غهيب و الا ده كرد بو ئاده ميزادي تينو بو ئاگادار بوون
 به سهر جيهاني نهيني دا!

بيگومان په روه ردگار ئه وه نده ي هيزو تواناو وزه ي جوړاو جوړ به ئاده ميزاد
 به خشيوه: كه بتواني جيتشيني خو ي له سهر زهوي دا پي ته نجام بداو ئه ركه كاني
 سه رشاني جي به جي بكا، لاداني پرده ي غهيب له بهر ده ميا نايته يارمه تيدهر بو
 ته نجامداني ئه ركي خه لافه تي سهر زهوي، به لكوو شاردنه وي غهيب هه ليده ني بو
 ليكولينه وه هه و لدان به دوا زانباري دا له ناو زگي زه مين دا له ناو قولايي ده رياكان
 داو له ئاسو و ئه قطاره كاني فه ضادا، شاره زاي ياساي بوونه و هرو هيزو وزه تيډا
 هه شاردراوه كاني ده بي پيداويستي خو ي بو ژيانو ئاوه دانكرده وي زهوي لي
 ده سته بهر ده كا! ئه ركي جيتشيني خو ي له سهر زهوي ته نجام ده دا.

پرده ي غهيب هر به سهر ئاده ميزاد دا دانه دراوه ته وه، به لكوو به سهر ئه هلي
 ئاسمانه كانو زهوي دا دادراوه ته وه به فرشته و جندو كه شه وه، جگه له خودا خو ي
 كه س غهيب زان نيه و به سهر نهيني دا ئاگادار نيه.

وه كوو له نايه تيكي تر دا ده فه رموي: ﴿ثَقُلْتُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ الْبَغْتَةُ﴾ (الاعراف/۱۸۷)

واته: زانباري ده باره ي رابووني قيامه ت كاريكي قورسو گرانه و ئه هلي
 ئاسمانه كانو زهوي په ي پي نابه و جگه له خودا كه س نازاني كه ي قيامه ت
 هه لده ستي و كاتي حيساب و ليكولينه وه دي، كوتوپرو ناگه هان پهيدا ده بي و كه س
 ناتواني كاته كه ي ته حديد بكا.

﴿بل ادارك علمهم في الآخرة﴾ به لکوو له ئاست زانینی کاتی هاتنی قیامت زانیاری ئاده میزاد به کۆتا گه یشتوو له و باره وه برستیان لی برآوه و ده سه وه سان که وتوون. واته نهو زانیاریانهی هه یانبوو دهر باره ی سه لماندنی قیامت زنجیره دوا زنجیره هه لوه شایه وه هه یچیان به ده سه وه نه ما!

﴿بل هم في شك منها﴾ به لکوو کافره کان له حاله تی هه یرانی و سه راسیمه یی دان شک و گومانیان هه یه دهر باره ی هاتنی قیامت!

﴿بل هم منها عمون﴾ به لکوو نه وانه له کویری و نه فامی و بی ناگایی دان دهر باره ی قیامت و روداوه کانی، نه وان نایه ن ژیرانه بیر بکه نه وه، هه یزو توانای خۆیان بجه نه گه پو له ناخه وه هه ول بدن به لگه کانی سه لماندنی هاتنی قیامت و چه سپاندنی ده سه بهر بکه ن، هه ر شتیک نهو حه قیقه ته یان بو رون بکاته وه، هه ر به لگه یه ک نهو راستی به یان له لابه چه سپیننی خۆیانی لی گیل ده که ن و گو یچکه ی خۆیانی لی ده هاخن!

موشریکه کان نینکاری زیندو بوونه وه ده که ن

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا

أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا وَءَابَاؤُنَا ابْنَا الْمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وَعِدْنَا

هَذَا نَحْنُ وَءَابَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسْطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ

﴿٦٩﴾ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾
 وَيَقُولُوا مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسَىٰ
 أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ
 لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ
 رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنْ غَآيَةٍ
 فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾

له وه پیش پهروه دگار نه قامی موشریکه کانی دهر باره ی قیامت رون کرده وه،
 نه مجار به شوین نه وه دا باسی بیرو بوجونیان دهر باره ی قیامت وئینکاری کردنیان بو
 نه و روداوه گرنه ده کا، ده فهر موی: ﴿قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَئِذَا كُنَّا تُرَابًا وَآبَآؤُنَا،
 أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ؟﴾ موشریک وئینکاری که رانی زیندو بوونه وه؛ نه وانه ی پروایان
 به هه بوونی خودای تا که و ته نها و زانا و دانا و به توانا نیه، پیغه مبه ره کانی به درو
 ده خه نه وه ده لئین: نایا نه گهر ئیمه گیانمان دهر چوو نه ندان و جهسته مان رزی و
 پۆلکا، بووینه وه به خۆل و جهسته مان پهرت و بلا و بووه، نه مهش حاله تی که به ده گمهن
 نه بی به سهر هه موو مردویک دا دی، هه موو کهس جگه له حاله تی شازو هه گمهن -
 دوا ی مردنی به ماوه یه که جهسته ی دهرزی، ده ی نه گهر نه و رزین و پۆلکا نه یان
 به سهر دا هات؛ نایا ده گونجی جاریکی تر ئیمه و باوک و باپیرانمان گیانیان به بهر دا
 بکریته وه؟! ریی تیده چتی جهسته ی پۆلکا و به خۆل بوومان جاریکی تر ریک
 بگریته وه و گیانی تی بچیتته وه؟

ئەم قەسە یە دە کەن و ئەو حالەتە مادییەیان کردۆتە کۆسپ و تە گەرە لە بەردەم
تەصەورو تیروانینیان بۆ ژیا نی دوا پۆژ، ئەو هیان لە بیر چۆتەو: کە ئەوان لە سەرە تادا
لە نەبوو دروست کراون، هیچ کام لە ئەوانە نازان: خانەکانی لەشیان و گەردیلەکانی
پێکھاتە ی جەستەیان لە جی دروست بوو، پێگومان گەردیلەو خانەکانی جەستەیان
لە پێش دا پڕۆو بۆو، لە ناو چین و توێژەکانی زەوی دا، لە ناو دەریا و لە ناو
بۆشایی بەرفراوان دا، ھەر پارچە یەکی لە شوێنێک بوو و وردە وردە کۆبوونەو و ئەم
پەیکەرە ئادەمیزادیەیان لێ پێک ھاتوو، ھەندیکێ لە گل و خۆلەو، بریکێ
لە پێکھاتە ی ھەوا و ئاوەو، پچیکێ لەوزە ی خۆرو نووری مانگ و ھەناسە ی
ئادەمیزاد و گیانلە بەران و نەفسی درەخت و پوھ، بەشیکی لەو تەپ و تۆزە ی پەیدا
بوو لە گیانلە بەری رزیو دار و درەختی پو لکاوەو پەیدا بوون، ئەم شتانە؛ ئەم
خانە و گەردیلانە تێکەل بە خواردن و خواردنەو هیان بون و لە گەل ھەوادا ھەلیان
مژیون و وزە یە بوون خۆیان بێ گەرم کردۆتەو تەبەم جۆرە ئەم ھەموو گەردیلەو
خانانە: کە ھەر خودا ژمارەیان دەزانی و ھەر خودا سەرچاوەکانیان لێک جیا
دەکاتەو، کۆبوونەو یەکیان گرتو و لە پەیکەر ی ئادەمیزادێک دا خۆیان نواندو،
ئەم جەستەو لەش و لارە، سەرەتا لە ھێلکە تۆماوێکەو کە دوای بە یە کەگە ییشتنی
نیرو می بە دیواری مەدالە دانەو دەنووسی و وردە وردە گەش و نا دەکا و دیتە
ناو کۆری ژیا نەو و دوای پەرە بە ژیا ن دەدا تا کۆتایی ژیا نی دی و دەخریتە ناو
گۆرپەو: ئەوانە بەو شێو دروست بوون و ئاوا جەستەیان لێکدراو و پەیکەریان پێک
ھاتوو، دە ی بۆ دەبی بە لایانەو جێگای سەر سورمان بی، ئەگەر جارێکی تر بەو
شێو یان بە شێو یەکی تر دروست بکری نەو؟!

بەلام بە درێژایی میژوو ئەو ھەلوێستی موشریک و بە درۆ خەرەو کان بوو و
رێگایان بە خۆیان نەداو و پرا بە ھاتنی رۆژی قیامت بکەن و زیندو بوونەو هیان لە لا
بچەسپی. ھەر پێغەمبەرێک ھاتبی و بانگەوازی کردبی بۆ ئیمانھێنان بە خودا و
بە راستی پێغەمبەراییەتی و راستی زیندو بوونەو بەو بیانو لاوازە بەرپەرچیان
داوەتەو، ھەر رۆژە بە جۆریک و ھەر دەمە بە شێوازیک پەیا می پێغەمبەرە کەیان

ره تکر دوته وه، کافر. قور هیشیه کانیش هه مان هه لۆیستیان نواندوه وه هه مان بپرو بیانویان دۆزیونه وه، ئەمجار سوور بوونی خۆیان له سه ر ئەو هه لۆیسته نادرسته به چه ند به لگه یه کی بی هیزو لاوز پاساو ده داته وه به شیوه ی لاقرتی و به ته سه وه ده یانگوت: ﴿لقد وعدنا هذا نحن وآباؤنا من قبل﴾ بیگومان به درێژی میژوو ئیمه و باوک و باپیرانمان ئەو جوړه قسه و باسه مان بیسته وه ده بییسین، هه ر قسه یه و ناوه راکی نیه، ئیسمی بی موسه مایه، چ حه قیقه تیکی واقعی نیه.

کەس دوا ی مردن زیندو نه بوته وه ﴿إن هذا الا أساطیر الأولین﴾ ئەم قسه و واده و به لێنانه ده رباره ی زیندو بوونه وه جگه له ئەفسانه و خرافات و تور ههات زیاتر هیچی تر نیه، چیرۆکه کۆن و قسه ی پڕو پووچه، چن له دوا ی چن ئاده میزاد لیکتریان وه رگرتوه و به لگه یه کی مه عقول پشتگیری ناکا.

بیگومان موشریکه کانی مه ککه ده یانزانی: که له وه پیش پهر وه ر دگار پیغه مبه ری ره وانه کردون بۆ سه ر گه لو نه ته وه کان، دلنیا بوون له وه ی که باوک و باپیرانیان به زیندو بوونه وه و حساب و لیکۆلینه وه ی قیامهت تر سیندراون، که و ابو نابی بگوتری: عه ره به کان بی ئاگا و زهینه خالی بوون و ده رباره ی تاك و ته نهایی خودا و ناردنی پیغه مبه ران و هاتنی قیامهت و زیندو بوونه وه. هیچ زانیارییه کیان نه به و، به لکو و نه وان ده یان بینی له میژوه ئەم هه ره شه و واده و به لێنه درا و و هیچیشیان نه هاتو نه دی. ئیتر له سه ر ئەو گالته یان به هاتنی قیامهت ده هات و هه موو باسیکیان ده رباره ی قیامهت به چیرۆکه کۆن و ئەفسانه ده زانی و ده یانگوت: (محمد) یش هه مان ئەفسانه کۆنه کان دووباره ده کاته وه، بی ئاگا بوون له وه ی قیامهت کاتی خۆی هه یه و پاش و پیش ناکا، نه به عه جه له کردنی نه وان پیش ده که و ی نه به چه زو ئاره زۆی نه وان دوا ده که و ی، له کاتی دیاریکرا و ی خۆی دا - راده بی و هه لده ستی. جگه له خودا که سی تر کاتی هه لسانی قیامهت نازانی و نه یینی یه لیان. ته نانهت پیغه مبه ر ﷺ که ده رباره ی کاتی رابوونی قیامهت پرسیاری لی کرا فهر مووی: (ما المسؤول عنها بأعلم من السائل) پرسیار لیکرا و له باره ی دیاریکردنی هاتنی قیامهت له پرسیار که ر ئاگا دار تر نیه. واته: هیچی لی نازانم.

ئیتیر لیره وه سهرنجیان راده کیشی بۆ به سهرهات و له ناو چوونی و ئهو تاوانبارو
 سهر رهقانه ی گه له پیشینه کان: که پیغه مبه رانی خویان به درۆ خستونه وه چییان
 به سهر هات، به مەش ئامارّه به وه ده کا: که ئه وه ی به سهر موجریم و کافره کانی
 پیشوو هات دوور نیه به سهر موجریمه کانی دوايش بی، چونکه سونه ن و داب و
 به ریتی خودا گۆرانی تیدا نیه، ده فهرموی: ﴿قُل: سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ
 كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ﴾ ئه ی پیغه مبه ری خوشه و یست! به و موشریک و خودا نه ناسانه
 لئی: به ناو خاکی حیجازو شام و یه مهن و شوینی تریش دا بگهرین، سهرنج له ئاکام و
 به سهرهاتی کافره کانی پیشووتان بدهن، بزائن سهره نجامی ئه وانه ی پیغه مبه رانیان
 به درۆ خستونه وه چی بوو، ئه وانیش وه کوو ئه وان به ژیانی دونیا ییان له خویان بایی
 وون، به نازو نیعمه ته کانی هه لّخه له تان، پیغه مبه رانیان به درۆ خسته وه، ئینکاری
 ماتنی قیامهت و زیندو بوونه وه ی دوا مردنیان کرد، خودا به هۆی تاوانه کانیان
 به هیلایکی بردن، زه وی و زارو ملّک و مالّو شوینه واریان له پاش به جی ما، پاشماوه و
 به لاهه کۆنه کانیان نیشانه و په ندو عیبه رته ن بۆ ئاده میزادانی دواخویان، له هه مان
 ئات دا: که ئه وانه ی له ناو برد، پیغه مبه رو شوینکه و توانیانی رزگار کردن، عه زابی
 یشه کیش نه یگرته نه وه، ئه مەش نیشانه ی راستی ئهو واده و به لّینه یه: که
 به روه ردگار له سهر زمانی پیغه مبه ران به ئاده میزانی راگه یاندوه، به لگه یه له سهر
 راستی ئیمان به خودا و به زیندو بوونه وه و هه بوونی حساب و لیکوئینه وه، ئه وه داب و
 به ریتی خودایه له بوونه وه ردا، هه رکه سی پیغه مبه رانی به درۆ بخته وه، تۆله ی لی
 هسیتنی، که وایی بۆ قوره یشیه کان و غه یری ئه وانیش هه مان تاس و حه مامه.

ئه حجار ته سه للای پیغه مبه ر ﴿وَدَّاهَتْهُ وَهْ دَهْ فَرْمُوی: ﴿وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا
 كُنْ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ﴾ ئه ی موحه ممه! ئه تۆ دلته نگ و خفه تبار مبه به به وه ی
 به و موشریکه قوره یشیه یانه روله بانگه وازی به که ت وهرده گێرن و په یامه که ت به درۆ
 به خه نه وه، پیلانت لی ده گێرن و هه ولّی تیروړ کردنت ده دن، گوئیان پی مه ده و
 به هندیان مه گره، چونکه خودا پارێزه رو یارمه تیده رته، له پلان و دهستی ئه وان
 به تپاریزی و ئایینه که ت بلا و ده کاته وه به سهر ناحه زانت دا زالت ده کا.

ئه‌جار په‌روه‌ردگار باسی ئینکار یکردن یکی تریان ده‌کاوه‌لو یستییکی تری نادروستیان ده‌خاته‌روو ده‌فهرموئ: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾
ئهو موشریکانه‌ی مه‌ککو هی تریش له‌باره‌ی قیامه‌ت و به‌درو زانییان بو هاتنی،
به‌شیوه‌ی گالته‌و لاقرتیوه ده‌لین: ئه‌وه ئهو عه‌زابه‌ی هه‌ره‌شه‌مان پتی لی ده‌که‌ن
ئه‌گه‌ر راست ده‌که‌ن و راستگۆن، که‌یه‌و که‌ی دی؟ بو نه‌هات؟ ئه‌وه له‌میژه‌ ئهم
هه‌ره‌شه‌یه‌مان لی ده‌کری به‌روژی قیامه‌ت و عه‌زابی سه‌ختی ده‌مانترستین!

په‌روه‌ردگار ولامیان ده‌داته‌وه‌و ده‌فهرموئ: ﴿قُلْ: عَسَىٰ أَن يَكُونَ رَدْفٌ لِّكُم
بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ﴾ ئهی موحه‌مه‌د! پئیان بلتی: نزیکه‌و له‌وانه‌یه بری له‌و
عه‌زابه‌ی ئیوه په‌له‌تان لییه‌تی به‌شوینا تانه‌وه بی و لی‌تان نزیک بوویته‌وه‌و ها‌کا
یه‌خه‌ی گرتن. به‌م شیوه‌ قورئانی پیروژ ترسو قه‌له‌ق ده‌خاته‌ ناو دلی
موشریکه‌کانه‌وه، دیمه‌نی وایان نیشان ده‌دا تارمایی عه‌زابی تیدا ببینن.

(ردیف) به‌وکه‌سه ده‌لین: که‌له‌دوا سواره‌وه سوار بووی، واته: دوو که‌س
سواری و لاغیک بن به‌وی دوايان ده‌گوتری: ﴿ره‌دیف﴾ پاشکو.

که‌وابی ئهو عه‌زابه‌ی ئه‌وان په‌له‌یان لییه‌تی، له‌وانه‌یه زوریان لی نزیک
بوویته‌وه، ئه‌وان به‌خۆیان نه‌زانیوه، ئاگیان لی نه‌، کی ده‌زانی له‌ژیر په‌رده‌ی
غه‌یبه‌وه چییان بو ئاماده‌ کراوه‌و چییان به‌سه‌ردی!! چ عه‌زابیک له‌دوا په‌رده‌ی
نه‌هینی یه‌وه چاوه‌روانیانه‌و له‌نکاویک بینه‌ قاقایان ده‌گری!!

زومه‌خشه‌ری ده‌فهرموئ: (عسی، لعل، سوف) له‌واده‌و هه‌ره‌شه‌ی پاشایان و
خاوه‌ن ده‌سه‌لاتان دا نیشانه‌ی راستی و گرنگی ئه‌مره‌که‌یه‌و ئاماره‌یه بو ئه‌وه:
که‌ئه‌و شته‌ گومان له‌راستی و رودانی دا نه‌، مه‌به‌ستیشیان به‌و جو‌ره ته‌عبیرانه
ده‌رخستنی بارقولی و شکۆمه‌ندیی خۆیانه‌و ئاماره‌یه بو ئه‌وه: که له‌تۆله ستاندن و
عه‌زابدان به‌په‌له‌ نین و دلیان له‌وه‌ی: که‌دوژمنیان له‌چنگیان ده‌رناچی و بتمان‌ه‌یان

به‌هیزو توانای خوْیان هه‌یه، هه‌ر له‌م روانگه‌وه‌یه: که‌هه‌ندی جار واده‌و هه‌ره‌شه‌ی په‌روه‌ر دگاریش به‌م جوْره ته‌عبیرانه ده‌رده‌بردیتن.^(۱)

ئه‌مجار په‌روه‌ر دگار هوْی دواخستنی عه‌زایی خوْی بوْ ئاده‌میزاد راده‌گه‌یه‌نی و ده‌فه‌رموْی: ﴿وإن ربك لذو فضل على الناس ولكن أكثرهم لا يشكرون﴾ بی‌گومان خودای توْ ئه‌ی موحه‌مه‌د! خاوه‌نی فه‌ضلو به‌خششه به‌سه‌ر هه‌موو ئاده‌میزادا به‌موسوْلمان و کافریانه‌وه، به‌چاک و خراب و تاوانبارو بی‌تاوانیانه‌وه، نازو نیعمه‌تی خوْی ده‌رپیژێ به‌سه‌ریان دا هه‌رچه‌نده خوْیان سستم له‌خوْیان ده‌که‌نو شوکرو سوپاسی خودای خاوه‌ن نیعمه‌ت ناکه‌ن!

په‌له له‌عه‌زاب و توْله لی‌ستانده‌وه‌یان نا‌کا له‌پاساوی کوفرو تاوانبارییان دا، وه‌لی له‌گه‌ل ئه‌وه‌ش دا زۆربه‌ی ئه‌و ئاده‌میزادانه شوکرو سوپاسی خودا ناکه‌ن و سپله‌و پێ نه‌زانو چاکه‌و نیعمه‌تی خودایان له‌به‌رچاو نیه.

﴿وأن ربك لیعلم ما تکتن صدورهم وما یعلنون﴾ بی‌گومان خودای توْ زاناو ئاگاداره به‌و نه‌یتنی یانه‌ی وا له‌ده‌روونی ئاده‌میزادان دایه، هه‌ر وه‌کوو چۆن ئاگاداری شته‌ ئاشکراکانیان. وه‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموْی: ﴿سواء منکم من أسر القول ومن جهر به﴾ (الرعد/۱۰) یان ده‌فه‌رموْی: ﴿یعلم السر واخلی﴾ (طه/۷) لی‌ره‌دا مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه: خودا زاناو ئاگاداره به‌و قین و خه‌شمه‌ی موشریکه‌کان له‌دلی خوْیان دا دژی پیغه‌مبه‌ر حه‌شاریان داوه، ئاگاداری ئه‌و پیلان و فرت و فیلانیه: که‌له‌دژی فروستاده‌که‌ی ئه‌نجامی ده‌ده‌نو له‌کاتی خوْی دا توْله‌یان لی‌ده‌ستینی و سزایان ده‌دا! ئه‌مجار ئه‌وه رۆن ده‌کاته‌وه: که‌هه‌رچی زانیاری بوونه‌وه‌ر هه‌یه له‌له‌و حوله‌حفوظ دا توْمار کراوه. ده‌فه‌رموْی: ﴿وما من غائبة فی السماء والأرض الا فی کتاب مبین﴾ هیچ شتیکی نه‌یتنی و په‌نامه‌کی نیه له‌بوونه‌وه‌ردا، له‌ئاسمانه‌کان و زه‌وی دا، ئیلا زانیاری ده‌رباره‌ی له‌له‌و حوله‌حفوظ دا توْمار کراوه، هه‌رچی بووه‌و هه‌رچی ده‌بی له‌را‌بردوو داها‌توودا، خودای مه‌زن ده‌یزانی و زانیاری ته‌واوی ده‌رباره‌ی

(۱) ته‌فسیری که‌ششاف ج ۲/ ۴۶۰.

ههیه، ناشکراو نهیئی وه کوو یهک ده زانی، زاناو ناگاداری نهیئی ناو ناسمانه کانو زه وییه.. وه کوو له نایه تیکی تردا ده فرموی: ﴿لَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ، إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (الحج/۷۰).

یان له شوینیکی تردا له سهر زمانی هه زه تهی لوقمان ده فرموی: ﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ مِمَّا فِي خُنُودِكُمْ وَلَا تَأْكُلُوا مِنْهُ لَغْوًا وَلَا تَأْكُلُوا مِنْهُ لَهْفًا ۚ إِنَّكُمْ أَنْتُمْ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾ (البقره/۱۸۰).
 ان تك مثقال حبة من خردل فتكن في صخرة أو في السموات أو في الأرض يأت بها الله، ان الله لطيف خبير ﴿لقمان/۱۶﴾

به راستی نعم نایه تانه تیکرا بیرو هوش ده خه نه گهر، خه یال ده خه نه مه لهو ههوا بهروازی و سهرنجی ناده میزاد بوئه وه کیش ده کهن: که هه موو نهیئی یهک، هه موو په نامه کی و هه والو سهرگورشته یهک له هه موو کون و قوربنی بوونه وه ردای کۆنترۆلکراوی زانیاری خودای مه زنو بالا ده ستن. ههچ شتیکی نیه بتوانی له ژیر کۆنترۆلی زانیاری خودا ده ریجی!

قورنانی پیروژ به لگه له سهر راستی پیغه مبه رایه تهی هه زه تهی موحه مه ده

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ

يَقْضُ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾
 وَإِنَّهُ لَهْدَىٰ وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّكَ عَلَىٰ
 الْحَقِّ الْمُبِينِ ﴿٧٩﴾ إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الصَّمَّ الدُّعَاءَ

إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿۸۰﴾ وَمَا أَنْتَ بِهَدَى الْعَمَى عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ
تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿۸۱﴾

له نایه ته کانی پیشودا پهروه ردگار باسی مه بده نو مه عادی کرد، به لگه ی
جوړاو جوړی عه قلی و حیسی له سهر زیندو بوونه وهی دوامردنو هاتنی روژی
قیامت هی نایه وه، نه مجار لیړه دا به لگه له سهر راستی پیغه مبر ۷ ده هی نیته وه،
که ووره ترین به لگه ش له سهر نه وه قورثانی پیروزه: که له فظو مانای موعجیزه، جا:
که قورثان موعجیزه بی، بیگومان موعجیزه شه، نه وه به لگه یه له سهر راستی
پیغه مبر رایه تی حزره تی موحه مد ۷ .

بیگومان نه وکتی بهی به لگه ی جوړاو جوړی تیدان له سهر صیقاتی که مالو
جه لال بو خودای مه زنو شکومه ند، هروه ها چه سپاندنی هاتنی روژی قیامت و
یندو بوونه وهو حساب و لی کولینه وه، سزادانی تاوانباران و پاداشدانه وهی
چا که کاران. هه لبه ته پروا به خودای تا و ته نها و سه لماندنی صیقاته کانی، هروه ها
سه لماندنی روژی قیامت دوو بنه مای سه ره کی ئایینی پیروزنو قورثان
سه خوی گرتوون.

جا هر به بونه ی باسکردن دهر باره ی زانیاری ره های خوداو ناگداری به سهر
هه موو شتیك دا، باسی نه و زانیاریانه ده کا: که قورثان له خوی گرتوون و
یه کالآ کردنه وهی نه و کی شه و نیزاعانه ی نه ته وهی ئیسرائیلن، چونکه یه کالآ
کردنه وهی نه و کی شه و نیزاعانه ش به شیکه له زانیاری خوداو نمونه یه کی فاضلو
گه وری بهی په ووه ردگار، به شیکه له قضاو یه کالآ کردنه وهی ذاتی به رزی له نیوان
کی شه کاران دا، به ممش ته سه للای پیغه مبر ۷ ده داته وه بوئه وهی وازیان لی بی نی
بو خودا، نه و دادگایان بکاو تولی تاوانیان لی بستینی!

ده فهرموی: ﴿إِنْ هَذَا الْقُرْآنُ يَقْصُ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَآئِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ﴾ بیگومان نه م قورثانه پیروزه هه وال ده دا به نه ته وهی ئیسرائیل که هه لگری

تەفسىرى رەۋان

بۇ تىگە يىشتى قورئان

بەرگى دەيەم

نوسىنى

مە لا مە حمودى گە لا ئەيى

جزمى (۲۰)

بسم الله الرحمن الرحيم

❁ تەفسىرى رەۋان بۇ تىگە يىشتىنى قورئان .

❁ نوسىنى : مەلا مەحمۇدى گەللاھىي .

❁ چاپى يەكەم .

❁ چاپخانى ئۆفسىتى تىشك .

❁ تىراژ: (۵۰۰) دانە .

❁ ژمارەى سپاردن : (۳۶۹) ى سالى ۲۰۰۲ .

❁ مافى چاپکردنەۋەى پارىژراۋەو تەنھا ھى نوسەرە .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به لگه کانی تاک و ته نهایی خوداو نیشانه ی ده سه لاتی بی سنووری

قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ

عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ ۚ اللَّهُ خَيْرٌ مَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ
مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ

أَنْ تَنْبِتُوا شَجَرَهَا ۚ إِنَّهُ مَعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾
أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا

رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۚ إِنَّهُ مَعَ اللَّهِ بَلْ

أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ

وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۚ إِنَّهُ

مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي

ظُلُمَاتٍ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيْحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ

رَحْمَتِهِ ۚ إِنَّهُ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ قُلُوبُ هَاسَاتٍ بَرَهَنَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٤﴾

دوای ئەوێ پەرۆردگار لە نایەتەکانی پێشوو دا چیرۆکی چوار پێغه مبه‌ری
لە گەڵ نەتەوێ کانیا دا بۆ گێڕایه‌وه، باسی له‌ناو بردنی ئەو نەتەوانه‌ و جو‌ری
له‌ناو بردنه‌ که‌یانی بۆ کردین: که‌به‌هۆی هاو‌ل‌دانان بۆ خودا و بته‌رستی و
هه‌ل‌گه‌رانه‌وه له‌سروشت و فره‌مانی پەرۆردگار و سوور بوون له‌سه‌ر کار و کرده‌وه
قیزه‌وه نه‌کانیا، خودا به‌غه‌زه‌بی خۆی ریشه‌کیشی کردن.. ئەجار به‌ل‌گه‌ی جو‌را و
جو‌ری هێنانه‌وه له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی به‌رفرانی و یارمه‌تیدانی پێغه مبه‌رانی به‌سه‌ر
دو‌ژمنه‌کانیا دا، فره‌مانی به‌پێغه مبه‌رو خۆشه‌یستی خۆی چه‌زهرتی (محمد) ﷺ
کرد: که‌شو‌کرو سوپاسی خودا بکا له‌سه‌ر ئەو نعیمة‌تانه‌ و دروود بنێری بۆسه‌ر
گیانی ئەو پێغه مبه‌ره‌ رێزدارانه: که‌له‌پێناو گه‌یاندنی په‌یامی یه‌زدان دا
که‌مه‌تر خه‌مییا نه‌کردو به‌لێها تووپی ئەرکی سه‌رشانی خۆیا نه‌نجام دا. ئەجار
ره‌دی بته‌هرسته‌کانی دایه‌وه‌ و جو‌ره‌ها به‌ل‌گه‌و نیشانه‌ی به‌هێزو پته‌وی هێنانه‌وه
له‌سه‌ر تا‌کو ته‌نها‌یی زاتی پاکی و ده‌سه‌لاتی ره‌ها و بێ سنووری له‌دروستکردن و
به‌دییه‌تان دا...

ده‌فه‌رموی: ﴿قُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ ئە‌ی مو‌حه‌مه‌د! بلی سوپاس بۆ خودایه‌، چه‌مدو
سوپاسی خودا بکه‌ له‌سه‌ر ئەو هه‌موو نعیمة‌ته‌ مه‌زن و جو‌را و جو‌رانه‌ی: که‌له‌ژماره
نایه‌ن و به‌به‌نده‌کانی خۆی به‌خشیون، هه‌روه‌سا سوپاسی خودا بکه‌ له‌سه‌ر
تایبه‌تمه‌ندی زاتی پاکی به‌و صیفه‌ته‌ به‌رزو شکۆمه‌ندیانه‌ی پێیانه‌وه (متصف)ه.
به‌و ناوه‌ جوانانه‌ی که‌هه‌نی و هاواری لی ده‌کری پێیان! ﴿وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ
اصْطَفَى﴾ ئە‌ی مو‌حه‌مه‌د! دروود بنێره بۆ سه‌رگیانی پاکی ئەو به‌ندانه‌ی خودا: که‌
هه‌لی بژاردون بۆ فروستاده‌یی و په‌یامی خۆی پێدا ناروون بۆسه‌ر به‌ره‌ی ئاده‌میزاد،

ئه‌وانیش به‌وپه‌ری د‌ل‌س‌ۆ‌زییه‌و ۛ ئه‌رکی سه‌رشانی خۆیان ئه‌نجام داوه‌و په‌یامی ئاسمانیان به‌دان‌یشتوانی سه‌ر گۆی زه‌وی راگه‌یانده‌.

فه‌رمانه‌که به‌ پ‌ی‌غه‌مبه‌ر ۛ کراوه‌: که‌به‌رده‌وام بی‌ له‌سه‌ر چه‌مدو سوپاسی خوداو ناردنی دروود ب‌ۆ‌سه‌ر گیانی پ‌ی‌غه‌مبه‌ران هه‌روه‌ها موس‌ول‌مانانیش فی‌ری ئه‌م چه‌مدو سوپاسه‌ بکا‌و ئه‌وانیش چاو له‌و بکه‌ن!

به‌شی‌ک‌یش له‌و نیعه‌تانه‌ هیدایه‌تدان‌و رزگار کردنی پ‌ی‌غه‌مبه‌ران‌و موس‌ول‌مانانه‌، یارمه‌تیدان‌و سه‌ر خست‌ینیانه‌ به‌سه‌ر دو‌ژمنانیان دا‌و ریشه‌ ک‌ی‌ش‌کردنی دو‌ژمنانه‌، نم‌ونه‌ی ئه‌م نایه‌ته‌ نایه‌تیکی تره‌: که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين﴾ (الصافات/۱۸۰-۱۸۲).

ئه‌جار د‌وای ئه‌م پ‌ی‌شه‌کی‌و ری‌ خۆش‌کردنه‌، له‌ده‌رگای ئه‌و د‌ل‌انه‌ ده‌دا، که‌ئ‌ین‌کاری نایاتی خودا ده‌که‌ن‌و سه‌ره‌تا پرس‌یار‌ی‌کیان ئا‌راسته‌ ده‌کا: که‌ته‌نیا وه‌لام‌ی‌کی هه‌یه‌و به‌س! ده‌فه‌رموی: ﴿الله خير اما يشركون﴾؟ ئایا ئه‌و خودایه‌ی ناوی (الله) یه‌و خاوه‌نی شکۆمه‌ندی‌و تواناو ده‌سه‌لاتی ره‌هایه‌، ئه‌و شی‌او‌تره‌ ب‌ۆ‌ په‌رست‌ن‌و به‌ندایه‌تی ب‌ۆ‌ کردن‌ یان ئه‌م خودا در‌ۆ‌زنانه‌ی به‌ناحه‌ق کرد‌ویان‌ن به‌هاوه‌لی خوداو دارای هیچ شت‌یک‌ نین؟؟ ته‌وشتانه‌ی: که‌ئه‌وان کرد‌ویان‌ن به‌هاوه‌لی خودا بت‌و سه‌نه‌م بن‌ یان فریشته‌و جندۆ‌که‌ بن‌ یان هه‌ر مه‌خلوق‌ی‌کی تری‌ له‌مه‌خلوقاتی خودا، شی‌اوی ئه‌وه‌ نیه‌ ب‌ی‌ته‌ هاوه‌لی خوداو په‌رست‌شی ب‌ۆ‌ بک‌ری. چ جایی بگا‌ته ئه‌و ئاسته‌ی له‌خودا باشت‌ر بی‌! هه‌رگیز به‌د‌لی عاقل‌ دا نایه‌: که‌ مو‌وازه‌نه‌و هاوک‌ی‌شه‌یی بکا له‌نی‌وان ته‌وشتانه‌و خودادا، ب‌ۆ‌یه‌ به‌م ئ‌یست‌یفه‌هامه‌ ئ‌ین‌کار ئام‌یژه‌و به‌م شی‌وازه‌: که‌ کۆمه‌ل‌یک‌ سه‌رزه‌نش‌ت‌و (ته‌ه‌کم‌) و (تب‌ک‌یت‌) ی له‌خۆ گرت‌وون‌و لۆمه‌یان ده‌کا له‌سه‌ر ئه‌وه‌: که‌ ب‌ت‌په‌رست‌ییان هه‌ل‌ب‌ژارد‌وه به‌سه‌ر عیبا‌ده‌ت‌کردن‌ ب‌ۆ‌ خودادا، مه‌به‌سته‌که‌ش ئام‌اژه‌کردنه‌ ب‌ۆ‌ گوم‌رای‌ی‌و نه‌فام‌ی ئه‌وان. ئه‌گینا ئاش‌ک‌راو نمایانه‌: که‌هی‌چ خ‌ی‌رو بی‌ر‌یک‌ له‌به‌ندایه‌تی کردنی ئه‌وانه‌دا نیه‌ هه‌تا شی‌اوی ئه‌وه‌بن به‌رامبه‌ریان له‌گه‌ل‌ خودای به‌دی‌ه‌یت‌ه‌رو زانا‌و دانا‌دا پی‌ بک‌ری، که‌واب‌ی (مو‌وازه‌نه‌)

که: که نه نجام دراوه به گویره ی بیرو بۆچونی ئەوانه: که پییان وایه: بته کانیان سودو
قازانجیان پی ده گه یه نن!!!

بۆیه پیغه مبه ر ﷺ هه رکاتی ئەم نایه تی ده خوینده وه ده یفه رموو: (بل الله خير
وابقى واجل واجل واكرم).

ئەجار سیاقه که له سه رزه نشتو لۆمه ی کورت ئاساوه ده گوێزیته وه بۆ
ره ددانه وه یه کی درێژو تیرو ته سه ل و پر به لگه، له پرسیا ری ئینکار ئامیزه وه
ده گوێزیته وه بۆ پرسیا ری کی تر: که له واقیعی بوونه وه ره لیده ستینی و به چاوی
خۆیان دیارده کانی ده بینن، له روانگه ی به لگه ی جیا جیاوه ره دی بته رسته کان
ده داته وه ئەوه ده چه سپینی: که پهروه ردگار خودایه کی تاكو ته نهاو بی هاوه له،
خاوه ن تواناو ده سه لات ی ره هایه، ده توانی هه موو شتیك بکا، هیچی لی عاسی
نابی، هه موو نیعمه تیك له وه وه یه وه ره خساندونی، ده ی ئەوانه به چ عه قلیك
به ندایه تی بۆ شتیك ده که ن که هیچ شتیکی له ده ست نایه!!

ده فه رموی: ﴿أَفَمِنْ خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ
حَدَائِقَ ذَاتِ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تَنْبِتُوا شَجَرَهَا﴾ ئایا بته رستی و عیباده تکردن
بۆ ئەو شتانه ی سودو قازانجیان به ده ست نیه باشه یان عیباده تکردن بۆ خودایه ک:
که به دیه یته ری ئاسمانه کانه به وه هه موو جوانی و به رزی و فراوانیی هه وه له گه ل ئەو
حه مکه ئەستیره مانگ و خۆره ی له فه له ک و جه مسه رو هیله کانیان دا دین و ده چن؟؟
ههروه ها زهوی دروستکروه به و شتیه ی بگوئجی بۆ تیدا ژیان، کیوو دۆل و ساری
تیدا ره خساندون، ئەجار له ئاسمانه وه بارانمان بۆ سه رباراندوه دره خت و ره وه کمان تیدا
رواندون! ئەگه ر باران نه بوایه نه ده پروان، ده ریاو زۆ و چۆم و کانیاوو بیرو شه لالمان
تیدا ره خساندون، باخچه و باغو دارستانمان تیدا خولقاندوه، به رو بومو دانه وێله مان
تیدا به دی هیناوه، جۆره ها ئاژەل و گیانه به ری ترمان تیدا دروست کردوه، ئەمانه
هه موویان بۆ به رژه وه ندیی ئتیه ی ئاده میزاده، بۆ دابین بوونی رزق و رۆژی ئتیه یه،
بۆ ژیاخۆشی و له زهت و هه رگرتنی ئتیه یه، خو ئەگه ر پهروه ردگار ئەو گیاوو گژو دارو

دره خته ی بۆ ئیوه نه خولقاندایه، که ی ئیوه دارای نه وه تان هه بوو بیانرۆیتن؟؟ ئیوه ده سه لات ی به دیه یتانی چله گیایه کتان نیه و دارای خولقاندنی ده نکه دانه ویله یه ک نین!!!

هه ر خودا خولقینته رو به دیه یتنه ره، هه ر نه و رزق و رۆژیده ر ﴿أَلله مَّعَ الله؟﴾ ئایا ده گوئیی و عه قل په سندی ده کا له گه ل هه بوونی خودای تاک و ته نیاو به تواناو زانادا خودای تر هه بن، عیباده تیان بۆ بکری؟! نه خه یر خودای تر نین و هه ر (الله) خودایه و هه ر نه و شیای و په رستش بۆ کردنه! وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فه رموی ﴿وما کان مع الله﴾ (المؤمنون/۹۱).

به لām نه م موشریک و نه فامانه سه ریان لی تیک چوه، گو مرپوون، له حه ق لایان داوه و چوونه ناو زلکاوی باطل و فه ساده وه، هاوه ل بۆ خودا داده نیتن و غه یری خودا ده به نه ریزی خودا و به ندایه تی بۆ ده کهن!!

بیگومان دیمه نی باغو و باخچه ی رازاوه و رهنگاو رهنگی گول و گه لاکانی، به رو بوو و میوه جاتی، بۆنی خو ش و دیمه نی جوانی، تیفکرین و سه رنج لیدانیان داخوازی نه وه ن ته مجید و ته قدیسی خودایان له سه ر بکری. نه وه مان داوا لی ده کهن: که پتویسته به ندایه تی بۆ به دیه یتنه ری نه و گول و گولزاره بکری، تیفکرین له بوونه وه ر؛ له تاکه کانی بوونه وه ر هه ر له دارو دره خت و روک و کانیاوو چۆم و ده ریاوه، تا ده گاته ئاده میزاد خو ی و گیانله به رانی تری ناو ده ریاو و وشکانی به پیرۆو خشۆک و باله فره یه وه: هه موو هانده رن بۆ ئیمان هینان به هه بوونی خودایه کی بالاده ست و کاردروستی هه میشه زیندوو زاناو دانا.

چونکه رهنگاندنی تاقه گولێک و ته نسیق تی یدا، گه وه ره ترین هونه رمه ندی ئاده میزاد له ناستی دا ده سه وه سازو جۆش داماو. مه و جانندی رهنگه کان و پیکه وه گونجان و تیکه لبوونی هیله رهنگییه کان و رپیکه ستنی په لکه گه لاکانی تاقه گولێک کارێکی سه رئاسایه و له توانای ئاده میزاد دا نیه نه نجامی بدا چ جایی بتوانی ژیان و گه شه و نه شو و نا بخاته دره خته که خو یه وه، که وا بوو به هیچ جو ری له توانای ئاده میزاد دا نیه دره ختیک، یان روکێک به دی بیتی، به لکوو ئاده میزاد چه ندیک

له زانست و زانيارى دا پيشكه وتن به دهست بيئى هه رگيز پهى به نه يئى ژيان ناباو
نازانى روح چيه و نه يئى گيان و زيندوبى ناو گيانله به رو درهخت و رو كه نادوزي ته وه و
له به رامبه رى دا كو له واره .

هه تا ئيستاو له مه دواش ئاده ميزاد نازانى ئه م ژيانه چۆن هاتوو و چۆن دروست
بوو و چۆن دروست ده بى و چۆن په يوه ندى به ماده وه ده كا!! به ناچارى ده بى
بيگيرينه وه بۆ تاكه سه رچاوه سه ره كى و بى نمونه كى: كه په ره رد گاره .. ته تو
چارت نيه و چهنديك له م باره وه خۆت ماندو بكه و بته وى بزاني گيان چيه و له چى
پهيدا ده بى بي هوده يه و خۆ ماندو كردنه، زوربه ي زۆرى كافرو گومراكان پر وايان
وابوه: كه خودا به دي هيتنه ره، ده يان زانى دروست كارى بوونه وهر به ئاسمان و زه وييه وه و
ئه وه ي تيان دايه (الله) يه له م باره وه كه سيان نه ده كرد به هاوه لى خودا ته نها
له پروى عيبادهت بۆ كردنه وه هاوه ليان بۆ داده نا وه كو له شو يئى كى تر دا ده فرموى:
﴿وَلئن سألتم من خلقهم ليقولن الله﴾ (الزخرف/٨٧) يان ده فرموى: ﴿وَلئن سألتم من نزل
من السماء ماء فأحيا به الارض بعد موتها ليقولن الله﴾ (العنكبوت/٦٣)

ئه مجار قورئان سه رنجى ئاده ميزاد راده كي شى بۆ حه قيقه تي كى ترى بوونه وه رو
به ره نكار ييان ده بيتنه وه و ده فرموى: ﴿أَمْ من جعل الأرض قراراً﴾ واته: ناي
عيبادهت كردن بۆ بت و سه نه مي ك باشه: كه هيچ سوود و قانزا نجيان لى چاوه پروان
ناكرى؟ يان بۆ خودايه كه زه وى واره خساندوه به كه لكى قه رار گاي ئاده ميزاد و شتى
تريش بى، ئه م زه وييه گه و ره فراوانه ي وادروست كردوه ئاو و هه واي سازگار و
له باره بۆ تيدا ژيان، جم و جوولى به جو ري كه بگو نجي له گه ل ژيانى گيانله به رانى
سه رى، ئه وه نده خيرا هه لئاسور ي قه باره كانى سه رى به گياندار و بى گيانه وه خوى
له سه ر نه گرن و فر ييان بدا!! ئه وه ندهش به هيتوا شى هه لئاسور ي: كه زيانى بۆ
گيانله به ران و دارو درهخت بى! خو ئه گه ر دوورى و نزيكى زه وى له خو رو مانگ
وه كو ئيستاي نه بوايه، يان ئه گه ر قه باره و شكل و شي وه ي گه و ره تر يان بچو كتر
بوايه، يان سورانه وه ي مانگ به ده ورى دا خير اتر بوايه يان..... هتد ئه وه زه وى
به كه لكى ژيان نه ده هات و گيانله به ران نه يان ده توانى تى يدا بژين.

هه لّبه ته ئه وکاته ی قورئان نازل بووه ئاده میزادان جگه له پیغه مبه ر ﷺ به م شیوه ی ئه مرۆ چۆنیه تی بوونه وه رو هه لّسورانی قه باره کانی: که تییدا هه لّده سورپین نه زانیوه، له نایه تی ﴿أَمْ مِنْ جَعَلِ الْأَرْضَ قَرَارًا﴾ ئه و وردیات و عه جابه باته ی چۆنیه تی و هه لّسورانی زه ویان هه ست پێ نه کردوه، به لّام به شیوه یه کی ئیجمالی بینویانه سه ر زه وی به که لکی تییدا ژیان دی و ناتوانن لافی ئه وه لی بدهن: که شتیکی تر هه بی له به کانیان و غه یری به کانیان هاوبه شییان هه بی له دروستکردنی زه وی دا، به م شیوه جوان و رێک و پێک و گونجاوه، ئه مه ش به سه بو به لگه هێتانه وه، له هه مان کات دا ده قه که هه لّده گری زانیان چین دوا ی چین به گوێره ی زانیاری خۆیان و پێشکه وتنی باری روشنبری سه رده م مانای تازه و زانست نامیزی لی وه رگرن و رۆژ دوا ی رۆژو سال دوا ی سال مانای تازه ی لی ده ربیئن، ئه مه ش موعجیزه یه کی تری قورئانه و دیارده یه کی تایبه ته به و که لامه ئاسمانیه وه: چونکه خیطابه که ی بو هه مو عه قل و هۆشیکه، بو هه مو دل و ده رو نیکه به در یژایی میژوو... که وابوو: هه ر که سه ده توانی به گوێره ی عه قل و زانیاری خۆی مانای لی وه ربگری!

﴿وَجَعَلَ خَلَالَهَا أَهَارًا﴾ پهروه ردگار له زه وی دا کیتو دۆل و ده شتایی رسکاندون و به ناو زه وی دا زی و چۆم و چه میلکه ی دروست کردون!

چۆم و زی یه کان له زه وی دا ره گی ژیان و نیعمه تی پهروه ردگارن بو گیانله به ران، ئه و زی و چۆمانه به ناوی دا له باکوره وه بو باشوورو له باشووره وه بو باکور له خۆره لاته وه بو خۆرئاوا و به پێچه وانه وه ده کشین و زه وی شق ده کهن، له گه ل خۆیان فه روه به ر که ت و ژیان نه قل ده کهن، چۆم پێک دی له کۆبوونه وه ی ئاوی باران به شیوو دۆله کان داو دوا ی یه کدیگیر بوونیان له شیوه ی چۆمیکی گه وه ر یان پچوو داو کشانی به ره و خوار به گوێره ی ولاته که.

ئه و خودایه ی بوونه وه ری به دیه ی ئاوه هه ر ئه و نه خشه ی چۆنیه تی کشانی چۆمه کانی کێشاوه، هه ر ئه و سه رچاوه کانی به دیه ی ئاوه، هه ر ئه و له به رزایی یه وه بارانی باران دوه هه ندیکی له طه به قه کانی زه وی دا په زمه نده کردوه و کردویه تی

به سهرچاوهی هه می شه بی زی و چۆمه کان: که له شیوهی کانی اوو بلقاوو شه لال دا لهزه وی هه لده قولین و ده بنه سه رچاوه بو ئه و چۆمانه. هه لبه ته که س ئه وه نده بی عه قل و بی ده ماغ نیه لافی ئه وه لی بدا: که شتی که هه بی جگه له خودا ئه و چۆمانه ی به دی هی نابن، یان هاوبه شی خودایان کرد بی له به دیه ی نایان دا!!

﴿وجعل لها رواسي﴾ پهروه ردگار لهزه وی دا کیوی به دیه ی ناون، وه کوو بزمار لهزه وی دا دایکوتاون و له نگه ری زه وی یان راگرتووه، ناهیلن له ره بکا، له زوره ی شوین دا ئه م کیوانه سه رچاوه ی چۆمه کان و له وانه وه ئاوه لده قولی و سه ره وژیر به ره و شیوو دۆله کان هه لده پرژی و زی و چۆمه کان پیک دین.

﴿وجعل بين البحرين حاجزا﴾ پهروه ردگار له نیوان ئاوی شیرین و گوارا و ئاوی سویردا نیوه ندی داناوه، واته: له نیوان ده ریای سویر و تال و چۆمی شیرین و گوارا دا په رده ی داناوه. (به شیوه ی ته غلب) به چۆم ده لی ده ریا، چونکه ماده که یان که ئاوه هاوبه شه له نیوان ده ریا و چۆم دا.

زۆربه ی وه ختیش په رده ی نیوان ده ریا و چۆم په رده یه کی سروشتی یه، ئه ویش بریتیه له وه ی ئاستی ئاوی چۆم له ئاستی ئاوی ده ریا به رزتره، ئاوی چۆمه کان ده رژیته ناو ئاوی ده ریا کان، مه جرای چۆمه کان له لایه ن ئاوی ده ریا کانه وه دانا پۆشری، به م شیوه ئاوی شیرین و گوارای چۆمه کان تیکه ل به ئاوی تال و سویری ده ریا کان نابی، بۆ ئه وه ی ئاوی ده ریا رۆلی خۆی بگپیری و سه رچاوه ی باران بی، ئه و هه وایه ی سه رخۆی به پاکی بمینیتسه وه، هه روه ها به هۆی ئه و تال و سویری به ی ئاوی ده ریا کان بۆگه ن ناکا، ئه گه ر وانه بوایه به هۆی مانه وه ی زۆر بۆگه نی ده کرد.

هه روه ها ئاوی چۆمه کانیش بۆ خواردنه وه ی ئاده میزاد و ئاودانی گیانله به رانی ترو ئاودیر کردنی باغو باغات و دارو درهخت و گژو گیا به کار به ی ندری!

ته نانه ت له و کاته ش دا: که ئاستی روبه ری چۆم له روبه ری ده ریا له به ر هۆیه که له هۆیه کان نزم تریش بی له مه پری نه هیشتنی تیکه لاوبوون هه ر به رده وامه، چونکه سروشتی خودی ئاوه کان لیک جودان؛ ئاوی چۆم سووکه و ئاوی ده ریا قورستره،

مه جرای ههردوکیان بهرده وام لیک جودان و تیکه ل بهیه کتر نابن و هیچیان بهسه
تهوی تریان دا زال نابی، ته مهش قانون و یاسای خودایه له دروستکردنی بوونه وهردا
ئاوا بهوشیو دوو شله مهنی لهیه ک ماده له په نایه که وه تیکه ل بهیه ک نابن.

دهی کی ته مه ته صیمه ی داناوه؟ کی هیه لافی ته وه لی بدا: که غهیری خودا
ته مه ی به دیه پیناوه؟ یه کیه تی قانونی بوونه وهر و یه کیه تی ته صیم و خه ریته و
له عاقله ندان ده که ن تی عتراف به تاک و ته نهایی به دیه پینر بکه ن بسل اکثرهم
لا یعلمون و له ی زوریه ی زوری ناده میزاد ته ندازه ی گه وره ی به توانایی و دانایی
خودا نازانن، هه ست به زیانی بته رستی خویان ناکه ن، نازانن خودا په رستی و
یه کتا په رستی چهند به سوده بویان!!

نوونه ی ته مه نایه ته چهند نایه تیکی تره وه کوو ده فهرموی: ﴿الله الذی جعل لکم
الأرض قراراً والسماء بناء﴾ (غافر/۶۴)

یان ده فهرموی: ﴿وهو الذی مرج البحرين هذا عذب فرات وهذا ملح اجاج وجعل
بینهما برزخاً وحجراً محجوراً﴾ (الفرقان/۵۳) نه مجار سیاقی قورنن له رانوانندی
دیمه نه کانی بوونه وهر وه ده گوژیته وه بو دیارده تاییه ته ندیه کانی خودی خویان و
ده فهرموی: ﴿أم من یحب المضطر اذا دعاه ویكشف السوء ویجعلکم خلفاء
الأرض﴾ نایا ته و شته هیچ له بارا نه بوانه ی بی گیان و هه ستن باشن بو خودایه تی و
شیاو ی په رستش بو کردنن؟ یان ته و خودایه ی به هانای لی قه و ماوو داموا نه وه دی
نه گهر هاواری لی بکه ن، ناخو ش و ته نگانه و به لایان له سه ر لاده باو ده یانکاته
جیگرو میراتگری پتشینان، چین له دوای چین ده یانکاته میراتگری یه کتری
﴿المضطر﴾ که سیکه نه خو شیی یان هه ژاری و به لاو کاره سات وای لی بکه ن هاوار
بۆلای خودا بکا و په نای بۆ به ری!!

لیقه و ماو له کاتی ته نگانه و ناخو ش دا بۆی ده رده که وی: که جگه له خودا
کهس فریاد رهس نیه، کهس ناتوانی بیته په ناو به هانایه وه بی، ته وانه ی ده که و نه
حاله تی ته نگانه و روبه روی مردن ده بنه وه له و سات و کاتانه دا بۆیان ده رده که وی: که

کهس به که لکی هاوار لی کردن نایه، هه موو په ناو پشتیوانیک له بیر ده چنه وه جگه له خودا کهسی تر به خه یال دا نایه، نهوانه ی ده خرینه زیندانی رهشی طاغوت و مله پوره کان، ده خریندرینه ژوریککی ته سکی چوار دیواری بی په نجه ره و ده رگا له سهر گالدراره؟ هاواریان به کهس ناگا، نهوانه باش خودا ده ناسنو به دل سوژی هاواری لی ده کهن و هانای بو ده بن. کهم کهس هه ن له کاتی ته نگانه و لیقه و مان دا له کاتیک دا به لاو کاره سات تابینه قاقای ده گرن خودای بیر نه که ویتته وه هانای بو نه با!

ناله وکاته ته نگانه و ناخو شییانه دا ناده میزاد سهیری ده ورو بهری خو ی ده کا، ده روانی بی یارمه تیده رو هوکاری رزگار بوونه، نه و هیرو یارمه تیده رانه ی له وه پیش پشتی پی ده به ستن هیچیان پی نا کر ی نهوانیش وه کوو خو ی ده سه وه سان و داماون، هیژیک نیه رزگاری بکاو به هانایه وه بی، ناله م کات و هه لویستانه دا سروشت به ناگا دی و په رده ی غه فله تی له سهر لاده چی و له ناخه وه هه ست به هه بوونی هیژی خودایی ده کاو ده زانی جگه له نه و کهسی تر شیایو به فریا که و تن و به هانا هاتنه وه نیه، ناله وکاتانه دا ناده میزاد له ناخه وه روده کاته (الله) هانای بو ده با، ته نانه ت نه گهر له وه پیش له کاتی خو شی و له شساغی و هه رزانی دا خوداشی له بیر چو ویتته وه له و کاتانه دا وه بیری ده که ویتته وه به باشی دهیناسی و به دل سوژی هاواری لی ده کاو هانای بو ده با.

﴿أَلَمْ يَعْزِمِ اللَّهُ﴾ نایا ده گوچی نه و خودایه ی نه و زات و صیفاتنی خودایه کی تری له گهل دا بی؟! نایا جگه له خودای زاناو داناو به توانا که سیکی تر هه یه نه و کرده وه صیفاتانه ی لی بوه شیته وه؟ که سیکی تر هه یه شیایو لی پاران هه وه عیباده ت بو کردن بی؟

نه خهیر جگه له خودا که سیکی تر نیه شیایو خودایه تی بی، هاواری لی بکری به هانای لی قه و ما وانه وه بی!!

﴿قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ﴾ نای چهنده به که می یادی نیعمه ته کانی خوا ده که نه وه، چهنده سپله و پی نه زانن؛ چهنده غافل و بی ناگان له و که سه ی شاره زایستان ده کا بو رپیازی حق و راست و زهوی بو رام کردن، هوکاری تیدا ژیانی بو ره خساندون،

عەقل و ھۆش و ھیزو توانای پێ داوون بۆ ئەوێ سەروشت بۆ بەرژەو ھەندیی خۆتان رام بکەن و بە کاری بێتن، مردن و ژيانى بۆ ئیو داناو، چى لەدوای چى شوینی یە کترى دەگرەو، ئەگەر مردن نەبوا یە ئادەمیزادانى کۆن بمانایە، ئیستا سەر زەوى ھێندە قەرەبالغ دەبوو، جیگا نەدەبوو، ژيان تییدا زەحمەت تر دەبوو، پەرەو ھەوى حەضارەت و بێرکردنەو سست و بێ گور دەبوو لە پیشکەوتن دا. شوینی یە کدیگرتەو وادەکا بیرو بۆچوون و ئەزمونەکان تازەگەری و پیشکەوتنیاں تییدا بێتەجی، شێو و نەمەطی ژيان گۆرانکاریان تییدا بکری بەبێ ئەو ھەوى کۆن و نوێ بەرەنگاری ببەو و لێک ھەلبەزەو، خۆتەگەر ئادەمیزادانى کۆن بمانایەو تیکەل بە ئادەمیزادانى سەردەم بوانایە، پو بەرەو بوونەو، ئیعتراض گرتن لە نیتوانیاندا ھێندە زۆر و بێ شومار دەبوون پەرەو ھەوى پیشکەوتن و ژياريان پەك دەخست و ژيان لە شوینی خۆی دەووستا. خۆ ئەگەر ئادەمیزاد بێر لەو حەقیقەتانە بکاتەو تێیان بفکری ھەرگیز پەيوەندى لەگەل خودادا نەدەپچراو پەيوەندى سەروشتى یە ئەزەلى یە کەى دەمایەو و ساتە وەختیک لەخودا غافل نەدەبوو کەسى تریشى نەدەکردە ھاوەلى!

ئەجار سیاقە کە ھەندى حەقیقەتى تری ئاشنا بە ژيانى ئادەمیزاد رادەنوینی و دەفەرموی: ﴿أَمْ مِنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظِلْمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بِشَرِّا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ؟﴾ نایا ئەو خودا درۆزانەى ئیو بەخودایان دەزانن ھیچیان لەدەست نایە باشن؟ یان ئەو خودا گەورەو مەزنە باشە: کە پێنموی ئیو دەکا لەتاریکایی شەودا، یان تاریکایی ناو دەریادا کاتى پێگاتان لى ھەلەبوو، رەھنوما بیتان دەکا بەھوى ئەو بەلگەو نیشانە زەوى و ئاسمانییانەو: کە لەبوونەو وەردا رەخساندونی عەقل و ھۆش پێداون لەوشکانى و ناو دەریاو ھەوادا پێگا دەبرن و قۆناغ و مەنزلى خۆتان دەزانن، کاروانسەراو فرۆکەخانەو بەندەرەکانى خۆتان لى تیک ناچى، ھەرکاتى کیش پێگاتان لى ھەلەبوو بەھوى کیتو دۆل و ساراو ئەستیرەو دیاردەکانى تری سەروشتەو پێبازى خۆتان دەدۆزنەو.

وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿وعلامات بالنجم هم یهتدون﴾ (النحل/۱۶) یان ده فهرموی: ﴿وهو الذی جعل لکم النجوم لتهتدوا بها فی ظلمات البر والبحر﴾ (الانعام/۹۷)

ههروه ها ئه وکسه سی (با) ده نیژی وه کوو مزگینی باران: که ره همه تی خودایه و زهوی مردو زیندو ده کاته وه.

﴿أإله مع الله؟﴾ ئایا ده گونجی خودایه کی تر هه بی له گه ل خودای مه زن دا ئه م بوونه وه ره یان نه خشه کیش کردبی؟! نه خهیر خودای مه زن بوخوی ته نیا ئه م بوونه وه ره ی ره نگریژ کردوه به دیهیناوه، کهس هاوه لی نیه وه هر خوی خودایه وه هر خوی پهروه ردگاره ﴿تعالی الله عما یشرکون﴾ خودای مه زن زور بهرزو پیروژتره له وهی هاوه لی هه بی، ئه وه خودا دروژنانه ی ئه وه نه فامانه به خودایان ده زانن، خودانین و شیاوی خودایه تی نین، ئه وانه بوختانیان پی ده کهن!!

کوتایی ئه م سهر کوتانه وهیه به ئاراسته کردنی پرسیار لییان ده باره ی چۆنیه تی دروستکردن و مراندن و زیندو کردنه وه و رزق و روژی پییدانیان تهحه ددایان ده کا بتوانن به لگه یه که له سهر بیرو بو چوونی خویان بهیننه وه، ده فهرموی: ﴿أم من یبدأ الخلق ثم یعیده ومن یرزقکم من السماء والأرض أإله مع الله؟﴾ ئایا ئه وه خودا دروژن و بی دهسه لاتانه باشن، یان ئه وه خودا مه زن و خاوه ن توانایه ی: که به دهسه لاتی خودایه تی خوی بوونه وه ره به دیهیناوه ئیوه ی له نه بووه دروست کردوه، بی ئه وه ی له وه پیش غمونه تان هه بووبی، ئیوه ی به وشیه جوان و نایابه هیئاوه ته گوره پانی ژیان وه، پاشان بوونه رو ئیوه ش له ناو ده با، سهر له نوی له قیامهت دا زیندوتان ده کاته وه! وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿إنه هو یدییء ویعید﴾ (البقره/۱۳) یان ده فهرموی: ﴿هو الذی یداء الخلق ثم یعیده وهو اهون علیه﴾ (الروم/۲۷).

ئه وه خودایه ی: که رزق و روژی ئیوه فهراهه م ده هیئی به وه ی له ئاسمانه وه باران ده بارینی و له سهر زهوی دانه ویله وه به رهه م دینی. ئایا ده گونجی خودایه کی تر هه بی یارمه تی خودای مه زنی دابی بو ئه نجامدانی ئه وکارانه؟! عه قل وه ره ده گری له ته که خودا دا خودایه کی تر هه بی ئیوه بیکه نه هاوه ل و شه ریکی خودا له به دیهینان و ئه نجامدانی کاره کانی!!

دروستکردن و بەدیھێنانی مەخلوقات حەقیقەتییکی بەرچاوو حاشا ھەلنەگرە، کەس ناتوانی ئینکاری بکا و ناشکوێی بەھیچ شتێک جگە لەتەعلیل بەبوونی خودا پاساوی بەدەینەو! چونکە ووجودی بوونەوەر بەلگەیە لەسەر ھەبوونی خودا. ھەر ھەول و تەقەللایەك بۆ ھۆکاری بەدیھێنانی بوونەوەر بەبێ داننان بەھەبوونی خودا و نیعتراف بەبەدیھێنەریی خودا بۆ بوونەوەر، خۆ خافلان و خۆگیل کردنە، چونکە دیاردەیی مەخلوقاتیی خودا ئادەمیزاد ناچار دەکەن دان بەتاک و تەنھایی خودادا بنێن. بوونەوەر تێکرا ناماژە بەھەبوونی خودایەکی تاک و تەنھا دەکا و دەلی نەخشەکیشی ئەم بوونەوەرە ھەلسۆراندن و بەرپێو بردنی لەلایەن خودایەکی بالادەستی تاک و تەنھا ئەنجام دەدری! بەویستی خودایەك ھاتۆتەدی. بەقانون و یاسای خودایەك لەگەردایە.

زیندو بوونەوہی دوا مردن و ھاتنی رۆژی قیامت شتێکە کافرەکان لەکۆن و نوێ دا کردوایانە بەکیشەو جیدال و برۆای پێ ناکەن، وەلی داننان بەسەرەتای بەدیھێنان بەو شتێوہی نایەتەکە ناماژە پێ دەکا. کەئەو پەری کاردرۆستی و دەست رەنگینی و نەخشە دانانی تێدایەو بەیھودە نەھیتراو تەدی، ئەمەش سەرەکیشی بۆ ئەوہی دان بەزیندو بوونەوہش دابنێن، بۆئەوہی ئادەمیزادەکان سزاو پاداشی کردەوہی بەدونیا یان وەر بگرنەوہ چونکە لەدونیا دا چاکەو خراپە پراو پە پاساویان نادریتەوہ بۆ نمونە زۆر تاوانبار و ملھوور ستمکار ھەن ناتواندري لەدونیا دا سزایان پراو پە بدريتەوہ. ئەگەر تاوانبارێکی وەکوو ھیتلەر و موسولونی یان ئەوانەیی ستم لەگەلێکی چەوساوەی وەکوو کور دەکەن بمانەوی لەدونیا دا سزای تاوانەکانیان بەدەینەوہ ھەرچی لییان بکری لەئازاردان و کوشتن و برین ھیشتا بەشیکی کەمی تاوانەکانیان قەرەبوو کراو تەوہو زۆری ماوہ تۆلەیان لی بسەندريتەوہ. کەوابوو ھەبوونی تەنسیق و پەيوەندیی نێوان کردار و پاداش؛ کردار لەدونیا و پاداش و سزا لەقیامت دا داخوای ئەوہیە دوارۆژێک ھەبێ بەتەواوی ھەموو کەس پاداش و سزای خۆیانێ تێدا وەر بگرنەوہ، دەی بۆچی لەدونیا و لەم سەر زەوییە دا ئەو تەنسیقە رەھایە لەنێوان کردەوہ و سزا و پاداش بەدی نەھیتراوہ؟ وەلامی ئەوہ لای پەرەردگارەو ئیمە ھیچی لی نازانین، بەلکوو ھەر رەوانیە ئەو

جوړه پرسیارانه ئاراسته بکړین، چونکه خدای به دیهیننهر هر بڼو خوږ ده زانی
مه خلوقاتی خوږ چوڼ دروست کړدون، نهیښی دروستکراوانی لای خوږه تی و که سی
تری به سهردا ئاگادار نه کړدوه.

ناماژه کړدن بڼو فراههم هیښانی رزقو روژیسی بڼو ئاده میزاد له ئاسمانو زهوی
پاش ناماژه کړدن بڼو به دیهیننانی سهره تاو زیندو بوونه وهی سهر له نوی ی دوا مردن
په یوه نډیسه کی پته وو توکم هیان به یه که وه هیه، په یوه نډی رزقو روژیسی زهوی
به سهره تای دروست کړدنو به دیهیننانی ئاده میزاد ئاشکراو نمایانه، ئاده میزاد
که دیته کوږی ژیانوه بهو رزقو روژیسی سهر زهوی ده ژی، په یوه نډی ئه و رزقو
روژیسی به زیندو بوونه وهی قیامت له م رووه یه: که ئاده میزاد له قیامت دا سزاو
پاداش وهرده گرنه وه له سهر هه لئسو که ویتان له بهرام بهر ئه و رزقو روژیسی
له دونیادا پیان به خشراوه، په یوه نډی رزقو روژی به سهره تای دروستبونه وه (واته:
هوکاره کانی رزقو روژی: که بریتییه له تیشکی خوږو روناکی مانگو بارانو هیژو
وزه کانی تر: که خودا به دی هیښاون بڼو فراههم هیښانی بڼو) ئاشکراو نمایانه
له دونیادا بڼو دريژدهان به ژیانوه له قیامت دا بڼو پاداشو سزادانه وهی.

سهره تا دروستکړدنو پاش مردن سهر له نوی زیندو بوونه وه حه قیقه ت و راسته،
رزقو روژیسی ئاسمانو زهوی حه قیقه ت و راسته وهی ئاده میزاد لی ی غافلنو
له ئاست ئه م حه قیقه تانه دا چاوی خوږان نوقاندوه و گوږی خوږان هاخنیوه.

ئهی مه حه مده! لیان بپرسه ئایا ده گونجی له گهل خدای زانو دانو به تواناو
کار دروست خودایه کی تر هه بی؟ ده ته حه دایان بکه و به مه بهستی بڼو داندو
ده سه وه سانکړدن ﴿قل: هاتوا برهانکم ان کنتم صادقین﴾ ئهی پیغه مبه ری
خوږه ویست! پیان بلی: به لگه له سهر بیرو بڼو چوونی خوږان بهیننه وه نیشانه یه ک
بخه نه پرو پشتگیری راستی بیرو باوه رکه تان بکا، هاوه ل دانان بڼو خوداو
بتپه رستیتان بچه سپینئ، ده کوا نه گهر راست ده کهن له گهل خوږتانو غهیری خوږتان
به لگه بخه نه پرو!! له راستی دا هیچ به لگه تان به دهسته وه نیه، ده لیلیکتان نیه
عاقلا نه بی و لیټان وهرگیری، ههرچی ده یلین: بیتهوده و بڼو و بی بناغه یه و هیچی
به سهر هیچه وه نیه!

وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ،
فَانْمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ، إِنَّهُ يَفْلَحُ الْكَافِرُونَ﴾ (المؤمنون/۱۱۷)

هه ر خودا غه ییزانه و که سی تر به سه ر نه یی ناسمانه کان ۱۱ زه وی دا ناگاداری نیه

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ
أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ أَذْرَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ
فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾

دوای نه وی جه وله یه کی به ناو بوونه و هرو خودی ناده میزاده کان دا کردو تاکو
ته نهایی خودای مه زنی چه سپاندو له هاوه ل و هاوشان به رزو پیروزو به دووری گرت.

نه جمار جه وله یه کی تریان له گهل ده ست پچ ده کاو ده رباره ی غه یی شی دراوه:
که هه ر خودا ده یزانی و که سی تر په ی پچ نابا، سه رنجیان راده کیشی و نه و راده یه
ده گه یه نی: که زانیاری نه یی تایبه ته به خوداوه، هه روه ها زانیاری ده رباره ی کاتی
هاتنی قیامه تیش جوړیکه له نه یی و هه ر خودا ده زانی که ی راده بی و چون راده بی!

ده فهرموی: ﴿قُلْ: لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ نه ی
پیغه مبه ر به هه موو خه لک رابگه یه نه و تی یان بگه یه نه: که هیچ که سی ک
له ناسمانه کان و زه وی دا جگه له خودا غه یب نازانی، زانیاری غه یب تایبه ته
به خوداوه و که سی تر هیچی لی نازانی مه گه ر خودا بوخوی هه ندیک له به نده کانی
به سه ر هه ندی له و نه یی یه دا ناگادار بکا. وه کوو له شوینی کی تر دا ده فهرموی:
﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ﴾ (الانعام) یان ده فهرموی ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ،
وَيُنْزِلُ الْغَيْثَ، وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا، وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ
أَرْضٍ تَمُوتُ، إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (لقمان/۳۴) ته نانه ت ریزدارترین و خوشه ویستری به نده

له لای خودا که حه زره تی موحه مده ۞ نه ویش هیچی لهو زانیاریه نه زانیوه جگه
له وهی که خودا به سهر هه ندی له وه غه بییات هدا
ئاگاداری کردوه.

موسلیم و نه بو حاتم له عایشه وه ریوایه ت ده کهن؛ که فهرمویه تی: ههر که سی
پی ی وایی پیغه مبه ۞ ده زانی له رژی داهاتوودا چی روده داو نهی نی زانیوه
بیگومان بوختانی له سهر خودا هه لبه ستوه؛ چونکه خودا بو خوی ده فهرموئ:
﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ جا: که نه فی زانیاری
غه بیی (جگه له خودا) له هه موو کهس کرد به گشتی.

ئه مجار زانیاری غه بیی تایه تیشیان لی داده پنی که تایه ته به زانیاری ده باره ی
قیامه ت، ده فهرموئ: ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ نه هلی ئاسمانه کان و زهوی
نازانن: که ی قیامه ت راده بی و مردو زیندو ده کرینه وه، ئاده میزاد به گشتی
له هه موو سه رده م و چین و توژده کانی دا به درژیایی میژوو به رامبه ر قه ضییسه ی
قیه مات و زیندو بوونه وه هه لویستیکی سه یرو سه رسور هینه ریان نواندوه، وئپرای
ئه وهی: که هاتنی قیامه ت و هه بوونی رژی جه زاو پاداش شتیکی ئاسایی و
پیویسته، که چی ئاده میزاده کان زور به یان به درژیایی میژوو ئینکاری هاتنی ئه و
رژه یان کردوه، ههر پیغه مبه ریک که هه والی زیندو بوونه وهی دوا مردنی به گه له که ی
داوه خیرا به درژیان خستوته وه و گالته یان پی کردوه.

قیامه ت بو خوی نهی نی یه که لهو نهی نی یانه ی جگه له خودا که سی تر نازانی
که ی راده بی، ههر پیغه مبه ریک ره وانه کرابی بۆسه ر نه ته وه یه که یه کسه ر داوایان
له پیغه مبه ره که یان کردوه کاتی رابوونی قیامه تیان بۆ دیاریی بکا، جا: که
پیغه مبه ره که نه ی توانیوه ئه مجار به درژیان خستوته وه، ئه مه دابو نه ریتیکی بووه
به درژیایی میژوو باو بووه. لیره ش قورئان ئه و حه قیقه ته ی دووباره کردوه و
رایگه یاند: که زانیاری نهی نی تایه ته به خودا وه که سی تر غه یب زان نیه، زانیاری
ئاده میزاد ده باره ی کاتی هاتنی رژی قیامه ت و چۆنیه ته که ی مه حدوده و
ههر ئه وه نده ی لی ده زانن: که دی و له داهاتوودا راده بی!!

بیگومان ئاده‌میزاد هەر له‌به‌ره‌به‌یانی می‌ژوو هه‌و. له‌به‌رام‌به‌ر غه‌یب دا ده‌سه‌وه‌سان و کۆله‌وار بووه، نه‌یتوانیو. هیچی لی ده‌سته‌به‌ر بکا و هیچ له‌دوا په‌رده‌ی غه‌یب‌ه‌وه‌ نازانی، مه‌گه‌ر ئه‌وه‌هنده‌ نه‌یتی یه‌ی: که‌خودای زانا و ئاگادار فیری هه‌ندیک له‌ به‌نده‌کانی کردوه، هه‌لبه‌ته‌ ئه‌م غه‌یب زانینه‌ بو ئاده‌میزاد پی‌ویست نه‌بووه‌و خێرو بی‌ری له‌وه‌دایه‌: که‌ئهو جو‌ره‌ زانیاریه‌ی نه‌یه‌، ئه‌گه‌ر زانینه‌که‌ی له‌به‌رژوه‌ندی ئاه‌میزاد بوایه‌و خێرو بی‌ری تیدا بوایه‌، په‌روه‌ردگار ده‌رگای غه‌یبی والا ده‌کرد بو ئاده‌میزادی تینوو بو ئاگادار بوون به‌سه‌ر جیهانی نه‌یتی دا!

بیگومان په‌روه‌ردگار نه‌وه‌نده‌ی هی‌زو تواناو وزه‌ی جو‌را و جو‌ر به‌ئاده‌میزاد به‌خشیوه‌: که‌بتوانی جینشینی خو‌ی له‌سه‌ر زه‌وی دا پی نه‌نجام بدا و ئه‌رکه‌کانی سه‌رشانی جی به‌جی بکا، لادانی په‌رده‌ی غه‌یب له‌به‌ر ده‌میا نابیته‌ یارمه‌تیده‌ر بو نه‌نجامدانی ئه‌رکی خه‌لافه‌تی سه‌ر زه‌وی، به‌لکوو شاردنه‌وه‌ی غه‌یب هه‌لیده‌نی بو لی‌کۆلینه‌وه‌و هه‌ولدان به‌دوا زانیاری دا له‌ناو زگی زه‌مین دا له‌ناو قولایی ده‌ریاکان داو له‌ناسۆ و هه‌قطاره‌کانی فه‌ضادا، شاره‌زای یاسای بوونه‌وه‌رو هی‌زو وزه‌ تیدا هه‌شاردراوه‌کانی ده‌بی پیداو‌یستی خو‌ی بو ژیان و ئاوه‌دان‌کردنه‌وه‌ی زه‌وی لی ده‌سته‌به‌ر ده‌کا! ئه‌رکی جینشینی خو‌ی له‌سه‌ر زه‌وی نه‌نجام ده‌دا.

په‌رده‌ی غه‌یب هەر به‌سه‌ر ئاه‌میزادا دانه‌دراوه‌ته‌وه‌، به‌لکوو به‌سه‌ر ئه‌هلی ئاسمانه‌کان و زه‌وی دا دادراوه‌ته‌وه‌ به‌فریشه‌و جندۆکه‌شه‌وه‌، جگه‌ له‌خودا خو‌ی که‌س غه‌یب زان نه‌وه‌ به‌سه‌ر نه‌یتی دا ئاگادار نه‌یه‌.

وه‌کوو له‌نایه‌تیک‌ی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿ثَقُلْتُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تاتیکم الا بغتة ﴿(الاعراف/۱۸۷)

واته‌: زانیاری ده‌رباره‌ی رابوونی قیامه‌ت کاریکی قورسو گرانه‌و ئه‌هلی ئاسمانه‌کان و زه‌وی په‌ی پی نابهن و جگه‌ له‌خودا که‌س نازانی که‌ی قیامه‌ت هه‌لده‌ستی و کاتی حساب و لی‌کۆلینه‌وه‌ دی، کو‌توپر ناگه‌هان په‌یدا ده‌بی و که‌س ناتوانی کاته‌که‌ی ته‌حیدید بکا.

﴿بل ادارك علمهم في الآخرة﴾ به‌لکوو له‌ناست زانینی کاتی هاتنی قیامت زانیاری ئاده‌میزاد به‌کۆتا گه‌یشتوووه له‌وباره‌وه بر‌ستیان لی بر‌اووه ده‌سه‌وه‌سان که‌وتوون. واته نه‌و زانیاریانه‌ی هه‌یانبوو ده‌رباره‌ی سه‌لماندننی قیامت زنجیره دوا زنجیره هه‌لۆه‌شایه‌وه‌و هه‌یچیان به‌ده‌سته‌وه نه‌ما!

﴿بل هم في شك منها﴾ به‌لکوو کافره‌کان له‌حاله‌تی هه‌یرانی و سه‌راسیمه‌یی دان شک و گومانیان هه‌یه ده‌رباره‌ی هاتنی قیامت!

﴿بل هم منها عمون﴾ به‌لکوو ئه‌وانه له‌کوێری و نه‌فامی و بی‌ئاگایی دان ده‌رباره‌ی قیامت و روداو‌ه‌کانی، ئه‌وان نایه‌ن ژیرانه بیر بکه‌نه‌وه، هه‌یزو توانای خۆیان بجه‌نه‌گه‌رو له‌ناخه‌وه هه‌ول بده‌ن به‌لگه‌کانی سه‌لماندننی هاتنی قیامت و چه‌سپاندنی ده‌سته‌به‌ر بکه‌ن، هه‌ر شتێک ئه‌و حه‌قیقه‌ته‌یان بۆ روون بکاته‌وه، هه‌ر به‌لگه‌یه‌ک ئه‌و راستی به‌یان له‌لابچه‌سپیننی خۆیانی لی گه‌یل ده‌که‌ن و گوێچه‌کی خۆیانی لی ده‌هاخن!

موشریکه‌کان ئه‌ینکاری زیندو بوونه‌وه ده‌که‌ن

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا

أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا وَءَابَاؤُنَا أَإِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وَعَدْنَا

هَذَا نَحْنُ وَءَابَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ

﴿ ٦٩ ﴾ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿ ٧٠ ﴾
 وَيَقُولُوا مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿ ٧١ ﴾ قُلْ عَسَىٰ
 أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿ ٧٢ ﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ
 لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿ ٧٣ ﴾ وَإِنَّ
 رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿ ٧٤ ﴾ وَمَا مِنْ غَابِطَةٍ
 فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿ ٧٥ ﴾

له وه پيش په روه ردگار نه فامی موشريکه کانی ده رباره ی قیامت رون کرده وه،
 نه مجار به شوین نه وه دا باسی بیرو بچونیان ده رباره ی قیامت و ټینکاریکردنیان بو
 نه و روداوه گرنگه ده کا، ده فهرموی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَئِذَا كُنَّا تُرَابًا وَاَبَاؤُنَا
 اَنَّا لَمُخْرَجُونَ؟﴾ موشريک و ټینکاریکه رانی زیندو بوونه وه؛ نه وانه ی پروایان
 به هه بوونی خودای تاك و ته نهاو زاناو داناو به توانا نیه، پیغه مبه ره کانی به درو
 ده خه نه وه ده ټین: نایا نه گهر ټیمه گیانمان ده رچوو نه ندامو جهسته مان پرزی و
 پولکا، بووینه وه به خوړل و جهسته مان په رت و بلاو بووه، نه مهش حاله ټيکه به ده گمن
 نه بی به سهر هه موو مردو ټيک دا دی، هه موو کهس جگه له حاله تی شازو ده گمن -
 دواى مردنى به ماوه يه كه جهسته ی ده پرزی، ده ی نه گهر نه و رزینو پولکانه یان
 به سهر دا هات: نایا ده گونجی جاريکی تر ټیمه و باوک و باپیرانمان گیانیان به به ردا
 بکړیته وه؟! رټی تیده چی جهسته ی پولکاوو به خوړل بوومان جاريکی تر رټك
 بخړیته وه و گیانی تی بجیته وه؟

ئەم قەسەیه دەکەن و ئەو حالەتە مادییەیان کردۆتە کۆسپ و تەگەرە لەبەر دەم تەصەورو تێروانینیان بۆ ژيانی دواڕۆژ، ئەوەیان لەبەر چۆتەو: کەشەوان لەسەر تادا لەنبووە دروست کراون، هیچ کام لەئەوانە نازان: خانەکانی لەشیان و گەردیلەکانی پێکھاتەیی جەستەیان لەچی دروست بووە، بێگومان گەردیلەو خانەکانی جەستەیان لەپیش دا پڕۆ بلاو بووە، لەناو چین و توێژەکانی زەوی دا، لەناو دەریاو لەناو بۆشایی بەرفراوان دا، هەر پارچەیهکی لەشویێک بووە و وردە وردە کۆبونەووە ئەم پەیکەرە ئادەمیزادیەیان لێ پێک هاتووە، هەندیککی لەگل و خۆلەو، بڕیککی لەپێکھاتەیی هەوا و ئاو، پچیککی لەوزەیی خۆرو نووری مانگ و هەناسەیی ئادەمیزاد و گیانلەبەران و نەفسەیی درەخت و رۆک، بەشیکی لەو تەپ و تۆزەیی پەیدا بووە لەگیانلەبەری رزیو دارو درەختی پولکاووە پەیدا بوون، ئەم شتانە؛ ئەم خانەو گەردیلانە تێکەڵ بەخواردن و خواردنەوێان بون و لەگەڵ هەوادا هەلیان مژیون و وزەیک بوون خۆیان بێ گەرم کردۆتەو تەبەم جۆرە ئەم هەموو گەردیلەو خانانە: کە هەر خودا ژمارەیان دەزانێ و هەر خودا سەرچاوەکانیان لێک جیا دەکاتەو، کۆبونەووە یەکیان گرتووە لەپەیکەری ئادەمیزادیک دا خۆیان نواندووە، ئەم جەستەو لەشو لارە، سەرەتا لەهێلکە تۆماویکەو کەدوای بەیەکگەییشتنی نیرو می بەدیواری منداڵدانەو دەنوسێ و وردە وردە گەشو نما دەکا و دیتە ناوکۆری ژیانەو دواپی پەرە بەژیان دەدا تا کۆتایی ژيانی دی و دەخریتە ناو گۆرەو: ئەوانە بەوشیو دروست بوون و ئاوا جەستەیان لێکدراوە پەیکەریان پێک هاتووە، دەی بۆ دەبی بەلایانەو جێگای سەر سورمان بێ، ئەگەر جارێکی تر بەو شیو یان بەشیوێهکی تر دروست بکری ئەو؟!

بەلام بەدریژایی میژوو ئەو هەلویستی موشریک و بەدرۆ خەرەوکان بوو و رێگایان بەخۆیان نەداوە بڕوا بەهاتنی رۆژی قیامت بکەن و زیندوونەوێان لەلا بچەسپێ. هەر پێغەمبەرێک هاتبێ و بانگەوازی کردبێ بۆ ئیماننەتێان بەخودا و بەراستی پێغەمبەرایی و راستی زیندوونەوێان بەو بیانەو لاوازه بەرپەرچیان داوەتەو، هەر رۆژە بەجۆریک و هەر دەمە بەشیوازیک پەيامی پێغەمبەرەکیان

ره تکر دوته وه، کافر. قور هیشیه کانیش هه مان هه لویستیان نواندوه وه هه مان بره
بیانویان دۆزیونه وه، نهجار سوور بوونی خۆیان له سهر نه وه لویسته نادرسته
به چهند به لگه یه کی بی هیژو لاواز پاساو ده داته وه به شیوه ی لاقرتی و به ته وه
ده یانگوت: ﴿لقد وعدنا هذا نحن و آبائنا من قبل﴾ بینگومان به در یژیایی میژوو
نیمه و باوک و باپیرانمان نه و جۆره قسه و باسه مان بیستوه و ده بیسین، هر قسه یه و
ناوه پۆکی نیه، نیسمی بی موسه مایه، چ حه قیه ته یکی واقعی نیه.

کهس دوا ی مردن زیندو نه بوته وه ﴿إن هذا الا أساطیر الأولین﴾ نه قسه و
واده و به لێنانه ده رباره ی زیندو بوونه و. جگه له نه فسانه و خه رافات و توپه هات زیاتر
هیچی تر نیه، چیرۆکه کۆن و قسه ی پرو پووجه، چین له دوا ی چین ئاده میزاد
لیکتریان و هر گرتوه و به لگه یه کی مه عقول پشتگیری ناکا.

بینگومان موشریکه کانی مه که ده یانزانی: که له وه پیش په روه ردگار
پیغه مبه ری ره وانه کردن بۆسهر گه لو نه ته وه کان، دلیا بوون له وه ی که باوک و
باپیرانیان به زیندو بوونه وه و حساب و لیکنۆلینه وه ی قیامت تر سیندراون، که و ابو
نابی بگوتری: عه ره به کان بی ناگا و زه ین خالی بوون و ده رباره ی تاک و ته نهایی خوداو
ناردنی پیغه مبه ران و هاتنی قیامت و زیندو بوونه وه هیچ زانیارییه کیان نه به و،
به لکوو نه وان ده یان بیی له میژوه. نه مه ره شه و واده و به لێنه دراون و هیچیشیان
نه هاتونه دی. نیتر له سهر نه وه گالته یان به هاتنی قیامت ده هات و هه موو
باسیکیان ده رباره ی قیامت به چیرۆکه کۆن و نه فسانه ده زانی و ده یانگوت: (محمد)
یش هه مان نه فسانه کۆنه کان دووباره ده کاته وه، بی ناگا بوون له وه ی قیامت
کاتی خۆی هه یه و پاش و پیش ناکا، نه به عه جه له کردنی نه وان پیش ده که وی
نه به حه زو ئاره زوی نه وان دوا ده که وی، له کاتی دیاریکرای خۆی دا - راده بی و
هه لده ستی. جگه له خودا که سی تر کاتی هه لسانی قیامت نازانی و نه یینی یه
لییان. ته نه ات پیغه مبه ر که ده رباره ی کاتی رابوونی قیامت پرسیاری لی کرا
فه رموی: (ما المسؤول عنها بأعلم من السائل) پرسیار لی کرا و له باره ی دیاریکردنی
هاتنی قیامت له پرسیار کهر ناگا دار تر نیه. واته: هیچی لی نازانم.

ئیتیر لییره وه سهرنجیان راده کیشی بۆ به سهرهات و له ناو چوونی و ئهو تاوانبارو
 سهر رهقانه ی گه له پیشینه کان: که پیغه مبه رانی خویان به درۆ خستوونه وه چییان
 به سهر هات، به مەش ئاماژە بهو ۱ دهکا: که ئه وه ی به سهر موجریم و کافره کانی
 پیشوو هات دوور نیه به سهر موجریمه کانی دوايش بی، چونکه سونه ن و دابو
 نه پیتی خودا گۆرانی تیدا نیه، ده فهرموی: ﴿قل: سیروا فی الأرض فانظروا کیف
 کان عاقبة المجرمین﴾ ئه ی پیغه مبه ری خوشه ویست! بهو موشریک و خودا نه ناسانه
 بلێ: به ناو خاکی حیجازو شام و یه مهن و شوینی تریش دا بگه رین، سهرنج له ناکام و
 به سهرهاتی کافره کانی پیشووتان بدهن، بزائن سهره نجامی نه وانیه ی پیغه مبه رانیان
 به درۆ خستوونه وه چی بوو، نه وانیش وه کوو نه وان به ژیا نی دونه ییان له خویان با یی
 بوون، به نازو نیعمه ته کانی هه لئه له تان، پیغه مبه رانیان به درۆ خستوه وه، ئینکاری
 هاتنی قیامهت و زیندو بوونه وه ی دوا مردنیان کرد، خودا به هۆی تاوانه کانیان
 به هیلایکی بردن، زه وی زارو ملک و مال و شوینه واریان له پاش به جی ما، پاشا وه
 که لاهه کۆنه کانیان نیشانه و په ندو عیبه رتن بۆ ئاده میزادانی دواخویان، له هه مان
 کات دا: که نه وانیه ی له ناو برد، پیغه مبه رو شوینکه وتوانیا نی رزگار کردن، عه زابی
 ریشه کیش نه یگرته وه، نه مەش نیشانه ی راستی ئهو واده و به ئینانه یه: که
 په روه ردگار له سهر زمانی پیغه مبه ران به ئاده میزانی راگه یاندوه، به لگه یه له سهر
 راستی ئیمان به خودا و به زیندو بوونه وه وه هه بوونی حیساب و لیکنۆلینه وه، نه وه دابو
 نه پیتی خودایه له بوونه وه ردا، هه رکه سی پیغه مبه رانی به درۆ بخته وه، تۆله ی لی
 ده ستینی، که وایی بۆ قوره یشییه کان و غه یری نه وانیش هه مان تاس و حه مامه .

ئه مجار ته سه للای پیغه مبه ر ﴿ده داته وه ده فهرموی: ﴿ولا تحزن علیهم ولا
 تکن فی ضیق مما یعمرون﴾ ئه ی موحه ممه د! نه تۆ دله تنگ و خه فته بار مه به به وه ی
 ئهو موشریکه قوره یشییه روله بانگه وازییه که ت وهرده گیڕن و په یامه که ت به درۆ
 ده خه نه وه، پیلانت لی ده گیڕن و هه ولئ تیرۆر کردنت ده دن، گوئیان پی مه ده و
 به هه ندیان مه گره، چونکه خودا پارێزه رو یارمه تیده رته، له پلان و ده ستی نه وان
 ده تپاریژی و ئایینه که ت بلا و ده کاته وه به سهر ناحه زانت دا زالت ده کا.

ئەجار پەرورەدگار باسی ئینکاریکردنیکى تریان دەکاوەه لۆستیتىكى تری نادروستیان دەخاتەرۆ دەفەرموی: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەو موشریکانەى مەككەو هى تریش لەبارەى قیامەت و بەدوژ زانییان بۆ هاتنى، بەشیوەى گالتەو لاقرتیوە دەلێن: ئەو ئەو عەزابەى هەرپەشەمان پێ لى دەكەن ئەگەر راست دەكەن و راستگۆن، كەیهو كەى دى؟ بۆ نەهات؟ ئەو لەمیژە ئەم هەرپەشەمان لى دەكرێ بەرۆژى قیامەت و عەزابى سەختى دەمانترسێن!

پەرورەدگار و لامیان دەداتەو دەفەرموی: ﴿قُلْ: عَسَىٰ أَن يَكُونَ رَدْفٌ لِّكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ﴾ ئەى موحمەد! پێیان بلێ: نزیکەو لەوانەى بەرێ لەو عەزابەى ئیوە پەلەتان لێهەتى بەشویناتانەو بێ و لێتان نزیک بوویتیەو هاکا یەخەى گرتن. بەم شیوە قورئانی پیرۆز ترسو قەلەق دەخاتە ناو دلى موشریکەکانەو، دیمەنى وایان نیشان دەدا تارمایی عەزابى تیدا ببینن.

(ردیف) بەوكەسە دەلێن: كەلەدوا سوارەو سوار بووبى، واتە: دوو كەس سواری و لاغیك بن بەوى دوايان دەگوترى: ﴿رەدیف﴾ پاشكو.

كەوابى ئەو عەزابەى ئەوان پەلەیان لێهەتى، لەوانەى زۆریان لى نزیک بوویتیەو، ئەوان بەخۆیان نەزانیوە، ئاگیان لى نیە، كى دەزانى لەژێر پەردەى غەیبەو چیان بۆ نامادە كراوەو چیان بەسەردى!! چ عەزاییك لەدوا پەردەى نھێنى یەو چاوەروانیانەو لەنكاویك بینە قاقایان دەگرى!!

زومەخشەرى دەفەرموی: (عسى، لعل، سوف) لەوادەو هەرپەشەى پاشایان و خاوەن دەسەلاتان دا نیشانەى راستى و گرنگى ئەمرەكەىو ئاماژەى بۆ ئەو: كەئەو شتە گومان لەراستى و رودانى دا نیە، مەبەستیشیان بەو جوړە تەعبیرانە دەرختنى بارقولى و شكۆمەندى خۆیانەو ئاماژەى بۆ ئەو: كە لەتۆلە سستاندو عەزابدان بەپەلە نین و دلنیا لەو: كە دوژمنیان لەچنگیان دەرناچى و بتمانەیان

به هیئو توانای خوځان ههیه، ههر لهم روانگه وهیه: که هه ندی جار واده و هه ره شه ی پهره وردگاریش بهم جوړه ته عبیرانه دهرده پردیتن.^(۱)

ئه بچار پهره وردگار هوځی دواختنی عه زابی خوځی بو ئاده میزاد راده گه یه نی و ده فهرموئ: ﴿وإن ربك ل ذو فضل على الناس ولكن أكثرهم لا يشكرون﴾ بیگومان خودای تو ئه ی موحه مده! خاوه نی فه ضلو به خششه به سهر هه موو ئاده میزادا به موسولمان و کافریانه وه، به چاک و خراب و تاوانبارو بی تاوانیانه وه، نازو نیعمه تی خوځی دهریژی به سهریان دا ههرچه نده خوځان سستم له خوځان ده که نو شوکرو سوپاسی خودای خاوه نیعمه ت ناکه ن!

په له له عه زابو تو ئه لی ستاننده وه یان ناکا له پاساوی کوفرو تاوانبارییان دا، وه لی له گه ل ته وهش دا زوړبه ی ئه و ئاده میزادانه شوکرو سوپاسی خودا ناکه نو سپله و پی نه زانن و چاکه و نیعمه تی خودایان له بهرچاو نیه.

﴿وأن ربك لیعلم ماتکن صدورهم وما یعلنون﴾ بیگومان خودای تو زاناو ناگاداره به و نه ینی یانه ی وا له دهر وونی ئاده میزادان دایه، ههر وه کوو چو ن ناگاداری شته ئاشکراکانیانه. وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرموئ: ﴿سواء منکم من أسر القول ومن جهر به﴾ (الرعد/۱۰) یان ده فهرموئ: ﴿یعلم السر و الخفی﴾ (طه/۷) لی ره دا مه به ست ته وه یه: خودا زاناو ناگاداره به و قین و خه شمه ی موشریکه کان له دلی خوځان دا دژی پیغه مبه ر حه شاریان داوه، ناگاداری ته و پیلان و فرت و فیلانیه: که له دژی فروستاده که ی ته نجامی ده دن و له کاتی خوځی دا تو له یان لی ده ستینی و سزایان ده دا! ئه بچار ته وه رون ده کاته وه: که ههرچی زانیاری بوونه وهر هه یه له له و حوله حقوظ دا تو مار کراوه. ده فهرموئ: ﴿وما من غائبة فی السماء و الأرض الا فی کتاب مبین﴾ هیچ شتیکی نه ینی و په نامه کی نیه له بوونه وهر دا، له ئاسمانه کان و زهوی دا، ئیلا زانیاری دهر باره ی له له و حوله حقوظ دا تو مار کراوه، ههرچی بووه و ههرچی ده بی له رابوردو و داهاتوودا، خودای مه زن ده یزانی و زانیاری ته وای دهر باره ی

(۱) ته فسیری که شاف ج ۲/ ۴۶۰.

هیه، ناشکراو نهیئی وه کوو یهك ده زانی، زاناو ناگاداری نهیئی ناو ناسمانه كانو زهوییه.. وه کوو له نایه تیکی تردا ده فره موی: ﴿اَلَمْ تَعْلَمْ اَنْ اَللهُ يَعْلَمُ مَا فِی السَّمَاءِ وَالأَرْضِ، اَنْ ذَکَ فِی کِتَابٍ، اَنْ ذَکَ عَلٰی اَللهِ یَسِیرٌ﴾ (الحج/۷۰).

یان له شویئیکی تردا له سهه زمانی چه زهه تی لوقمان ده فره موی: ﴿یا بَنِیَّ اِنهَا اِنْ تَکَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَکُنْ فِی صَخْرَةٍ اَوْ فِی السَّمَوَاتِ اَوْ فِی الْاَرْضِ یَاۤتِ بِهَا اَللهُ، اِنْ اَللهَ لَطِیْفٌ خَبِیْرٌ﴾ (لقمان/۱۶).

به راستی ئەم نایه تانه تی کپا بیرو هوش ده خه نه گهر، خه یال ده خه نه مه له وهوا په روازی و سهه رنجی ناده میزاد بۆئه وه کیش ده کهن: که هه موو نهیئی یهك، هه موو په نامه کی و هه وال و سهه گورشته یهك له هه موو کون و قوژبنی بوونه و هه ردا کۆنترۆل کراوی زانیاری خودای مهزن و بالا دهستن. هیچ شتیك نیه بتوانی له ژیر کۆنترۆلی زانیاری خودا دهه ربچی!

قورئانی پیروژ به لگه له سهه راستی پیغه مبه رایه تی چه زهه تی موحه مه ده

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ

يَقْصُ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

وَإِنَّهُ لَهْدَىٰ وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ

بِحُكْمِهِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾ فَتَوَكَّلْ عَلَىٰ اللَّهِ ۚ إِنَّكَ عَلَىٰ

الْحَقِّ الْمُبِينِ ﴿٧٩﴾ إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الصَّمَّ الدُّعَاءَ

إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿۸۰﴾ وَمَا أَنْتَ بِهَدِي الْعُمَىٰ عَنْ ضَلَّاتِهِمْ إِنْ
تَسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿۸۱﴾

له‌نایه‌ته‌کانی پیشودا په‌روهردگار باسی مه‌بده‌ئو مه‌عادی کرد، به‌لگه‌ی
جوړاو جوړی عه‌قلی و حیسی له‌سهر زیندو بوونه‌وه‌ی دوامردن و هاتنی روژی
قیامت هینایه‌وه، نه‌جار لیږده‌ا به‌لگه له‌سهر راستی پیغه‌مبهر ﷺ ده‌هینیت‌ه‌وه،
گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ش له‌سهر نه‌وه قورئانی پیروژه: که له‌فظو مانای موعجیزه‌ن، جا:
که قورئان موعجیزه‌ بی، بیگومان موعجیزه‌شه، نه‌وه به‌لگه‌یه له‌سهر راستی
پیغه‌مبهرایه‌تی حه‌زرتی موحه‌مد ﷺ .

بیگومان نه‌وکتیبه‌ی به‌لگه‌ی جوړاو جوړی تیدان له‌سهر صیفاتی که‌مال و
جه‌لال بو خودای مه‌زن و شکومه‌ند، هه‌روه‌ها چه‌سپاندنی هاتنی روژی قیامت و
زیندو بوونه‌وه و حساب و لی‌کولینه‌وه، سزادانی تاوانباران و پاداشدانه‌وه‌ی
چاکه‌کاران. هه‌لبه‌ته‌ بپروا به‌خودای تاو و تنه‌او سه‌لماندنی صیفات‌ه‌کانی، هه‌روه‌ها
سه‌لماندنی روژی قیامت دوو بنه‌مای سه‌ره‌کی نایینی پیروژن و قورئان
له‌خو‌ی گرتوون.

جا هه‌ر به‌بونه‌ی باسکردن ده‌رباره‌ی زانیاری ره‌های خوداو ناگاداری به‌سهر
هه‌موو شتیک دا، باسی نه‌و زانیاریانه‌ ده‌کا: که قورئان له‌خو‌ی گرتوون و
یه‌کالا‌کردنه‌وه‌ی نه‌و کی‌شه و نیزاعانه‌ی نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیلن، چونکه یه‌کالا
کردنه‌وه‌ی نه‌و کی‌شه و نیزاعانه‌ش به‌شیکه له‌زانیاری خوداو نمونه‌یه‌کی فاضلو
گه‌وره‌یی په‌روهردگاره، به‌شیکه له‌قه‌ضاو یه‌کالا‌ کردنه‌وه‌ی ذاتی به‌رزیی له‌نیوان
کی‌شه‌کاران دا، به‌مه‌ش ته‌سه‌للای پیغه‌مبهر ﷺ ده‌داته‌وه بوته‌وه‌ی وازیان لی‌ بیتنی
بو خودا، نه‌و دادگایان بکاو تو‌لمی تاوانیان لی‌ بستیتی!

ده‌فهرموی: ﴿إِنْ هَذَا الْقُرْآنُ يَقْصُّ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ الَّذِي هُمْ فِيهِ
يَخْتَلَفُونَ﴾ بیگومان نه‌م قورئانه پیروژه هه‌وال ده‌دا به‌نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل که‌هه‌لگری

تهورات و ئینجیلن به حقیقه ت و راستی زورشت له وانه ی تییدا که وتوونه کی شه وه
نیزاعه وه، حقیقه تیان بۆ رون ده کاته وه، وه کوو نه و دو به ره کی و نیزاعه ی هه یانه
ده رباره ی هه زه ته ی عیسا و دایکی؛ جوله که بوختانیان بۆ ده که نه و مه ریه م به داوین
پیس و عیسا به به بیژو له قه له م ده دن. مه سیحی هینده یان به رز ده که نه وه
ده یانگه یه نه نه پله و پایه ی خودایه تی و به خودایان ده زانن!!

ئیت ر قورئان هات، حقیقه تی رون کرده وه و قسه ی حقه ی به یان کردو
رایگه یاند: که عیسا ﷺ به نده یه کی به رده رگاره و پله ی پیغه مبه ریتی
پی به خشراوه.

ته نانه ت مه سیحیه کان خوشیان راجیایی و کی شه یه کی قولیان هه یه ده رباره ی
هه زه ته ی عیسا و خاتو مه ریه می دایکی.

هه ندیکیان ده لئین: مه سیح ئاده میزاده و به س! هه ندیک یه تریان ده بیژن (باوک و
کور و روح القدس) چه ند نمونه یه کی جیا جیان خودا خۆی تیدا رانواندن بۆ خه لک،
به رپاوو بۆ چوونی ئه م کۆمه له، خودا له سی ئوقنوم پیکهاته وه (باوک، کور،
روح لوقدس) مه به ستیان به کور هه زه ته ی عیسا ﷺ. ده لئین: خودا (که باوکه)
له وینه ی روح لوقدس دا دابه زیوه له خاتو مه ریه م دا چۆته دیمه نی ئاده میزاده وه
مندالیک ی لی که وتۆته وه له شتیه ی یه سوع دا!!

کۆمه لیک ی تریان ده لئین: (کور) واته: عیسا ﷺ وه کوو باوکی (واته: خودا)
ئه زه لی نیه، به لکوو له پیش دروستبونی عالم دا دروست کراوه، بۆیه پله ی عیسا
ﷺ له خوار پله ی خودا وه یه و گه ردنکه چه بۆ خودا! بریک ی تریان ئینکاری نه وه
ده که ن: که روح لوقدس ئوقنوم بی! کۆری (نیقیسه) سالی ۳۲۵ ز و کۆری
قوسته نطینییه مه سیحیه کان سالی ۳۸۱ ز برپاری ئه وه یان دا: که کور و
روح لوقدس له گه ل باوک دا یه کسانن له یه کیه تی لاهووتی داو هه ر له ئه زه ل دا کور
واته: (عیسا) له باوک واته: (خودا) به وه له د بووه.

کۆری (طلیعه) یان سائی ۵۸۹ی ز بریاری ئەوه‌ی دا: که (روح‌لقودوس) یش له‌کۆر واته: له‌عیساوه ﷺ په‌یدا بووه، ئیتر لیّره‌وه، که‌نیسه‌ی خۆره‌ه‌لات و که‌نیسه‌ی خۆرئاوا کیّشه‌یان تیّکه‌وت و له‌م خاله‌دا نه‌گه‌یشتنه ئامانج و کیّشه‌یان درێژه‌ی کیّشا. ئیتر قورئانی پیروژ هات له‌م باره‌وه قسه‌ی حه‌ق و یه‌کاڵاکه‌ره‌وه‌ی راگه‌یانده‌وه حه‌قیقه‌تی رون کرده‌وه: ده‌رباره‌ی عیسا ﷺ ده‌فه‌رموی: عیسا ﷺ فه‌رمانی په‌روه‌ردگاره ئاراسته‌ی خاتوو مه‌ریه‌م کراو گیانی‌که له‌خوداوه‌یه‌و ئاده‌میزاده. هه‌روه‌ها مه‌سیحی که‌وتوو نه‌ ئیختیلاف و کیّشه‌وه ده‌رباره‌ی ئیعدام‌کردن و هه‌لواسینی عیسا ﷺ: هه‌ندیکیان پێیان وایه: عیسا ﷺ به‌زیندویی له‌دار دراو به‌هه‌لواسراوی گیانی ده‌رچوو، دوا‌ی به‌خاک سپێردراوه، پاش سێ رۆژ له‌گۆر راست بۆته‌وه و به‌رز بۆته‌وه بۆ ئاسمان. هه‌ندی‌ک ده‌لێن: یه‌هوذا: (که‌ یه‌کی‌که له‌حه‌واره‌یه‌کانی) خیانه‌تی له‌عیسا ﷺ کردو کافره‌کانی شاره‌زا کرد بۆ ئەه‌وشۆینه‌ی عیسا‌ی لیّیه، ئیتر یه‌هوذا بۆخۆی چووێ شکل و روخساری هه‌زره‌تی عیساوه، کافره‌کان وایانزانی ئەوه عیسا‌یه، ئیتر یه‌هوذا‌یان له‌جیاتی له‌دار دا.

هه‌ندی‌کی تریان ده‌لێن: روخساری عیسا، ﷺ خراوته سه‌ر هه‌واره‌یه‌کی تر: که‌ناوی (سیمون) هه‌ ئه‌و له‌دار دراوه!!

قورئانی پیروژ له‌م باره‌شه‌وه هه‌والی یه‌قینی داوه ده‌فه‌رموی: ﴿وما قتلوهٗ وما صلبوهٗ ولكن شبه لهم﴾ یان ده‌فه‌رموی: ﴿يا عيسى انى متوفيك ورافعك الی ومطهرک﴾

له‌وه‌پێشیش جوله‌که‌کان ته‌وراتیان گۆریوه یاسا ئاسمانییه‌کانیان شیواندون، قورئانی پیروژ هات بنه‌ماو پالقمته‌ی شه‌ریعه‌ته‌که‌یانی به‌ه‌وشیوه‌ی: که‌خودا نازلی کردوه چه‌سپاند، وه‌کوو ده‌فه‌رموی: ﴿وكتبنا علیهم فیها ان النفس بالنفس، والعین بالعين، والانف بالانف، والاذن بالاذن، والسن بالسن، والجروح قصاص﴾

هه‌روه‌ها هه‌والی راست و دروستی گێڕایه‌وه ده‌رباره‌ی میژووی خۆیان و ژینامه‌ی پێغه‌مبه‌ره‌کانیان، روداوه‌کانیانی به‌واقیعی و دوور له‌ئهو ته‌فسانه‌و بوختان و ئهو قسه‌لۆکانه‌ی ربوایه‌ته‌کانی خۆیان پال پێغه‌مبه‌ره‌کانیان داوه، رانواند به‌م جۆره لاپه‌ره‌ی ژینامه‌ی پێغه‌مبه‌ره‌کانی نه‌ته‌وه‌ی ئیسراییلی له‌و رپوایه‌ته

ئافسانه نامیژانه‌ی جوله‌که‌کان پاك کرده‌وه و بوختان و درۆ ده‌له‌سه‌کانیانی ره‌تکرده‌وه. ئەو نه‌فرین لی‌کراوانه ژینامه‌ی پیغه‌مبه‌ریکی خۆیانیان به‌راستی نه‌هیشتۆته‌وه ئیلا پسیان کردوه، بۆ نمونه به‌گویره‌ی ریوایاتی ئیسرائیلی هه‌زره‌تی ئیبراهیم علیه السلام خیزانه‌که‌ی خۆی پیش‌که‌ش به‌پاشای فه‌له‌ستینی یه‌کان و فیرعه‌ونی میصر کرد به‌و ناوه‌وه: که خوشکی یه‌تی بۆته‌وه‌ی شتیکی لیان ده‌ست بکه‌وی، هه‌روا به‌گویره‌ی ریوایه‌تی ئەوان هه‌زره‌تی یه‌عقوب علیه السلام: که‌باپیره‌ گه‌وره‌ی به‌نو ئیسرائیلی یه‌کانه‌و خۆی به‌ئیسرائیل ناسراوه، بوختانی ئەوه‌ی پی ده‌که‌ن: که‌فه‌رو به‌ره‌که‌تی له‌ئیسحاقی باوکی و ئیبراهیمی باپیری دزیوه!!! به‌فرت و فیل جیگای ئەوانی گرتۆته‌وه، ئەوان پییان وایه‌ پله‌و پایه‌و فه‌رو به‌ره‌که‌تی پیغه‌مبه‌رایه‌تی ده‌بوايه بدری به‌برا گه‌وره‌ی یه‌عقوب علیه السلام: که‌ناوی: عیصو بووه!
به‌گویره‌ی ریوایه‌تی ئەوان که‌چه‌کانی هه‌زره‌تی لوط علیه السلام باوکیان سه‌رخۆش کردوه بۆته‌وه‌ی له‌گه‌لیان جووت بی به‌لکوو کورپان بی مال و میراتیان نه‌که‌ویته‌ ده‌ست بیگانه، چونکه هه‌زره‌تی لوط علیه السلام میراتگری نیرینه‌ی نه‌بوه!!

به‌گویره‌ی ریوایه‌تی ئەوان هه‌زره‌تی داوود علیه السلام له‌سه‌ر بانی باله‌خانه‌ی خۆیه‌وه ئافره‌تیکی جوانی دیوه، دوا‌یی بۆی ده‌رکه‌وتوه: که‌ئه‌و ئافره‌ته‌ خیزانی جوندی یه‌کی خۆیه‌تی، نیت هه‌زره‌تی داوود علیه السلام ئەو جوندیه‌ی نارد بۆشه‌ر بۆته‌وه‌ی بکوژری و دوا‌یی ژنه‌که‌ی پی به‌ری! به‌گویره‌ی ریوایه‌تی ئەوان هه‌زره‌تی سوله‌یمان علیه السلام له‌به‌رخاتری خیزانیکی که‌زۆری خوش ده‌ویست، ویستی به‌په‌رستی بکا! هه‌روا له‌م شیوه‌تان و پۆیه ژینامه‌ی فروستاده‌کانی خودایان شیواندوه، ئەم درۆ ده‌له‌سه‌یان وه‌پال داو، ژینامه‌کانیان پر کردون له‌ئه‌فسانه‌و توپه‌هات. نیت قورئان هات ژینامه‌ی ئەو زاتانه‌ی له‌و ئه‌فسانه‌و توپه‌هاتانه پاك کرده‌وه و راستی واقعی ژیانانی راناند.^(۱)

(۱) به‌داخوه هه‌ندی له‌ ته‌فسیر و کتێبه‌ وه‌عظیه‌کانی نێمه‌یش نهم ئه‌فسانه‌و توپه‌هاته ئیسرائیلیه‌یان تیکموترون.

﴿وانه لهدی ورحة للمؤمنين﴾ بیگومان قورئان هیدایه‌تده‌ری موسولمانانه،
 شاره‌زاییان ده‌کا بۆ رییازی راست و دروست، ره‌حمه‌ت و به‌ره‌که‌ته بۆیان له‌هه‌موو
 رویه‌که‌وه، له‌باره‌ی ئەو حوکمانه‌ی په‌یوه‌ندیان به‌عه‌قیده‌وه هه‌یه.. وه‌کوو
 یه‌کتاپه‌رستی و باسی زات و صیفات یه‌روه‌ردگار و زیندوبوونه‌وه و حق و حساب و
 پیغه‌مبه‌رایه‌تی، هه‌روا ئەو حوکمانه‌ی په‌یوه‌ندیان به‌ئه‌حکامه‌ عه‌مه‌لییه‌کانه‌وه
 هه‌یه له‌گه‌ڵ پێویستیاتی ئاده‌میزاد و ده‌گو‌نجین و به‌رژه‌وه‌ندی دونه‌یا و قیامه‌تیان بۆ
 دروست ده‌بی!

هه‌روه‌ها قورئان هیدایه‌ت و ره‌حمه‌ته بۆ موسولمانان، چونکه له‌باره‌ی ره‌وانی و
 گوزاره‌کارییه‌وه گه‌یه‌ته‌ چله‌پۆپه‌وه هه‌موو ئاده‌میزاد و جندۆکه‌ی بۆر داون و
 هه‌موویان له‌به‌رامبه‌ری دا ده‌سه‌وه‌سان و جۆش داماون! ئەمه‌ش نیشانه‌ی سه‌ر
 ئاسایی قورئانه‌و به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئەوه: که که‌لامی خودایه‌و له‌لایه‌ن خودای زاناو
 داناوه نازل کراوه!

هیدایه‌ته بۆ موسولمانان چونکه ئەوان سوودی ته‌واوی لی وهرده‌گرن و لی ی
 به‌هره‌مند ده‌بن! له‌کیشه‌و نیزاع و گو‌مپایی ده‌یانپاریزی، ته‌وحیدی مه‌نه‌ج و
 رییازی ژبانیان ده‌کا، په‌یوه‌ستیان ده‌کا به‌یاسای بونه‌وه‌وه، ئەو یاسایه‌ی خودا بۆ
 بوونه‌وه‌ری داناوه و گو‌رانی به‌سه‌ردا نایه‌.

ره‌حمه‌ت و به‌خششه بۆیان، قه‌له‌ق و سه‌رگه‌ردانیان لی دهره‌وینیتسه‌وه،
 په‌یوه‌ستیان ده‌کا به‌خوداوه‌و له‌په‌نای دا ئارامی دل و دهره‌وینیان بۆ ده‌سته‌به‌ر ده‌بی،
 به‌ناشتی و ئارامی له‌ناو خۆیان و له‌گه‌ڵ خه‌لک دا ده‌ژین! به‌راستی مه‌نه‌جی قورئان
 مه‌نه‌جی‌کی تاقانه‌و بی وینه‌یه‌ له‌زیندو کردنه‌وه‌وه دروست کردنه‌وه‌ی دل و
 دهره‌ونه‌کان داو ریک‌خه‌ستنیان به‌گو‌یره‌ی سه‌روشت، ئەه‌جار دواي ئەم تیلنیشانه‌ بۆ
 فاضل و به‌خشنده‌یی خودا به‌سه‌ر ئاده‌میزاد دا به‌و قورئانه‌ی که‌کیشه‌و نیزاعی
 به‌نوئیسرا ئیلی یه‌کان یه‌کا لا ده‌کاته‌وه‌وه موسولمانان شاره‌زا ده‌کا بۆ رییازی راست و
 ره‌حمه‌تی خۆی درژینتی به‌سه‌ریان دا. ئەوه بۆ پیغه‌مبه‌ر ﷺ دووپات ده‌کاته‌وه: که
 په‌روه‌ردگار دادگایی له‌نیوان پیغه‌مبه‌رو نه‌ته‌وه‌که‌ی ده‌کا و برپاری کۆتایی

هه لئه شاهوی خوی دهریاره یان ده دا. ده فهرموئ: ﴿ان ربك يقضي بينهم بحكمه وهو العزيز العليم﴾ بیگومان خودای تو ئه می موحه ممد ﷻ: که زۆربه می ئه و شتانه می که نه ته وه می ئیسرائیل تی یدا که وتونه کی شه و نیزاعه وه بۆیان یه کالآ ده کاته وه، دلنیا به خودای تو (که ئه وه بریکه له زانایی و دانایی) رۆژی قیامت حوکم ده کا له نیوان به هه له چوو له نیوان ئه وانه دا که ریازی راستیان گرتو وه، به حوکم و عه دآله تکاری خوی بریاریان له نیوان دا دهرده کا، ئه و خودایه، به توانا و خاوه ن ده سه لاته: که تو له له به تآلخوازان بستینی، پاداشتی چاکه کاران بداته وه، حوکم و بریاری هه لئا وه شیته وه، زانا و ئاگاداره به کردار و گوشتاری به نده کانی و حوکم و بریاری راست و دروستیان بۆ دهرده کا، چوونکه ته وای زانایی هه می به وه می حوکمی بۆ دهرده کا و به وه می حوکمی له سه ر دهرده کا، بریاره کانی هه موویان مو طابییقی واقع و عه دآله تکاری و ره وان.

ئه مجار فرمان به پیغه مبه ر ﷻ ده کا: که هه ر پشت به خودا ببه ستی و چ گرنگی یه که به دوژمنانی ناین نه دا. ده فهرموئ: ﴿فتوكل على الله، انك على الحق المبين﴾ پشت به خودا ببه ستو و بتمانته هه ر به ئه و هه بی، هه موو کاریکت به ئه و بسپی ره، به رده وام به له سه ر بانگه وازی خۆت و په یامی خۆت رابگه یه نه و گوئ به ناحه زانی ناین مه ده، چونکه بیگومان تو له سه ر ریازی حه ق و خودا په سندی، هه رچه نده ئه وانه دژت بدوین و ره خنه له په یامه که ت بگرن گوئیان پتی مه ده و سوور به له سه ر ئه نجامدانی ئه رکی سه رشانت!

جا ئه گه ر به پیر بانگه وازی به ته وه نه هاتن و رویان وه رگی را ئه وه تو که مه تر خه میت نه کرده و ئه تو به رپر سیار نیت.

﴿انك لاتسمع الموتى ولا تسمع الصم الدعاء اذا ولوا مدبرین﴾ چونکه بیگومان که سی که به پیر بانگه وازی به ته وه دئی: که دل زیندو بی و دل و گوچکه می خۆیان بۆ بانگه وازی به که نه وه، به لآم ئه وانه می دلیان مردوه و چاوی دلیان نایینی، به لگه می هیدایه ت و ئیمان نابیسن، ئه تو ناتوانی به زۆر بیانخه یه سه ر هیدایه ت، ئه تو ناتوانی شتیک بخه یه گوچکه یانه وه سود به خش بی، ئه وان له و کاته دا: که پشت

هه لده که نو رو وهرده گیرن وه کوو مردو وانو نه صیحه ت و ناموژ گارییه کانت کاریان تی نا کاو هیچی لی حالی نابن. وه کوو که پرو کوندیک وه هان: که هیوای بیستن و تیگه یشتیان لی ناکری، وه کوو کوپرو نایینایه که وه هان: که هیچ نابین، چونکه دلیان پهرده ی به سهردا دراوه و گویچکه یان به قورقوشم هاخاندراوه. له دل و دهر و نیان دا فیزو خۆبه زلانی هه پیه، ملیان بو حه ق که چ ناکهن، ئیتر پیغه مبه ر ریگا چاره یه کی نیه بوئه وه ی دلیان بکاته وه و په یامی خودایان تی بگه یه نی، که وایی گومرایی و بی گویی کافره کان چ زیانیکی بو پیغه مبه ر نیه، نه و نه رکی خوی نه نجام داوه و بانگه وازی خوی به نه و په ری دلسؤزییه وه راگه یانده. به کورتی، په روه ردگار فرمانی به پیغه مبه ر ۛ کرد که پشت به خودا بهستی و رو له غهیری خودا وهر گیر و گرنگی به هیچ شتیک نه دا، چونکه نه و له سهر حه ق و غهیری نه و له سهر به تاله و هیچ هیوایه کیش نیه نه و موشریکانه ئیمان بینن و به پیر بانگه وازی حه ق و به بین.

مه به ست به نه بیستنی مردوان بیستنی که به دوای دا وه لام و تیگه یشتن هه بی، که وایی چ دژایه تی یه که نیه نیه له نیوان مانای نه م نایه ته و مانای نه و فرموده و ده قه ئیسلامیانه ی بیستنی مردوو ده چه سپین و ناتوان و وه لامی بده نه وه، ته نیا له حه دیث دا چه سپاوه که مردو گویی له ده نگی پیلاوی مردو نیژه کانه که دوای له گورنان به جی ی دین. هه روا نه وه چه سپاوه: که: پیغه مبه ر ۛ سلاوی له گوری شه هیدانی غه زای به در کرد، هه روه ها خیطابی ئاراسته ی کوژراوانی موشریکه کان کرد له لای بیری به در، هاوه لان عه رزیان کرد وتیان: نه ی پیغه مبه ری خودا؛ چون ئاخاوتن له گه ل چه ند جه سته یه کی بی گیان ده که ی! پیغه مبه ر ۛ له وه لام دا فرموی: (والذی نفس محمد بیده ما أنتم باسمع لما أقول منهم)

نه بچار مانای نایه تی پیشه وه جه خت ده کاته وه و ده فرموی: ﴿وما أنت به لادی العمی عن ضلالتهم﴾ نه ی موحه مده! نه تو ناتوانی نه وانه ی چاوی دلیان کوپرو بووه هیدایه تیان بده ی و له گومرایی خویان بیان گیریه وه، چونکه پهرده ی کوفرو گومرایی چاوی دلی داپوشیون، تی فکرینیان له په یامی تو بونا کری، ناتوان ورد

بوونه وهیه که نه نجام بدهن حق بناسن و سوودی لی ببینن ﴿إِنْ تَسْمَعُ إِلَّا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ﴾ نه وه کوو بیستنی په یامی تو سوودی هیه ئیلا بو که سانیک که له زانیاری خودا دا چه سپاوه ئیمان پئی ده هیئن و ته صدیقت ده کهن، نه وانه خاوه ن پروا و په کتاپه رستن، گهر دنکه چی فرمان و جله و گیریه کانی دهن. واته: به پیر بانگه وازی توره نایه مه گهر که سیک چاری دلی بینا بی و نامیری بیستن و دیتنی خوی بو دهرک کردنی حقایق به کار بیئی و ناماده باشی نه وهی تیدابی حق وهربگری، نانه وانه موسولمانی راستال و خودا په رستی ته واون.

بینگومان نیسلام ناشکرا و اضیح و گونجاوه له گهل سروشت دا، هر دل و دهر و نیک ساغ بی وهری ده گری، هر دلیک نه خوش نه بی پابه ندی په پیره و پروگرامی ده بی. گرانی و زه جمه تی تیدا نابینی، هر له گهل بانگه وازی نیسلامی بیست به بی سی و دوو وهری ده گری و گهر دنکه چی فرمان و جله و گیریه کانی ده بی.

هه ندی له نیشانه و به لگه کانی هاتنی قیامت

وَإِذَا

وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ
النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾ وَيَوْمَ نَخْشِرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ
فَوْجًا مِّمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوا
قَالَ أَكْذَبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا عِلْمًا أَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٨٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا آلَئِيلَ لِسَكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّا فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾

دوای ئەوێ پەرورەدگار بەلگەیی جۆراو جۆری هێنانەوێ لەسەر دەسەلات و زانیاری رەهای خۆی، ئەبجار جەولەییەکی تر دەست پێ دەکاو سەرئەنجی ئادەمیزادەکان رادەئەنێشی بۆ پەیدا بوونی نیشانەکانی قیامەت و هەندێ لەدیەنەکانی رادەئەنێشی و دەفەرموی: ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾ لەکۆتایی دنیاداو لەو رۆژگاردەدا: کە ئادەمیزاد تووشی فەساد و بێدینی دەبن و ئایینی خودا فەرامۆش دەکەن، لەجیاتی ئایینی ئیسلام شوێن یاسای دانراوی گاورو جولەکە دەکەون، رێبازی حیزب و پارتنی عیلمانی پەیرەو دەکەن، شیاوی ئەوێ دەبن سزای هەپەرشە پێ لێکراویان بۆی، ئەمەش لەپێشەتای هاتنی قیامەت دا دەبێ، جالەوکاتەدا خودای مەزن پێرۆیەک لەزەوی بۆ ئادەمیزاد دەخاتەپۆو هەوالیان پێ دەدا: کە زوربەیی زۆری ئادەمیزاد بڕوایان بەنیشانەکانی خودا نیەو کافرن.

هەندێ لەرافەکەرانی قورئان پێیان وایە مەبەست بە (دابة) ئادەمیزادیکە زمانزان و قسە رەوان و زانا، بەر بەرەکانی ئەهلی بیدعە و کوفر دەکاو بەگزیاندا دەچیتەوێ. بەلگەشیان رستەیی (تکلمهم) ه چونکە قسەکردن بۆ ئازەل نابی. بەلام ئیمامی قورطوبی ئەم رایە پەسند ناکا و رەتی دەکاتەوێ^(۱) بێگومان باسی هاتنەدەر و سەرھەلانی (دابة) ی ناوبراو لەزۆر فەرموودەیی پێغەمبەردا ﷺ هاتووە، هەندێ لەو حەدیثانە صەحیح و زانیانی زانیاری فەرموودە فەرموویانە: هیچ وەصف و نیشانەییەکی ئەو (دابة) یە نەهاتووە. ئەو حەدیثانەیی ئەوصافی دابەکیان

(۱) تەفسیری قورطوبی ج ۷ / ۳۸۱۱.

تیدا هاتوو نه گه ییشتوونه پلهی صهحیح بویه وه کوو ماموستا سهید ده فره موی: نایان هیئین و گوئیان پی نادهین.

له راستی دا نازانین چ سودیک ههیه له راناندنی نه وه موو ریویات و عه نه ناتانهی کتیبه ته فسیره کانی وه کوو ئیبنو که ثیرو قورطوبی له باره ی نه و صافی (دابة) ی ناوبراو وه هاخنیویانه ناو ته فسیره کانیانه وه؟ ده بی چ سوودیک لی ره چاو بکری نه گهر بگوتری: دریژی یه که ی شه صت زیراعه! ^(۱) یان په ربوالی وایه و ریشی وه هایه، سهری وه کوو سهری که له گا وایه! چاوی له چاوی به راز ده چی! گوئی وه کوو گوئی فیل وایه، شاخی له شاخی حیوانه کیتی ده چی، ملی ده لی ی ملی نوعامه یه، سنگی له سنگی شیر ده چی، رهنکی له پلنگ ده کا، خالیگه ی له خالیگه ی پشیل ده چی! کلکی ده لینی دوگی به رانه، قاچه کانی له قاچی حوشر ده کا!! له راستی دا راگواستنی نه و ریویاته ناصه حیحانه چ خزمه تیکی قورنان ناکاو چ سوودیکیش به موسولمانان ناگه یه نی و پیویسته به حه زره وه تیسان بروانین و سوفیلکانه و سافیلکانه و هریان نه گرین و ئیاتی قورنایان پی ته فسیر نه که یین! نه وه ی پیویسته نه وه یه: که ئیمه له چوارچیوه ی ده قی قورنانه که و فره مووده صه حیه له که وو بیژینگ دراوه کان ده رنه چین. چونکه شتی غه یی کاتیک واجب ته صدیقین بکه یین: که به به لگه ی حاشا هه لنه گر له پیغه مبه ره وه به ئیمه گه یشتی. ده قه که ی قورنان و فره مووده ی صه حیح نه وه ده گه یه نن: که هاتنه دهر و به دهر که و تنی (دابة) نیشانه ی قیامه ته و یه کی که له نیشانه گه وره کان و کاتیک نه و (دابة) یه ده رده که وی: که ده رگای توبه داده خری و کاتی رابوونی قیامه ته، توبه له که س وهر ناگیری و کاتی ته کلیم به سهر ده چی و گورانکاری له بیرو باوه ردا چ رۆلکی نامینی، ناله و کات و ده مه دا خودا (دابة) یه ک بو ناده میزاده خاتهر و ناخاوتنیان له گه ل ده کا، هه لبه ته (دابة) قسه ناکا، یان بلین ناده میزاد لی ی تی ناگه ن، به لام وه کوو موعجیزه یه که له و رۆژده خه لک لی ی حالی ده بن و ده زانن: که نه وه نیشانه ی

(۱) ته فسیری قورطوبی ج ۳۸۰/۹-۳۸۱۵ ته فسیری ئیبنو که ثیر ج ۳/ ۱۳۸۵-۱۳۸۷.

دو نیا خرابوونو رابوونی قیامه ته، له وه پېش پروایان بهو رابوونه نه بووه و ټینکاری هاتنی روژنیکي ناوه هایان کردوه!!^(۱)

یه کیک لهو فهرموودانه ی دهر باره ی (دابه) ی ناماژه پیکراو ریوایه تکراره نهو فهرموده یه یه: که ټیمامی موسلیم و خاوه نی سونه نه کان له خوذه یفه ی کوری ئوسه یدی (الغفاری) یه وه ریوایه تیان کردوه ده فهرموو: ټیمه له گهل کو مه لیک له هاوه لآن دهر باره ی قیامه ت گو فتو گو مان بوو پیغه مبه ر ﴿لَهُ ثَوْرٌ وَتِجَارَةٌ﴾ له ژووړیکه وه ته شریفی چاوی لی مان بوو فهرموو: (لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَرَوْا عَشْرَةَ آيَاتٍ: طُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَخُرُوجُ عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ عليه السلام، وَالذَّجَالُ، وَثَلَاثَةٌ خَسُوفٌ: خَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ، وَخَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ، وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَنَارٌ تَخْرُجُ مِنْ قَعْرِ عَدْنٍ، تَسُوقُ أَوْ تَحْشُرُ النَّاسَ، تَبَيَّتْ مَعَهُمُ حَيْثُ بَاتُوا وَتَقِيلُ مَعَهُمْ أَيْنَمَا قَالُوا) قیامه ت رانابی تا ده نیشانه به چاوی خو تان نه بینن: دهر که وتنی خوړ له خوړناواوه، په یدا بوونی دوو که ل، په یدا بوونی (دابه)، هاتنه دهر وه ی یاجوج و ماجوج، هاتنه خواره وه ی هزرتی عیسی کوری مهریم عليها السلام دروودی خدای له سه ربی، په یدا بوونی ده جال، سی پوچون له زهوی په یدا ده بی، روچونیک له خوړناوا، روچونیک له خوړه لآت، روچونیک له نیوه دورگی عهره ب، هه لگیرسانی ناگریک له عه ده ن، خه لک وه بهر خو ی ده دا لییان ناکه ویتته وه به شه وو به رو به دواوه یانه و له گه لیانه.

دهر باره ی نهو شویتنه ی یه که مجار نهو (دابه) ی لی دهر ده که وی پرسیار له پیغه مبه ر ﴿كِرَا﴾ وتیان: نهو دابه یه له کو ی دیتته دهر؟ پیغه مبه ر ﴿لَهُ وَهْلَامٌ﴾ له وه لآم دا فهرموو: (مَنْ أَعْظَمَ الْمَسَاجِدَ حَرَمَةَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى، يَعْنِي الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ) له به ریزترین مزگه وتی خودا سهر هه لده دا واته: له مه سجیدول حهرام په یدا ده بی!

نه مجار سییاقی قورئان له م نیشانه وه ده گو یزیتته وه بو نیشانه یه کی تر ئه ویش دیمه نی حه شره، ده فهرموو: ﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّنْ يَّكَذِبُ بآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ حتی إذا جاءوا قال أكذبتُم بآياتي ولم تحيطوا بها علماً أمّا ذاکتم

(۱) پروانه (فی ظلال القرآن) بدرگی شه شم / ل ۳۰۸.

تعملون؟) ۱) نهو رۆژهی: که له هه موو ئاده میزادانی چهرخ و رۆژگاره کانی دنیا
 کۆمه لێکی زۆر له سه رانی سته مکارو به درۆ خه ره وه ی پێغه مبه ران و نیشانه ی
 خودایه تی خودا له سارای مه حشه ردا کۆ بکه ی نه وه، بۆ هه ق و هه سابه له گه ل کردن،
 جا که هه موویان کۆبو نه وه و کۆ کرانه وه، له به ر ده سته ی خودادا راده گیرین بۆ
 هه سابه و لێکۆ لینه وه ۲) له گه لێان، په ره ردا گه ر به شیوه ی سه رزه نشته سه رکوتانه وه
 پێیان ده فه رموی: نه وه نهو ئایات و نیشانه ی ئاماره یان بۆ نه م رۆژه ده کرد
 به درۆتان ده زانین؟ په رواتان به پێغه مبه ران و نامه ئاسمانیه کان نه کر ۳) که هاته نی
 قیامه تیان پێ راگه یاندن؟؟ ده ی نه گه ر له ئایه ته کان ورد نه بو نه وه و گویتان بۆ
 ئامۆژگاری پێغه مبه ران رانه گرت، نه دی به چیه وه مه شغول بوون، به چیه وه خۆتان
 خه ریک کردبو و ته صدیق و ته کذیبی چیتان ده کرد؟؟

پرسیاری یه که م په رسیاری لۆمه ئامێزه و دیاره نهوان په یامی خودایان
 به درۆ خسته ته وه!.

پرسیاری دووهم په ره له سووکایه تی پێکردن و تانوت لێدان، نه وه ش ئوسلویتکی
 ئاخاوتنی کاریگه ره وه له زمانی عه ره بی دا نمونه ی زۆره. ئایا فروسته ده کانی
 ئیمه تان به درۆ خسته نه وه؟ نه دی چی تهرتان نه نجام داوه؛ کوا جگه له و کار ۴) ناشرینه و
 تاوانه گه وه یه تان چی تهرتان نه نجام داوه؟ هه لبه ته نمونه ی نه م جوړه په رسیارانه
 ولامیان بێ ده نگه ی و جۆش دامانه، په رسیاره که زوبانیان لال و په ت
 ده کاو ده هه به سین!

﴿ووقع القول علیهم بما ظلموا فهم لا ينطقون﴾ ۱) نیه نه وکاته ی عه زابی
 سه خته ی خودا نازل ده بی بۆ سه ر نهو سته مکارو به درۆ خه ره وانه هیه چیان هۆشی
 عوزر هیه نانه وه و قسه کردنیان نامینی و مه قیان لیه نایه، وه کوو له ئایه تیکی
 تر دا ده فه رموی: ﴿هذا يوم لا ينطقون﴾ (المسلات/ ۳۵)

سه یر بکه له وه پێش (دابه) ئاخاوتن نه نجام ده داو قسه و گه فته و گۆ له گه ل خه لک
 ده کا! که چی ئیسته ئاده میزاد که قسه و ئاخاوتن به شیکه له پێکهاته یان و
 صیفه تیکی سه روشتی یانه ده میان به سه راوه و زمانیان ناگه ڕی، نه مجار له دیه نی به درۆ

خهروه کانی نایاتی خودا که له سارای مه حشهردا مات و دۆش دامارو زمان به سراو و
 متعق لیوه نه هاتوون ده گوژیژیته و» بۆ دیمه نیک له دیمه نه کانی جیهان که ده بویه
 له ژیان دا سهرنجیان لهو دیمه نه بدایه و ویزدانیان پی ی به خه بهر بهاتایه!

بانگه وازیان ده کا بۆ تیفکرین و وردبوونه وه له یاسای بوونه وه رو دیارده کانی،
 که هه موو شتیکی نهم بوونه وه ره نیشانه ی هه بوونی خودایه کی بالاده ست و زانو
 دانایه، هه موو دیارده یه کی ناماژه به وه ده کا: که خودایه کی به تواناو خاوه ن به زه یی
 هه یه چاودیری ده کا هۆکاری ژیان و راحت بۆ ناده میزاد ده ره خسینی و
 ره خساندویه تی، بوونه وه ری وا به دیه یناوه گونجاو بی له گه ل ژیا نی مرۆژ داو بتوانی
 بۆ به ره وه ندی خـوـی به کاری پیـنـی. ده فـه رموی:
 ﴿ألم یروا أنا جعلنا اللیل لیسکنوا فیه والنهار مبصر، ان فی ذلک لآیات لقوم
 یؤمنون﴾ نه وه نه و ناده میزادانه ی په یامی نیتمه به درۆ ده خه نه وه نایینن: که نیتمه
 شه ومان به دیه یناوه بۆ نارام گرتن و هه سانه وه پشوودان تی یدا! هه روه ها رۆژی
 رونا کمان بۆ به دی هیئان بۆ گه ران و هه و لدان به دوا ی کاسبی کردن دا، بۆ هاتو
 چووی ولاتان و بینینی سروشت و سوود بینین و دابینکردنی پیویستی به کانی خو یان!
 بیگومان له و خولقاندن و به دیه ینان و رام کردن ده نیشانه ی جوړاو جوړ هه ن له سه ر
 تا کو ته نهایی» به توانایی خودا بۆ زیندو کردن وه ی ناده میزاد له دوا ی مردنیان،
 حیساب و لیکنۆلینه و» له گه ل کردنیان و پاداشدانه وه یان و تۆله لی ستاندنیان، بۆ
 که سانیک بر وایان هه بی به خوداو به پیغه مبه ری خودا، بیگومان دیمه نی شه وی
 بیده نگ و نارام، دیمه نی رۆژی رونا کو پر جم و جول شیاوی نه وه ن: که ویزدانی
 ناده میزاد به ره ژینن و سهرنجیان رابکیتشن بۆ په یوه ندی کردن به خودایه که وه: که شه و
 رۆژ به شوین یه کدا ده هیئنی. چونکه له راستی دا شه و رۆژ دوو نیشانه ی زه قن
 له سه ر هه بوونی خودای تا کو ته نهاو خاوه ن توانا، بۆ که سانیک دل و ده روونیان
 ناماده باشی ئیمانیه ینانی تیدا بی!!

نه گه ر شه و نه بوویایه و هه موو کاتی رۆژ بویایه، ژیان له سه ر زه وی نه ده بوو،
 هه روه ها نه گه ر رۆژ نه هاتایه و هه موو کاتی شه و بوویایه هه ر ژیان نه ده بوو، نه ک.

هەر ئه‌وه‌نده، به‌لکوو ئه‌گه‌ر شه‌و یان روژ ده‌هینده‌ی ئیستای خۆیان زیاتر درێژ بوونایه، به‌روژ خۆر هه‌رچی روه‌ك و شیناوه‌رده هیسوتاند، به‌شه‌ویش هه‌موو شیناوه‌ردیکی ده‌به‌ست! ئیتر ئه‌وکاته ژیان محال ده‌بوو! که‌وابی له‌هه‌بوونی شه‌وو روژدا به‌م شیوه‌ی ئیستایان که‌له‌گه‌ل ژیان دا ده‌گونجین ئایات و به‌لگه‌ی زۆر هه‌ن له‌سه‌ر هه‌بوون و به‌توانایی و زانایی خودای مه‌زن!!

هەر که‌سیک له‌به‌شوین به‌کدی هاتنی شه‌وو روژ وردبیته‌وه‌ بپروانی خودا چۆن گۆرپانکاری له‌بوونه‌وه‌ردا ده‌کاو چۆن له‌حاله‌تی شه‌وه‌وه که ده‌شوبه‌یتته مردن حاله‌تی روناکی و جم و جول دا دینی و پاش تاریکی و بی هه‌ست و خوستی زینده‌وه‌ره‌کان، روناکی و جم و جول دینیته ئاراوه، بۆی ده‌رده‌که‌وی: که‌قیامه‌ت دی و گومان له‌هاتنی دا نیه‌و په‌روه‌ردگار هه‌موو مردوانی ناو گۆرپ زیندو ده‌کاته‌وه!

فوو کردن به‌شاخی صورداو روپاندنی کیوه‌کان

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ
مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوْهٖ
دَاخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ
صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَنْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَيْرُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾
مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِّنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾

وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾

لهو پيش باسی نيشانهی يه که می رابوونی قیامت تی کرد، که پیدای بوونی (دابه) بوو قسه کردن و ناخاوتنی بوو! نه مجار باسی دوو نيشانهی تری رابوونی قیامت ده کا؛ نه وانیش نه فخی صورو رو یاندنی کتوه کانه، دوا به دوا ی نه وه باسی حال و وه زعی ناده میزاده کان ده کاو لهو روزه دا که دوو بهشی سه ره کین هر به شیان به گویره ی کرده وه کانیا ن سزاو پاداش وهرده گر نه وه، ده فرموی: ﴿وَيَوْمَ يَنْفَخُ فِي الصُّورِ، فَفُزِعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ نهی پیغه مبر! نه وه بو ناده میزاده کان باس بکه: که فو ده کری به شاخی (صور) دا، هرچی زینده وه ری ناو ناسمانه کانو سر زهوی هیه له ترسان زنده قیان ده چی و ده مرن، جگه له وانه ی پهروه ردگار نایه وی برن، به وجور دلیان داده مه زرنی و ترسیان له بهر ناکه وی، نه وانه ش بریک فریشته ن وه کوو جویرائیل و میکائیل و ئیسرافیل و ئیزرائیل. هه ندیک پییان وایه نه وانه شه هیده کانن چونکه به ده قی قورثان شه هیدان لای پهروه ردگار لای خودا زیندوون و رزق و روژیان ده دریتی.

فوکردن به صوردا ده و جاره:

۱- فوکردنی جاری یه که م: که فوکردنی دنیا و یرانبون و زیندو مردنه، نهو فوو کردنه یه که قورثان له نایه تیکی تردا ده باره ی ده فرموی: ﴿وَنَفْخُ فِي الصُّورِ فَصُفِقَ مِنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ (الزمر/۶۸)

۲- فوکردنی دوو مجار فوکردنی زیندو بوونه وه یه نهو فوکردنه یه که قورثان له کو تایی نایه ته که ی سوره تی (الزمر) دا ده فرموی: ﴿ثُمَّ نَفْخُ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ یان له نایه تیکی تردا ده فرموی: ﴿وَنَفْخُ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمُ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ﴾ (یس/۵۱)

که و ابو فو کردن به صوردا دوو جاره جاریکیان بۆ مراندنی هه موو زیندو یکه جگه له خودا جاری دووهمیشیان بۆ زیندو کردنه وهی هه مووانه بۆ حیسابو لیکۆلینه وه، نهوانه یش که نایه ته که به ﴿الا من شاء الله﴾ چه رتی کردون دوی فوکردنی یه که مو پیش فووکردنی دووهم ده مریندرین.

﴿وکل أتوه داخرین﴾ هه موو مه خلوقات به بی ماتهل بوون و دواکه وتن به هه له داوان ده کشین بۆ سارای مه حشهر و به گهر دنکه چی له به ردهم پهروه دگارداداده وه ستو و چاوه پروانی حیسابو لیکۆلینه وهن، نهوانه ی تاوانبارن زه لیل و مه هوتوک و بی ریزو داماو، نهوانه یش: که موسولمانانن له هه یبه ت و شکۆمه ندیی خودای مه زن ده حه به سین و گهر دنکه چو بیده نگ مه قیان لی نایه وه ست و خوستیان لی ده بری. وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموی: ﴿ان کل من فی السموات والارض الا اتی الرحمن عبدا﴾ (مریم/۹۳) نه مجار دیته سهر وینه کیشانی نیشانه ی دووهم و ده فهرموی: ﴿وتری الجبال تحسبها جامدة وهی قمر مر السحاب﴾ نه تو لهو رۆژه دا ده پروانی بۆ کیوه کان وایان ده بینی: که پراوه ستاوو نه جۆلاون، وه لحال نهو کیوانه به خیرایی ده پۆن و له گهر دان، وه کوو چۆن هه ور به هۆی بای توندو به هیزه وه ده پۆن؛ چونکه قه باره ی گه وه نه گهر بشروا هه ست به پۆیشتنه که ی ناکری.

له چه ند نایه تی که دا ناماژه به پۆیشتنی کیوه کان لهو رۆژه دا کراوه، وه کوو ده فهرموی: ﴿یوم تمورا السما مورا، وتسیر الجبال سیرا﴾ (الطیر/۹-۱۰) یان ده فهرموی: ﴿ویوم نسیر الجبال، وتری الارض بارزة﴾ (الکھف/۴۷) یان ده فهرموی: ﴿وسیرت الجبال فکانت سرابا﴾ (النبا/۲۰) رۆیانندی کیوه کان - هه رچه نده له نه فخره ی یه که م دا وردو خاش ده بن - به لām رۆیاننده که یان له دوا نه فخره ی دووهم ده بی بۆ نه وه ی نه هلی مه حشهر هه موویان بیان بینن ﴿صنع الله الذی اتقن کل شیء﴾ نانه وه کرده وه ی نهو خودایه یه: که هه موو شتیکی به کارامایی و ده سه لاتی خو ی نه نجام داوه، له هه موو شتی که دا کار دروست و ده ست ره نگینه ﴿وانه خیر بما یفعلون﴾ بیگومان خودای بالاده ست و به توانا زاناو ناگادار به هه موو کرده وه ی به نده کانی و سزاو پاداشیان به گویره ی کرده وه کانیا ن ده داته وه!!

ئەجار پەرەردگار بەیانی حال و دەزعی موکەلفە بەختەوەر و کامەرانه کان و موکەلفە بەدبەختەکان دەکاو دەفەرموی: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمَنُونَ﴾ کەسیک بێتە سارای مەحشەر حال و دەزعی وابوو بێ ئیمانی بەخودا هەبووبێ یەکتاپەرست بووبێ، کردەوێ چاکێ ئەنجام دابن، لەپاداشی ئەویدا لای خودای بەخشندەو دادوەر لەبەهەشتی بەرین و رازاوەدا نازو نێعمەتی زۆرو زەبەندەو دەدریتێ، لەترسی ئەو رۆژە سەختە سامناکە رزگاری دەبێ، ترسی گەورەو زیندو بوونەو نایگریتەو وەکوو دەفەرموی: ﴿لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ﴾ (الانبیاء/۱۰۳) مانای (الحسنة) لەنایەتەکەو ئیترەدا باوەرو کردەوێ باشە، ئیبنوعەبباس و ئیمامی نوخەعی و قەتادە دەفەرموون: (الحسنة) بەمانا (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) یە وشەو (خیر) مانای (افعل التفضل) ی لی وەرناگیری چونکە هیچ شتێک نیە لە (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) باشتر بێ، کەوابوو مەبەست بەوشەو (خیر) لیترەدا دوو چەندانەو پاداش و بەردەوامییەتی. چونکە کردەو تەواو دەبێ و پاداش نەپراوە.

لەم رۆژە ترسناکەدا ئەمینی و دنیایی لەترسی گەورە، (الفزع الاکبر) پاداشی کردەو باشەکانیانە، ئەمە جگە لەو هەموو نازو نێعمەتە بەردەوام و نەپراوەی دواو بێ دەبەخشری! رزگار بوون لەو ترسو بیمە بوخۆی پاداشە، دواو چی دەدریتێ فەزل و مینەتی پەرەردگارە، ئەوانە لەدونیادا لەخودا ترسان، لەو رۆژەدا تووشی ترس نابن، ترسان لەخودا لەدونیادا و فەزەو قیامەت لەئادەمیزادێک دا کۆنابنەو. بەلکوو لەو رۆژە دا کەخەلک زەندەقی دەچی ئەوان پارێزراون و ترسیان توش نایە.

﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تَجْزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ کەسیکیش لەدونیادا هاوێلی بو خودا دانابی و تاوانی ئەنجام دابن، بەو تاوانانەو بێتە سارای مەحشەر هیچ چاکە لەتەرازوی کردەوکانی دا نەبن یان خراپەکانی بەسەر چاکەکانی زالی بن، ئەو بەرەو دەم توپ دەدریتە ناو دۆزەخەو، ئەجار بەوان دەگوترێ واتە: بەکافرەکان دەگوترێ: ئایا ئەمە سزای کردەوێ خۆتان نیە؟ ئایا ئەم عەزابە جگە لەتۆلەو کردارەکانی خۆتان زیاتر هەیە؟!

خهریک بوون به عیباده‌تی خوداو خویندنی قورئان و جه‌مدو سویاسی دلسوزانه بو زاتی

پاکی

إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ
الْبَلَدَةِ الَّتِي حَرَمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ
الْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ وَأَنْ أَتْلُوا الْقُرْآنَ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي
لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ الْحَمْدُ
لِلَّهِ سَيُريكُمْ ءَايَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

پاش نه‌وهی په‌روه‌ردگار حالو وه‌زعی دروستبوونی سه‌ره‌تاو زیندوبوونه‌وهی
پاش مردنو نیشانه‌کانی پیش هاتنی قیامه‌تی به‌یان کرد، هه‌روه‌ها وه‌زع و حالی
ته‌هلی قیامه‌تی رون کرده‌وه، نه‌جار فه‌رمانی به پیغه‌مبهر کرد ﷺ که‌به‌و شیوه
له‌گهل کافره‌کان بدوی و نه‌م نه‌م ناخاوتنه‌یان ناراسته بکاو پییان رابگه‌یه‌نی: که‌نه‌و
نه‌رکی سه‌رشانی خوی نه‌نجام داوه په‌یامی خوی گه‌یاندوه، هیچی تری له‌نه‌ستودا
نه‌ماو جگه له‌وهی سه‌رگه‌رمی خودا په‌رستی بی و شوکرو سویاسی خوی بو خودا
نه‌نجام بدا، قورئان بخوینیتته‌وه! واته راگه‌یاندنی بانگه‌وازیی ئیسلامی له‌لایه‌ن
پیغه‌مبهر ته‌واو بووه، ئیستا پیویسته نه‌وان به‌خویان دا بچنه‌وه، بیر له‌ناوه‌رپوکی
بانگه‌وازییه‌که بکه‌نه‌وه، له‌نایه‌ته‌کانی قورئان ورد بینه‌وه، ده‌فه‌رموی: ﴿قُلْ: إِنَّمَا
أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدَةِ الَّتِي حَرَمَهَا﴾ ته‌ی پیغه‌مبهر | به‌و موشریکانه
بلی: نه‌وه‌کوو من فه‌رمانم پی کراوه ئیلاا به‌وه فه‌رمانم پی کراوه: که عیباده‌تی
په‌روه‌ر گار خاوه‌نی نه‌و مه‌که‌کیه بکه‌م: که که‌خودا کردویه‌تی به‌حه‌ره‌م و جیگای

ئەمن و ئاسایش و پێژو نرخى داوه تی. شەڕو ئازاوهی تیدا یاساغ کردوه، خوینی تیدا نارژى، کەس لەوێ دا ستم لەکەس ناکا، راوه شکاری تیدا حەرامە نیچیری تیدا ناگیرى درەختى نابردى، بالەندەى ناترسیندرى راناچلە کیندرى، لەوێ دا نابى کەس هەرەشە لەکەس بکا، لەهەر چوارلای جیهانەوه میوه و بەرو بوومی بۆ دەهیندرى. عەرەبەکان بپروایان بەپێزداری مەککەو کابە هەبوو، بەچاوی پێزەوه تییان دەروانین، شکۆ مەندى و ناوو شۆرەت و پێزداری خۆیان لەمەککەو مالى کابە وەرەگرت، بەهۆی کەعبەوه عەرەبەکانى تر پێزیان لەقورەیشییەکان دەگرت، کەچی لەگەڵ ئەوەش دا یەکتاپەرستیان نەدەکردو عیبادهتی دڵسۆزانەیان بۆ ئەو خودایە ئەنجام نەدەدا: کەئەو هەموو نازو نیعەمەتى پێداون و کردونى بەخاوەن و چاودێرى ئەو ماله پێرۆزە، لەئایەتەکەدا بەتایبەتى ناوی مەککەى هیئا، بۆ پێز لینان و نرخ پێدان، چونکە یەکەم خانویک کە لەسەر زەوى بۆ عیبادهت تیدا کردن دروست کرابى لەو شارەدا دروست کراوه، ئەویش کابەى پێرۆزە رەمزی یەکتاپەرستى و یەکیەتى موسولمانانە! لەئایەتیکى تردا پەرورەدگار کابەى بەمالی خودا داناوه و دەفەرموی: ﴿فليعبدوا رب هذا البيت الذى اطعمهم من جوع وآمنهم من خوف﴾ (قریش/۳-۴) ئیتر پێغەمبەر ﷺ بیروباوەرى خۆی وەکوو پێویست رادەگەیەنى و ئەو رۆن دەکاتەوه: کەئەو فەرمانى ئاراستە کراوه بەوه عیبادهتی خودای ئەو شارە پێرۆزە بکا، ئەو خودایەى بى هاوێل و بى ئیحتیاجە، خودای ئەو شارە پێرۆزە خودای هەموو بوونەوەرە، هەموو شتیک هی ئەوهو خاوەنى حەقیقى هەموو شتیکە.

هەر وهە ئەوێش رادگەیەنى: کە فەرمانى پى کراوه لەپێرى موسولمانان بى، دەفەرموی: ﴿وأمرت أن أكون من المسلمين﴾ فەرمانم پى کراوه: کە لەتاقمى موسولمانان بى، خودا بەتاک و تەنها بناسین و کەس نەکەین بەهاوێل و هاوشانى، یەکتاپەرست ببن و بەدڵسۆزی گەردنکەچى فەرمان و جەلەوگیرەکانى پەرورەدگار ببن! ئەمە برپەى بانگەوازیى منەو پوختهی پەيامەکەم بریتییە لەوه، هۆکارو ئامیرى ئەم بانگەوازییەشم خویندنى قورئانى پێرۆزە وەکوو دەفەرموی: ﴿وَأَن أَتْلُوا

القرآن ﴿فرمانم پیکراوه: که قورئانم بخوینم، چونکه قورئان نامه ی سهره کی ئەم بانگه وازییه، دهستورو یاسای ئایینه، فرمانم پیکراوه شهوو روژ به ته نیاو له ناو ئاده میزاد دا له ئەو نامه ناسمانییه بخوینمه وه، لی ی ورد بیمه وه، ههول بدهم له مانا کانی حالی بیم، به لگه کهونی﴾ گهردونیه کان، بهراورد بکه م و له پروانگهی قورئانه و تییان پروانم. بۆئه وه ی ئیمانم زیاد بکا دل و دهروونم زیاتر روناکی تی بکه وی، جا ﴿فمن أهدى فانما يهتدى لنفسه﴾ که سیك ریگای هیدایه تی گرت به رو پوی له ئیمان کرد ئەوه بۆ بهرژه و هندی خۆی شاره زا ده بی و هیدایه ت نامیز ده بی، که سیك ئیمانم پی بیتی و شوینم بکه وی ئەوه به خته وه و به مرز گهیشته وه و ئەمینه له سزاو عه زابی سه ختی خودا.

﴿ومن ضل فقل انما أنا من المذرين﴾ که سیكیش گومرا بوو، رپیازی حه قو راستی هه له کرد، ئیمانی نه هیئا، منی به درۆ خسته وه، ئایاتی قورئانی ره ت کرده وه، ئەوه پییان بلێ: هه رکه سه تاوانی گومرایی یه که ی له ئەسته ی خۆیه تی و بۆخۆی بهرپر سياره، منیش ترسینه رو راگه یه نه رم، ئه رکی خۆم به جی هیئا وه په یامی خۆم راگه یانده، ئیتر حیساب و لیکۆلینه وه تان عانید به خودایه. وه کوو له شوینیکی تر دا ده فرموی: ﴿فانما عليك البلاغ وعلينا الحساب﴾ (الرعد / ۴۰) یان ده فرموی: ﴿انما انت نذير، والله على كل شي وکیل﴾ (هود / ۱۲)

﴿وقل: الحمد لله، سيريكم آياته فتعرفونها﴾ ئە ی پیغه مبه ری خۆشه و یست به و موشریکانه بلێ: شوکرو سوپاس هه ر بۆ ئەو خودایه ناوی (الله) یه، سزای که س نادا مه گه ر دوا ی ئەوه ی به لگه یان له سه ر راست بکاته وه، پیغه مبه ریان بۆ سه ر بنییری و موژده یان پی بدا و بیان ترسینی، حه مدو سوپاس بۆ خودایه له سه ر نیعمه ته کانی: که پی ی به خشیوم و هه ره گرنگه که یان نیعمه تی پیغه مبه رایه تییه! ههروه ها حه مد بۆ خودا له سه ر ئەوه فییری کردوم چۆن ئه رکی پیغه مبه رایه تی هه لبرگرو چۆن هه لئسو که وت له گه ل ئەم پله و پایه یه دا بکه م و چۆن په یامه که م بکه یه نم، دلنیا بن خودای مه زن له وه به ولاوه نیشانه کانی گه وره یی خۆی و دانایی و ده سه لات ی ره های و نیشانه ی عه زابی سه ختی نیشان ئیو ده دا، بۆتان ده رده که وی: که من راستگۆم له په یامه که م دا، هه موو شتیکتان بۆ رون ده بیته وه و ده زانن حه قه،

به لّام کاتیک که ئیمان هیئان سوودی نابی و که لکی لی و هرنارگن، نمونه ی ئهم نایه ته نایه تیکی تره: که ده فهرموی: ﴿سنریهم آیاتنا فی الافاق و فی انفسهم، حتی یتبین لهم انه الحق، اولم یکف بربک انه علی کل شیء شهید﴾ (نمل/۵۳) راسته و پهره دگار راستی فهرمووه، ئه وه تا رۆژ له دوای رۆژ، سال له دوای سال، نیشانه ی قودرته تی خۆی نیشانی به نده کانی ده دا، بری له نیشانه کانی خودایه تی له خودی خۆیان داو له بوونه و هردا نیشانی به نده کانی ده دا، بری له نهیئنی بوونه و هری پسر له نهیئنی و سه ر سوهره یئنه ریان نیشان ده دا.

﴿وما الله بغافل عما تعملون﴾ خدا غافل و بی ناگا نیه له وه ی موشریکه کانی مه که که وه که سانی دیکه ده یکه ن، به لکوو ناگادارو زانایه به هه موو کرده وه یه کیان و هیچی لی گوم نابی و هلی سزاو تۆله لی ستاندنیان دوا ده خا بۆ کاتی دیاریکراو و به گوێره ی حیکمه ت و دانایی خۆی هه رکاتی و هختی عه زایان هات ده یانگری و مۆله تیان نادا.

ئه بو حاته م ریوایه ت ده کا ده لّی: له ئه بو هورپه ره وه ریوایه تکراره ده فهرموی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: (یا ایها الناس لا یغترن احدکم بالله فان الله لو کان غافلاً لأغفل البعوضه والغردلة والذرة) ئه ی خه لکینه! با که ستان به وه له خۆی بایی نه بی: که خدا بۆ ما وه یه ک مۆله تی ده دا، و ابزانّ خودا لی ی بی ناگیه، چونکه ئه گه ر خودا غافل بوایه می شو له وه خه رده له وه گه ر دیله ی فهرامۆش ده کردن! ده لّین: ئیمام ئه حمه د ﷺ زۆرجار له به ر خۆیه وه و بۆ که سانی دیکه ئهم دوو دیره شیعه ره ی ده خوینده وه.

اذا ما خلوت الدهر يوماً فلا تقل
خلوت ولكن قل علي رقيب

ولا تحسبن الله يغفل الساعة
ولا أن ما يخفى عليه يغيب^(۱)

(۱) ته فسیری نیبنو که ئیر ج ۳/ ۱۳۸۹ کۆتایی سوره قی (النمل).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(سوره‌تی القصص)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طَسَمَ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتْلُوا عَلَيْكَ
 مِنْ نَبَأِ مُوسَى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ
 فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيْعًا يَسْتَضِعُّ
 طَائِفَةً مِنْهُمْ يَذِخُّ أبنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِ نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ
 مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا
 فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ﴿٥﴾
 وَنُكِنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا
 مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

نهم سوره‌ته ناو نراوه (القصص) چونکه چیرۆکی حه‌زه‌تی موسای عليه السلام تیدایه
 به‌شیوه‌یه‌کی سه‌رنج راکیش هه‌ر له‌روژی له‌دایک‌بوونی‌یه‌وه تاده‌کریته پیغه‌مبه‌رو
 نیگای بۆ هاتوو، نه‌جار روبه‌روبوونی‌یه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی دا
 که‌به‌ناشکرا ئاماژه بۆ نه‌وه ده‌که‌ن: که‌ په‌روه‌ردگار یارمه‌تیده‌رو پشتگیریکاری
 خاوه‌ن باوه‌رانه، موسولمانان چاودیری ده‌کاو کافران پيسوا ده‌کا!

هه‌روه‌ها چیرۆکی قارونی خاوه‌ن سامان و له‌خۆبایی بووی تێدایه، ئه‌ویش وه‌کوو فیرعه‌ون به‌هۆی سامانداریی طوغيانی کردو له‌خودا یاخی بوو! خودا ئه‌ویشی وه‌کوو فیرعه‌ون له‌ناو برد!

په‌یوه‌ندی ئهم سوره‌ته به‌سوره‌تی (النمل) و (الشعراء) هه‌ له‌م روه‌یه: ئهم سوره‌ته شیکه‌ره‌وه‌و ته‌فصیل ده‌ره‌ بۆئهو چیرۆک و سه‌رگورشتانه‌ی هه‌زه‌تی موسا ﷺ که له‌سوره‌تی (النمل) و (الشعراء) دا باسیان لێوه‌ کراوه‌و به‌کورتی رانویندراون، سه‌ره‌تا ده‌ست ده‌کا به‌شیکردنه‌وه‌ی له‌خۆبایی بوونی فیرعه‌ون و سه‌ته‌مکاری و طوغيان و له‌خودا یاخی بوونی، سه‌ته‌مکاری گه‌ییشه‌ ئاستیک نیرینه‌کانی نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیلی سه‌رده‌بړی و مێینه‌کانی ده‌هیشته‌وه‌ بۆ خزمه‌ت و کاره‌که‌ری! بۆیه هه‌زه‌تی موسا ﷺ هه‌ر که له‌دایک بوو، به‌زارۆکی دایکی له‌ترسی سه‌رپرین خسته‌ ناو صندوقیکه‌وه‌و به‌ئاوی نیلی دا، دوا‌یی فیرعه‌ون صندوقی گرت‌وه‌و په‌روه‌رده‌ی کرد تاگه‌ییشه‌ ته‌مه‌نی لاوی و به‌هه‌له‌ رۆژیک قبیطی به‌کی له‌ده‌ست کوژراو هه‌لات بۆ و لا‌تی مه‌دی‌ه‌ن و له‌وی بوو به‌شوانی هه‌زه‌تی شو‌عه‌یب و که‌چه‌کی ماره‌ کردو ده‌ سال شوانی بۆ کردو دوا‌یی گه‌رایه‌وه‌ بۆ می‌صرو له‌پێگا له‌لای کێوی (تور) خودا نیگای بۆ کردو کردی به‌ پێغه‌مبه‌رو ره‌وانه‌ی کرد بۆ سه‌ر فیرعه‌ون ... هتد.

ئهم سوره‌ته له‌گه‌ل سوره‌ته‌کانی پێش خۆی سوره‌تی (النمل) و (الشعراء) دا یه‌ک ده‌گره‌وه‌ له‌بوا‌ری چه‌سپاندنی بیرو باوه‌رو یه‌ک‌تاپه‌رستی و پێغه‌مبه‌رایه‌تی و زیندوبوونه‌وه‌، ئه‌مه‌ش له‌دوو تو‌ی‌ی چیرۆکی پێغه‌مبه‌ره‌کان دا، هه‌روه‌ها رونکردنه‌وه‌و شیکردنه‌وه‌ی ئهو به‌لگه‌و ده‌لیلانه‌ی ئهم بنه‌مایانه ده‌چه‌سپێتن.

سوره‌ته‌که به‌شێوه‌یه‌کی گشتی و سیمای سه‌ره‌کی تی‌ یدا، شیکردنه‌وه‌ی چیرۆکی هه‌زه‌تی موسایه ﷺ له‌گه‌ل فیرعه‌ون دا: که‌له‌راستی دا ئهم چیرۆکه‌ نمونه‌ی صیراعی هی‌زی له‌خۆبایی بوو که‌له‌فیرعه‌ون دا خۆ ده‌نو‌ینی له‌گه‌ل هی‌زی بی‌ وه‌ج و بی‌ ده‌سه‌لات که‌له‌ هه‌زه‌تی موسادا ﷺ خۆده‌نو‌ینی، به‌لام هی‌زی له‌خۆبایی بوو پشتی به‌به‌تال به‌ستوه‌و یارمه‌تیده‌رانی شه‌یتان و سه‌ربازه‌کانی، هی‌زی بی‌ وه‌ج و

بی ده سلاّت پشتی به خودا به ستووه و یارمه تی له خوداوه وهرده گری، بیگومان
 فیرعه ون به پشتیوانی هیزی خۆی طوغیانی کردو له خودا یاخی بوو، خۆی به سهر
 نه ته وهی ئیسرائیل دا سه پاندو دهستی کر. چهوساندنه وهیان، جۆره ها ته عذیب و
 نه شکه نجهی دان، نیرینهی سهر ده برین میینه کانی ده هیشتنه وه، به نه وپه ری شیوه
 زه لیل کردن و چهوساندنه وه له گه لیان جولا یه وه، هه تا پهروه ر. گار چه زره تی موسای
 بو ره خساندو کردی به پیغه مبهرو مه عجزیه ی جۆراو جۆری پیدان و رهوانه ی کرد
 بۆسهر فیرعه ون و دارو دهسته که ی، نهوانیش چه زره تی موسایان به درۆ خسته وه و
 تیمانیان پی نه هیئاو له تا کام دا خودا له ناو ده ریادا خنکاندن.

هه لۆیستی فیرعه ون دهق ده شو بهیته هه لۆیستی قوره یشییه کان له بهرام بهر
 پیغه مبهرایه تی چه زره تی موحه ممد دا، نه وه تا وپرای نه وه ی پیغه مبهر ۞
 به مو عجزیه ی ناشکراو نمایانه وه بانگه وازی قوره یشییه کانی کرد، که چی نه
 نه فامانه په یامه که یان رهت کرده وه و تیان: سیحریازو جادو گهره، به بیانووی هیچ و
 پوچ و بی بناغه وه پشتیان له تیمان پی هیئانی هه لکرد. ئیتر پهروه ردگار
 هه ره شه ی لیکردن و له سهر زوبانی پیغه مبهر ۞ پی ی راگه یاندن: که نه گهر تیمان
 نه هیئن وینه ی عه زابی فیرعه ونیان بۆسهر ده نیتر، نه وه شی بۆ رونکردنه وه:
 که داب و نه ریستی خودا ده رباره ی هه موو نه ته وه یه ک واهاتوو: تا ترسیته نه نیتر و
 بیانوویان نه بری، سزایان نادا، هه رکاتی پیغه مبهری بۆسهر رهوانه کردن و
 بانگه وازی کردن و مو عجزیه و به لگه ی راستی پیغه مبهرایه تی خۆی نواندو تیمانیان
 پی نه هیئا ئیتر خودا عه زاییان ده داو به قاری خۆی ده یانگری.

نه وه شی رونکردنه وه: که هه ل بژاردنی پیغه مبهران به ویستی خودایه و خودا
 بۆخۆی ده زانی: کئ شیایو پله و پایه ی پیغه مبهرایه تییه. نه ک به ویست و ساره زۆی
 موشریکه کان، نه مجار بری به لگه ی له سهر تا ک و ته نهایی خودای مه زن هیئانه وه و
 هاته سهر رانواندن چیرۆکی قارون و تا کام و سهره نجامی نهویشی راگه یاندو کۆتایی
 هه ردو چیرۆکه کانی به راگه یاندنی چهند مه بده ئیک هیئا: که بریتی بوون له وه ی
 پاداشی قیامت بۆ نهوانه یه له دونیادا طوغیان ناکه ن و فساد و ناشوب نانینه وه.

بروا به تاك و ته‌نهایی خوداو زیندو بوونه‌وه، ریگای به‌خته‌وه‌ری یه، ثم جیهانه
کۆتایی دئی و سیسته‌می تیک ده‌چی و جگه له‌خودا کهس نامینئی و پاش ماوه‌یه‌ک
هه‌موو ئاده‌میزادان زیندو ده‌کرینه‌وه بۆ حساب و لی‌کۆلینه‌وه.

ده‌فه‌رموئی: ﴿طسم﴾ له‌وه‌پیش چه‌ند چاریک له‌باره‌ی ثم جوړه پیته
(مقطع) انه‌وه دواوین، مانای هه‌ره ویتچوو دلگیر شه‌وه بوو: که په‌روه‌ردگار
ته‌حه‌ددای ئاده‌میزادو جندۆکه ده‌کا، ده‌فه‌رموئی: ئیمه قورئانمان له‌م پیتانه پیک
هیناوه‌وه شه‌وه که لاهه موعجیزه‌یه، ده‌ئیه‌ش ئازابن که لامیکی ئاوا دابینن!

﴿تلك آیات الكتاب المبين﴾ شه‌وه‌ی به‌نیگا بۆت دئی و به‌سه‌رتا ده‌خویندریته‌وه
ئایاتی قورئانی ره‌وانو سه‌رتاسایه، ئایه‌تی شه‌وه کتیبه‌ن: که‌حه‌قیقه‌ت و راستی ئابین
رون ده‌کاته‌وه، هه‌والی رابووردو داهاتوو راده‌گه‌یه‌نی و کارو باری ئابین شی
ده‌کاته‌وه. شه‌وه راستیه‌یه ده‌چه‌سپینئ: که‌هیزو توانا ته‌نیا هیزو توانای خودایه هه‌ر
شه‌وه په‌روه‌ردگارو خاوه‌نی دونیاو قیامه‌ته، له‌شکرو هه‌یه‌ت و شکۆمه‌ندی خاوه‌ن
توانایان که‌مه‌ندکیشی هیزی خودای تاك و ته‌نه‌هان!

﴿نتلوا عليك من نبأ موسى وفرعون بالحق لقوم يؤمنون﴾ بریک له‌چیرۆکی
موسا و فیرعه‌ونت بۆ باس ده‌که‌ین، به‌شیۆه‌یه‌کی حه‌ق و راست و واقعی، چۆن روی
داوه‌وه چۆن بووه، ئاوا بۆتی ده‌خوینینه‌وه، هه‌روه‌کوو بۆخۆت ئاگاداری روداوه‌کانی
بووبی ئاوا، شه‌مه‌ش به‌مه‌به‌ستی شه‌وه‌ی شه‌وه‌ی که‌هه‌که‌ برپا به‌په‌یامه‌که‌ت بکه‌ن و
موسولمان ببن و دلیان به‌قورئان ئارام بگرئ.

بی‌گومان په‌روه‌ردگار له‌م سوره‌ته‌دا هه‌ندیکێ له‌چیرۆکی موسا و هارون عليه‌السلام
گیرایه‌وه بۆ په‌ندو عیبه‌رت و به‌لگه هینانه‌وه له‌سه‌ر راستی پیغه‌مبه‌رایه‌تی
حه‌زه‌رتی موحه‌مه‌دو ئاماژه‌کردن بۆ شه‌وه راستیه‌یه: که‌ئه‌م قورئانه نیگای خودایه‌وه
له‌خوداوه‌وه هاتووه‌وه که‌لامی به‌شه‌ر نیه.

هه‌رچه‌ند قورئان به‌سه‌ر هه‌موو که‌س دا ده‌خویندریته‌وه به‌لام بۆیه
خویندنه‌وه‌که‌ی تایبه‌ت کردوه به‌نه‌ته‌وه‌ی موسولمان و ئیماندار چونکه شه‌وان په‌ندی

لی وهرده گرن، که سیک دلی کراوه نه بی، گوچکه ی شنه وای حق نه بی سوود
 له خویندنه وهی قورئان نابینی، که سیک ئاماده باشی ئیمانیه ئانی تیدا نه بی، پشت
 له ناموژگاری هه لیکا، له خوی بابی بی و بلی قورئان سیحرو جادوه هه رگیز
 به قورئان په ندنامیز نابی، چه ندیک نایه تی بو بخویند ریتته وه، چیرۆکی رابووردوانی بو
 بگپر د ریتته وه، که لکی لی وهرناگری و ناچیتته دلیانه وه.. وه کوو له نایه تیکی تردا
 په روه ردگار لییان ده گپریتته وه ده فهرمو: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكْثَرِ مَا تَدْعُونَا إِلَيْهِ﴾
 نه مجار چیرۆکه که نمایش ده کاو ده فهرمو: ﴿إِنْ فِرْعَوْنُ عَلَا فِي الْأَرْضِ﴾ بیگومان
 فیرعه ون: که پاشاو مه لیک میصر بوو، بوغرا بوو، یاخی بوو، له خاکی میصر دا
 فه سادو ئاشووبی به رپا کرد، سته مکاری پیپه کرد، ﴿وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا﴾
 دوو بهر کی په رته وازه بی خسته ناو دانیش توانی میصره وه، پارچه پارچه ی کردن و
 خوی به سهردا سه پاندن، هه مووی ده چه وساندنه وه بو بهر ژه وه ندی خوی به کاری
 ده هینان، یاسای (فرق تسد) ی له ناودا بلاو کردنه وه، تووی فیتنه بی یه تی له ناودا
 چاند بوون، کوردی وته نی (میث کیشه یان تی که وی پیاو خه وی لی ده که وی)
 نه مهش دابو نه ریتی هه موو طاغوت و داگیر که رانه، ده یانه وی به هوی فیتنه
 نانه وه دژایه تی خسته ناو دانیش توانه وه، خویان بسه پینن و خه لکه که بخه نه
 ژیرباری خویانه وه... نه مهش به پیچه وانه ی شه ریه تی ئیسلام و ئایینی خودایه،
 چونکه ئایینی ئیسلام له سهر بنه مای یه کیه تی و هه مناهه نگی «خوشه ویستی و لی
 بوردن و عه دالته و وه فاداری و دل صافی له نیوان کار به ده ست و جه ماوهر دا،
 دامه زراوه، هه رکاتی نه م بنه ماو مه بده ئانه له نیوان سهرۆک و ره عییه ت دا
 بهر جه سته بوون، کو مه لگا به ئاشتی و ئارامی ژیان به سهر ده بن، حاکم دل ئارامه و
 بیر له پیش خست و داهینان و ده سته بهر کردنی پیدا ویستی گه ل» ولات ده کاته وه، گه ل
 به ئارامی ده ژی و هه ول و ته قه للای پیش خستنی ولات ده دن و له هه موو بواره کانی
 ژیان دا سهر که وتن به ده ست دین.

﴿يَسْتَضَعِف طَائِفَةٌ مِنْهُمْ﴾ دابو نه ریتی فیرعه ون وابوو: کو مه لیکیانی
 ده چه وساندنه وه به هه موو جوړیک ئازارو نه شکه نه جی ده دان.

بیگومان به ته وایی نازاندیری نمو فیرعه ونه ی روداوه کانی چیرۆکه که ی وه پال
 دراون کام فیرعه ونه یه له چ رۆژگارو سهرده مێک دا ژیاوه، وادیاره زانیاری
 له وباروه پتویست نیه، دهستینیشانکردنی چهرخو سهرده م بۆ چیرۆکه کانی قورئان
 مه به ستو نامانج نینو به گرنه سهر ناکرتن، نه گهر سوود له دیاریکردنی سهرده م
 رۆژگارد هه بوایه، قورئان لی ی بیده نگ نه ده بوو! نه وهنده مان به سه: که نه م
 رۆژگاره داوی سهرده می یوسف علیه السلام بووه، چونکه له سهرده می نه ودا باپیره گه وره ی
 نه ته وه ی ئیسرائیل: که هه زره تی یه عقوبه علیه السلام هاتوه بۆ میصرو نه ته وه ی
 ئیسرائیل له کوره کانی نه و که وتوونه وه نه ته وه یه کی زۆرو گه وره یه یان پێک هیناوه
 له سهرده می فیرعه ون سه دان هه زار که س بوون.

نه م فیرعه ونو مله وره له خودا یاخی بووه، بۆغرا بوو خۆی به زلزان، ناشویی
 نایه وه، هه موو دانیشتوانی میصری لێک کردن به دوژمنو گرو گرو کرد، هه ر
 تا قم و گرو هیککی بۆ به رژه وه ندیه کی تایبه تی خۆی به کارهیناوه نه رکیتکی خسته
 سه رشان، نه ته وه ی ئیسرائیلی له چه وساندنه وه و ژیریار کردن دا، به شی شیریان پی
 برابوو، له ژیر تیری چه وساندنه وه دا ده یان نالاندو زیاتر له هه موو که س نازاریان
 ده چه شت، چونکه بیرو باوه ریان له هی فیرعه ونو نه ته وه که ی جودابو، نه وان له سه ر
 نایینی باپیره گه وره یان هه زره تی ئیبراهیم علیه السلام بابه گه وره یان هه زره تی یه عقوب
علیه السلام بوون، هه رچهنده بر نایینه که یان چه واشه یی و ئینحیرافی تیدا پهیدا بووبو،
 به لام تارمایی یه کی بیروباوه ر به خودایان لامابوو، ئینکاری خودایه تی فیرعه ونیان
 ده کردو ناماده نه بوون به دلسۆزی به ندایه تی بۆ بکه ن. له لایه کی ته ره وه فیرعه ونی
 مله وره ههستی به خه ته ره وه ره شه یه که له سه ر کورسی فرمانه روهایی خۆی کرد بوو،
 وجودی نه ته وه ی ئیسرائیلی له میصردا به و چری و زۆریسه به خه ته ره ده زانی له سه ر
 فرمانه روهایی و پاشایه تییه که ی، نهیده توانی ده ریان بکا، چونکه ژماره یان به سه دان
 هه زار بوو، نه گهر ده ری بکردنایه پالیان له دوژمنی فیرعه ون ده دا، نه وکاته
 خه ته ره که یان زۆرتر ده بوو، بۆیه رێگایه کی درپندانو جه هه ننه می دۆزییه وه بۆنه وه ی
 نه و خه ته ره له خۆی و مه مه له که تی دوور بخاته وه، نه وه بوو هات نه رکی قورسو کاری

گرانی خسته نه‌ستویان و به‌ته‌واوی زه‌لیلی کردن، چند شیوه ته‌عذیبی تیدا به‌تاقی کردنه‌وه، سه‌رباری نه‌وه‌ش هات سامناکترین شیوه‌ی قه‌لاچۆی تیدا داهینان نه‌ویش نه‌وه بوو بریاری دا همر منداالتکی نیرینه‌یان له‌دایک بی‌یه کسه‌ر سه‌ربردی و میینه‌کانیشیان به‌یلدرینه‌وه، بۆنه‌وه‌ی ژماره‌ی پیاویان که‌م و ژماره‌ی تافره‌تیاں زۆر بی‌یه، هیزو توانایان لا‌وازی!

ده‌گێڕنه‌وه: که‌فه‌رمانی کر. مامانی نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل له‌نافره‌تانی قیبطی بن و همر له‌گه‌ل نیرینه‌یه‌ک له‌دایک بوو، خیرا هه‌وائی پی‌بدن نه‌ویش به‌کسه‌ر یاساؤل و جه‌للاده‌کانی بنیری زارۆکی تازه له‌دایکبووی بی‌تاوان سه‌ربین!! پاش ماوه‌یه‌ک دارو ده‌سته‌و راویژکاره‌کانی پیاویان گوت: نه‌گه‌ر له‌سه‌ر ئهم یاسایه‌ برۆین پاش ماوه‌یه‌کی تر نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل پیاویان نامین و که‌س نابێ خزمه‌تمان بکاو نه‌و ئه‌رکه‌ قورسانه‌ی ئیستا پیاوه‌کانی نه‌وان نه‌نجامی ده‌دن پاش ماوه‌یه‌کی تر ده‌بی‌پیاوانی قیبطی پی‌ی هه‌لسن؛ نه‌بجار فیرعه‌ون بریاری دا: که‌هه‌ر سائه ناسالتیک مندا له‌کانیاں سه‌ربین بۆنه‌وه‌ی نیرینه‌کانیاں گه‌رابراو نه‌بن، نه‌وه‌نده نیرینه‌یان تیدا بینه‌وه به‌شی خزمه‌تکاری و نه‌نجامدانی ئه‌رکه‌ قورسه‌کانیاں بکه‌ن. ئیتر چه‌زهره‌تی هارون عليه السلام له‌سالتیک دا له‌دایک بوو که‌سالتی هه‌لبواردن بوو، له‌وسائه‌دا نیرینه‌کانیاں سه‌ر نه‌ده‌بردان، سالتی دوا‌یی که‌سالتی مندا له‌ نیرینه سه‌ربین بوو چه‌زهره‌تی موسا عليه السلام له‌دایک بوو؛ به‌لتی له‌م بارودۆخه‌ ناهه‌مواره‌ی که‌نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل تی‌ی که‌وتبوون و به‌م شیوه‌ قه‌لاچۆ ده‌کران و کار گه‌ییشه‌ نه‌وه‌ی فیرعه‌ون ﴿یذبح أبناءهم ویسحقی نساءهم﴾ نیرینه‌کانی سه‌رده‌برین و میینه‌کانی ده‌هیشته‌نه‌وه ﴿انه‌ کان من المفسدین﴾ به‌راستی فیرعه‌ون له‌پیری موفسیدو تاوانباران بوو، نه‌ته‌وه قه‌رکه‌رو ولات وێرانکه‌ر بوو، ئاله‌م بارو دۆخه‌ ناهه‌مواره‌دا چه‌زهره‌تی موسا عليه السلام له‌دایک بوو فیرعه‌ونی مله‌ور به‌خه‌یالتی پووچی خۆی، به‌م کاره‌ درپدانه‌ که‌س نه‌کرده‌ی خۆی، به‌ربه‌ستی خه‌ته‌ری سه‌ر مه‌مله‌که‌ت و گیانی خۆی. ده‌کرد به‌لام نه‌وه‌ی لای فیرعه‌ون خه‌یال بوو لای خودا به‌تال بوو، ویستی په‌روه‌ردگار پێچه‌وانه‌ی ویستی فیرعه‌ونه ته‌قدیری خودا له‌پلانی فیرعه‌ون

جوداوازه، ملهپوړو طاغییه کانی جیهان به هیزو توانای خوځیان بوغرا ده بنو
قودرهت و دهسه لاتنی خودایان له بیر ده چیته وه، پتیاڼ وایه ده توانن ئه وهی بوځوځیان
پتیاڼ خوځه دهسته بهری بکه نو ئه وهی بو دوژمنه کانیان ده وی ئه نجامی بده ن!!

ئهمه دابو نه ریتی هموو سته مکارو طاغوتیکي جیهانه به دريژایی میژوو
نه مړوشي له گهل دا بی، سته مکاران همیشه له قه له مقو دلّه راوکی ی له ده سدانی
کورسی ده سه لاتنه که یانن، بو بهر قه رار بوونی کورسی سته مکاریان ئهم جوړه
کارانه ئه نجام ده دن، چونکه پروایان به قه زاو قه ده ری خودا نیه، ئیمان و باوه رپیان
به ده سه لاتنی ره های پروه ردگار نیه، ته نیا به بیري ته سکی خوځیان هه لئس و کهوت
ده که ن! نه گهر توژیك بیر له نیشانه کانی بوونه وه بکه نه وه، ئیمان به خودا دلّیان
رونك بکاته وه، به دلّیایی و نارامی ژیان به سهر ده به نو له سهر زه وی دا فه سادو
ئاشوب بلاو ناکه نه وه و چ پیوستیان به و سته مکاری و چه وساندنه وه نابی و ولات
ویران ناکه ن! گهل و نه ته وه قه لاچو ناکه نو ژینگه ناشیوینن، باغ و بیستان و دارو
دره خت سوتمك ناکه ن، کانی اوو دیمه نی دلّرفین و قه شه نگ و
سروشت خاپور ناکه ن!!

بیگومان له پروانگه ی ئه و بیرو بوچوونه ته سک و سته مکارییه بوو: که له دواي
سالی (۱۹۷۷ز) به م لاوه ده ست کرا به به راگواستنی لادییه کانی کوردستانی
عیراق و وه رزیرو سه پان و کشتیارانیان له کوئیت و لانه ی خوځیان هه لکه ندن و
له موجه مه عاتی زوره ملییان په ستاوتن و ئه مجار به ربوونه روخاندنی ئه خلاق و
رهوشتی ره سه نیان؛ پيش دروستکردنی خسته خانه و قوتاځخانه و مزگه وت، یانه ی
خواردنه وه و شوینی قوماړو مه یسیریان بو کردنه وه؛ نه یانده هیشت لادییه کان
بچنه وه دارگویتزو دارقوځو هه نجیرو میوو هه ردو شیتوی خوځیان به خیتو بکه ن،
له زیخالکو چه قه نو ره قه نان سنه و بهر زه په یان به موجه خوړانی دائیره ی کشت و کال
ده ناشت، ره زو باخی برزوت و کوړه کاژاوو هه ورامان و خوشناوه تی و برپواری
بالاوژیرو گه لی شوینی تریان سوتمك کردبون و له م لاو له و لا له شوینی روته نو

بیروژن سنه‌وبه‌ری گرگنۆکه‌یان ده‌ناشتن و پرۆپاگه‌نده‌ی ئه‌وه‌شیان ده‌کرد گوايه
 کوردستان زه‌نۆیڕ ده‌که‌نه‌وه ئه‌وه‌ش بۆ پارێزگاری کردنی کورسی سته‌م و زۆرداری و
 ته‌نفیذکردنی سیاسه‌تی چه‌پ و شۆفیتی بوو.

ره‌ببی موی لی بێ زوبانی و په‌نجه‌کانی هه‌لۆه‌ری

هه‌رکه‌سی گۆلشن به‌ده‌ردی گۆلخه‌نی دۆزه‌خ به‌ری

به‌لام کوردی گوته‌نی: ئه‌وه‌ی لای عه‌بدان خه‌یاڵه لای خودا به‌تاله. چه‌رخ و
 رۆژگار سوپان و خودا کارێکی ره‌خساند پیلانی کوردستان وێران کردن و راگوێزانی
 هه‌ژارانی کور. لێک هه‌لۆه‌شاو راپه‌رین دروست بوو، جه‌ماوه‌ری کوردستان هه‌وای
 ئازادیان هه‌لمژ و به‌ئازادی و راشکاوی چوونه‌وه سه‌ر مه‌لێه‌ندی باوک و باپیری
 خۆیان و ملک و مالتی خۆیان ئاوه‌دان کرده‌وه و له‌جاران باشت‌ر ره‌زو باخه‌کانیان
 ده‌کێڵدێن و ره‌وه‌نده‌کان گه‌رمین و کوێستان ده‌که‌ن، شوان و په‌زه‌وانه‌کان له‌لاپال و
 قه‌دشاخان مه‌رو بزنه‌کانیان شه‌وین ده‌ده‌ن.

ئه‌جار دواي ئه‌وه‌ی په‌روه‌ردگار پێنج ره‌وشتی ناشرین و نه‌کله‌وه‌تی بۆ
 فیرعه‌ونی سته‌مکار به‌یان کرد: که‌بریتی بوون له‌خۆبه‌زلزانی و چه‌وساندنه‌وه‌ی
 ژێرده‌سته‌کانی و کوشتنی زارۆکی نێرینه‌و هیشتنه‌وه‌ی مێینه‌و فه‌ساد نانه‌وه‌ی
 گشتی. له‌به‌رامبه‌ردا پێنج نيعمه‌تی خۆی بۆنه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل رانواند: که‌بریتی
 بوون له‌پرزگارکردنیان له‌سته‌م و ده‌سته‌به‌ر کردنی فه‌رمانه‌وه‌یی بۆیان دواي له‌ناو
 بردنی فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی، کردنیان به‌میراتگیری و لا‌تی میصرو شام، گرتنه
 ده‌سه‌لات له‌و و لا‌ته‌ به‌ر فراوان و پیروژو خۆشه‌دا، نیت‌ه‌ار کردنی ئه‌و هه‌ره‌شه‌و
 ترسانده‌ی فیرعه‌ون و هه‌مانی پێ ترسی‌ندران و هی‌تانه‌دی ئه‌و هه‌ره‌شانه‌.

۱- ده‌فه‌رموی: ﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ﴾ ئیراده‌و
 ویستی ئیمه‌ وابوو: که‌فه‌ضل و نيعمه‌تی ئازادی و فرمانه‌وه‌یی ببه‌خشین
 به‌چه‌وساوه‌کانی نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل؛ ئه‌وانه‌ی فیرعه‌ون له‌وه‌پێش ژێرباری کردبوون و
 به‌جۆره‌ها شیوه‌ ده‌یچه‌وساندنه‌وه‌و نازارو ته‌شکه‌نجی ده‌دان.

۲- ﴿وَجْعَلْهُمْ أُمَمَةً﴾ ویستمان و ابو و نه وانه بکهینه فرمانپه و او کار به دهست، هه لیسورپنه رو به رپوه بهری کار و باری نایینی و دنیا.

۳- ﴿وَجْعَلْهُمْ الْوَارِثِينَ﴾ بیانکهین به میراتگرو خاوهن دهسه لات له شوینی فیرعه ون و تاقمه که ی، هه مو و نه و لات و هه ریمانه ی له وه پیش له ژیر کونترۆلی فیرعه ون دا بوون، له فیرعه و نمان ستانده وه و به خشیمان به نه ته وه ی ئیسرا ئیل.. وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فیرمو ی: ﴿وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا﴾ (الاعراف/۱۳۷)

۴- ﴿وَنَمَكْنُ لَهُمُ فِي الْأَرْضِ﴾ فرمانپه وایی و دهسه لاتیان بو دهسته بهر بکهین له سه ر زه وی میصرو شام به تاره زوی خویان نه سپی دهسه لاتیان تی دا هه لینگ به دن.

۵- ﴿وَنُرِيْ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ نیشانی فیرعه ون و هامان و دارو دهسته که یان به دین نه و شته ی لی ده ترسان: که له دهستدانی فرمانپه وایی و ملک و سامان بوو له سه ر دهستی مندالیکی نه و نه ته وه یه، نه وه قه زاو قه ده ری پهروه ردگاره، خوپاراستنی لی ناکری، بریاری پهروه ردگاره و له نه زه ل دا دراوه، ده بی دهسه لات و فرمانپه وایی فیرعه ون به دهستی که سیک له ناو بچی: که فیرعه ون جو ره ها نه خشه و پلانی دانان بوئه وه ی نه و که سه سه ره له نه دا، به هو ی نه وه وه هه زاران زارۆک به ملۆتکه یی کیردییان له گه ردن دراو به نا په و سه برپه ران. به لی ویستی خودا و ابو: که پهروه رده بوون و پیگه یشتنی هه زه ته موسا ﷺ له مالی فیرعه ون داو له نوین و پیخه فی نه ودا پی بگا، دهستی قودره ت له مالی فیرعه ون دا پهروه رده ی کردو پی ی گه یاند، به هیلاکچون و فهوتانی فیرعه ون و له شکره که ی به دهستی نه و کوپه به ناز پهروه رده بوو.

بوئه وه ی بزاندی: که ته نیا بریاری خودای ناسمانه کان و زه وی دیته جی و هه رچی نه و نه یه وی بیته دی هه رگیز نایه ته دی.

به‌لّیٰ حه‌زره‌تی موسا عليه السلام له‌سایه‌ی ئه‌و بارودۆخه‌ ناهه‌مواره‌ی باّلی کیّشا بوو به‌سهر نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل دا له‌دایک بوو، حه‌زره‌تی موسا عليه السلام چاوی به‌جیهان هه‌لّیناو خه‌ته‌ر ده‌وره‌ی دابوو، مردن چاوشارکّی ی لیّ ده‌کرد، کێردی جه‌للاده‌کانی فیرعه‌ون له‌گه‌ردنی نزیک بوو، ئیستانا ئیستا پیّ ی ده‌زانن و ملی به‌کێرد هه‌لّده‌پرن، ئه‌وه‌ش دایکه‌ بیّ ده‌سه‌لات و بیّ چاره‌که‌یه‌تی زه‌ییستانه‌و تازّه مندالی بووه‌ هه‌میشه‌ له‌دله‌ راوکّی دایه‌و ترسی ئه‌وه‌ی هه‌یه‌ هه‌والّی له‌دایکبوونی موسای کورپی بگاته‌ به‌ر گوئی جه‌للاده‌کانی فیرعه‌ون و هه‌میشه‌ دلّی له‌سهر سه‌د لیّ ده‌دا، له‌ترسی کێردی جه‌للاده‌کان خه‌و له‌چاوی ناکه‌وی، ئه‌وه‌تا مندالی ساوای له‌ناو ئه‌و خه‌ته‌رو ترسه‌دایه‌و ناشتوانی هه‌یچ پارێزگارییه‌کی لیّ بکا، نازانی چۆنی بشیڕیته‌وه‌، ناتوانی نه‌هه‌یلّی بگری، منداڵ تازّه له‌دایکبووه‌ به‌سروشت تاوه‌ ناتاوێک ده‌گری و ناتوانی ده‌نگی کپ بکاته‌وه‌، کوونه‌ مشکّی لیّ بوونه‌ قه‌یسهری و هه‌رچی فکر ده‌کاته‌وه‌و سهر دینی و ده‌با ریگاچاره‌یه‌ک نادۆزێته‌وه‌ مندالی ساواو تازّه میوانی پیّ یپاریزی.

ئیستا کاتی ئه‌وه‌هاتوه‌و ده‌ستی قودره‌تی په‌روه‌ردگار ته‌ده‌خول بکاو به‌ناشکرا بکه‌ویته‌ گه‌رو بارودۆخه‌که‌ وابگونجینی چی تر دایکی حه‌زره‌تی موسا عليه السلام له‌دله‌راوکّی دا نه‌مینیته‌وه‌؛ ده‌ی بابزانین له‌حه‌لقه‌ی داها‌توودا چی پروده‌دا؟

فری دانی موسا بۆناو زئی نیل ۱ دوا‌ی گێرانه‌وه‌ی بۆلای دایکی، مژده‌پێدانی به‌وه‌ که‌ئه‌م زارۆکه‌ ده‌که‌ینه‌ فرستاده‌.

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ

أَنَّ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي

وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾
فَالنَّقْطَةُ ۖ أَلْ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۖ إِنَّ
فِرْعَوْنَ وَهَمَّانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ ﴿٨﴾
وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنٍ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَى
أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ وَأَصْبَحَ
فُؤَادُ أَمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا ۖ إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ ۖ لَوْلَا أَنْ
رَبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ
لِأُخْتِهِ ۖ قُصِّيهِ ۖ فَبَصَّرَتْ بِهِ ۖ عَنْ جُبِّ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ
﴿١١﴾ وَحَرَمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ
عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ ﴿١٢﴾
فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ ۖ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَلِتَعْلَمَ
أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ ءَايَنَهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَٰلِكَ نُجَزِي الْمُحْسِنِينَ

به لئی وائیستا دهستی قودرهت (تدخل) ده کاو په یوه نندی ده کا به دایکی ترساوو چه چن لی هه لگیرو، نه خشمی یه زدانی ده خاته ناو دلیه وه، ریگای نیشان ده دا، خه مو ترسی لی دهره وینیتته وه ده فهرموئ: ﴿واوحینا الی ام موسیٰ ان ارضیعہ﴾ نیگامان بو دایکی موسا ﷺ کرد، خستمانه دلیه وه: که بهم شیوه هه لسو کهوت له گهل واقیعه که دا بکا، شیري بداتی و چه نندیکی بو ده کری په نهانی بکاو نه هیللی یاساوله کانی فیرعه ون پی ی بزائن.

ریوايه تکراره ستي یان چوار مانگ به نهیني شیري پی داو په روه رده ی کرد.

﴿فَإِذَا خَفْتُ عَلَيْهِ فَأَلْقِيَهُ فِي الْيَمِّ﴾ هه رکاتی ترسا له وهی جاسوسه کانی فیرعه ون، یان جیرانه کانت به منداله کهت بزائن و خه بهر به فیرعه ون و جه لاده کانی بدن نه وه تو فری دهر ناو نیله و ﴿وَلَا تَخَافِ وَلَا تَحْزَنِ﴾ ترسی له ناو چونیت نه بی نیتمه پاریزگاری ده کهین، خه می دابراو لی دوور کهوتنه وهیت نه بی.

نیبنو که شیر ده فهرموئ: خانووی دایکی موسا ﷺ له سهر که ناری نیل بووه، صندوقیکی بو دروست کردبوو له ناوی دا بی شکیه کی بو ته رتیب کردبوو، شیري ده دا به منداله کهی، هه رکیه کی له وانه کیان ده ترسا دیده نیان ده کرد، خیرا منداله کهی ده خسته ناو صندوقه که وه و دم ناوی نیلی ده دا، به گوشيکی دريتر ده بیسته وه و لایه کی گوشه کهی لای خوئی شه ته که ده دا. روثیک یه کی له وانه ی ترسی لیان بوو چووه مالی، ته ویش خیرا خستیه ناو صندوقه که وه و دم نیلی داو له بیری چوو لای خوئی گوشه که به سستیته وه، ناوه که بردی هه تا گه یان دیه لای مالی فیرعه ون، دارو ده سته کهی فیرعه ون صندوقه که یان گرته وه و بردیان بو مالی فیرعه ون، نه یان کردبووه تابزان چی له ناو صندوقه که دایه، ترسا بوون له وهی به بی ناگاداری ژنی فیرعه ون بیکه نه وه، نه وه کوو مو حاسه به بکرین، کاتیک خیزانی

فیرعه ون سهری سندوقی هه لدایه وه بینی مندالیککی جوان و خوین شیرین و روح سووک، هه که چاوی پی کهوت پهروه ردگار خوشه ویستی منداله کهی خسته دلی ژنی فیرعه ونه وه، فیرعه ون که به وهی زانی ویستی سهری بهری، به لام ژنه کهی چووه بن کلیشه یه وه لی ی پارایه وه که سهری نه بهری، ناخاوتنی له گهل کرد تاوازی له سهر برینی هیئا.

﴿أنا رادوه اليك وجاعلوه من المرسلين﴾ مه ترستی منداله کهت دهم ناوی نیل بده، نیتم له دواپی دا دهیگیرینه وه بولای خوت، کاریکی واده په خستین: که خوت بیبه شیردرو به خیتو کهری تاگه ووه ده بی و پی ده گا، له دواپی دا ده یکه یین به پیغه مبهرو فروستاده ی خومان بوسه دانیشوانی ولاتی میصرو شام.

نایه ته که دوو فه رمان و دوو نه هی و دوو هه وال و مزگینی له خوگرتون. فه رمانه کانی (أرضیه، ألقیه) یه، نه هیه کانی ﴿ولاتخاف ولا تحزن﴾ یه هه وال کهان ﴿أنا رادوه اليك وجاعلوه من المرسلين﴾ مزگینی یه کانش له ناو دوو هه وال که دان. ﴿فالتقطه آل فرعون ليكون لهم عدوا وحزنا﴾ دارو ده سته ی فیرعه ون موسایان له ناو نیل دا گرته وه و بردیانه وه بۆ مال و به خیتویان کرد، وه دایه نیان بۆ پیدا کرد، تاله نا کام دا بیته دوژمن و ناحه زیان، به هو ی تیکو شان و به بهر کهانی بیرو باوهره که یان و تووشی غه م و په ژاره یان بکا به خنکان و له ده سته دانی ده سه لات و ملوک سامانیان (لام) ی (لیکون) لامی عاقیبه ی پی ده گو تر ی، لامی ته علیل و بایس نیه، چونکه فیرعه ون هه رگیز به و هه لگرته وه و له خوگرتن و به خیتو کردنه مه به سته نه وه نه به و له نا کام دا بیته دوژمنیان و له ناویان به ری و خه م و خه فه تیان ده ر خوارد بدا، وه لی خودا وای ره خساند: که به ده سته خویان دوژمنی خویان هه لگرته وه، به نان و ناو و جل و به رگی خویان دوژمنی خویان پهروه ده بکه ن، بۆته وهی له نا کام دا بیته هو ی له ناو چون و دلته نگیان و نه وه ی چاوه روانی بون بیته جی.

زومه خشهری ده فه رموی: (لام) ی (لیکون) لامی ته علیل و بایسه، به لام به شیوه ی مه جاز نه که به حه قیقه ت.

﴿ان فرعون وهامان وجنودهما كانوا خاطئين﴾ بیگومان فیرعه‌ون و هامان و دارو ده‌سته و تاقم و کۆمه‌لیان تاوانبار و سته‌مکار بوون، په‌روه‌ردگار عیقابیی دان، به‌وه که‌دوژمنی گیانی به‌گیانی خۆیان به‌ده‌ستی خۆیان به‌ختوکرد.

یان مانای شه‌ویه شه‌وان به‌هه‌له‌ چوون نه‌یاندە‌زانی که‌له‌سه‌ر ده‌ستی شه‌وه‌ی به‌ختوی ده‌که‌ن له‌ناو ده‌چن.

به‌لام مانای یه‌که‌م له‌هه‌موو ماناکانی ترویچوو تره، سو‌بجانه‌للا! هه‌ر خودا خۆی که‌رمیی کارسازهو خۆی هۆکاره‌کان ده‌ره‌خسینیی، شه‌و فیرعه‌ونه‌ی خۆی به‌خودا ده‌زانی و شه‌وه‌نده سته‌مکارو جه‌بیار بوو که‌بووه‌ته نموونه‌ی سته‌مکاران، که‌چی تانه‌وپه‌ری سنوور گووی بیستی ژنه‌که‌ی بوو، هه‌ر له‌و رۆژه‌وه‌ی که‌شه‌و ئافره‌ته سه‌للاره چوو ناویاله‌خانه‌ی فیرعه‌ون و بوو به‌هاوسه‌ری دل و ده‌روونی فیرعه‌ونی داگیر کردو به‌ئوسلوبی ئافره‌تانه‌ی خۆی به‌سه‌ری دا زالا بوو، فیرعه‌ونی واکه‌وی کردبوو باره‌گوژی لی بنایه‌خره‌ی نه‌ده‌هات. ئیتر خۆشه‌ویستی هه‌زه‌تی موسا (علیه‌السلام) له‌دلی خیزانی فیرعه‌ون دا وای کرد: که‌زه‌خت بخاته سه‌ر فیرعه‌ون نه‌هیلتی موسا (علیه‌السلام) به‌زارۆکی سه‌ر به‌ری! هه‌لبه‌ته به‌لای خوداوه زۆر ئاسان بوو: که‌موسا (علیه‌السلام) به‌شیوه‌ی تر له‌چنگی فیرعه‌ون به‌پاریزی، به‌لام شه‌وه‌ی وستی خودایه‌و وای وستیوه. حیکمه‌ت و ئیراده‌ی شه‌و هۆکاره‌ی هه‌لبژاردوه.

فیرعه‌ونی سته‌مکار: که‌ناگاداری دۆزینه‌وه‌ی منالی به‌ئاودا دراو بوو، له‌فیتی خۆی که‌بیشتوو زانی شه‌م منداله‌ له‌ترسی شه‌و به‌ئاودا دراوه، بۆیه‌یستی بیکوژی و به‌سه‌ر قافی خۆیه‌وه نه‌چیی. به‌لام ژنی فیرعه‌ون خیرا وه‌ده‌ست هاتوو که‌وته پارانه‌وه‌و به‌رگری کردن و به‌لگه‌هینانه‌وه‌ بو وازه‌ینان له‌شه‌نجامدانی شه‌و تاوانه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وقالت: امرأة فرعون: قرّة عين لي ولك، لا تقتلوه﴾ ژنی فیرعه‌ون به‌میردی سته‌مکاری گوت: شه‌م منداله‌ فینکایی چاوی من و تو ده‌بتی، له‌وه به‌ولاوه‌ خه‌م و که‌سه‌ری بتی مندالی خۆمانی پتی به‌با ده‌ده‌ین، ده‌یکه‌ینه‌ کوری خۆمان و په‌روه‌رده‌ی ده‌که‌ین، فینکایی چاوی خۆمانی پی ده‌هینین و دلی خۆمانی پی خۆش ده‌که‌ین، که‌وابی به‌قسم بکه‌و سه‌ری مه‌به‌ره. ﴿عسی أن ينفعنا﴾ به‌لکوو

له‌داهاتوودا سوودی لئی ببینین، هوکاری خیروفر بی بۆمان، نه‌وه‌تا له‌ئێستاوه نیشانه‌ی فەرو خۆشی پێوه‌دیاره، مندالیکی جوان و روح سووکه به‌که‌لکی نه‌وه‌ دی پاشاو شاژنیکی وه‌کوو من و تو په‌روه‌رده‌ی بکه‌ین.

﴿أَوَتَخَذَهُ وَلَدًا﴾ یان هەر ده‌یکه‌ین به‌کۆری حه‌قیقی خۆمان و که‌لینی وه‌جاخکۆیری پتی پر ده‌که‌ینه‌وه، به‌راستی له‌به‌رچاوم مندالیکی هه‌لکه‌وتوووه به‌که‌لکی نه‌وه‌دی بیکه‌ینه‌ کۆری خۆمان!

ئهم ئافه‌رته: که‌خیزانی فیرعه‌ون بوو مندالی نه‌بوو، په‌روه‌ردگار ئاواتی بو هینایه‌ دی و فیرعه‌ون رازی بوو که‌له‌خۆی بگرن و په‌روه‌رده‌ی بکه‌ن و بیکه‌نه‌ کۆری خۆیان، هه‌زه‌تی موسا عليه السلام بوو به‌هۆی به‌خته‌وه‌ریی دۆنیا و قیامه‌ت بو ژنی فیرعه‌ون و بیرۆشی بی مندالی خۆی پتی هات و دوايش خۆدا هیدایه‌تی داو ئیمانی به‌موسا عليه السلام هینا و به‌هۆی ئیمانه‌که‌یه‌وه خۆدا داخلی به‌هه‌شتی کرد.

﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ وه‌لێ فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی نه‌یانده‌زانی: که‌له‌ناوچونیان له‌سه‌ر ده‌ستی ئهم منداله‌ ده‌بی: که‌وا به‌خۆی ده‌که‌ن، نه‌یانده‌زانی: که‌ ئهم منداله‌ له‌داهاتوودا ده‌بیته‌ پیغه‌مبه‌رو فروستاده‌ بۆسه‌ر ئه‌وان ره‌وانه‌ ده‌کری و ئه‌وان به‌درۆی ده‌خه‌نه‌وه‌و جوړه‌ها موعجیزه‌ له‌سه‌ر ده‌ستی ده‌رده‌که‌ون و ئه‌وان برۆای پتی ناکه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ خۆدا له‌ناویان ده‌با و له‌ده‌ریادا ده‌یاخنکیتی.

هەر خۆدا بۆخۆی ده‌زانی چۆن کاره‌کان ده‌ره‌خسینی و سازیان ده‌دا، هەر خۆی یارمه‌تیده‌ری پیغه‌مبه‌رانی خۆیه‌تی و پشتگیری نایینه‌که‌ی ده‌کا و دۆژمنانی ریسوا ده‌کا. بۆئه‌وه‌ی موسولمان و کافر په‌ندنامیز بن، به‌خۆیان دا بچنه‌وه؛ موسولمان هه‌ول بدا زیاتر خوداپه‌رستی بکا و کافر تۆبه‌ بکا و له‌خوداپه‌رستی بکا.

ئه‌وا موسا عليه السلام له‌سه‌ربرین رزگاری بوو به‌رواله‌ت که‌وته‌ ناو نازو نيعمه‌ته‌وه، ناسیه‌ی خیزانی فیرعه‌ونیش ئاواته‌که‌ی هاته‌دی، ئه‌ی ده‌بی حالی دایکی موسا عليه السلام چۆن بی، ده‌بی له‌وکاته‌دا له‌ج دله‌راوکی و سه‌ره‌تاته‌که‌و بارو دۆخیک دا ژیاپی؟ ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَى فَارِغًا، إِن كَادَتْ لَتُبْدَىٰ بِهِ لَوْلَا أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ دواي ئه‌وه‌ی هه‌زه‌تی موسا عليه السلام خرایه‌ ناو

صندوقیکه‌وه به‌دهم ئاوی نیل دا درا، نیت‌ر دلی دایکی موسا علیه‌السلام له‌هه‌موو کاروباریکی دنیا خالی بوو، جگه له‌کوستی موسا و چاوه‌یروانی ئاکام هیچی تری تیدا نه‌مابوو، واته عه‌قل و هۆشی له‌لای خۆی نه‌مابوو ترسو و بیم و غه‌م و په‌ژاره‌یه‌ک سواری دلو و ده‌روونی بووبو، خه‌ریک بوو شیت و هاری، به‌تایبه‌تی کاتی بیستی که‌کوژی که‌ی له‌لایه‌ن داروده‌سته‌ی فیرعه‌وه‌هه‌لگیراوه‌ته‌وه، خه‌م و په‌ژاره و ترسوای لیکرد خه‌ریک بوو به‌ته‌واوی پرۆخۆ و کاری خۆی ناشکرا بکاو نه‌ینی بدرکینی و حه‌قیقه‌ت بو خه‌لکه‌که‌رون بکاته‌وه، خه‌ریک بوو به‌ده‌می خۆی شیتانه‌هاوار بکاو بلتی: ئه‌و کوژی به‌مندالی منه‌ومن ئه‌و مندالم به‌وه‌له‌ده‌یناوه‌و من شیرم داوه‌تی و خستومه‌ته صندوقه‌وه به‌دهم ئاوم دا داوه، ئه‌گه‌ر په‌روه‌ردگار دلی په‌یوه‌ست نه‌کردایه‌و سه‌برو ئارامی پی نه‌به‌خشیایه‌و عصابی نه‌ده‌ماو راستی له‌خۆی ده‌گوت، به‌لام خودا سه‌برو ئارامی پی به‌خشی و هی‌زو توانای دایه‌و دانی به‌جهرگی خۆی دا گرت، حه‌قیقه‌تی نه‌درکانه‌و، بوئه‌وه‌ی بجیته‌ پی‌ری بتمان‌ه‌کاران به‌واده‌و به‌لینی خودا، سه‌بری گرت له‌سه‌ر به‌تاقیکردنه‌وه، دلیا بوو له‌راستی وه‌دی هاتنی واده‌ی یه‌زدان: که‌به‌نیگا و ئیله‌ام پی ی فهرموو: ﴿اَنَا رَادُّهُ اِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾.

به‌کورتی ئه‌گه‌ر سه‌بر پی به‌خشین و یارمه‌تی و دل‌قایم کردنی خودا نه‌بایه راستی له‌خۆی ده‌گوت و کوژی به‌سه‌ر برین ده‌گه‌یاند، جهرگی خۆشی تووشی سوتاندن ده‌کرد.

هه‌ندیکی تر له‌رافه‌که‌ران مانایه‌کی تر بۆسته‌ی ﴿وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا...﴾ ده‌که‌ن، ده‌لین: کاتی دایکی موسا علیه‌السلام هه‌والی ئه‌وه‌ی زانی: که‌مالی فیرعه‌ون کوژی که‌یان گرتۆته‌وه و بریاریان داوه به‌خیوی بکه‌ن، نیت‌ر دلی دایکی موسا علیه‌السلام هیچ غه‌م و په‌ژاره‌ی تیدا نه‌ما، له‌خۆشیانا خه‌ریک سه‌رو راستی بلی و روداوه‌که بدرکینی و بلتی ئه‌وه کورپی منه‌و ئه‌وه حال و به‌سه‌ره‌اتییه‌تی، ئه‌گه‌ر ئیمه‌ دل‌مان رانه‌گرتایه‌و چاودێریان نه‌کردایه، بوئه‌وه‌ی له‌پی‌ری موسولمانان بژمی‌ردری و بزانی: که‌واده‌ی خودا راسته‌و دیته‌جی.

به هه ر حال دایکی موسا ﷺ له هه و لدان نه که وت و ناگری جه رگ حه جینی لی هه لگرت و ویستی به ته و اویی له هه و آله که ناگاداریی ﴿وقالت لأخته قصیه﴾ به خوشکی موسای گوت: (که کچه گه وره ی خوی بو) هه سته برۆ بزانه خه به رو باسی موسا ﷺ چیه و چی به سه ره اتوو و چی بو بریار ده دن، له ملاو له ولا گوئ هه لخه و هه و آلیکی راستیم بو بهینه وه، ئه ویش ده ست له عاست به پیر هه و آله که وه چوو، ﴿فبصرت به عن جنب﴾ به ترسو حه زه ره وه گوئی راده گرت و پرسیری ده کرد، دهیه ویست بزانی دهستی قودرته برپاچکۆله که ی به کوئ گه یانده و چی به سه ره اتوو، تاله دووره وه بینی ئه و موسا ﷺ له باوه شی چه ند کاره که رو ئافره تی دهرباری مالی فیرعه ون دایه و سه رگه رمی ئه وه ن ئافره تیکی شیردهریان ده ست بکه وئ مه مکی بگری و شیری بداتی، دارو ده سته ی فیرعه ون نه یانزانی که ئه م ئافره ته خوشکی ئه و مندآله ساوایه یه: که و به ده سته یانه وه یه و به دوا هه و آلی ئه ودا و یله ..

دهستی قودرته ده یاریزی و کاره کانی بو دهره خسینی واده کا داروده سته که ی فیرعه ون هه لیبگرنه وه، خویشان بوئ، بریار بده ن به خیتی بکه ن، هه و ل بده ن دایه نی بو بگرن! ﴿وحرما علیه المراضع من قبل﴾ خودا ده فهرموئ: نه مان هیشت مه مکی هیچ ئافره تی بگری پیش ئه وه ی خوشکی موسا ﷺ بی و پیش ئه وه ی بیگیرینه وه بۆلای دایکی، ویستی خودا و ابوو جگه له شیری دایکی شیری هیچ ئافره تیکی تر نه خوا، جا: که خوشکی موسا ﷺ ئه و حاله تانه ی بینین و زانی زوریان مه به سته دایه نیکیان ده ست بکه وئ شیری بداتی: لیان چوه پیشه وه: ﴿فقال هل أدلکم علی اهل بیت یکفلونه لکم وهم له ناصحون﴾ پی ی گوتن: ئه ری ده تانه وئ شاره زایستان بکه م بو خیزانی بته وانه به باشی ئه م مندآله تان بو له خو بگرن و په روه رده ی بکه ن و شیری بده نی و پاریزیگاری بکه ن نه صیحه ت و ئاموژگاری بکه ن!!

ئیبنوکه ئیر ده فهرموئ: کاتی که مه ریه می خوشکی موسا ﷺ ئه م قسانه ی ئاراسته کردن گومانیان لی په یدا کرد وتیان: تو چوزانی له وئ نه وماله جوان به خیتی ده که ن و خویشان ده وئ و نه صیحه ت و ئاموژگاری ده که ن؟

لەو ئەلام دا وتی: باش بە خێوکردن و چاودێری کردنە کەیان بۆی بۆئەوێه پاشا
 دڵخۆش بکەن و پاداشی باشیان بدات، ئێتر قسە کەیان چووێ دڵەوێ داوایان لێکەر
 لەگەڵیان بچتی ئەو مالهیان پی بلتی کە ئامادە باشی بە خێوکردنە کەیان تییدا هەیه،
 ئێتر موسای کۆرپە و نازداریان لەباوێش گرت و رویشتن بۆ مالتی دایکی موسا ﷺ،
 موسایان خستە باوێشی دایکیه وەو مەمکی لە دەم ناو منداڵ مەمکی گرت و
 دەستی کرد بە شیرخواردن و مەمک مژین، ئێتر هەموویان کەوتنە خۆشی و
 فەرەحییە وەو پێکەنین و بزه کەوتە سەر دەم و لیویان، یەکیک لە کارە کەرو
 کار بە دەستی مالتی فیرعەون بە هەلە داوان و بە پەلە رویشتە وەو بۆ مالتی فیرعەون و
 هەوالتی مەمک خواردنی موسای دا بە خیزانی فیرعەون، ئێتر خاتووناسیە ناردی
 بە دوای دایکی موسا داو ریزی لێگرت و بەخششی زۆری پتی دا، چونکە ئەم
 موشکیلهی بۆ حەلکردن و منداڵە کەیان مەمکی ئەوی گرتووە.

ئەجار خاتووناسیە داوای لە دایکی موسا کرد: کە لە مالتی فیرعەون دا بێنیتە وەو
 لەوی دا پەرە وەر دەی بکا، بە ئەلام دایکی موسا ﷺ وتی: مەن مالتو مێردم هەیه و
 ناتوانم لێرە بێنمە وەو، وەلێ ئەگەر دەتانهوی دەیه مەو مالتی خۆمان و لەوی بۆتان
 بە خێو دەکەم. ئێتر خیزانی فیرعەون رازی بوو، نەفەقە و تفاقێ بۆ پرپە وەو کۆرپە
 تەسلیم کرد، دایکی موسا ﷺ گەڕایە وەو بۆ مالتی خۆی و کۆرپە لەباوێش دا
 دڵخۆش و چاروون. ^(۱)

ئاواو بە وێژە وادە و خۆمان بە جێ هێناو ﴿فرددناه الی أمه کي تقرعینها
 ولا تحزن، ولتعلم أن وعد الله حق﴾ موسامان بە کۆرپەیی گێڕایە وەو بۆلای دایکی،
 پاش ئەوێ لە لایەن دارو دەستی فیرعەونە وەو هەلگێڕایە وەو گێڕامانە وەو بۆلای
 دایکی بۆئەوێ چاوی پتی رۆن بێنە وەو دڵخۆش و ئارام بێ بە نزیککی کۆرپە و
 جگەرگۆشە و خەم و خەفەتی فیراق و لێ دوور کەوتنە وەو نەبێ و دنیابێ: کە وادە
 خودا دیتە جێ و پاشگەزیوونە وەو تییدا نیه، ئێتر بە پرپەری لێهاتوویی دلسۆزی

(۱) تەفسیری نیبنو کەئیر ج ۳/ ۱۳۹۲.

به ختوی کردو نه خلاقو ره وشتی جوانی فیرکردو دُنیا بوو له دوا روژدا ده بیته فروستاده و پلهو پایه ی پیغه مبه رایه تی پتی دهری.

﴿ولكن اكثرهم لا يعلمون﴾ وه لئی زۆربه ی زۆری ئاده میزاد ئاکام و سهره نجامی حوکم و بریاری خودا نازانن، زۆرجار واده بئی کارێک دیته پیشه وه و بهروالته له سهرشان گرانه و دلی ئاده میزاد پتی ی ناخۆشه، که چی سهره نجامی خیره و ده بیته فیهرو پیرۆزی، واده بئی به پیچه وانه وه ده بئی. وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموئی: ﴿وعسى ان تكرهوا وهو خير لكم وعسى ان تحبوا شيئا وهو شر لكم﴾ (البقرة/۲۱۶) یان ده فهرموئی: ﴿وعسى ان تكرهوا شيئا ويجعل الله فيه خيرا كثيرا﴾ (النساء/۱۹)

هه لبه ته قورئان بیده نگ بووه له دیاریکردنی چۆنه تی ژبانی هه زره تی موسا ﷺ له بیست سالی فته ره ی دوا ی مندالی دا: که چاخ ی مندالی و لاویه تی و که نجییه تی و پیگه یشتیه تی، نازانین دوا ی گێرانه وه ی بۆلای دایکی بۆشیر پیدانی چۆن پهروه رده بووه، نازانین پلهو پایه ی له باله خانه ی فیره ون و دهره وه ی باله خانه دا چۆن بووه، واته سهرده می نیوان گێرانه وه ی بۆلای دایکی به شیره خۆره یی و کوژرانی کابرای قیبطی له سهر دهستی: که نه و کاته ته مه نی له ده ورو به ری سی سالی دا بووه قورئان لئی بیده نگ بووه.

﴿ولما بلغ أشده واستوى آتيناہ حکما وعلما، وکذلک نجزی المحسنین﴾ جاکه پیگه یشت و ته مه نی له سی سالی تیپه ری، هیزو تواناو جهسته و عه قلی کامل بوون و بوو به پیاو، کردمانه فروستاده و پله ی پیغه مبه ریتی و تیگه یشت له شه ریعت و ناینمان پتی به خشی! جاهر به و جو ره چاکه و نیحسانه ی له گه ل موسا و دایکی دا کردمان، چاکه ی هه موو چاکه کارێک ده دینه وه، چاکه و نیحسانی کهس پاشگوئی ناخه یین و پاداشیان ده دینه وه.

له راستی دا نیه نازانین ناخۆ موسا ﷺ له قه صرو باله خانه ی فیره ون دا تا نه و ده مه ی تییداو بووه به پیاو و کامل بووه ماوه ته وه؟ یان له فیره ون و خیزانه که ی جیا بۆ ته وه و نه فسی به رزی نه ی توانیوه له و کوومه لگایه پیس و پر جه ورو سته مه دا هه لیک؟ به تاییه تی که له باوه شی دایکی دا پهروه رده بووه و نه و ده بی داداوه

فیری ره وشتی به رزی کردوه، به بی گومان دایکی حه قیقه تی فیرعه ونی بو
رونکردوته وه راستی روداوه کانی بو گیراوه ته وه، تی ی گه یاندوه فیرعه ون کییه و
بیرو باوه ری چیه و چ سته مکارو ملهوریکه؟! حه زره تی موساش ع که فامی
کردوته وه به چاوی خوی دیارده ی سته م و زورداریی فیرعه ونی بینیه، ده ی ده بی
چون له گه ل نه و بارودوخه دا خوی گونجاندبی و هه لی کردبی؟!

نه گهر به ووردی له نایه ته کانی دوا یی پروانین تروسکایه کی نه وه مان نیشان ده دا:
که حه زره تی موسا تانه وکاته ی کابرای قیبطی له ده ست کوژراوه له باله خانیه ی
فیرعه ون دا نه ماوه ته وه، له مه به ولاره ده ستیشانی نه و تروسکایانه ده که بین.

کوژرانی کابرای قیبطی به هه له له ده ستی حه زره تی موسا و هه لاتی له ولاتی میصر

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينٍ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا
فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَةِ وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ
فَاسْتَفْتَاهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسَى
فَقَضَى عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ
﴿١٥﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ
الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ
ظَاهِرًا لِّلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾ فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا

الَّذِي اسْتَنْصَرُمُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ
 مُبِينٌ ﴿١٨﴾ فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ
 يَمُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا
 أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾
 وَجَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَمُوسَى إِنَّكَ الْمَلَأَ
 يَأْتِمُرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢٠﴾
 فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢١﴾

دوای نه وهی پهروه ردگار باسی نیعمه ته کانی خوی کرد: که به خشیونی به
 هزره تی موسا عليه السلام: که هه ندیک لهو نیعمه تانه رزگار بوونی بوو: له سه ربرین
 به مندالی و زانیاری و حکمت پیدانی و ناماده کردنی بو پلهی پیغه مبه رایه تی،
 نه مجار باسی نیعمه تی تری خوی ده کا به سه ر موسادا عليه السلام: که نه ویش بریتی بوو
 له رزگار بوونی له دهستی یا ساوله کانی فیرعه ون دوای نه وهی به هه له کابرای قیبطی
 له دهست کوژرا، که نه مهش بوو به هوئی نه وه به خزمهت هزره تی شوعه یب بگاو
 بیته زاوایی و دواپی بیته پیغه مبه ر بوسه ر فیرعه ون و نه ته وه که ی و ههروه ها
 نه ته وهی نیسرائیل.

﴿وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا﴾ هه زره تی موسا عليه السلام روژی
 له رزژان له ولاتی (عين الشمس) وه هات بو نه و شاره ی: که پایته ختی فیرعه ون بوو،
 له کاتی که دا چووه ناو شاره که وه که به روالهت له وکاتانه دا چاوه پروانی چوونه ناوشار

ناکری، له کاتیک دا چوه ناوشار، دانیشتوانه که ی بی ناگابوون له روداوی ناوشار، له بهرتهوه کاته که کاتی قهیلوله نووستنی پاش نیوه‌پۆ بوو، یان نیوانی مه‌غریب و عیشابوو، به‌روالته له کاتانه دا دانیشتوانی شار له مال و شوتنی پشوودانی خوین دا بوون و ناگاداری نه و روداوانه نه‌بوون.

﴿فوجد رجلین یقتلان: هذا من شیعتہ وهذا من عدوہ﴾ لهوکاته دا که موسا علیه السلام داخلی شار بوو، دوو که سی بینین به‌گژیه کا چوون و شه‌ریان بوو، یه‌کیکیان له‌نه‌ته‌وه‌ی موسا علیه السلام بوو، به‌نویسرائیلی بوو، نه‌ویتی‌شیان له‌نه‌ته‌وه‌ی فیرعه‌ون بوو قیبطی بوو، له‌پیری دوژمنانی بوو. ﴿فاستغاثه الذی من شیعتہ علی الذی من عدوہ﴾ کابرای به‌نویسرائیلی داوای له‌موسا علیه السلام کر. یارمه‌تی بدا دژی کابرای قیبطی. ﴿فوکز﴾ موسا فقصی علیه ﴿یتر موسا علیه السلام له‌کابرای قیبطی چوه پی‌شه‌وه‌و شه‌پلاغه یان مسته‌کۆله‌یه‌کی لی دا، کابرای کوشته، واته: نه‌و مسته‌کۆله‌یه‌ سهری کیشا به‌گیان ده‌رچوونی کابرای قیبطی، هه‌ر خیرا خسته‌ چالیکه‌وه‌و ژیرخاکی کرد، به‌بی نه‌وه‌ی که‌س پی‌ی بزانی جگه له‌کابرای به‌نویسرائیلی.

بی‌گومان نه‌مه‌ یه‌کیکه له‌و به‌لگه‌و تروس‌کایانه‌ی: که‌ئامازه به‌وه ده‌که‌ن: موسا علیه السلام تاسه‌ر له‌مالی فیرعه‌ون دا نه‌ماوه‌ته‌وه، چونکه نه‌گه‌ر موسا علیه السلام نه‌وکاته له‌مالی فیرعه‌ون دا بوايه به‌کوری فیرعه‌ون بناسرایه، هه‌رگیز کابرای ئیسرائیلی داوای له‌موسا نه‌ده‌کرد یارمه‌تی بدا، به‌لام که‌داوای یارمه‌تی لی‌کرد بتمان‌ه‌ی ته‌واوی هه‌بوو: که‌موسا په‌یوه‌ندی به‌قه‌صره‌وه نه‌ماوه له‌نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیله‌و رقی له‌پاشاو دارو ده‌سته‌که‌یه‌تی و کۆمه‌کی به‌گه‌له چه‌ساوه‌که‌ی خۆی ده‌کا.

وادیاره‌ حه‌ززه‌تی موسا علیه السلام به‌و مسته‌کۆله‌ لی‌دانه مه‌به‌ستی نه‌وه‌نه‌بوو کابرای قیبطی بکوژی، وه‌لی واریکه‌وت هه‌رله‌گه‌ل مسته‌کۆله‌ی لی دا کابرا بوو به‌جه‌سته‌یه‌کی بی گیان و سارد‌بۆوه، وادیاره‌ مسته‌کۆله‌ لی‌دانه‌که‌ی زۆر به‌رق هه‌لساوی و توندو تیژ لی‌داوه‌و ره‌نگدانه‌وه‌ی رق و کینه‌ی بووه له‌فیرعه‌ون و هه‌موو نه‌وکه‌سانه‌ی په‌یوه‌ندیان به‌و سته‌مکاره‌وه هه‌بووه.

به‌لام: که‌دیتی کابرا گیانی ده‌رچووه، خیرا په‌شیمان بو‌وه و کاره‌که‌ی پال شه‌یتان دا ﴿قال: هذا من عمل الشيطان، انه عدو مضل مبين﴾ وتی: ئەم کاره له‌شه‌یتانه‌وه بوو، بی‌گومان شه‌یتان دوژمنیکی گومرا‌که‌ره و به‌ناشکرا دژایه‌تی ئاده‌میزاد ده‌کا.

بی‌گومان روداو‌ه که له‌ئاکامی غه‌زه‌ب و رق هه‌ل‌سانه‌وه بوو، رق و غه‌زه‌بیش شه‌یتانه، یان باوو‌پژی شه‌یتانه! ئیتر خیرا دان به‌تاوانی خو‌ی دا ده‌نی و روده‌کاته په‌روه‌ردگارو داوای لی‌خو‌ش‌بوون و عه‌فو ده‌کا ﴿قال: رب انی ظلمت نفسی فاغفر لی﴾ وتی: خودایه: من به‌م کاره‌م سته‌مم له‌خۆم کرد، ئاده‌میزادیکم به‌نا‌ره‌وا کوشت، تاوانم بی‌پۆشه‌و لی‌م خو‌ش‌به، به‌م تاوانه مه‌مگره، من تۆیه ده‌که‌م و په‌شیمانم، په‌روه‌ردگار دوعاو پارانه‌وه‌ی قبول کردو ﴿فغفر له﴾ لی‌ی خو‌ش بوو ﴿انه هو الغفور الرحیم﴾ بی‌گومان خودا تاوانی به‌نده تۆیه کاره‌کان داد‌پۆشی و به‌ره‌حم و به‌زه‌یی یه بو‌به‌نده‌کانی و پاش تۆیه کردنیان و قبول‌بوونی تۆیه‌یان سزایان نادا.

جاوه‌کوو بل‌تی ی ئەوه موسا ﷺ دل‌یکی زیندوو هه‌ستی‌کی تیژو ناسکی هه‌بی، که‌دوعاو پارانه‌وه‌که‌ی کرد، هینده به‌کو‌ل و به‌دل پارایه‌وه، هه‌ستی کرد په‌روه‌ردگار نزاکه‌ی گیرا کرده، دل‌ی موسولمان هه‌رکات‌ی بگاته ئەو ناسته واله‌کو‌ل ب‌ی هه‌ست به‌په‌یوه‌ندی به‌خوداو گیرابوونی دوعای خو‌ی ده‌کا، بۆیه دوابه‌دوای دوعاو پارانه‌وه‌که‌ی عه‌دو په‌یمانیک ده‌به‌ستی ﴿قال: رب بما أنعمت علی فلن أكون ظهیرا للمجرمین﴾ وتی: په‌روه‌ردگار له‌هه‌له‌و تاوان بپار‌تیه، به‌حه‌قی ئەو نیعمه‌تانه‌ی پیت به‌خشیوم له‌زان‌یاری و حکمه‌ت و یه‌کتا‌په‌رستی، له‌شکو‌مه‌ندی و له‌شساغی و هیزو تواناو نازو نیعمه‌ت نه‌گه‌ر چاود‌ی‌ریم بکه‌ی و له‌تاوان و هه‌له‌ بپار‌تیزی، ئیتر له‌وه به‌ولاوه نابه‌ پشتیوان و یارمه‌تیده‌ر بو‌سته‌مکارو تاوان، به‌هیچ جو‌ری یارمه‌تی سته‌م و سته‌مکاران ناده‌م. یان سویندم به‌وه‌موو نیعمه‌ته جو‌راو جو‌ران‌ه‌ی به‌سه‌ر منت دا رشتوون، من تۆیه‌یه‌کی نه‌صوح ده‌که‌م و ئیتر بپرای بپرای یارمه‌تی موشریک و سته‌مکاران ناده‌م.

هه نندیک ده لئین: مه به ست به پشتیوانیکردن له موجریمین هاورییه تی فیرعه ون و
 هه لسان و دانیشتن له گه ل دارو ده سته که ی دایه . یان مه به ستی پشتیوانیکردنی
 له که سانیکه نه که پشتیوانیکردنه که ی سهریکیشی بو تاوان وه کوو نه و یارمه تیدانه ی
 کابرای ئیسرائیلی: که سهری کیشا بو کوشتنی ئاده میزادیک که کوشتنی ره و
 نه بوو. ﴿فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ، فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ﴾
 قال له موسى: انك لغوى مبين ﴿واته: موساش ﷺ رودای کوشتنی کابرای
 قیبطی خستبویه دله راوکی ده ترسا له وه ی دهر بکه وی: که نه و بکوژوه و راپیچی
 لیپرسینه وه ی بکه ن، وای لی هاتبو سهره تاته کی ده کردن و چاوه روانی نه وه بوو پی
 ی بزانی و بکوژریته وه، به ترسو له رزو نهی نی به هه ندی ریگادا ده ریشتن،
 نهیده ویرا به راشکاوی به هه مو ریگیاه که دا پروا، ناله م حاله دا بوو کاتیکی زانی
 نه و کابرا ئیسرائیلی به ی که دوینی داوای یارمه تی لی کرد، نه میروش له گه ل
 کابرایه کی قیبطی تر دا تیک هه لچون و شهریا نه، کابرای به نوئیسرائیلی: که موسای
 بینی داوای کو مه کی و به هانا چونی لی کرد، هه زره تی موسا ﷺ وتی: کابرا!
 تو مروضیکی شهرانی و گومرای!!

﴿فلما أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا، قَالَ: يَا مُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي
 كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ﴾ جا: که موسا ﷺ ویستی له کابرای قیبطی توپه ببی و
 نه هیلی سته م له کابرای به نوئیسرائیلی بکاو هه لمه تی بو برد، کابرای
 به نوئیسرائیلی ترساو ویزانی موسا ﷺ په لاماری نه وده دا، بویه خیرا هاواری لی
 هه لساو وتی: نه ی موسا! نه وه به ته مای منیش بکوژی؟ وه کوو چون دوینی
 پیاویکت کوشت!

هه ندی له رافه که ران پییان وایه: نه و ته یه هی کابرای قیبطی بووه. له م رووه وه:
 که هه والی کوژرانی کابرای قیبطی روژی پیشوو بلاو بوویته وه و هه ندی گومان
 له ده وری موسا کو بینه وه، چونکه موسا ﷺ به وه ناسرابوو که رقی له سته م و
 چه وساندنه وه بووه، دژی سته مکاری فیرعه ون و تاقمه که ی بووه، ویرای وچوونی
 نه وه ش که کابرای ئیسرائیلی به نهی نی له ناو به نوئیسرائیلیه کان دا بلاوی

کردبیتته‌وهو ئیتر هه‌واله‌که له‌وانه‌وه دزه‌ی کردبئی بۆ گویچکه‌ی فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی! کوردی وته‌نی (قسه که‌وته زاریکی ده‌که‌وته شاریکی)

ئه‌مه‌ش شتیکی ویچوو ری تیچوو، چونکه کوشتنی کابرایه‌کی قیبطی و ده‌رباری فیرعه‌ون له‌تیک هه‌لچونیک نیوان ئه‌وو به‌نوئیسرائیلی یه‌کدا روداویتیکی دڵخۆشکه‌ره بۆ به‌نوئیسرائیلی یه‌کان و رودای ئاوه‌ها و له‌بارو دۆخی ئاوه‌ها دا به‌نه‌ینی سرت له‌ناو خه‌لک دا بلاو ده‌بیتته‌وهو ده‌بیتته‌وهو قسه‌و باسی به‌رئاگردان و سرت سرتی نیوان ئه‌م و ئه‌و! به‌تایبه‌تی: که‌له‌وه‌پیش موسا ﷺ به‌وه ناسرا‌بتی که‌دژی سته‌م و چه‌وساندنه‌ویه، که‌وابی ریی تیده‌چتی، کاتیک موسا ﷺ ویستوو یه‌تی په‌لاماری کابرای قیبطی دوهم رۆژدا، کابرا ئه‌م تۆمه‌ته‌ی ئاراسته‌ی موسا ﷺ کردو پی ی گوت: ئه‌وه ده‌ته‌وتی من بکوژی وه‌کوو چۆن دوینی کابرایه‌کی ترت کوشت؟!

﴿ان تريد الا أن تكون جبارا في الأرض، وماتريد أن تكون من المصلحين﴾
ئه‌ی موسا ﷺ وادیاره ئه‌تۆ جگه‌له‌وه‌ی که‌بیتته‌ پیاو کوژو سته‌مکارو چه‌وسینه‌ره‌وه هیچی ترت ناوی و ئاوات ئه‌ویه ئه‌زیه‌تی خه‌لک بده‌ی و هیچ بیر له‌دا رۆژ ناکه‌یتته‌وه‌و ناتهووی له‌ئه‌هلی ئیصلاح و چاکه‌خوازی. ناتهووی کیشه‌ی نیوان خه‌لک به‌حیکمه‌ت و لیزانی حل بکه‌ی، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌و نیشانه‌یه‌کی تره له‌سه‌ر ئه‌وه که‌موسا ﷺ ئه‌وکاته په‌یوه‌ندی به‌قه‌صری فیرعه‌ونه‌وه نه‌ماوه، ئه‌گینا کابرا نه‌یده‌توانی به‌م جوژه روبه‌روی موسا ﷺ ببیتته‌وه. وادیاره حه‌زه‌تی موسا ﷺ به‌بیستنی ئه‌م قسه‌یه ته‌زویتیکی ساردی به‌جه‌سته‌دا هاتوو و که‌وتۆته هه‌لو مه‌رجیکی دژواره‌وه، بۆی نه‌کراوه په‌لاماری کابرای قیبطی بدا، کابرا له‌چنگانی رزگاری بووه؛ ئیتر به‌هه‌له داوان به‌ره‌و مائی فیرعه‌ون قوچاندویه‌تی بۆئه‌وه‌ی نه‌ینی قیبطی یه‌ کوژراوه‌که‌ی دوینی به‌فیرعه‌ون و داروده‌سته‌که‌ی رابگه‌یه‌نی و بۆیان له‌بنی کوله‌که‌که‌ بدا، ئیتر دارو ده‌سته‌ی فیرعه‌ون که‌وته‌نه پلان دانان بۆگرتنی موسا و تۆله لی ستاندنی.

﴿وجاء رجل من أقصى المدينة يسعى﴾ قال: يا موسى ان الملائمة يأتمرون بك ليقتلوك فاخرج اني لك من الناصحين ﴿پیاویکی موسولمان له‌تاقمی فیرعه‌ون: که‌نیمانی خوی شاردبۆوه نه‌یه‌یشتبوو خه‌لك بزائن: که‌خاوه‌ن باوه‌ره له‌شوینیکی دووری شاره‌وه به‌په‌له‌وه هه‌له‌داوان هات بۆلای حه‌زهره‌تی موساوه‌ه‌والی نه‌خشه‌وه پیلانی قه‌صری فیرعه‌ونی پی راگه‌یاند. وتی: ئه‌ی موسا! پیاوماقۆل و کاربه‌ده‌ستانی فیرعه‌ونو یاساۆله‌کانی ده‌رباره‌ی تو سه‌رگه‌رمی گفت و گوۆ راویژن، خه‌ریکی نه‌خشه‌دانانن بۆ کوشتن و له‌ناوبردن، خیرا و به‌بی دواکه‌وتن له‌شار ده‌رچۆو خۆت قوتار بکه، من بۆتۆ دلسۆزم و راست پی ده‌لیم و نامه‌وتی تووشی هیلاکه‌ت بیی.

﴿فخرج منها خائفا يترقب﴾ حه‌زهره‌تی موسا ﷺ له‌پایته‌خت به‌ترسه‌وه ده‌رچوو، شاری به‌جی هیشت و ریگای هات و نه‌هاتی گرت به‌رو به‌ده‌م رۆیشتنه‌وه ئاوری ده‌دانه‌وه و چاره‌روانی نه‌وه بوو یاساۆله‌کانی فیرعه‌ون به‌شوینییه‌وه بن بۆ گرتنی!! ئاله‌م ته‌نگ و چه‌له‌مه‌و ناره‌حه‌تیه‌دا موسا ﷺ هانای بۆ په‌روه‌ردگاری بردو ﴿قال: رب نجني من القوم الظالمين﴾ وتی خودایه! رزگارم بکه‌ی له‌و سته‌مکارانه، خودایه نه‌خه‌یه ژێرده‌ستی ئه‌و سته‌مکارو زالم و زۆرداران هه‌وه نه‌خه‌یه به‌رده‌ستی فیرعه‌ون و تاقمه‌که‌یه‌وه.

ئیت په‌روه‌ردگار نزا و پارانه‌وه‌که‌ی گیرا کردو له‌چنگی فیرعه‌ون و یاساۆله‌کانی رزگاری کردو گه‌ییشه‌ ولاتی مه‌دیه‌ن. وه‌کو له‌شوینیکی ترده‌ ئاماره‌ به‌وه‌ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿وَقَتَلْتَ نَفْسًا، فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا﴾ (طه/۴۰).

رویشتنی موسا ﷺ بۆ ولاتی مه دیه ن ■ ماره کردنی کچی جه زره قی شو عه یب له وی

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ
 السَّبِيلِ ﴿٢٢﴾ وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ
 النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ
 قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأَبُونَا
 شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٢٣﴾ فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ
 رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴿٢٤﴾ فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا
 تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّكِ أَبِیْ يَدْعُوكَ لِجَزْءٍ
 أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ

لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَبَآبُ اسْتَعْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَعَجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَي هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَنِي حَجْجٌ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٨﴾

دوای نه وهی فیرعه ونو پیاوما قولانی قهصر پلانی کوشتنی موسایان دارپشتو خوداپه رسته قیبطی یه که به هله داوان هات هه والی پیلانه که ی به موسا علیه السلام راگه یاند ناموزگاری کره به به جی هیشتنی شار به په لهو بی دوا که وتن، حه زره تی موسا علیه السلام به ره و ولاتی مه دیهن ریگای هه لاتنی گرت به ره؛ چونکه له نیوان به نوئیسرا نیلی یه کانی میصرو دانیش توانی ولاتی مه دیهن دا خزمایه تی و په یوه نندی دیرین هه بوو، مه دیه نییه کان له نه وهی حه زره تی نیبراهیم علیه السلام بوون، نه ته وهی نیسرا نیلیش له نه ته وهی یه عقووبی کوری نیسحاقی کوری نیبراهیمن؛ که گه ییشته شاری مه دیهن بوو به شوانی په زه کانی حه زره تی شوعه یبوو کچیکی نه ویشی ماره کرد پاشان گه پرایه وه بو میصرو له ریگای گه پانه وهی دا بوو به پیغه مبهرو نیگای بوکرا. ده فهرموئ: ﴿ولما توجه تلقاء مدين قال: عسى ربي ان يهديني سواء السبيل﴾ واته: کاتیک موسا علیه السلام ریگای مه دیهنی گرت به ره پایته ختی فیرعه ونی به جی هیشت، وتی: هیوادارم خودا به فه ضلی خوئی ریگای راست و کورت و نه مینم

نیشان بدا، له نیتوان سی پښگادا پښگای ناوه پراستی هه لښاردو دريژه ی به پړه ی خو ی
داو جار جار پرسیاری پښگای له هه ندی که س ده کرد: که تو وشیان ده بوو... وه کوو
ریوایه ت کراوه له م پښگا دورو دريژه ی نیتوان پایته ختی فیرعه ونو مه دیه ن دا
که هشت روژ ری بوو نه تیشووی پی بوو نه ولاخی سواری، نه و ماوه دورو دريژه
خواردنی گزوگیاو په لکه که لای دره خته کان بوو.

﴿ولما ورد ماء مدین وجد علیه أمة من الناس یسقون، ووجد من دونهم
امراتین تذودان قال: ما خطبکما؟ قالتا لانسقی حتی یصدر الرعاء وأبونا شیخ
کبیر﴾ کاتیک که زه ته ی موسا ﷺ که بیسته سنووری شاری مه دیه ن و چووه
سهربری ناوه که ی، کومه لیک ی شوان و خاوه ن ئاژله دین خه ریکی ئاودانی
ئاژله کانیا ن بوون، له خوار نه وانیشه وه دوو ئافره ته ی دیتن پیشیان به مه پرو بزنه کانیا ن
گرتبوو، نه یانده هیشت بیته سهر دوو ئاژله شوینی ئاو خواردنه وه که، نه وه کوو مه پرو
بزنه کانیا ن تیکه لاهو به مه پرو بزنی که سانی دیکه بی و تووشی ناره حه تی بن.

که زه ته ی موسا ﷺ: که ئه م دوو ئافره ته ی دیتن، به زه یی پیدا هاتنه وه،
پرسیاری لیتان کردو پی وتن: نه وه بوچی ئیوه ش له گه ل نه و شوان و خاوه ن
ئاژله لانه دا مه پرو بزنه کانتان ئاوناده ن؟؟ له وه لام دا وتیان: تانه و خاوه ن ئاژله لانه
ئاژله کانیا ن ئاو نه دن، ئیمه ناتوانین په زه کاغان بینینه سهر دوو ئاژله کان،
باوکیشمان پیاوکی پیرو که نه فته توانای نه وه ی نیه له جیات ی ئیمه به کاری
په روه رده کردنی مه پرو بزنه کاغان هه لسی و وه کوو نه و پیاوانه ئاو هه لئنجی و مه پرو
بزنه کان ئاوبدا، بویه ئیمه له ناچاری و بی که سیمان دا بوخومان به م کاره
هه لده ستین و هه ر نه وه نده شمان بۆده کری، ئیمه ی ئافره ت و بی ده سلا ت ناتوانین
پیشپرکی و ئاوبری و نۆره بری له گه ل نه و پیاوانه دا بکه ی ن. ده بی له پیش دا نه و چوار
شانه و خاوه ن ده سلا تانه ئاوی صاف و رون بدن به ئاژله کانیا ن و تیر ئاویان بکه ن،
نه جار ئیمه به بهر ماوه ی ئاژله ی ته وان مه پرو بزنه کاغان تیراوبکه ی ن. به مه ش هو ی
ته وه یان رون کرده وه: که خو یان نه رکی مه پر له وه پراندن و مه پر ئاودانیان
له نه ستوگرتووه و باوکیا ن پیرو که نه فته و به نا پرسته وخو داویان له موسا ﷺ کرد:

که یارمه‌تیاں بداو مه‌رو بزنه‌کانیاں بۆ ئاوبدا! ئیتر هه‌زره‌تی موسا ﷺ غیره‌تی جولاو سروشستی پاک و خاوینی هه‌ژا، راپه‌ری و خۆی گورج کردو ویستی نه‌و ناره‌وایی یه‌قه‌لاچۆ بکا، وه‌کوو دابو نه‌پیتی پیاوانی خاوه‌ن غیره‌ت و شه‌ره‌ف چوو هه‌پیشه‌وه، مه‌رو بزنه‌کان بۆ دوو ئافره‌ته‌که ئاوبدا، ئه‌مه‌ش کارێکی ناوازه‌یه‌و نیشانه‌ی چاونه‌ترسی و به‌غیره‌تی هه‌زره‌تی موسایه، چونکه ئیستا نه‌و له‌خاکێک دایه‌ غه‌ریب و بێ پشتیوانه، هیلاک و ماندو هه‌لا‌توو، له‌پێگایه‌کی دووره‌وه هاتوو بێ تیشوو، بۆخۆی راوه‌دو نراوه‌و دوژمنی بێ به‌زه‌یی به‌دواوه‌یه‌تی و نه‌گه‌ر چنگیاں که‌وی به‌سه‌ریه‌و ناچن، وه‌لی هه‌موو ئه‌م کۆسپ و ته‌گه‌رانه موسایان له‌ئه‌نجامدانی کاری پیاوه‌تی و هه‌لوێستی مرو‌فانه‌ی ده‌سته‌به‌سته نه‌کرد، هه‌ستا به‌ره‌و بیره‌ ناوه‌که چوو به‌و حاله‌ ماندویه‌تی و برسیایه‌تیه‌ی به‌ردیکی گه‌وره: که‌سه‌رقایی بیره‌که بوو، به‌هه‌شت نۆکه‌س نه‌ده‌جولّا، به‌به‌رچای شوان و خاوه‌ن ئاژه‌له‌کانه‌وه به‌ته‌نیا لای بردو ناوی هه‌لینجا! به‌مه‌ش هه‌یه‌تییکی هێزی مه‌عنه‌وی و هێزی ده‌ست و بازوی خۆی خسته‌ناو دلّی ئه‌وشوانانه‌ی: که‌ده‌یان هه‌و یست پێش کچه‌کانی شوعه‌یب ﷺ ئاژه‌له‌کانیاں ئاوبده‌ن.

﴿فسقى لهما﴾ مه‌رو بزنی دوو ئافره‌ته‌که‌ی ئاوداو دوا‌یی به‌رده‌که‌ی خسته‌وه سه‌ر بیره‌که. به‌مه‌ش شه‌هامه‌تی خۆی نواند، ته‌رازوی لاری بێ ده‌سه‌لاتانی راست کرده‌وه.

ئیبن‌ئه‌بی شه‌یبه له‌ئیمامی عومه‌ره‌وه ﷺ ریا‌یه‌ت ده‌کا ده‌لی به‌رده‌ی سه‌ربیره‌که به‌ده‌که‌س نه‌بوایه لانه‌ده‌برا! ^(۱)

﴿ثم تولی الى الظل﴾ ته‌جار: که‌مه‌رو بزنه‌که‌ی ئاودان، چوو ژێرسێه‌ری دره‌ختی که‌وه بۆش‌وودان و هه‌سانه‌وه، ئه‌مه‌ش ئاماژه‌ی ئه‌وه‌ی تێدایه: که‌سه‌فه‌ره‌که له‌کاتی گه‌رمادا بووه. ماندی و شه‌که‌تی زۆری بینیه‌وه، له‌خودا پارایه‌وه ﴿فقال رب لما أنزلت الي من خير فقير﴾ وتی: خودایه! من زۆر پێویستم به‌هه‌ندی

(۱) ئیبن‌که‌ثیر ج ۳ / ۱۳۹۳.

خۆراک و بژیو هه‌یه، ئاتاجی هه‌ندی خوارده‌مه‌نیم، ئازاری برسیایه‌تیمی پی
 فهرامۆش بکه‌م، به‌م شیوه‌ په‌نای برده به‌رسیبه‌ری دره‌خت بۆئوه‌ی جه‌سته‌ی
 له‌تینی گهرما بیاریزی، هانای برده به‌رسیبه‌ری په‌روه‌ردگارو به‌گیانو دلی،
 پارایه‌وه وتی: خودایه من موحتاجم، خودایه من ته‌نهام، خودایه من زه‌بوونم،
 خودایه من پیویستم به‌فه‌ضل و به‌خششی تۆ هه‌یه، ئاتاجی که‌می‌ک
 له‌نیعمه‌تی تۆم!!

هیشتا چه‌زهره‌تی موسا ﷺ سه‌رگهرمی مونا‌جات و پارانه‌وه بوو، کاتیکی
 زانی ده‌رووی خیری لی‌کرایه‌وه ﴿فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ
 أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا﴾ نه‌وه بوو نه‌و رۆژه که‌ه‌کانی شوعه‌یب
 ﷺ زوو رۆیشتنه‌وه و مه‌رو بزنه‌کانیان برده‌وه، باوکیان به‌لایه‌وه سه‌یر بوو وازوو
 مه‌رو بزنه‌کانیان ئاودا و گه‌راونه‌وه، په‌رسیاری لی‌کردن نه‌وانیش سه‌رگورشته‌یان
 بۆگێرايه‌وه، ئیتر چه‌زهره‌تی شوعه‌یب ﷺ یه‌کی‌ک له‌که‌ه‌کانی نارد به‌دوو موسادا و
 به‌شیوه‌یه‌کی داپۆشرا و به‌ته‌ده‌بو حیشمه‌ته‌وه هاته‌وه بۆلای موسا و پی‌ی گوت:
 باوکم ده‌یه‌وی بتبینی و پاداشی مه‌ر ئاودانه‌که‌ت بداته‌وه!

ئه‌مه‌ ده‌رو لی‌کردنه‌وه‌ی خودایه، به‌هانا هاتنی په‌روه‌ردگار، کاره‌کانی
 بۆره‌خساندن، پیره‌ می‌ردی کۆنه‌ سال له‌دوای ناردی بی‌بینی، که‌ه‌که‌ی خۆی
 به‌دوودا نارد، که‌ه‌ پی‌غه‌مبه‌ری عاقل و دانا هات بۆلای به‌حه‌یا و نه‌ده‌به‌وه، نمونه‌ی
 ئافره‌تی داوین پاک و سروشت خاوی و دلپاک و بینگه‌رد، کاتیکی تووشی پیاوی
 بینگانه‌ ده‌بی، به‌بی نه‌وه‌ی خۆی ده‌رخا و لارو له‌نجه‌ نه‌جم بدا!

هات بۆلای بۆئوه‌ی ده‌عوتنامه‌ی باوکی پی‌ی پابگه‌یه‌نی، هات
 ده‌عوتنامه‌که‌ی به‌کورتترین شیوه‌ جوانترین ئوسلووب و به‌زوبانیکی ره‌وان و
 له‌سه‌ره‌خۆ و بی‌گری و گۆل و بی‌مینگه‌ مینگ پی‌ی راگه‌یاند، به‌رواله‌ت ئافره‌تی
 سروشت پاک و داوینپاک شه‌رم له‌پیاوی بینگانه‌ ده‌کا، نایه‌وی قسه‌ی له‌گه‌ل بکا،
 نه‌گه‌ر قسه‌شی کر ۱ شله‌ژانیکی پی‌وه‌دیاره، وه‌لی ئه‌م ئافره‌ته‌ هینده‌ له‌داوینپاکی
 خۆی دلیابوو، هینده‌ی بتمان‌ه‌ی به‌خۆی بوو، هیچ نه‌شله‌ژاو به‌رێک و پی‌کی

به کورت و پوختی ده‌عوه‌تنامه‌ی باوکی پیره‌سائی به‌هزره‌تی موسا عليه السلام راگه‌یاند!
 هزره‌تی موساش عليه السلام بی‌سی و دوو ده‌عوه‌تنامه‌ی قبول‌کردو ویستی به‌خزمت
 نه‌و پیره‌می‌رده‌بگا: که‌باوکی نافرته‌تی وابه‌ریزه، سه‌رباری نه‌وه‌ش هزره‌تی موسا
عليه السلام برسی و ری‌بوارو راه‌دوو نراوبوو، ده‌یه‌ویست په‌ناگه‌یه‌کی ده‌ست بکه‌وی، بویه
 یه‌کسر هه‌لساو پیش نافرته‌که‌که‌وت و به‌ره‌ومائی پیره‌می‌ردی خاوه‌ن دوو کچه‌که
 ری‌گای گرت‌به‌ر.

لی‌ره‌دا تی‌بینی یه‌ک هه‌یه نه‌ویش نه‌وه‌یه: نایا نه‌م پی‌او! پیره‌هزره‌تی
 شوعه‌یب عليه السلام بی؟ هه‌ندی‌ک پی‌یان وایه نه‌وزاته‌هزره‌تی شوعه‌یبه، هه‌ندی‌کیش
 پی‌یان وایه: برازای هزره‌تی شوعه‌یب بووه‌و ناوی (یه‌ثرون) بووه.

نه‌وه‌ی پال‌پشتی نه‌وه‌ده‌کا: که‌نه‌و پیره‌می‌رده‌غه‌یری هزره‌تی شوعه‌یب عليه السلام
 بووبی نه‌وه‌یه: هزره‌تی شوعه‌یب عليه السلام به‌چاوی خوی له‌ناو‌چوونی گه‌له‌که‌ی خوی
 بینی، جگه‌له‌وانه‌ی ئیمان‌یان پی‌هینابوو که‌سی تر له‌گه‌له‌که‌ی ده‌رنه‌چوو! ده‌ی
 نه‌گهر نه‌م پیره‌می‌رده‌هزره‌تی شوعه‌یب عليه السلام بووبی، چۆن نه‌و گه‌له‌نه‌وه‌نده‌بی
 نه‌ده‌ب ده‌بوون نه‌هیلن کچی پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌یان مه‌رو بزنه‌کانیان ئاوبده‌ن هه‌تا
 ئاژه‌له‌کانی خویان تی‌ر ئاو نه‌که‌ن؟ بی‌گومان نه‌و هه‌لسو که‌وته‌ی خاوه‌ن ئاژه‌له‌کان
 به‌رامبه‌ر به‌و دوو‌نافره‌ته‌مه‌رله‌وه‌ری‌نه‌ده‌یان‌نواند له‌هه‌لسو که‌وتی کۆمه‌لی
 ئیماندار ناچن و ناگو‌نجی ئیمانداران ئاوا مامه‌له‌له‌گه‌ل پی‌غه‌مبه‌رو کچه‌کانی دا
 بکه‌ن! سه‌رباری نه‌وه‌ش قورئانی پی‌رۆز چ ناماژه‌یه‌کی بۆئه‌و نه‌کرده: که‌خه‌زوری
 موسا له‌ماوه‌ی نه‌و ده‌سائه‌ی پی‌که‌وه‌بوون عليه السلام ته‌علیماتی‌کی پی‌غه‌مبه‌رانه‌ی
 دابیته‌هزره‌تی موسا عليه السلام ده‌ی نه‌گهر نه‌و پیره‌می‌رده‌هزره‌تی شوعه‌یب بوايه،
 ده‌بوايه‌ده‌نگی‌کی پی‌غه‌مبه‌رانه، ته‌علیماتی‌کی پی‌غه‌مبه‌رانه، له‌ماوه‌ی نه‌و ده
 سائه‌دا: که‌موسا عليه السلام به‌شوانی و زاوا به‌ندی لای خه‌زوری مایه‌وه‌بیسرایه!!

بابی‌نه‌وه‌سه‌رباسی سه‌ره‌کی خۆمان و بزاین زنجیره‌ی چیرۆکه‌که‌به‌چی ده‌گا؟
 ده‌فرموی: ﴿فلما جاءه وقصّ عليه القصص قال: لا تخف، نجوت من القوم
 الظالمين﴾ کاتیک هزره‌تی موسا عليه السلام هاته‌لای پیره‌می‌ردو سه‌رگوزشته‌ی خوی بۆ

گټپړایه وه، باسی سته مکاری فیرون و دارو ده سته که ی کرد، هه والی چه وساندنه وه نه ته وه ی نيسرئیلی له سهر دهستی نهو سته مکارو نه ته وه که ی پټپراگه یاند، نه خسه ی پلانی گرتن و کوشتنی خو ی و هو ی هه لاتن و ناوړه بوونی خو ی بو گټپړایه وه، پیره میړدی مه دیه نی کونه سال پی ی وت: مه ترسه، دلنیا به و نارام بگره، تو له دهستی سته مکاران رزگارت بووه، له ولاتی نه وان درچووی، فیرون و تاقمه که ی دهستیان به م هریمه ناگا!

بیگومان وه کوو ناماژده مان پټکرد موسا ﷺ پټویستی به دوو شتی سهره کی بوو؛ نه مینی له گیانی خو ی و نه هیشتنی برسایه تی، وه لی زیاتر پټویستی به نه مینی به که بوو بویه پیره میړد هر له گهل موسا ﷺ سهر گوزه شتی خو ی بو گټپړایه وه وتی مه ترسه له دهستی سته مکاران رزگارت بووه.

هه لټه ته له گهل گټپړانه وه ی گوزشته ی خو ی و ناخاوتنی له گهل پیره میړدی کونه سال دا خواردن و خواردنه وه یه کیش بو میوانی دهعه تکرارو ناماده کړاوه و نازاری برسایه تی و تینوايه تیش نه ماوه، برټیکیش له ماندوی شه که تی جه سته ی موسای رټپوارو راوه دوونراو رهویوه ته وه. سکی تیرو دلی نارامه. له مالی پیره میړدی کی له کارکه وتووی خاوه ن دوو کچی سروشتپاکه، دوو کچی واقع بینو راستگو، له هه مان کات دا بیزار له شوانی و مهر له وه پاندن و مهر ناودان، نه وه کاری پیاوړه و نه وان تافره ت له بهرنا عیلاجی و بی که سی خستویانه ته نه ستوی خو یان زور بیزار بوون له به جی هیشتنی شوینی سروشتی نیش کردنی خو یان که به ریوه بردنی مال و خیزانه، بیزار بوون له مال جی هیشتن و شانه و شان کردن و تیکه لاو بوونیان به پیاوړان له سهر ناو و ناژهل ناودان!

بویه نیستا لم مه شهده ی دواپی دا دهنگی میینه و تافره تی سروشت پاک ده بیسین، تافره تی که وهرزه له کاری ناسروشتی خو ی، دهیه وی تافره تی که بی له شوین له وهرو ناودا تی که لاوی له گهل پیاوړانی بیگانه دا نه کا، تافره تی کی مه ستوره و خانو نشین بی، تافره تی داوین پاک و دلپاک و سروشت پاک، به تی که لاو بوون له گهل پیاوړانی بیگانه دا دلته نگ ده بی، ژیانی ناسایی خو ی لی تی که ده چی. بویه هر

له گهل موسا ﷺ سه‌رگورشته‌ی خۆی گیرایه‌وه و پیره‌می‌رد د‌ل‌نیای کرد: که له ده‌ستی سته‌مکاران رزگاری بووه ﴿قالت: إحداهما: يا أبت أستأجره ان خير من أستأجرت القوى الأمين﴾ یه‌کێک له‌دوو کچه‌کانی پیره‌می‌ر هاته قسه‌و وتی: باب‌ه‌گیان! ئەم پیاوه به‌کرتی بگره‌ بۆ له‌وه‌راندنی مه‌رو بزنه‌کانمان باشت‌رین که‌سی‌ک که‌تۆ به‌کرتی ی بگری ئەم کۆره‌ گه‌نج‌یه، چونکه به‌هێزو توانایه‌ بۆ‌ئیش کردن و ئەمین‌یشه ترسی ئەوه‌ی لی ناکرتی خیانه‌ت بکا.

به‌راستی نافرته‌که نافرته‌تیک‌ی عاقل و داناو سه‌لاری‌وو، ده‌بینی کۆرت‌کی گه‌نج و غه‌ری‌بو راوه‌دونراوه، له‌هه‌مان کات دا‌خواه‌ن ده‌ست و بازوی به‌هێزو له‌ش‌ساغ و چوارشانه‌یه، ئەمین و به‌ناموس و‌خواه‌ن ه‌یایه، به‌چاوی خۆی بینی: که‌چوو مه‌رو بزنه‌کانیان بۆ ئاویدا چ سام و هه‌یه‌یه‌تیک‌ی خسته‌ناو د‌ل‌ی شوان و‌خواه‌ن ئاژه‌له‌کانه‌وه، ئەوکاته‌ش: که‌باوکی نار‌دی‌ه‌وه بۆ‌لای، ده‌عه‌وتی کرد بۆ ماله‌وه‌و له‌گه‌لی هاته‌وه، بۆی ده‌رکه‌وت چ‌ه‌ند ئەمین و ده‌ست پاک و د‌ل‌پاکه!!

سه‌فیانی شموری له‌ئەبو ئیسه‌حاق‌ه‌وه ئەه‌ویش له‌ئه‌بعوبه‌یده‌وه له‌عه‌بدول‌لای کۆری مه‌سه‌عوده‌وه ﴿ربوایه‌ت ده‌که‌ن: فه‌رمویه‌تی: (أخرس الناس ثلاثة: ابوبکر حين تغرس فی عمر وصاحب یوسف حين قال: اکرمی مثواه، وصاحبة موسی حين قالت ﴿یا أبت أستأجره ان خير الاية﴾﴾^(۱)

ئەجار پیره‌می‌رد پ‌ی‌ش‌نیاری کچه‌که‌ی په‌سند کردو روی له‌هه‌زه‌تی موسا ﷺ کردو ﴿وقال: انی أريد أن أنکحک احدی ابنتی هاتین علی أن تأجرنی ثمانی حجج، فان أتممت عشرا فمن عندک وما أريد أن أشق علیک، ستجدنی إن شاء الله من الصالحین﴾ وتی: من ده‌مه‌وی بته‌که‌مه‌ کۆری خۆم و خۆم بکه‌م به‌خه‌زورت و یه‌ک‌ئ له‌کچه‌کانت لی ماره‌ بکه‌م، خۆت سه‌رپشک به. تۆش هه‌شت سال شوانیم بۆ بکه. نه‌گه‌ر هه‌شته‌که‌یشت کرد به‌ده‌سال ئەوه‌ پیاوه‌تی خۆته، من زۆرت لی ناکه‌م و نامه‌وی زه‌حه‌مه‌ت بده‌م به‌ته‌واو کردنی ده‌سال، ته‌نانه‌ت هه‌ندئ که‌م و کۆریشته هه‌بی چاوپۆشیت لی ده‌که‌م، خودا پش‌تیوان بی من ده‌بینی له‌پ‌ی‌ری پیاوچاکان ده‌م له‌گه‌لت داو خزمایه‌تیمان تاسه‌ر ده‌بی و لی‌ک عاجز نابین. ویده‌چی پیره‌می‌ردی زاناو

(۱) ته‌فسیری ئیبنو‌که‌ئیر ج ۳/ ۱۳۹۴.

دووربین هه‌ستی به‌مه‌یلنکی سروشتی و نیوان کچه‌که‌ی و حه‌زره‌تی موسا عليه السلام کردبێ، زانیبیه‌تی که‌بتمانیه‌ان به‌یه‌کتر هه‌یه‌و شیاوی ئه‌وه‌ن که‌به‌یه‌که‌وه خیزانیك دروست بکه‌ن.

بیگومان گه‌نجی و هیژو تواناو ئه‌مینی، که‌له‌پیاودا کۆبوونه‌وه لای ئافره‌تی سروشت پاک په‌سنده‌و مه‌یلی لی یه، دلی بۆی لی ده‌دا.

به‌وئوسلووبه ئاسایی و بێ گرتی و گۆل و بێ کینایه‌و بێ مه‌جازه، پێشنیاری ئه‌وه ده‌کا کچه‌که‌ی خۆی له حه‌زره‌تی موسا عليه السلام ماره بکا، هیچ به‌لایه‌وه عه‌یب و شوره‌یی نیه، چ خه‌جاله‌تیه‌کی تیدا نه‌بینی، پێشنیاری پێك هینانی خیزان ده‌کا و لانه‌ی سروشتی بۆ کچه‌که‌ی ده‌دۆزیته‌وه و ئه‌مه‌ش خه‌جاله‌تیه‌کی تیدا نیه، پێویستی به‌کینایه‌و پێچ و په‌نانه‌ی، حه‌ره‌ج و عه‌یبه‌ی تیدا نیه، ئه‌مه هه‌لس و که‌وتنکی خودا په‌سنده‌و مامه‌له‌یه‌کی راست و ره‌وايه، حه‌ق وایه هه‌رکاتێ به‌رپرسی ئافره‌ت باوک بێ یان برا گه‌وره بێ، پیاوێکی په‌سندی چنگ که‌وت ده‌گونجا له‌گه‌ڵ کچه‌که‌ی دا، یان له‌گه‌ڵ خوشکی داخیزان پێك به‌ینن، به‌بێ لی سه‌له‌مینه‌وه رازی دلی خۆی بدرکینێ و چ نه‌نگیه‌کی تیدا به‌دی نه‌کا. ده‌بێ چۆن ئاده‌میزاد هه‌وڵ ده‌دا ئافره‌تی چاک بۆ کۆره‌که‌ی یان براکه‌ی بدۆزیته‌وه ئاواش هه‌وڵ بدا هاوسه‌ری چاک بۆ کچه‌که‌ی یان خوشکه‌که‌ی بدۆزیته‌وه.

به‌راستی ئه‌و داب و نه‌ریته‌ی واله (وه‌لی ئه‌مری) ئافره‌ت ده‌کا ده‌ستپێشخه‌ر نه‌بێ بۆیه‌شودانی ئافره‌ته‌که به‌که‌سیك که‌له‌ره‌وشتی رازییه‌و گونجاوه بۆهاوسه‌ریتی کچه‌که‌ی یان خوشکه‌که‌ی داب و نه‌ریتیکی دواکه‌وتوانه‌یه‌و له‌سه‌رچاوه‌ی ئایینی خوداوه سه‌رچاوه‌ی نه‌گرتووه.

له‌کۆمه‌لگای به‌ناو موسوڵمانی ئیمه‌دا زۆر له‌چمکه‌کان هه‌له‌وگیر کراون و به‌لینگه‌و قووچی مامه‌له‌یان پێوه ده‌که‌ین، ده‌بینی کچ و کۆر یه‌کتری ده‌بینن و پێکه‌وه قسه‌و ئاخاوتن نه‌نجام ده‌ده‌ن، به‌بێ شه‌رم و بێ حه‌یا به‌ده‌م یه‌که‌وه پێده‌که‌ن و به‌شیکێ زۆری جه‌سته‌ی یه‌کتری ده‌بینن و به‌لایانه‌وه کاریکی ئاسایی یه‌و ره‌وايه، که‌چی له‌گه‌ڵ باسی خوازیینی و ماره‌کردن هاته‌ پێشه‌وه، زۆر جار عه‌یبه

عه‌ییه و شهر مکردن و له‌مپه‌ر ده‌ست‌کرده ناپه‌سندە کان ده‌خەنه‌گەر؛ جۆره‌ها
کۆسپ و ته‌گه‌ره له‌نیوان کورو کچ دا قوت ده‌که‌نه‌وه!! بی‌گومان له‌سه‌رده‌می
پێغه‌مبه‌ردا زۆرجار باوکه‌کان بۆخۆیان کچه‌کانیان عه‌رزى نه‌و پیاوانه‌ کردوه،
که‌له‌ره‌وشتیان رازى بوون، به‌لکو ئافره‌ت هه‌بووه خۆى خۆى عه‌رز کردوه،
به‌وپه‌رى سه‌راحه‌ت و پاکی و به‌ئه‌ده‌بى یه‌وه ئه‌م رانواندنه‌ ئه‌نجام دراوه‌ و چ نه‌نگى و
حه‌ره‌جێکیان تێدا به‌دى نه‌کردوه.

ئیمامى عومەر بۆخۆی پێشنیاری بۆ نه‌بویه‌ کر ﷺ کرد: که‌ حه‌فصه‌ی کچی لى
ماره‌بکا، نه‌بویه‌ کر بێده‌نگ بوو، دواى داواى له‌ئیمامى عوسمان ﷺ کرد نه‌و
ماره‌ی بکا ئیمامى عوسمان ﷺ عوزرى هێنايه‌وه. که‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌مه‌ی بیست
دڵنه‌واى هه‌زه‌ته‌ی عومهرى کردو فه‌رمووی: به‌لکوو خودا له‌نه‌بویه‌ کرو عوسمانی
باشتر به‌نسیب بکا، وارێکه‌وت دواى پێغه‌مبه‌ر ﷺ بۆخۆی ماره‌ی کرد، ئافره‌تیکی
تر خۆى عه‌رزى پێغه‌مبه‌ر ﷺ کرد: که‌ماره‌ی بکا، پێغه‌مبه‌ر ﷻ عوزرى بۆ
هێنايه‌وه‌ و پێشنیاره‌که‌ی ره‌ت کرده‌وه، ئه‌جار ئافره‌ته‌که‌ وتی: که‌بۆخۆت ماره‌م
ناکه‌ی، یه‌کێکم بۆ بدۆزه‌ره‌وه به‌لاته‌وه په‌سند بێ له‌ئوم مارا بکه: ئیتەر پێغه‌مبه‌ر
ﷺ له‌کابرایه‌کی ماره‌ کردجگه‌ له‌دوو سوره‌ته‌ی قورئان هیچی تری نه‌بوو بیکاته
ماره‌ی، فێر کردنی نه‌و دوو سوره‌ته‌ی قورئانی کرده‌ ماره‌ی و گواستیه‌وه!!

به‌م شێوه به‌سیطو ئاسانو بێ. پێچ و په‌نايه‌ کۆمه‌لگای موسولمانان خێزانیان
پێکه‌وه ده‌ناو لانه‌ی هاوسه‌رییان دروست ده‌کردو نه‌و گرێ به‌ندییه‌ پێژه‌یان
له‌نیوان ئافره‌ت و پیاودا ده‌به‌ست..

پیره‌می‌ردى دنیا دیده‌و خودا په‌رست و خه‌زورى هه‌زه‌ته‌ی موساش ﷺ به‌وشێوه
هه‌لس و که‌وتی کرد، واده‌ی پێدا که‌زۆر ماندوی نه‌کاو زیاد له‌وزه‌ی خۆى ئه‌رکی
نه‌خاته‌ سه‌ر، داواى له‌خودا کرد: که‌پشتیوانی بێ و وه‌کوو پیاوچاکان هه‌لس و که‌وت
له‌گه‌ڵ پیاوچاکان دا بکا! سه‌یری ئه‌م جۆره ئه‌ده‌ب و ته‌واضوعه!! پاكانه‌ بۆخۆی
ناکاو دان به‌پیاوچاکی خۆى دا نانتی، به‌لکوو هیوا خوازی نه‌ویه، له‌پێری
پیاوچاکان بێ، کاره‌که‌ حه‌واله‌ی ویست و مه‌شیئه‌ته‌ی خودا ده‌کا.

هزره‌تی موسا ﷺ پیشنیاره‌که‌ی قبول کردو وه‌لامی دایه‌وه ﴿قال: ذلک بینی و بینک﴾ به‌خه‌زوری گوت: ئاماده‌م به‌و مهرجو خالانه‌ی فهرمووتن رازیم ﴿ایمل الأجلین قضیت فلا عدوان علی﴾ ههر ماوه‌یه‌کیانم ته‌واو کر. به‌ده‌ست خۆم بئی، خۆم سهر پشک بم؛ هه‌شت سألّه‌که ته‌واو ده‌که‌م یان ده‌یکه‌مه ده سأل زۆریم لی نه‌کرتی، له‌کاتی ره‌نجبه‌ریه‌که‌شم دا زیاد له‌توانای خۆم داوام لی نه‌کرتی، نه‌گهر زیاد له‌هه‌شت سأل شوانی بۆ کردی پیاوه‌تی بئی و نه‌گهر نه‌مکرد داوام لی نه‌که‌ی. خودا شاهیدو چاودیرمان بئی، ههریه‌که‌مان بتوانی ئهرکی خۆی جی به‌جی بکا!

تییینی: زانایانی نیسلام له‌سته‌س ﴿أريد أن أنکحک....﴾ چهند دوکیکی شه‌رییان ده‌ره‌تیانه:

۱- ئەم نایه‌ته به‌لگه‌یه له‌سهر نه‌وه: که‌بۆ وه‌لی دروسته‌ کچی خۆی رابنۆینی و پیشنیاری نه‌وه بکا بۆ پیاویک: که‌به‌لایه‌وه گه‌نجابئی بیته‌ خوازیینی کچه‌که‌ی. ئەمه‌ دابو نه‌ریتیکی ئایینی و په‌سندو له‌کۆنه‌و. خوداپه‌رستان په‌یره‌ویان کردوه. نه‌وه‌تا پیره‌می‌ردی خوداناسی مه‌دی‌ن کچه‌که‌ی خۆی بۆ هزره‌تی موسا ﷺ رانواند، عومه‌ری کوری خه‌تتاب ﴿حەفصە ی کچی بۆ نه‌بویه‌کرو پاشان بۆ عوسمان رانواندو نه‌وه‌ی پیتی راگه‌یاندن: که‌پیتی خو‌شه‌ حەفصە یان لی ماره‌ بکا، که‌نه‌بویه‌کرو عوسمان ﴿ئاماده‌باشییان تیدا نه‌بوو، پیغه‌مبه‌ر ﴿بۆخۆی ماره‌ی کرد.

نافره‌تیکی تر بۆخۆی به‌ پیغه‌مبه‌ری گوت: که‌پیتی خو‌شه‌ ماره‌ی بکا.

ئیمامی بوخاری و نه‌سائی له‌ئیب‌نوعومه‌ره‌وه ریوایه‌تیان کردوه ده‌فه‌رموی: (ما تأیمت حفصة من حذافة بن خنیس السهمی قال عمر لعثمان ان شئت أنکحک حفصة بن‌عمر) به‌هه‌مان شتو. موفاته‌حه‌ی نه‌بویه‌کریشی کرد، به‌لام هه‌ردووکیان بیانویان بۆ عومه‌ر ﴿هینایه‌وه ئاماده‌باشییان تیدا نه‌بوو، چونکه‌ پیغه‌مبه‌ر ﴿له‌وه‌پیش

رؤژئك به‌باشی ناوی چه‌فصه‌ی هینا، ئه‌بویه‌کرو عوسمان ﷺ گومانیان وابوو:
که‌ویددچئی پیغه‌مبهر ﷺ خۆی ماره‌ی بکا. هه‌روایش ده‌رچوو.

۲- رسته‌ی (أنكحك) به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌رئه‌وه: که‌نیکاح به‌ده‌ست (وه‌لی) یه‌و
ئافره‌ت ناتوانئی بو‌خۆی پتی ی هه‌لستی، ئه‌مه‌ رای جه‌ماوه‌ری زانایانه‌ جگه
له‌ئه‌بو‌حه‌نیفه.

۳- هه‌روه‌ها نایه‌ته‌که‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه: که‌باوک ده‌توانئی کچی ره‌سیده‌ی
خۆی له‌پیاوئیکی گونجاو ماره‌بکاو داوای ئیزنو ره‌زامه‌ندیی لی نه‌کا، ئه‌مه‌ش رای
جه‌ماوه‌ری شه‌رع‌زانانه، به‌لام ئیمامی ئه‌بو‌حه‌نیفه‌ فهرموویه‌تی: هه‌رکاتئی کچۆله
ره‌سیده‌ بوو، به‌بئی ره‌زامه‌ندیی خۆی که‌س بو‌ی نه‌ ماره‌ی بکا، چوونکه
به‌ره‌سیده‌بوون ده‌گاته‌ قوناغی ته‌کلیفو به‌رپرسیاریه‌تی. به‌لام پیش ره‌سیده‌بوون
ئه‌وه (وه‌لی) ده‌توانئی به‌بئی ره‌زامه‌ندیی کچه‌که‌ خۆی ماره‌ی بکا، چونکه‌ پیش با‌لغ
بوون ئیعتیبار به‌ئیزنو ره‌زامه‌ندیی نا‌کری.

۴- شافیعییه‌کان له‌رسته‌ی (انی ارید ان انکحک...) حوکمی ئه‌وه‌یان
ده‌ره‌ئناوه: که‌گرئی به‌ندیی ماره‌کردن به‌بئی وشه‌ی (تزویج) و (انکاح) دانا‌مه‌زرئی.
مالیکییه‌کان ده‌لێن: گرئی به‌ندیی ماره‌کردن به‌هه‌موو وشه‌یه‌ک دا‌ده‌مه‌زرئی:
که‌ته‌ملیک بگه‌یه‌نئی بو‌هه‌تا هه‌تایه. به‌مه‌رجئی شایه‌تی له‌سه‌ر بگه‌یرئی. چونکه
ته‌لاق به‌وشه‌ی صه‌ریح و به‌وشه‌ی کینایه‌ ده‌که‌وتی، ده‌ی ماره‌ کردنیش به‌وشه‌ی
صه‌ریح و به‌وشه‌ی کینایه‌ جی به‌جی ده‌بی.

گہرانہ وہی موسیٰ ﷺ بُو میصر نیگا بوہاتنی

❖ فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ
الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُمُ
مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ
❖ ٢٩ فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ
الْمُبْرَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَمْوِسَىٰ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ
الْعَالَمِينَ ❖ ٣٠ وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تُهْتَزُّ كَانَهَا
جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَمْوِسَىٰ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ
مِنَ الْآمِنِينَ ❖ ٣١ أَسْلُوكَ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجُ بَيْضَاءَ مِنْ
غَيْرِ سَوَاءٍ وَأَضْمُمُ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذُنُوكَ
بُرْهَانٍ مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا
قَوْمًا فَاسِقِينَ ❖ ٣٢

تہوا موسیٰ ﷺ لہمہ دیہن نیشتہ جی بوو، بووبہرہ نجبہری خہ زوری، ژنسی
گواستہ وہو ہاوسہری بُو پیدہا بوو، خیزانی پیگہ وہنا، دہ سال تیہہری و شہرتی
پہری، سیاقی قورٹانہ کہ ہیچ شتیک لہم بارہوہ باس نا کاو لییان بیڈہ نگہ۔ ئیستا

زه‌مەن دەپێچیتەووە زنجیره‌یه‌کی تری چیرۆکه‌که‌ دەست پێ دەکاو دەفەرموی: ﴿فلما قضی موسی الأجل﴾ کاتیک موسا ﷺ ماوه‌ی دەسائە‌ی ته‌واو کردو به‌ته‌واوی ئەمرکی سەرشارنی خۆی به‌جێ هێنا، بریاری دا بگه‌ڕیتەووە بۆ ولاتی میصرو دیدەنی خزم و کەسو کاری بکا ﴿وسار بأهله﴾ له‌گەڵ خێزانی دا به‌ره‌و شوینی مه‌به‌ست که‌وته‌پێ و شه‌ویان لی به‌سه‌ره‌ات و پێگایان لی تێک چوو، سه‌رمایان بوو، ئالهم وه‌زع و حاله‌دا بوون ﴿آنس من جانب الطور نارا﴾ ئاگریکی دووری بینی له‌لای کتوی (طور)ه‌وه، ده‌دره‌وشایه‌وه ﴿فقال لأهله امكثوا﴾ فه‌رمانی کرد به‌خێزانی و ته‌وانه‌ی له‌گە‌ئیان دا بوون و پێ ی گوتن: ئیوه‌ لی‌ره‌ بمێنه‌وه ﴿انی آنست نارا﴾ ئەمن ئاگریکم بینی ده‌چم بزانی چیه‌، ﴿لعلی آتیکم منها بخبر أوجذوة من النار لعلکم تصطلون﴾ به‌ئکوو هه‌وائیکی پێگام ده‌ستکه‌وی و سوراخیکی بکه‌م یان ده‌سته‌چیه‌له‌و سه‌ره‌به‌زوتیک له‌و ئاگره‌ به‌یتم خۆمانی پێ گه‌رم بکه‌ینه‌وه‌و له‌و سه‌رمایه‌ رزگارمان ببی!!

﴿فلما أتاها نودی من شاطی الوادی الأيمن فی البقعة المباركة من الشجر﴾
 أن یاموسی: انی انا الله رب العالمین ﴿کاتی گه‌یشته‌ ته‌و شوینه‌ی له‌دووره‌وه‌ بینی ئاگره‌که‌ی لی ده‌هایسا، له‌که‌ناری لای راستی دۆله‌که‌وه‌ بانگی لی کرا، واته‌ له‌لای راستی موساوه ﷺ به‌لای خۆرئاواوه‌ بانگی لی کرا. له‌و شوینه‌دا دره‌ختیکی به‌رزی سیبه‌رداری لی بوو، ته‌و دۆله‌یش که‌وته‌بووه‌ پارچه‌ زه‌وییه‌کی وا: که‌خودا به‌فه‌ضلی خۆی پێرۆزی کردوه‌، به‌وه‌ پێرۆز بوو که‌سه‌ره‌تای نیگا کردن بۆ موسا ﷺ له‌و شوینه‌دا ته‌نجام دراو له‌ویدا خودا ئاخواتنی له‌گە‌ڵ کرد.

په‌روه‌ردگار له‌وشوینه‌ پێرۆزه‌دا له‌لای دره‌خته‌که‌وه‌ بانگی لی کردو فه‌رموی: ئە‌ی موسا من ناوم (الله) یه‌ خودای تۆم، په‌روه‌ردگاری بوونه‌وه‌رم، هه‌ر من خودام و شیاوی به‌ندایه‌تی بۆکردنم و هیچ خودای ترین، نه‌عله‌کانت داکه‌نه‌ به‌پێخواسی و به‌ئه‌ده‌به‌وه‌ ئاماده‌باش به‌ بۆ وه‌رگرتنی فه‌رمان، ته‌تۆ ئیستا له‌سه‌ر پارچه‌ زه‌وییه‌کی پێرۆز وه‌ستاوی و خیطابت له‌گە‌ڵ ده‌کری.

بیگومان په‌روه‌ردگار له‌و کاته‌دا زانیاریسه‌کی به‌قینی له‌موسادا خوئقاند:
که‌دئنیابی نه‌وه‌ی ده‌بیسی که‌لامی: خودایه، جا چۆنی بیست و لی‌ی حالی بوو،
نه‌وه هەر خودا بوخۆی ده‌زانی و له‌چوارچیوه‌ی زانیاری ناده‌میزاد به‌ده‌ره.

نه‌بو له‌سه‌نی نه‌له‌شعه‌ری ده‌فرموی هه‌زه‌تی موسا ﷺ که‌لامی قه‌دیم و
نه‌زه‌لی راسته‌وخۆ له‌خودا بیست نه‌ک له‌دره‌خته‌که. نه‌بومه‌نصوری ماتوریدی ده‌لی
خودا ده‌نگ و پیتی بیستراوی له‌دره‌خته‌که خوئقاندن و له‌دره‌خته‌که‌وه
ناخاوتنه‌که‌ی بیست!!!

بیگومان ده‌ستی قودره‌ت هه‌نگاو به‌هه‌نگاو قۆناغ به‌قۆناغ هه‌زه‌تی موسای
ﷺ پیگه‌یاند، هەر له‌وکاته‌وه که‌تازه له‌دایک بووه‌و شیره‌ خۆره‌ بووه‌ تانه‌وکاته‌ی
کراوه به‌ پیغه‌مبه‌رو ره‌وانه‌کراوه بو سهر فیرعه‌ون، ژیا‌نی هه‌مووی موعجیزه‌و
له‌بۆته‌دان و به‌تاقیکردنه‌وه بووه، دایکی فری‌ی دایه‌ ناو ده‌ریای نیله‌و. بۆنه‌وه‌ی
نالی فیرعه‌ون بیگرنه‌وه، له‌دلی خیزانی فیرعه‌ون دا شیرین بوو بۆنه‌وه‌ی له‌مالی
دوژمنی سهر سه‌ختی دا په‌روه‌رده‌بکری، رۆژیک له‌پۆژان له‌کاتیکی وادا هاته
ناوشاره‌وه دانیشتوانی شار هه‌موویان لی‌ی بی‌ ناگابوون و خه‌ریکی ئیستیراحه‌ت و
هه‌سانه‌وه‌و نووستن بوون. تاله‌وکاته‌دا موسا ﷺ خۆی به‌شاردا کرد بۆنه‌وه‌ی به‌سهر
شه‌ری کابرای قیبطی و به‌نویسرا‌یلی دا بکه‌وی و به‌زلله‌یه‌ک کابرای قیبطی
بکوژی، کابرای خودا په‌رستی له‌نالی فیرعه‌ون بۆنارد بۆنه‌وه‌ی هه‌والی موئامه‌ره‌و
پیلانی گرتن و کوشتنی پی‌ بداو نامۆزگاری بکا به‌هه‌لاتن و به‌جی هیشتنی شاری
میسرا به‌دریایی ریگای نیوان میصرو مه‌دیه‌ن؛ ریگایه‌کی خه‌ته‌رناک و کاکی
به‌کاکی ده‌ستی قودره‌ت له‌گه‌لی دا بوو، پاراستی، بی‌ تیشوو و لاغی سواریی و
به‌نه‌شاره‌زایی ریگای سامناکی بری و به‌خزمه‌ت په‌یره‌مێردی کۆنه‌سال گه‌یشته‌و
ده‌سال ره‌نجبه‌ری و شوانی کرد، تاله‌ناکام دا له‌گه‌ل خیزانی گه‌پایه‌وه بۆمیصرو
له‌ریگا نیگای بۆهات و پله‌ی پیغه‌مبه‌ریتی پی‌ به‌خشرا! به‌راستی ژیا‌نی هه‌مووی
بۆته‌دان و چاودتیریکردنی په‌روه‌ردگار بوو، هه‌مووی تاقیگا و به‌تاقیکردنه‌وه بوو،
له‌ترسان فری‌ درایه‌ ناوده‌ریاوه، به‌بی‌ که‌سی هه‌لگیرایه‌وه، خۆشه‌ویستی خرایه

سەرو لە دڵی خێزانی دۆژمەنی دا شیرین بوو بە نانو و ئاوی دۆژمەنی سەرسەختی
 پەرورەدە کرا، بە نازو نەعمەتی قەصری پاشایان پێگەیی و لە ناو حەریرو جێگای
 نەرم و نۆل دا پەرورەدە بوو، تووشی پیاو کوشتن و پەشیمانی لە هەلەو ئەجار تۆبە و
 ئیستیغفار بوو، ناچار بوو خۆ حەشار بدات بە پاشاکاوی نەگەرێ و لە هەموو شوێنێک
 خۆدەرنەخا، تووشی راوەدونانو و هەلاتن و دەرسە دەری و ئاوارەیی بسو، ژبانی
 تەنیا و غەریبی و برسیایەتی بە تاقیکردنەوە، لە ژبانی پەر نازو نەعمەتی قەصری
 پاشایانەو هاتە ناو ژبانی رەنجبەری و شوانی ئاژەل و رەهەندەیی. ئەم گۆرانکارییە
 جوداوازیانە زنجیرە و فلیمی ژبانی هەست و شعوری جوړاو جوړی لە لا خولقاندن،
 زانست و زانیاریان لی فێر بوو، ئەمە وێرایی ئەو عیلم و حیکمەتە خودا پێی
 بە خشی و ئامادەیی کرد بۆ هەلگرتنی ئەرکی گەورە و پێرۆزی فروستادەیی!

بێگومان پێغەمبەراییەتی ئەرکی قورسو گرانبە، گەلی لایەن و ئەرک و
 زەحمەتی لە خۆگرتووە، کەسێک ئەو پلە و پایەیی پێی ببەخشرێ، پێویستی
 بە تیشوویەکی زۆر و چو پڕەییە لە تاقیکردنەوە و ئەزموونگەری و زانست و زانیاری و
 لەبۆتەدان و قالبوون و چەشتنی تالی و سویری ژبان!! ئەمە وێرایی بەخشش و نیگای
 یەزدانی: کە پێی دەدرێ و بەسروش پێنمویی دەکری.

پەیامی حەزەرەتی موسا ﷺ بە تاییەتی لە ناو پەیامە ئاسمانییەکان دا دوا
 پەیامی حەزەرەتی موحەممەد ﷺ گەورەترین ئەرک بوو: کە خراوەتە ئەستۆی
 ئادەمیزاد، چونکە ئەو زاتە رەوانە کراوە بۆ سەر فیرعەونی ملهپور و ستمکار،
 سەرپرەترین پاشای رۆژگاری خۆی، کۆنترین بنەمالەیی پاشایەتی و دامەزرانترین
 فرمانرەوا و چەوسینەر و ئەترین پاشا بۆ مسکین و قەلەندەرە ژێر دەستەکانی.
 لە هەموو کەس زیاتر خۆپەرست بوو، لافی خودایەتی لی دەدا و خۆی بە خودای میسر
 دەزانی، موسا ﷺ رەوانە کرابوو بۆ سەر ئەو ستمکارە دەرەندە و بۆرژگار کردنی
 گەل و نەتەوێ ئیسرائیل لە ژێر دەستی ئەو ستمکارە ملهپورە..

رەوانە کرابوو بۆرژگار کردنی نەتەوێەکی هێندە چەوسینەر و بونەو و ستمیان
 لی کرابوو باریان پێو گرتبوو، چەوساندنەو و زەلیلی و ژێردەستەیی ئاوا درێژ

خابه‌نو ره‌گ داکوتراو سروشت تیک ده‌داو نه‌خوهو پیاوه‌تی ده‌مرینسی و هی‌زو تواناکان په‌ک ده‌خاو هه‌ست و شعور کول و کۆله‌وار ده‌کا، سروشتیان ده‌گه‌نینی و ده‌پۆلکینی، ده‌ی رزگار کردنی گهل و نه‌ته‌وه‌ی ناوا و سه‌رله‌نوی ژيان‌دنه‌وه‌یان تابلی ی کاریکی نه‌سته‌مه‌و نه‌رکیکی گرانه!

حه‌زهرتی موسا ﷺ ره‌وانه‌کرا‌بوو بۆسه‌ر گهل و نه‌ته‌وه‌یه‌ک بیرو باوه‌ریکی کۆنیان هه‌بوو لی‌یان لادابوو، دیمه‌نی بیرو باوه‌ره‌که‌یان لی شیوا بوو، وانه‌بوو دلّو ده‌روونیان له‌هه‌موو عه‌قیده‌و باوه‌ریک خالی بن و به‌ناسانی بیرو باوه‌ری تازه وهر‌بگرن، چونکه به‌پواله‌ت دلّو ده‌روونی خالی زوو بانگه‌وازیی وهر‌ده‌گرن، له‌سه‌ر بیرو باوه‌ری خۆشیان نه‌مابوون، که‌وابوو چاره‌سه‌ر کردنی دلّو ده‌روونی ناوا شیواوو عه‌قیده‌ی ناوا تیکچوو کۆمه‌لگای ناوا له‌گریژنه‌ ده‌رچوون، زۆر زه‌حمه‌ت و دژواره‌و پیویستی به‌که‌سیک هه‌یه زۆری نه‌زمون و تاقیکردنه‌وه‌ ببینی و زۆرجار له‌بۆته‌ درابی.

به‌کورتی حه‌زهرتی موسا ﷺ ره‌وانه‌کرا‌بوو سه‌رله‌نوی کۆمه‌لگای به‌نو ئیسرائیل دروست بکاته‌وه، نه‌ته‌وه‌ی ژێرده‌سته‌و خۆپیری و پولکاو زیندوبکاته‌وه.

که‌وابوو حه‌زهرتی موسا ﷺ (منقذ و مصلح) ی بی وینه‌ی نه‌ته‌وه‌که‌یه‌تی. له‌سه‌ر ده‌ستی نه‌و بۆیه‌که‌ه‌جار نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل بوون به‌گه‌لیکی سه‌ربه‌خۆو خۆناس و خاوه‌ن پێناسه، ژيانی تایبه‌تییان ده‌ست پی کردو نامه‌ی ناسمانی بوو به‌په‌یره‌وو پرۆگرامیان. بینگومان رزگار کردنی نه‌ته‌وه‌و دروستکردنه‌وه‌و ژيان‌دنه‌وه‌ی، کاریکی قورس و نه‌رکیکی نه‌سته‌م و پر ناسته‌نگه! ده‌گوئجی له‌به‌ر نه‌م مه‌به‌ستا نه‌بی: که‌قورنانی پیروژ نه‌ه‌نده‌ گرنگی داوه به‌م چیرۆکه‌و به‌و هه‌موو شیوه‌ جو‌راو جو‌رانه‌ گیراویه‌ته‌وه، بینگومان چیرۆکی حه‌زهرتی موسا ﷺ نمونه‌ی ناوازه‌و ناوینه‌ی بالا‌نامه‌ به‌و دروستکردنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ له‌سه‌ر بنه‌مای بانگه‌وازیی و زال بوون به‌سه‌ر نه‌و کۆسپ و ته‌گه‌ر ناو‌خۆیی و ده‌ره‌کیانه‌ی دینه‌ سه‌رپیتی بانگه‌وازییه‌که‌.

نه‌گه‌ر حه‌زهرتی موسا ﷺ هه‌ر له‌قه‌صری فیرعه‌ون دا بایه‌وه‌و نازو نیعه‌تی قه‌صری پاشای لی نه‌برایه‌و تووشی راوه‌دونان و دل‌ه‌راوکی و ترسی برسییه‌تی و

ره نجبه ری و شوانی نه بوايه، هه رگيز ئاماده باشی هه لگرتنی ئه رکی پیغه مبه رایه تی
 تیدا نه ده بوو، ته جره به و نه زمونی ده سال ره نجبه ری و شوانی بوئه وه بوو، ژيانی پر
 نازو نیعمه تی قه صری پاشای له بیر بهریته وه و ئاماده باشی تیدا بی بو ژيانی
 پر مه شه قه ت و قورس و گرانی بانگه وازی و پیغه مبه رایه تی، بیگومان ژيانی ناو
 قه صری پاشاو باله خانه ی سامانداران که ش هه وایه کی تاییه تی هه یه، دابو
 نه ریتی خوی هه یه، به ناز پهروه ده بوون و ژيانی نه رم و نول، دل و دهروون و نه فس
 به شیوه یه کی تاییه تی ئاراسته ده که ن و پهروه ده ی ده که ن، هه چه نده نه فس و
 دهروونی به ناز پهروه ده پاک و خاوین و خاوه ن هه ست و شه فافیه تی تیدا بی، که ش و
 هه وای قه صری پاشا گاریگه ری خوی تیدا ده خولقیئن، پیغه مبه رایه تیش بریتیه
 له ماندو بوون و هه لگرتنی ئه رک و ئورکی جه ماوه رو به خه مه وه بوونیان.

کۆمه لگا ده و له مه ندو هه ژاری تیدایه، باش و خرابی تیدایه، دلپاک و دلپسی
 تیدایه، ماندو و هه ساوه ی تیدایه، گورج و گۆل و ته مبه لی تیدایه..... هتد.

هه ریه که له م چین و تویره جیا جیا یانه ی کۆمه لگا دابو نه ریتی تاییه تی خویان
 هه یه، شیوه ی ناخواردن و خواردنه وه و پۆشاک و هه لئس و کهوت و تیگه یشتیان
 له ژیان و ده رپرینی هه ست و شعور یان، په یوه ندی کۆمه لایه تی و خزمایه تی یان جوړه
 تاییه تیه کی تیدایه، دل و دهروونی به ناز پهروه ده بوون و پیگه یشتیان ناو قه صرو
 باله خانه ی پاشایان ناتوان هه لئس و کهوتی له گه ل دا بکه ن، ته نانه ت ناتوان سه یری
 بکه ن و بیبینن، چ جایی شانی به رده ن و چاکی لی هه ل بکه ن و هه و لی گۆرانی سه د
 ده رسه دی بده ن و چاره سه ری بکه ن!

پیغه مبه رایه تی ئه رک کی قورس و گرانه، ده بی که سیك شانی به ریدا، که تالی و
 سویری ژيانی چه شتبی، به ناز پهروه ده و قه صر نشینه کان چه ندیک ئاماده باشی
 گیانفیدایی و خۆبه ختکردنیان تیدایی، به هوی ئه و ژiane خۆشه ی تیدا پهروه ده
 بوون، ناتوان بۆ ماوه یه کی زۆرو دریش له ناو ژيانی زیرو پرنا ره حه تی دا خۆبگرن
 به رده وام بن له سه ر تی کۆشان و بهر خودان!!

ویستی په‌روەردگار و ابو موسا ﷺ له‌و ژبانه نه‌م و تۆله‌ی ناو قه‌صری
 فیرعه‌ون دابری و تووشی نه‌و هه‌موو ده‌رده‌سه‌ری و راوه‌دونانه‌ی بکا و ڕینگای هات و
 نه‌هات بگریته‌به‌رو له‌ئاکام دا بکه‌ویته ناو پی‌ری شوان و ره‌نجبه‌رانوه، وای قال کرد
 به‌و ترسو راوه‌دونانه، به‌و زه‌حه‌مت و مه‌شه‌قه‌ته‌ی تووشی بوو، هه‌ست به‌نیعمه‌تی
 خودا بکا که‌وا شوانه‌و به‌هۆی ره‌نجبه‌ری بژیو سوکنایی ده‌ست که‌وتوو، له‌هه‌ست و
 شعوری دا گیانی لوتبه‌رزی و نیشمیزاز له‌هه‌ژاران و بی نه‌وایان دارنی، هه‌ستی
 دووره په‌ریزی و خۆه‌لا‌واردنی تیدا نه‌هیشت، گیانی شانازی کردن له‌ناست نه‌زانی و
 هه‌ژاری و شپۆلی گه‌له‌که‌ی دا تیدا پوکانده‌وه، بۆئه‌وه‌ی به‌گه‌وره‌یی فری بدریته ناو
 شه‌پۆلی ده‌ریای ژبانوه، پاش نه‌وه‌ی به‌مندالی فری درایه ناو شه‌پۆلی ده‌ریاوه،
 به‌لی به‌وشیوه حه‌زهره‌تی موسا ﷺ له‌ژیر چاودیری په‌روەردگارا پێگه‌یی، ده‌ستی
 قودره‌ت په‌روەرده‌ی کردو ناماده‌باشی کرد بۆ وه‌رگرته‌ی نه‌و ئه‌رکه‌ قورسو گرانه‌ی
 خرایه نه‌ستۆی!!

ده‌بی چ خه‌یالێک به‌دلی حه‌زهره‌تی موسا ﷺ دا هاتبی و چۆن بریاری
 گه‌رانه‌وه‌ی دابی بۆ ولاتی میصر؟ نه‌و له‌ترسی فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی میصری
 به‌جی هیشت و به‌په‌له‌ پهل خۆی ڕزگار کرد، هیشتا فیرعه‌ون بۆخۆی له‌ژبان دایه‌و
 له‌وپه‌ری ده‌سه‌لات و فرمانه‌په‌وایی دایه، چ عافوات و لی‌بوردنیککی بۆ ده‌رنه‌چوه.
 نه‌ی چۆن بریاری گه‌رانه‌وه‌ی دا؟ بێگومان نه‌مه ده‌ستی قودره‌ته‌و هه‌نگاوه‌کانی پێ
 ده‌هاویژی، ویده‌چی حه‌زێکی سروشتی بۆ دیدنه‌ی خزم و عه‌شیره‌تی، بۆ زی‌دو
 نیشتمانی پالی پتوه‌نابی بۆ گه‌رانه‌وه‌و ترسو خۆفی له‌بیر چو‌بیته‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی نه‌و
 ئه‌رکه‌ی بۆی بریار دراوه بیکریته نه‌ستۆی، وه‌ری بگری و شانی به‌ربدا.

به‌هه‌رحال وا حه‌زهره‌تی موسا ﷺ گه‌راییه‌وه‌و خیزانی له‌گه‌ل دایه، کاته‌که
 زستانه‌و سه‌رمایه‌و شه‌وه‌ زه‌نگه‌و ڕینگایان لی گوم بووه، پێ‌ویستیان به‌ئاگر هه‌یه
 خۆیانی پێ گه‌رم بکه‌نه‌وه، خوا‌خوایانه یه‌کیکیان ده‌ست بکه‌وی ڕینگایان نیشان
 بدا، حه‌زهره‌تی موسا ﷺ فرمان به‌خیزانی ده‌کا: که‌ئه‌وان له‌شوینی خۆیان بپننه‌وه
 بۆخۆی بجی سۆراخی ڕینگا بکا و ده‌سته‌چیله‌و سه‌ره‌بزوتیک بپنی و خۆیانی پێ گه‌رم

بکه نه وه، به لām که له ناگری دوور دیتراو نزيك بووه وه، سه‌ری سوږما، ناگر له دره‌ختی سه‌وزه وه ده‌رده چی و ناگره که دره‌خته که ناسوتینن، ناله و کاته‌دا : که نه و له قه‌راخ شیوه که به ته‌نیش کیتوی طوره وه یه و دۆله که که وتۆته لای ده‌ستی راستی و له و پارچه زه‌ویه پیرۆزه‌دا : که له و کاته وه پیرۆزی پی برا، نیگای ناسمانی بۆکرا! راسته و خو له خوداوه بانگی لی کرا، به ته‌نیا له و شه‌وه تاریکه سه‌رمایه‌دا، له و دۆله قووله ترسناکه‌دا، په‌یامی ناراسته کرا، په‌یامی بیست و نیگای وه‌رگرت، به‌وجۆره که هه‌رخودا خو‌ی ده‌زانی چۆنی بیست و چۆنی وه‌رگرت. نه‌وشینه پیرۆز بوو چونکه خودا نووری تیدا ده‌رخست و نه‌وشیوو دۆله‌ش تایبه‌ته‌ندی خو‌یان پیدرا که به‌و ته‌جه‌للیه پیرۆز بوون: حه‌زرتی موسا ﷺ گه‌ییشته به‌رزترین پله‌یه‌ک که ناده‌میزاد بیگاتی و له‌به‌رزترین مه‌وقیف دا راوه‌ستا، شه‌ره‌فو ریزی ناخوتن له‌ په‌روه‌ردگاری بوونه‌وه‌ری پی برا!! بانگی ناسمانی دریژه‌ی کیشاو ته‌کلیم له‌به‌نده‌ی گۆچان به‌ده‌ستی ده‌سته و نه‌ظمه‌ راوه‌ستا و کرا؛ په‌روه‌ردگاری بوونه‌وه‌رو خاوه‌ن فه‌ضلو به‌خشش، ویستی نیشانه‌ی قودره‌تی خو‌ی نیشان بدا، بانگی لی کرد ﴿وَأَنْ أَلْقَ عَصَاكَ﴾ واته: نه‌و گۆچانه‌ی به‌ده‌سته‌ویه فری پی بده، بیهاویژه، حه‌زرتی موسا ﷺ خیرا ده‌ست به‌چی و به‌مه‌به‌ستی نه‌نجامدانی فه‌رمانی په‌روه‌ردگاری عه‌صای ده‌ستی فری دا، به‌لām چ روی دا؟!!

هه‌ر له‌گه‌ل گۆچانی هاویشته نه‌و گۆچانه نه‌ما: که سه‌اله‌های سال بسو به‌ده‌سته‌یه وه بوو ده‌یزانی داریکی بی گیانه: بینن نه‌وه به‌جه‌سته ماریکی گه‌وره و زه‌به‌للاحه، به‌گورج و گۆلی و تیژره‌وی وه‌کو تیره‌ماره، زانی و لی ی مه‌علوم بوو نه‌و که سه‌ی ناخوتنی له‌گه‌ل ده‌کا نه‌وخودا خاوه‌ن ده‌سه‌لآته‌یه که به‌هه‌رشتیک بلی بیه ده‌بی ﴿فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَرُ كَأَنَّهُمَا جَان وَلِي مُدَبَّرًا وَلَمْ يُعْقِبْ﴾ جا: که عه‌صا که بینن که وتۆته جم و جوول ده‌تگوت: جندۆکه‌یه له‌زه‌به‌للاحی و خیرایی دا، یان ده‌تگوت: تیره‌ماره له‌شیوه تیژره‌وی دا، پاشه و پاش کشایه‌وه، هه‌لآته نه‌و دیه‌نه بۆ حه‌زرتی موسا ﷺ موفاجه‌ئیه‌ک بوو له‌وه‌پیش ئاماده‌باشی بۆ نه‌کردبوو، بۆیه هه‌ر له‌گه‌ل بینن یه‌کسه‌ر پاشه‌وپاش کشایه‌وه و هیچ بیرن له‌وه نه‌کرده‌وه:

که بگه‌ریت‌هوه بزانی حه‌قیقه‌تی ئه‌وه چیه عه‌صا‌که‌ی پیش تاوینک دارینکی ره‌ق بوو
به‌ده‌ستییه‌وه بوو ئیستا بۆ وای لی‌هات.

ئه‌جار په‌روه‌ردگار ترسه‌که‌ی ره‌وانده‌وه‌و پی‌ی فهرموو: ﴿یا موسیٰ اقبل
ولا تخف انک من الامن﴾ ئه‌ی موسا! بگه‌ریت‌هوه بۆشوینی خۆت و وه‌روه شوین
راوه‌ستانی پیشووت، له‌وماره ئه‌ژدیه‌ها هاره مه‌ترسه، ئه‌تۆ پارێزراوی، حه‌زره‌تی
موسا ﷺ گه‌رایه‌وه مه‌قامی هه‌وه‌لجاری و ده‌سته‌و نه‌ظهر راوه‌ستایه‌وه، ترسو
بی‌می نه‌ما!

ئه‌جار په‌روه‌ردگار پی‌ی فهرموو: ﴿اسلک یدک فی جیبک تخرج بیضاء من غیر
سوء﴾ ده‌ستت ب‌خه‌ره باخه‌لت‌ه‌وه ئه‌گه‌ر ده‌ستت ب‌خه‌یت‌ه باخه‌لت‌ه‌وه: که‌ده‌ری
ده‌هینییه‌وه ده‌دره‌وشیت‌ه‌وه، پرته‌وو روناکییه‌کی هه‌یه ده‌لی‌ی پارچه‌یه‌که له‌مانگ،
سپی بوونه‌که‌شی هۆی عه‌بیداری و نه‌خۆشی نیه‌..

حه‌زره‌تی موسا ﷺ فهرمانی به‌جی‌ هینا، ده‌ستی خسته باخه‌لی خۆیه‌وه‌و
ده‌ری هینایه‌وه، چی بیینی؟! ده‌ستی سپی بووه‌و ده‌دره‌وشیت‌ه‌وه، هیچ دیارده‌ی
نازارو به‌له‌کی و عه‌بیداری به‌ده‌ستی خۆیه‌وه نه‌بیینی، له‌وه‌پیش ره‌نگی ده‌ستی گه‌نم
ره‌نگ و ئه‌سمه‌ر بوو، ئیستا ئه‌وا له‌پرینکا ئه‌م دره‌وشانه‌وه‌و روناکی یه‌ی به‌سه‌ردا
هات!! حه‌زره‌تی موسا ﷺ له‌حه‌قیقه‌تی ئه‌و دیمه‌نه حالی بوو له‌هه‌بیته‌و
سه‌رسامی له‌ودیمه‌نه خاریقولعادانه که‌وته له‌رزین!!

ئیت‌ر دووباره چاودیریی په‌روه‌ردگار ئارامی ده‌کاته‌وه‌و ده‌فهرموو: ﴿واضمم
إلیک جناحک من الرهب﴾ له‌به‌ر ئه‌و سام و هه‌بیته‌ی تووشت بووه، ده‌ستت ب‌خه‌ره
سه‌رسنگت بۆته‌وه‌ی دله‌ کوته‌ت نه‌میینی و ترسو خۆفت بره‌ویت‌ه‌وه. فهرمانی به‌جی‌
هینا و دلی ئارامی گرت و ترسی نه‌ما!

ئیب‌نوعه‌بباس ؓ فهرموویه‌تی: هه‌رکه‌سیک ترسا ئه‌گه‌ر ده‌ستی ب‌خاته
سه‌رسنگی ترسه‌که‌ی نامیینی.

﴿فذا نکل بره‌نان من ربک الی فرعون وملئه، انهم کانوا قوماً فاسقین﴾
ئه‌و نیشانه‌: عه‌صای به‌ئه‌ژدیه‌ها بوو ده‌ستی دره‌وشاوه، دوو به‌لگه‌و مو‌عجیزه‌ی

بهرده و امی تۆن، دوو به لگه و نیشانه ی ناشکران له سهر قودره تی پهروه ردگارو راستی پیغه مبه رایه تی تۆ بۆسهر فیرعه ونو دارو دهسته و گه له که ی، بیگومان نه وان له فرمان به رداریی خودا ده رچوون، سه ریچی فرمان و نایینی خودا ده که ن، شیایو نه ون تۆ بکه ی نه پیغه مبه رو به و موعجیزانه وه بتنیرین بۆسه ریان!

نیستا وانه و نه رکه ی له مندالییه وه بۆی پهروه ده کرابوو خرایه نه ستۆی، نه رکی پیغه مبه رایه تی بۆسهر فیرعه ونو دارو دهسته و گه له شوینکه وتوانی، نه وه نه واده و به لیئانه ی خودا خستبوونیه دلی دایکی به وه له وکاته دا که شیره خۆره بوو: که نیگای بۆ کرد فه رمووی: ﴿اَنَا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعَلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ هاتنه دی.

پیغه مبه ریتی چه زره تی هارون عليه السلام له گه ل موسا عليه السلام داو به دروخستنه وه یان له لایه ن فیرعه ونه وه

قَالَ رَبِّ إِنِّي قُلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ

أَنْ يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾ وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا

فَأَرْسَلَهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطٰنًا فَلَا

يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِآيٰتِنَا أَنْتُمْ وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغٰلِبُونَ ﴿٣٥﴾

فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِآيٰتِنَا بَيِّنٰتٍ قَالُوا مَا هٰذَا إِلَّا سِحْرٌ

مُفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي ءَابَاٰنَا الْاَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ

مُوسَىٰ رَبِّيَ أَعْلَمُ بِمَن جَاءَ بِالْهُدَىٰ مِنْ عِنْدِهِ وَمَن تَكُونُ
لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٧﴾

هه زره قی موسا ﷺ: که موعجیزه ی عه صای به ئه ژدیها بوو یه دی به یضای پیدرا، زانی: که ره وانه کراوه بو سهر فیرعه ونو گه له که ی، نه وه ی بیر که وته وه: که کاتی خوی پیاویکی لهو گه له به هه له له ده ست کوژراوه، نه وه له ترسی توله و سزای تاقمی فیرعه ون میصری به جی هیشتووه، بو یه ویستی ئیحتیاط بو یه یامه که ی بکا، یه که م واده ی نه وه وه رب گری: که فیرعه ون ناتوانی بیکوژیتته وه، دووهم یارمه تیده ریکی بخته گه ل، بو گه یاندنی په یامه که ی ﴿قال رب انی قتل منهنم نفساً فأخاف أن یقتلون﴾ موسا ﷺ: فه رموی: خدایه! من چون برؤم بو سهر فیرعه ونو گه له که ی؟ له کاتیک دا من پیاویکم له نه ته وه ی فیرعه ون کوشتووه، ترسی نه وه م هه یه: که چاویان پیتم که وت یه کسهر بم کوژن، به مه ش بانگه وازی و په یامه که م ههر له سه ره تاوه بریتته وه وه هیچ به هیچ نه که م! هه لبه ته نه مه ی گوت بو ئیحتیاطو دلنیا یی و بهر چاروونی نه ک بو عوزر هیئانه وه و ته مبه لی، یان ترسو بیم له گیانی خوی.

﴿وأخی هارون هو أفصح منی لساناً فأرسله معی ردءً یصدقنی، انی أخاف أن یكذبون﴾ ههروه ها هاروونی برام زوبانی له من ره وانتره، باشر ده توانی به لگه و نیشانه کان بخته رو، داواکارم نه ویش له گه ل مندا بکه یه پیغه مبهرو بیته یارمه تیده رم، هه رکاتی قسم کرد پشتگیریم بکاو به لگه و نیشانه کان رونتر بکاته وه، شوبه و گومانه کانی فیرعه ونو تاقمه که ی پوچه ل بکاته وه، من ده ترسم به درؤم بخته وه، که به درؤیان خسته وه پیویستیم به یارمه تیده ره هه یه له گه لم دا بهرچه رچی به درؤخه ره وه کان بداته وه، نه گهر کوشتیشیانم خیرا بیته جی نشینم و نه هیلی دره ختی به بهری پیغه مبهرایه تی وشک بی، وه کوو له نایه تیکی ترده ده فه رموی: ﴿واحلل عقدة من لسانی یفقهوا قولی، واجعل لی وزیراً من اهلی، هارون اخی اشد به ازری و اشکه فی امری﴾ (طه/۲۷-۳۲)

په‌روه‌ردگار وه‌لامی چه‌زهره‌تی موسای دایه‌وه‌و داخو‌ازییه‌کانی گیرا کردنو
 ﴿قال﴾ فهرمووی ﴿سنشد عضدک بأخیک﴾ پشتت به‌هیز ده‌که‌ین به‌وه هارونی
 براشت ده‌که‌ینه پیغه‌مبه‌رو یارمه‌تیده‌رت. وه‌کوو له‌شوینییکی تردا ده‌فهرمووی: ﴿قد
 اوتیت سؤلک یاموسی﴾ (مریم/۵۳) سه‌رباری ئه‌وه ﴿ونجعل لکما سلطانا، فلا یصلون
 الیکما﴾ به‌لگه‌و نیشانه‌ی به‌هیزو پته‌وتان ده‌ده‌ینی، واتان لی ده‌که‌ین به‌سه‌ر
 دوژمنه‌که‌تان دا زال بین، ده‌ستی سته‌مکاری ئه‌وتان ناگاتی، ناتوانی زیانتان پی
 بگه‌یه‌نی. خوداتان له‌گه‌له‌و کی ده‌توانی ده‌ستان بو درێژیکا!!

هه‌ندی له‌زانایانی سه‌له‌ف فهرموویانه: که‌س هینده‌ی چه‌زهره‌تی موسا ﷺ
 پیاهه‌تی به‌سه‌ر برای خۆیه‌وه‌ نیه، ئه‌وه‌تا ئه‌وه‌نده‌ی بو پارایه‌وه‌ خودا کردی به
 پیغه‌مبه‌رو له‌گه‌ل موسادا ره‌وانه‌ی کر. بۆسه‌ر فیرعه‌ونو نه‌ته‌وه‌که‌ی! بۆیه
 په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی موسا ﷺ له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فهرمووی: ﴿وکان عندالله
 وجیها﴾ (الاحزاب/۶۹)^(۱)

ئیمامی (السدی) فهرموویه‌تی: بێگومان دوو پیغه‌مبه‌رو دوو موعجیز له
 پیغه‌مبه‌ریک و موعجیزه‌یه‌ک به‌هیزترن. ﴿بآیاتنا﴾ به‌نیشانه‌و موعجیزه‌ی ئیمه‌و
 برۆن بۆلای فیرعه‌ون، یان ئیمه‌ ئیوه زال ده‌که‌ین به‌نایات و موعجیزه‌ی خۆمان.
 ﴿أنتما ومن أتبعكما الغالبون﴾ ئه‌ی موسا! ئه‌تۆو هارونی برات و ئه‌وانه‌ی
 شوین په‌یامی ئیوه ده‌که‌ون به‌به‌لگه‌ی به‌هیزو پته‌وتان سه‌رکه‌وتوو ده‌بن.

ئیت سییاقه‌که‌ کۆتایی به‌م دیمه‌نو مه‌قام و شوه‌وده ده‌هینی و زه‌مان و مه‌کان
 ده‌پێچیته‌وه‌و کاتیك ده‌زانین ئه‌وا موساو هاروون به‌ره‌و رووی فیرعه‌ون بوونه‌وه.
 ده‌فهرمووی: ﴿فلما جاءهم موسی بآیاتنا بینات قالوا: ما هذا الا سحر مفتری، وما
 سمعنا بهذا فی آبائنا الأولین﴾ کاتیك چه‌زهره‌تی موسا ﷺ و هارون ﷺ هاتنه‌ سه‌ر
 فیرعه‌ون و تاقم و کۆمه‌لی، په‌یامی خۆیان به‌سه‌ردا رانواند، موعجیزه‌و نیشانه‌ی
 راستی خۆیان ئاشکرا کردن، بانگه‌وازییان کرد بو خودا ناسین و یه‌کتا په‌رستی و

(۱) ته‌فسیری ئیبنو‌که‌ثیر ج ۳/۱۳۹۸.

شوینکه وتنی فرمان و نه‌هی په‌روه‌ردگار، بانگه‌وازییه‌کیان ره‌تک‌ردنه‌وه، وتیان: ئم په‌یامه‌ی ئیوه جگه له‌سیحریکی ئاشکرا هیچی ترنیه، درۆیه‌کی هه‌لبه‌ستراوه و هه‌رگیز ئیمه له‌وه‌پیش په‌یامی ئاوامان نه‌بیستوه، باسی تا‌ک و ته‌نهایی خوداو به‌ندایه‌تیکردن بۆ خودامان له‌پیشینانی خۆمان به‌گوی دا نه‌دراوه.

موشریکه‌کانی قوره‌یشیش له‌مه‌ککه هه‌مان ئاخاوتنیان به‌روی پیغه‌مبه‌ردا دایه‌وه و تیان: ﴿ما هذا الا سحر مفتری وما سمعنا بهذا فی آبائنا الاولین﴾ ئمه‌ دابو نه‌ریتی هه‌موو ئه‌و مله‌ورانه‌یه: که‌مل بۆ حق نه‌وی ناکه‌ن، له‌به‌رامبه‌ر حه‌ق و راستی دا بۆ به‌لگه‌و وه‌لامن، له‌مه‌یدانی مونا‌قه‌شه‌دا بۆر ده‌خۆن و هیجیان به‌ده‌سته‌وه نامی‌نی، ئیتر په‌نا ده‌به‌نه‌به‌ر ئم جوړه قسانه، قسه‌ی نه‌فامانه‌ی وا: که حه‌ق ناچه‌سپینن و به‌تال پوچ ناکه‌نه‌وه و داوا ره‌ت ناکه‌نه‌وه، جا چونکه‌ فیرعه‌ون و تاقمه‌که‌ی چ به‌لگه‌یان نه‌هینانه‌وه هه‌تا موسا ﷺ مونا‌قه‌شه‌یان بکا، داوای به‌لگه‌یان لی نه‌کرد هه‌تا بیانداتی، بۆیه‌ هه‌زه‌تی موسا ﷺ یه‌کالا کردنه‌وه‌ی کاره‌کان حه‌واله‌ی په‌روه‌ردگار ده‌کا! ده‌فهرموی: ﴿قال موسی: رب أعلم من جاء بالهدی من عنده، ومن تكون له عاقبة الدار انه لا یفلح الظالمون﴾ واته: موسا ﷺ ولامی فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی دایه‌وه وتی: خودای من: که‌هیچ خودای تر نین جگه‌له‌ئو، ئه‌و خودایه‌ی به‌دییه‌نه‌ری هه‌موو شتی‌که‌و غه‌یبی ئاسمانه‌کان و زه‌وی ده‌زانی، ئه‌و له‌من و ئیوه‌ش زاناتره‌ به‌وه کی له‌سه‌ر حه‌قه‌و کی له‌سه‌ر به‌تاله، کی بانگه‌وازیی حه‌قه‌و کی بانگه‌وازیی به‌تاله، کی شیایوی سه‌رکه‌وتنه‌و کی سه‌ره‌نجامی پیروژو سه‌ره‌رزانه‌ به‌ده‌ست دینی، ئه‌و خودایه‌ زاناو دانایه له‌وه به‌ولاره‌ نیتوانی من و ئیوه ده‌کا، بیگومان ئه‌وانه‌ی هاوه‌ل بۆ خودا داده‌نین سه‌رکه‌وتوونابن و به‌مراز ناگه‌ن و به‌خته‌وه‌ر نابن!

به‌راستی ره‌تدانه‌وه‌و ئوسولوبی‌کی به‌ئه‌ده‌ب و به‌رزی په‌یره‌و کرد، به‌کینایه‌و مه‌جاز ئاخاوتن ده‌کا و ره‌د ده‌داته‌وه، له‌هه‌مان کات دا ره‌ده‌که‌ی واضیح و ئاشکرایه‌و پیچ و په‌نای تیدا نین. بتمانیه‌ی ته‌واوی به‌خۆیه‌تی و ده‌زانی له‌ناکامی کی برکی و به‌ره‌نگاری دا حه‌ق سه‌رکه‌وتوه.

دهمه ده می ی فیرعهون دهر باره ی خودایه‌تی (الله) و سهره نجامی سهر رهقی خو ی و
نه‌ته وه‌کهی

وَقَالَ فِرْعَوْنُ

يَأْتِيهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي فَأَوْقَدُ
لِي يَهْمَنُ عَلَى الْطِينِ فَأَجْعَلْ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَطِيعُ إِلَى
إِلَهٍ مُوسَى وَإِنِّي لِأُظَنُّ مِنْ الْكَذِبِينَ ﴿٣٨﴾ وَاسْتَكْبَرَ
هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُم إِلَيْنَا
لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي
الْيَمِّ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَتْ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾
وَجَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَدْعُونَ إِلَى النَّكَارِ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ
لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَاتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً
وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا
مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى
بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

فیرعه ون له بهرام بهر شه ره ده کورت و بتمان به خو بوون و نه سلوبه جوانه ی موسادا گه زافی کیشاو فسقل بوو، زیاتر سهر رهی نواندو گالته ی به موسا کردو، بانگی هه لدا: وه کوو قورئان لییه وه ده گیرپته وه ده فهرموئ: ﴿وقال فرعون: یا ایها الملا ما علمت لکم من إله غیري﴾ وتی: شه پیامو قولانی دیوان و خه لکی ده ربارو راویژکارانم! تائیتا من نه مزانیوه ئیوه جگه له من خودایه کی ترتان هه بی: شه خودایه ی موسا باسی ده کا نیه و ههر من خوداتانم...! به راستی وشه یه کی ناشیرین و کوفریکی گه وره و داوایه کی وی نه چوو بوو، که چی نه شرافو پیامو قولانی ده ربار یقرا ریان پیده کردو ته سلیمی ده بوون و هیچ بهر په چیان نه ده دایه وه. فیرعه ون له ئیدیعایه کوفر ئامیزه ی دا پشتی به نه فسانه و چیرۆکه کۆنی میصریه کان به ستبوو، ده رباره ی بنه ماله و نژادی پاشاو فیرعه ونه خۆبه زلزانه کانی پیشوو! ههروه ها پشتی به زه برو زهنگی بی به زه بیانه ی خۆی به ستبوو، به هۆی زه برو زهنگو چه وسانه وه وه نه یده هیشت کهس بیر بکاته وه، زمانیک ورتی لی بهاتایه ده ییری، سه ریک بیری دژبه خودایه تی فیرعه ونی تیدا بوایه ده یته قاند، سه یر بوو شه گه له به چاوی خۆیان فیرعه ونیان ده بیننی ناده میزادی که وه کوو شه وان ده خواو ده یری و ده خه وی و هیچی له شه وان زیاترو جوداواز نیه، که چی شه قسه گه وره یان ئاراسته ده کاو ده بیسن و کهس ره خنه ناگری، قورئانی پیروژ له ئایه تیکی تردا هۆی شه رون ده کاته وه ده فهرموئ: ﴿فاستخف قومه فاطاعوه انهم کانوا قوما فاسقین﴾ (الزخرف/۵۴) شه به چاوی سوو که وه ده پروانییه گه له که ی و شه وانیش ملکه چی بوون و ئیطاعه یان کرد به راستی شه نه ته وه نه ته وه یه کی فاسق و هیچ و پوچ بوون.

ئیمامی رازی ده فهرموئ: فیرعه ون مه به ستی به خودایه تی خۆی شه نه بوه به دیهینه ری ئاسمانه کان و زه وی بووبی، به لکوو مه به ستی شه بووه: که شیایو عیبادت بو کردن و ریز لیگرتنه، واته: پی ی وابوو پاشای گه وره و فهرمانه او ی

ره‌هایه و پتویسته هه‌موو کهس گه‌ردنکه‌چی فه‌رمان و نه‌هییه‌کانی بن، به‌ده‌سه‌لات و فه‌مان‌ره‌وایی خۆی بو‌غرا‌بو‌بوو له‌خۆی بایی بو‌بوو. ^(۱)

ئه‌جار و انیشان ده‌دا: که‌ئه‌و ده‌یه‌وی بگاته نه‌تیجه‌و له‌باره‌ی خودای موساوه تو‌یژینه‌و. بکا، به‌لام له‌واقیع دا گالته‌و لا‌قرتی ده‌کا ده‌لی: ﴿فَأَوْقَدْ لِي يَاهَامَانَ عَلَى الطِّينِ، فَاجْعَلْ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَطْلُعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لِأُظْهِرَهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ به‌هامانی وه‌زیری ده‌لی: ئه‌ی هامان! کوره‌خانه‌ی خشت بخه‌ره ئیش و خشم بو‌و سوور بکه‌ره‌و. که‌ره‌سه‌ی بینا دابین بکه، باله‌خانه‌یه‌کی به‌رزم بو‌و دروست بکه، به‌لکوو پی‌یدا سه‌ر بکه‌وم و به‌رزیبه‌وه، خودای موسا عليه السلام ببینم، بزانم ئه‌و خودایه‌ی موسا عليه السلام باسی ده‌کا چیه‌و چۆنه؟ من پتیم وایه: موسا عليه السلام درۆ ده‌کا له‌وه‌ی دا ده‌لی: خودایه‌کی ترتان هه‌یه جگه له‌من!!

وینه‌ی ئه‌م نایه‌ته نایه‌تیکی تره: که‌ده‌فه‌رموی: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ: يَاهَامَانَ ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ: اسْبَابَ السَّمَوَاتِ فَاطْلُعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لِأُظْهِرَهُ كَاذِبًا، وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءَ عَمَلِهِ، وَصَدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ﴾ (غافر/۳۶-۳۷) فیرعه‌ون ویستی به‌م لاف لێ‌دان و خۆ به‌خودا زانییه‌ی چاو و راو له‌خه‌لکه‌که بکا و انیشان بدا: که‌موسا عليه السلام درۆ ده‌کا و جگه له‌خۆی که‌سی تر خودانیه، ﴿وَاسْتَكْبَرَهُ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ، وَظَنُّوا أَنَّهُمُ الْبَاقُونَ لَا يَرْجِعُونَ﴾ فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی به‌نا‌ره‌وا فیزیان کرد و بو‌غرا بو‌ون و فه‌ساد و یت‌رانیان له‌سه‌ر زه‌وی به‌ریا کرد، بیرو باوه‌ریان و ابوو: قیامت نایه و زیندو بو‌ونه‌وه نیه، حیساب و لیکۆلینه‌وه‌ی سارای مه‌حشر ته‌فسانه‌یه‌و سزاو پا‌داش له‌سه‌ر کرده‌وه خه‌یاله، هه‌رکه‌سیک ئه‌مه بیرو باوه‌ری بی، له‌پێ ده‌رچوون و ته‌که‌بوور کردن و فه‌ساد نانه‌وه‌ی له‌سه‌ر زه‌وی و له‌ناو دڵان دا به‌لاوه ناسان و ناسایی یه. ئیتر لێ‌ره‌دا سیاقه‌که هه‌ندی زنجیره‌ی چیرا که‌که ده‌ق‌رتینی و خیرا ئاکامه‌که نیشان ده‌دا، ده‌فه‌رموی: ﴿فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ﴾ فیرعه‌ون و تاقمه‌که‌یمان به‌قارو غه‌زه‌بی خۆمان گرتن و فریمان دانه ناو ده‌ریاوه، که‌سیان لێ ده‌رنه‌چوو، سو‌بحانه‌للا: ئه‌و ده‌ریایه‌ی موسا عليه السلام به‌مندالی فریدرایه ناوی و بوو په‌ناو هۆی رزگار‌بوونی؛

(۱) ته‌فسیری رازی ج ۲۴/۲۵۳.

که‌چی هه‌مان ده‌ریا فیرعه‌ونی سته‌مکارو خۆبه‌خودازانی تیّ فریّ درا فه‌وتاو له‌ناو چوو، که‌وابوو ئه‌مینی هه‌ر له‌په‌نا خودادا ده‌سته‌بهر ده‌بی، هه‌رکه‌سیّ خودای له‌پشت بیّ هه‌رچه‌نده بوّخۆی بیّ وه‌جو زه‌عیف بیّ سه‌رکه‌وتوو، که‌سیّکیش خودای لیّ بره‌نجیّ چه‌ندیّک به‌روالّه‌ت خاوه‌ن هیّزو توانابیّ به‌هیلاکچوو فه‌وتاوه.

﴿فانظر كيف كان عاقبة الظالمين﴾ ئه‌ی خاوه‌ن هه‌ست و هۆش؛ تیّبفکره له‌ده‌سه‌لّات و توانای په‌روه‌ردگار، سه‌ره‌نجام چی به‌سه‌ر سته‌مکاران هات؟ ئه‌و سته‌مکارانه‌ی بروایان به‌هه‌بوونی خودا نه‌کردو مله‌وپی گه‌وره‌یان خۆی به‌خودا زانی و په‌یامی پیغه‌مبه‌ری خودای بوونه‌وه‌ری ره‌تکرده‌وه‌و گالته‌ی پیکرد!!!

سه‌ره‌نجامی فیرعه‌ون سه‌ره‌نجامیّکی ئاشکراو غایانه بوّ ئاده‌میزادانی دوا روژگاری خۆی، له‌شکری موسا عليه السلام به‌چاوی خۆیان بینیان چۆن له‌ناوچوو دوايش لاشه‌ی رزگار کرا به‌مردوبی، ئه‌و خۆبه‌خودازانه لاشه‌که‌ی هه‌لگیراو ئیستاش له‌یه‌کیّ له‌ئه‌هرامه‌کانی قاهیره‌دا هه‌لگیراوه! په‌ندو عیبه‌رتی تیّدایه بوّ عاقله‌ندان و هه‌ره‌شه‌یه له‌وانه‌ی به‌مله‌وپی شه‌ریعه‌تی خودا پاشگوئی ده‌خن، ﴿وجعلناهم أئمة يهدون الى النار﴾ فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌یمان کرد به‌پیشه‌واو مامۆستای گومرایی و به‌دروّخه‌ره‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ران و ئینکاریکردنی هه‌بوونی خودای به‌دییه‌نهر، چونکه هه‌ریه‌وه‌نده نه‌وه‌ستان که‌خۆیان گومرآبوون به‌لکوو که‌سانی دیکه‌شیان گومرآکردن، ﴿ويوم القيامة لا ينصرون﴾ ئه‌وانه روژی قیامه‌ت یارمه‌تیان نادرئ، که‌س شه‌فاعه‌تیان بوّناکا، که‌س نیه غه‌زه‌بی خودایان لیّ دووربخاته‌وه، به‌دبه‌خت و چاره ره‌ش خۆیانن، ریسواو مالویرانی دونیاو قیامه‌ت بوون، له‌سزای خۆبه‌خودازانی و مله‌وپی و لووتبه‌رزی فیرعه‌ون و رازی بوونی دراوده‌سته‌که‌ی به‌ولاف لیّدانه‌ی فیرعه‌ون له‌دونیاو تیّکمان شکاندن و له‌قیامه‌تیش دا هه‌ریه‌شیان تیّشکانه، ویتپای نه‌وه‌ش نه‌فهرت لیّکردن و دوورکه‌وتنه‌وه‌یان له‌په‌حه‌متی خودا! وه‌کوو ده‌فه‌رموی: ﴿وأتبعناهم في هذه الدنيا لعنة ويوم القيامة هم من المقبوحين﴾ له‌م جیهانه‌دا به‌به‌رده‌وامی له‌سه‌ر زوبانی موسولمانان و پیغه‌مبه‌ران نه‌فرینیان لیّ ده‌کری و ریسواییان پال ده‌درئ، هه‌روه‌کوو چۆن روژی قیامه‌ت له‌په‌حه‌متی خودا دوور ده‌خریتنه‌وه، له‌په‌زاگران و به‌دشیوه‌کان ده‌بن.

تفو له عنہ تیان لیّ ده کری، له پیش چاوی مه خلوقاتی سارای مه حشره
ریسوا ده کریڼ!!

وه کوو له نایه تیکی تر دا ده یاره ی فیرعه ونو تا قمه که ی ده فهرموی: ﴿واَتَّبِعُوا
فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ، بئس الرفد المرفود﴾ (هرد/۹۹) نه مجار سیاقه که لیږه دا
زنجیره یه کی تری چیرۆکه که ده قرتینی و باسی ده رچوونی به نوئیسراییلی یه کان
له میصرو نه و روداوانه ی لهو سهر و بهنده دا رویان دا، هه موویان ده پیچیتنه و ﴿بۆئه وه
دوا به دوا ی به شی فیرعه ون به شی موساش به یان بکا: ده فهرموی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا
مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى، بِصَافِرٍ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً
لَّعَلَّكُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ په روه ردگار نیعمه تی خوی به خشی به بنده و پیغه مبهری خوی
موسای که لیم ﷺ: که بریتی بوو له نامه ی تهورات، نه وهش دوا ی له ناوبردنی
فیرعه ون و گه له که ی و نه و گه لو نه ته وانه ی پیشووی وه کوو گه لی نوح و گه لی هود و
گه لی صالح و گه لی لوط. بۆئه وه ی نه و نامه ئاسمانییه بیته سهرچاوه ی هیدایه ت و
به رچا ورونی و روناک که ره وه ی دله کان و جودا که ره وه ی نیوان حه ق و به تال،
ره حه ت و فهر و به ره که ت بۆئه وانه ی ئیمانی پیّ ده هینن و رینمویی که ر بۆ کرده وه ی
باش، به لکوو ئاده میزاد به خویان دا بچنه وه و بیر له به ره ژه وه ندی خویان بکه نه وه و
په ندو عیبه ت وهر بگرن.

ئیبنوجه ریر و ئیبنوئیه بی حاته م و به ززار له ته بوسه عیدی خودرییه وه ﷺ
فهرموده یه کی ریوایه ت کرده ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (ما أهلك الله قوما
بعذاب من السماء ولامن الأرض بعد ما أنزلت التوراة على وجه الأرض غير أهل القرية الذين
مسحوا قردة بعد موسى) نه مجار نایه تی ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا
الْقُرُونَ الْأُولَى﴾ ی خوتندنه وه.

واته: په روږدگار دواي نازل کړدني تهورات بوسه زهوي هيچ گهلو نه ته وده يه کي به عه زابي کوکوژي ناسماني يان زه ميني له ناو نه برده، جگه له دانيش تواني نه و شاره ي: که دوا موسا بوون به مهيون!!^(۱)

پيوستي ناده ميزاد بو ناردني پيغه مبه ران و له کوټايي دا ناردني جه زره تي موحه مده

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِنَا وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَٰكِن رَّحِمَةً مِّن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَتْهُمْ مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْلَا أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

(۱) تفسيري نيبنو که څير ج ۱۳۹۹/۳ لمری دا به چمند ريوایات نهم مانايه ريوایات کراوه.

له‌وه‌پیش په‌روه‌ردگار ئه‌وه‌ی رون کرده‌وه: که چه‌زهره‌تی موسای علیه‌السلام ره‌وانه‌کرد
 بۆ‌سهر نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل دوا‌ی له‌ناوبردنی گهل و نه‌ته‌وه‌ی پیشینه‌کان و کویر
 بوونه‌وه‌ی ئاسه‌واری شه‌ریعت و یاسای پیغه‌مبه‌ره‌کانیان، خه‌لکه‌که‌ ئاتاجیان به
 پیغه‌مبه‌ریک بوو شاره‌زایان بکا بۆ پربازی راست و دروست. ئه‌جار به‌شوین ئه‌وه‌دا
 باسی ئه‌وه‌ ده‌کا: که‌ره‌وانه‌ کردنی چه‌زهره‌تی موچه‌مه‌دیش علیه‌السلام له‌به‌ر هه‌مان ئه‌و
 پتووستی و داخوازیانه‌ بوو که‌بوونه‌ هۆی ناردنی چه‌زهره‌تی موسا، به‌تیکرا ناردنی
 پیغه‌مبه‌ران بۆ‌شاره‌زایی کردنی ئاده‌میزاده، بۆ‌ئه‌وه‌یه ئاده‌میزاد بیانوویان بپری‌و
 نه‌لین: پیغه‌مبه‌رمان و بۆ نه‌هاتوون و ترسینه‌رو موژده‌ ده‌رمان بۆ‌سهر ره‌وانه
 نه‌کراون! هه‌روه‌ها ئاماره‌ به‌ئه‌وه‌ش ده‌کا: که‌قورئان که‌لامی خودایه‌و به‌نیگاو
 سروش بۆ پیغه‌مبه‌ر علیه‌السلام ره‌وانه‌کراوه. ده‌فه‌رموی: ﴿وما کنت بجانب الغربی اذ
 قضینا الی موسی الامر، وما کنت من الشاهدين﴾ ئه‌ی موچه‌مه‌د! ئه‌تۆ ناماده‌و
 ناگادار نه‌بووی به‌لای خۆ‌ئاوای کتیه‌که‌وه، ئه‌و شوینه‌ی خودا ناخاوتنی تیدا
 له‌گهل موسا علیه‌السلام کردو ئه‌لوا‌حی ته‌وراتی پیدا، هه‌روه‌ها تۆ له‌پیری ئه‌و چه‌فتا
 که‌سه‌ش نه‌بووی: که‌ موسا علیه‌السلام هه‌لبێژاردبوون بۆ‌یستنی ته‌فا‌صیلی ئه‌و نیگاو
 سروشه‌ی دامانه‌ موسا، تۆ‌بۆ‌خۆت ناماده‌ نه‌بووی هه‌تا هه‌وائیان بده‌یتی و بۆ
 خه‌لکه‌که‌ی بگپریه‌وه. به‌لکو ئی‌مه‌ به‌نیگاو سروش ناگادارمان کردی کردمانی
 به‌فروستاده‌و ره‌وانه‌کراو بۆ‌سهر ئاده‌میزاد به‌گشتی.. ئه‌م مو‌ع‌جیزه‌ که‌وره‌یه:
 که‌قورئانه‌و مو‌ع‌جیزه‌ی تریشمان پیدا‌ی بۆ‌ئه‌وه‌ی بب‌ننه‌ نیشانه‌ی راستی
 پیغه‌مبه‌راتیه‌که‌ت. خۆ‌نه‌گه‌ر نیگاو سروشان بۆ نه‌ناردیتایه، ئه‌م هه‌والانه‌ت
 نه‌ده‌زانین و بۆ که‌ست نه‌ده‌گپرانه‌وه. ﴿ولکنا انشأنا قروناً فطاول علیهم العمر﴾
 هۆی ئه‌وه: که‌ئیمه‌ ویستمان سه‌رله‌نوێ نیگات بۆ بنی‌رین و هه‌والی رابووردوانت
 له‌قورئان دا بۆ بگپری‌نه‌وه، هه‌بوونی چه‌ند گهل «نه‌ته‌وه‌یه‌که‌ له‌دوا روژگاری موسا و
 تیپه‌ر بوون و درێژ‌بوونه‌وه‌ی روژگار به‌سه‌ریان دا، زانیاریه‌کانی گه‌له‌ پیشینه‌کان
 کوژانه‌وه، یاسا و شه‌ریعت‌ه‌کان گۆ‌رانیان به‌سه‌ردا هات، ئاده‌میزاده‌کان به‌لگه‌و
 نیشانه‌کانی هه‌بوونی خودایان له‌بیر چوونه‌وه، نیگاو سروشی پیغه‌مبه‌رانی رابوردو
 له‌یادی خه‌لکه‌که‌ چوبه‌وه، سه‌ر زه‌وی پتووستی به‌ پیغه‌مبه‌ریکی تر هه‌بوو، بۆ‌یه

تۆمان کرده پیغه‌مبه‌رو ره‌وانه‌مان کردی بۆسەر ئاده‌میزاد به‌گشتی، هه‌تا عه‌ه‌لو په‌یمانی خودایان له‌گه‌ل تازه بکه‌یه‌وه، په‌یامی خودایان تی بگه‌یه‌نی و نه‌رکی سه‌رشانیان به‌رامبه‌ر به‌خودای بوونه‌وهر بۆ رۆن بکه‌یه‌وه. وه‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿يا اهل الكتاب، قد جائكم رسولنا بين لكم على فترة من الرسل ان تقولوا ما جاءنا من بشير ولا نذير فقد جاءكم بشير ونذير، والله على كل شيء قدير﴾ (المائدة/۱۹) که‌وابوو پیغه‌مبه‌ری ئیسلام ره‌حه‌ته بۆ ئاده‌میزادو هیدایه‌تده‌ر. بۆیان، له‌هه‌مان کات دا به‌لگه‌و بیانووهر. بۆئاده‌میزادان و رۆژی قیامه‌ت ناتوانن بلین: ئیمه‌ ترسینه‌رو موژده‌ده‌رمان نه‌هاتۆته‌سه‌ر. گۆزو گوهمه‌ت راپیچی ناو عه‌زاب کراوین. په‌روه‌ردگار به‌ناردنی هه‌زهره‌تی موحه‌مه‌دو نازلکردنی قورئان بۆیان بیانووی پرپون، که‌س بۆی نیه‌ بلی: من بانگه‌وازیی ئیسلامم پی نه‌گه‌یشتوه.

نایه‌ته‌که ئاماژه به‌وه ده‌کا: که‌قورئان موعه‌جیزه‌یه، چونکه هه‌والدان له‌پروداوی کۆنینه‌و سه‌دان سال پینشین له‌لایه‌ن پیغه‌مبه‌ره‌و. سه‌بی ئه‌وه‌ی ئاماده‌یان بووبی و هاوچه‌رخیان بووبی، نیشانه‌ی ئه‌وه‌یه: که‌هه‌والده‌ر سروش و نیگای بۆ هاتووه‌و پیغه‌مبه‌ری خودایه! ئه‌گینا له‌کوێ نه‌تۆ ئه‌ی موحه‌مه‌د هه‌والی به‌سه‌ره‌هاتی موسات ده‌زانین؟! له‌کاتیک دا تۆ هاوچه‌رخ‌ی ئه‌و نه‌بووی، هه‌روه‌ها ﴿وما کنت ثاوياً فی اهل مدین تتلوا علیهم آیاتنا، ولکنا کنا مرسلین﴾ نه‌تۆ دانیه‌شتووی شاری مه‌دیه‌نو یه‌کیک نه‌بووی له‌ناو گه‌لی شوعه‌یب عليه السلام دا ژیانته به‌سه‌ر بردبی چیرۆکی گه‌لی شوعه‌یب و به‌سه‌ره‌هاته‌کانیانت دیتبی یان له‌که‌سانیکت بیستن: که‌پروداوه‌کانیان به‌چاوی خۆیان بینین و ئیتر ئایاتی ئیمه‌ت له‌وان وه‌رگرتبی و به‌سه‌ر موشریکه‌کانی مه‌که‌دا بیخوینیتوه‌و وه‌کوو یه‌کی ده‌رسی له‌مامۆستای وه‌ربرگری و بخوینیتوه‌و تاره‌وانی ده‌کاو به‌وشیوه هه‌والی رابواردنت زانیبی. به‌لکوو روداوه‌کانته له‌پینگه‌ی نیگا و سروشه‌وه زانیوه‌و ئیمه‌ نیگامان بۆ کردویی و کردومانی به‌ پیغه‌مبه‌ری ئاده‌میزاد و به‌موعه‌جیزه‌و نیشانه‌ی به‌هیز پشتگیریمان کردوی، ئه‌گه‌ر نیگا و سروشت بۆ نه‌هاتایه‌ تۆئهم هه‌والانه‌ت نه‌ده‌زانین. هیچ هه‌والیکت له‌م بارانه‌وه رانه‌ده‌گه‌یاندن! هه‌روه‌ها ﴿وما کنت بجانب الطور إذ نادیناه، ولكن رحمة من ربك لتنذر قوماً ما أتاهم من نذیر من قبلك لعلهم

یتذکرون ﴿ نهی موحه ممد نهتۆ له قه راخی کیۆی (طور) نه بووی له و کاته دا که ئیمه ناخاوتنمان له گهل موسادا نه نجام دا، ههتا بنج و بناوانی نهو ناخاوتنهت گوی لی بووبی و بو خه لکی بگێریه وه، نهتۆ له کاتی خۆی دا نهو ناخاوتنهت گوی لی نه بووه، له کاتی خۆی دا کهس نهو قسه و ناخاوتنهی تۆمار نه کردوه و به که له پور مایته وه و دوایی بهردهستی تۆ که وتبی و فیژی بووبی و بو کهسانی دیکه ی بخویتی وه!! به لکوو نه مه رهحهت و بهزه یی پهروه ردگار به ئومه تی تۆ نهی موحه ممد، به وه: که چیرۆکی پیغه مبه رانی پیشووی بو گێرایه وه و نهو چیرۆکانه نیشانه ی راستی پیغه مبه رایه تی تۆن و به لگهن له سه ر راستی نهو بانگه وازییه ی ئاراسته یان ده که ی. بۆ نه وه ی نهو مه ردومگه له بترسینی، که زۆر له میژه پیغه مبه ریان بۆ سه ر نه نیردراوه، له سه ر ده می نیسماعیلی باپیره گه وره یانه وه هیچ پیغه مبه ریان بۆ سه ر ره وانه نه کراوه، به لکوو به م په یامه ی تۆ بیر بکه نه وه و به خۆیان دا بچنه وه واز له بته رستی به یتن و وه بیریان بیتته وه: که نه وان نه وه ی نیسماعیلن نه ویش وه کوو تۆ بانگه وازی کردوه بۆ یه کتا په رستی و په پیره و کردنی ئاینی هه ق و خودا په سند!

میژوو نه وه ی چه سپاندوه: که دوا هه زره تی نسما عیل ﷺ هیچ پیغه مبه ریک ره وانه نه کراوه بۆ سه ر نه ته وه ی عه ره ب. په یامی هه زره تی موسا ﷺ هه تا په یامی عیسا ﷺ تاییهت بووه به نه ته وه ی نیسرائیله وه!

نه مجار پهروه ردگار به ناشکرا هۆی ناردنی هه زره تی موحه ممد ﷺ رون ده کاته وه ده فهرموی: ﴿ وَلَوْلَا أَنْ تَصِيَهُمْ مَصِيبَةً جَاءَ قَدَمَتِ أَيْدِيهِمْ، فَيَقُولُ رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ نه گه ره بهر نه وه نه بوایه: که نهو ئاده میزادانه ی تۆیان بۆ سه ر ره وانه کراوه به عه ره به موشریکه کانی قوره ی شیشه و کاتی عه زابی ئیمه یان بو دی و به هۆی کوفرو تساوانی خۆیان وه سزا ده درین - پیش نه وه ی تۆیان بۆ سه ر ره وانه بکه ین - ده یانگوت: خودایه! بۆچی پیش نه وه ی سزیمان به ده ی له سه ر کوفرو بی دینی سزیمان به ده ی پیغه مبه ریکت بۆ نه نار دین بیروبا وه ری راست و یه کتا په رستیمان فیتریکاو شه ریعهت و یاسای تۆمان بۆ رون بکاته وه و تیمان بگه یه نی تائیمه یش ئیمانمان پی به ینا یه و کارمان به شه ریعه تی په سندی تۆ بکرا دیه !!؟

به‌کورتی بویه تۆمان ره‌وانه‌کرد بۆلای ئەو کافرانه هه‌تا بیانویان نه‌میئێ.

ئەو هه‌تا ئیهمه تۆمان کردوه به‌ پیغه‌مبه‌رو ده‌ستورو یاسای په‌سندو گونجاو بۆ ئاده‌میزادو هۆی به‌خته‌وه‌ری هه‌ردو دونیامان بۆ نازل کردوی، فه‌رمائان پێ کردوی بانگه‌وازیان بکه‌ی، په‌یامی خودایان تی بگه‌یه‌نی، عه‌قیده‌و ئەخلاق و ده‌ستووری ژانیان بۆ رون بکه‌یته‌وه، بیانویان بپری و ئیقامه‌ی (حجّه) یان له‌سه‌ربه‌که‌ی! رۆژی قیامه‌ت نه‌لێن: پیغه‌مبه‌رمان نه‌هاتۆته‌ سه‌رو که‌س له‌عه‌زابی خودا نه‌یت‌ساندوین.

وه‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿رسلًا مبشرين ومنذرين لنلايكون للناس على الله حجة بعد الرسل وكان الله عزيزاً حكيماً﴾ (النساء/۱۶۵) یان ده‌فه‌رموی: ﴿ان تقولوا: انما انزل الكتاب على طائفتين من قبلنا، وان كنا عن دراستهم لغافلين، او تقولوا لو اننا انزل علينا الكتاب لكنا اهدى منهم، فقد جاءكم بينة من ربكم وهدى ورحمة﴾ (الانعام/۱۵۶-۱۵۷)

ئهمه‌ بپیری په‌روه‌ردگاره‌ له‌بوونه‌وه‌ردا، پیغه‌مبه‌ر بنپیری، بیانوی ئاده‌میزاد بپری، وه‌کوو ده‌فه‌رموی: ﴿وما كنا معذيين حتى نبعث رسولا﴾

ره‌تکردنه‌وی قوره‌ییشیه‌کانی مه‌ککه بۆ قورئان و به‌دروختنه‌وه‌یان بۆ پیغه‌مبه‌ر ﷺ

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا
لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ
مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلِّ كَفْرٍ
﴿٤٨﴾ قُلْ فَاتَّبِعُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا اتَّبِعْهُ
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ
أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ
هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٠﴾
﴿٥١﴾ وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾

بی‌گومان نه‌گهر پیغه‌مبه‌رمان بۆ نه‌ناردنایه، ده‌یانگوت: بۆچی پیغه‌مبه‌رت بۆ
نه‌ناردوین، نه‌گهر پیغه‌مبه‌ر موعجیزه‌ی پی نه‌درانایه ده‌یانگوت بۆچی مه‌عجیزه‌ی
پی نیه، که‌چی: که پیغه‌مبه‌رمان بۆسه‌ر ره‌وانه‌ کردن و موعجیزه‌ی حه‌ق و راستی
پی بوو پشتیان هه‌لکردو په‌یامه‌که‌یان ره‌تکرده‌وه، داوای موعجیزه‌ی ماددی تریان
لی کرد، وتیان: بۆچی وه‌کوو موسا ﷺ موعجیزه‌ی عه‌صاو یه‌دی به‌یضای پی نیه؟

ده‌فه‌رموی: ﴿فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا: لولا اوتی مثل ما اوتی
موسی﴾ واته: کاتی په‌یامی حه‌ق و راست له‌خوداوه‌ هاته‌سه‌ریان: که قورئانی
پیروژه، دانیش‌توانی مه‌ککه‌و ده‌ورو به‌ری، نه‌وانه‌ی له‌وه‌پیش پیغه‌مبه‌ریان بۆسه‌ر

ره‌وانه نه‌کرابوو، به‌شیئو عینادو مل نه‌دانو سوور بوون له‌سهر کوفرو بی‌دینی و نه‌فامی و گومرایی وتیان: ئەوه بۆچی موحه‌مه‌د موعجیزه‌ی وه‌کو موعجیزه‌ی موسای نه‌دراوه‌تی؟ بۆچی موعجیزه‌ی له‌شیئوه‌ی عه‌صاو یه‌دی به‌یضاو بارینی گه‌زۆو په‌له‌وه‌ری شیلاقه‌و ئاوه‌له‌لقولان له‌به‌ردو ئەم جووره موعجیزانه‌ی پی نه‌دراون؟! هه‌تا بۆمان مه‌علوم بوایه: که‌راست ده‌کا پیغه‌مبه‌ره‌و له‌خوداوه نیردراوه!

وه‌لی ئەمه هه‌ر بیانوو بوو ده‌یانگرتو خۆدزینه‌وه بوو له‌ئیمان هینان ﴿أولم یکفروا بما أوتی موسی من قبل﴾ ئەی ئەوه نه‌بوو ئەو ئاده‌میزادانه‌ی موسایان بۆسهر نیردراوو به‌و موعجیزانه‌وه په‌یامی موسایان ره‌تکرده‌وه و ئیمانیا پی نه‌هینا. ئەو په‌لپ و بیانوو گرته‌ داب و نه‌پیتی هه‌موو سهر ره‌قو بی پڕوایه‌که: که‌نایانه‌وی ئیمان به‌ینن، ئیتر ئەو جووره په‌لپ و بیانوانه ده‌دۆزنه‌وه.

﴿قالوا: سحران تظاهرا﴾ ئەو موشریکانه‌ی مه‌که‌که وتیان: قورئان و ته‌ورات دوو سیحرو جادوبازین، موحه‌مه‌دو موساش ساحیرن یارمه‌تی یه‌کتری ده‌دن. له‌سهر جه‌ده‌لو جادوبازی هه‌ریه‌که‌یان پشتی ئەوی تریان ده‌گری و ده‌یانه‌وی فیل له‌جه‌ماوه‌ر بکه‌ن و درۆ ده‌که‌ن خودا نه‌یناردون بۆ ره‌هنوومایی ئاده‌میزاد. ﴿وقالوا: انا بکل کافرون﴾ وتیان: ئیمه بپروا به‌هیچیان ناکه‌ین نه‌قورئان و نه‌ته‌ورات، بی‌گومان له‌نیو دورگه‌ی عه‌ره‌بی دا جووله‌که هه‌بوون ته‌وراتیان لایوو، که‌چی عه‌ره‌به‌کان پڕوایان پی نه‌کردو شوین په‌یامی ته‌ورات نه‌که‌وتن، بی‌ستبویان و ده‌یانزانی: که‌ره‌وشت و نیشانه‌کانی پیغه‌مبه‌ری ئیسلام له‌ناو ته‌ورات دا هه‌یه، چوونه‌لای ماله جووله‌که‌کانو له‌باره‌ی پیغه‌مبه‌ره‌وه زوو پرسیاریان لی کردن، ئەوانیش فتوای راستیان بۆ دان و وتیان: ره‌وشت و ناوو نیشانه‌ی له‌گه‌ل زانیاری ناو ته‌ورات یه‌ک ده‌گرته‌وه، ده‌ی له‌گه‌ل ئەوه‌ش دا ئیمانیا پی نه‌هینا، نه‌ک هه‌ر ئەوه‌نده به‌لکوو ئیدیعیای ئەوه‌یان کرد: که‌ته‌ورات سیحره‌و قورئانیش سیحره، بۆیه ناوه‌رۆکه‌که‌یان لیک ده‌چی و پشتگیری یه‌کتر ده‌که‌ن! هه‌لبه‌ته ئەوانه په‌لپ و بیانوو ده‌گرن، به‌شوین حه‌ق و راستی دا ناگه‌پین، موعجیزه‌و نیشانه‌کان که‌م و کورپیان

تیدا نیه، ئەوان نایانەوی ئیمان بهیئن ئەو برو بیانوانە دەهیننەو. بەلام وێرای ئەوەش قورئان هەنگاوێکی تریان لەگەڵ دەهاوی و دەیانخاتە ناو مەوقیفیکی واوە کەبۆر بخۆن و دەسەوسان بن.

ئەجار فرمان بە پیغمبەر ﷺ دەکا: کەتەجەددای موشریکەکانی قورەیش بکا و داویان لی بکا ئەگەر راست دەکەن قورئان و تەورات سێحرن دەبا نامەیه کی باشتر لەقورئان بجنەرو! دەفرموی: ﴿قُلْ: فَاتُوا بکتاب من عندالله هو اهدی منهما أتبعه ان کنتم صادقین﴾ ئەی موحەممەد! بەموشریکە نەفامەکانی قورەیش بلی: ئەگەر تەورات و قورئان بەسیحر دەزانن و بەلاتانەو بەکەلکی ئەو نایەن بکریئە بەرنامە ی ژیان، دەنەگەر راست دەکەن و مەبەستان چەسپاندنی حەقیقەت و پوچاندنەو ی بەتالە، ئیوا نامەیه کی باشتر لەو دوو نامە ئاسمانییه بجنەرو! هەتا من شوینی بکەوم بیکەمە بەرنامە ی ژیا نی خۆم، ئەو عەرزو ئەو گەزا!

﴿فان لم یستجبوا لك فاعلم انما یتبعون أهواءهم﴾ واتە: ئەگەر بەپیر بانگەوازیە کەتەو نەهاتن و ئەو ی داویان لی دەکە ی بۆیان نەکرا و سەرباری ئەو شۆین حق نەکەوتن و ئەو ی بانگەوازییان دەکە ی بۆ ئیماننێان بەقورئان و پەیا می تو قبوولیان نەکرد و ئەنجامیان نەدا، ئەو تۆ بزانی ئەوانە بەبی بەلگە و دەلیلی راست و دروست شۆین هەوا و هەوس ی خۆیان دەکەون، ئەوانە هەوسبازن!

﴿ومن أضل ممن اتبع هواه بغير علم﴾ کی لەوکەسە گومرا تر و سەرلی شتوا و ترە: کەبەنەزانی شۆین هەوا و هەوس ی خۆی بکەوی؟! واتە کەس گومرا تر نیه لەوکەسە ی شۆین هەوا و هەوس ی خۆی بکەوی، بەلگە و نیشانەیه کی لەقورئانی پیرۆز پی نەبی! بیگومان ئەوانە ستمکارن و ستمیان لەخۆیان کردو، ﴿ان الله لایهدی القوم الظالمین﴾ بیگومان خودا توفیقی ئەوانە نادا: کەبەهۆی شۆین کەوتنیان بۆ هەوا و هەوس ی خۆیان ستمیان لەخۆیان کردو، پیغمبەرەان بەدرو دەخەنەو، سوورن لەسەر گومرا ی خۆیان.

ئەجار حیکمەتی نالکردنی قورئان بەو جەبە و جەبە بەیان دەکا و دەفرموی: ﴿ولقد وصلنا لهم القول لعلهم یتذكرون﴾ بیگومان ئیمە بەگوێرە ی داخوازی

حیکمه ت و به گویره ی پیداویستی بهر ژه وهندی ناده میزاد و به جوړی کی گونجاو له گه ل
 بارو دڅو و روداوه کان دا قورئانمان به شبهه ش نازل کردوه، بوئنه وهی شهوان و غهیری
 شهوانیش له ناده میزاد په نندامیز بینو تی ی بفکرنو لی ی وردبینه وه و بزانش چی
 له خوی گرتووه، نیمان بینن به قورئان و به وکه سه ی ناردویه تی و شه
 که سه ی هیناویه تی...

نیمانیانی چهند کومه لیک له خاوه ن نامه کان به قورئان

الَّذِينَ

ءَاٰتَيْنَهُمُ الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِهٖ ۚ هُمْ بِهِۦ يُؤْمِنُوْنَ ﴿٥٢﴾ وَاِذَا يُنٰثِلٰى عَلَيْهِمْ

قَالُوْا ءَاٰمَنَّا بِهِۦ ۚ اِنَّهٗ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّنَا اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهٖ مُسْلِمِيْنَ ﴿٥٣﴾

اُولٰٓئِكَ يُؤْتُوْنَ اَجْرَهُمْ مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوْا وَيَذَرُوْنَ بِالْحَسَنَةِ

السَّيِّئَةِ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنفِقُوْنَ ﴿٥٤﴾ وَاِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ

اَعْرَضُوْا عَنْهٗ وَقَالُوْا لَنَّا اَعْمَلُنَا وَلَكُمْ اَعْمَلُكُمْ سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ

لَا يَنْبَغِي الْجَهْلِيْنَ ﴿٥٥﴾

نیبو که شیر دهر باره ی هو ی نازل بوونی نایه تی ژمار ۵۳) له سه عیدی کوری
 جوبه یروه ده گپ یته وه ده لی: نه نایه ته دهر باره ی نه م (۷۰) که شیشه نازل بوو: که
 نه ججاشی ناردنی بو لای پیغه مبه ر: که هاتنه خزمه ت پیغه مبه ر ۵۵ سوره تی

(یس) له‌سهرتاوه بۆ کۆتایی به‌سهردا خوئندنه‌وه، هه‌موویان ده‌ستیان کرد به‌گریان و ئیمانیان هینا. ^(۱)

ئیبو جه‌ریر له‌عه‌لی کوری ریفاعه‌وه ریوایه‌ت ده‌کا: ده‌لئ: ده‌ تاqm له‌ئه‌ه‌لی کیتاب رویشتن بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ ریفاعه‌شیان له‌ناودا بوو (مه‌به‌ستی باوکیه‌تی) ئیمانیان هینا توشی ده‌ردی سه‌ری بوون و ئه‌زیه‌ت دران، ئیتر ئایه‌تی ﴿الذین آتیناهم الکتاب...﴾ ده‌رحق به‌وان نازل بوو. ^(۲)

هه‌ر ئیبو جه‌ریر له‌قه‌تاده‌وه ریوایه‌ت ده‌کا: ده‌لئ: ئیمه‌ باسی ئه‌وه‌مان ده‌کرد: که ئه‌م ئایه‌ته ده‌رحق به‌که‌سانیک له‌ئه‌ه‌لی کیتاب نازل بوو: که له‌سه‌ر ریبازی حق به‌رده‌وام بوون هه‌تا خودا چه‌زه‌تی موحه‌مه‌دی به‌پیغه‌مبه‌ری بۆ سه‌ر ناردن و ئیمانیان پێ هینا، سه‌لمانی فارسی و عه‌بدو‌للای کوری سه‌لام له‌وان بوون. ریوایاتی تریش هه‌ن به‌پێویستمان نه‌زانی راگوژی ئیره‌یان بکه‌ین.

به‌هه‌ر حال وه‌کوو زانیانی ئوصوولی فیه‌قی ئیسلامی ده‌لئ: عیبه‌رت به‌گشتگیری وشه‌که‌یه نه‌ک به‌خصوصی هۆکاری نازل‌بوونه (العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب).

لێده‌دا قورئانی پیرۆز موشریکه‌کان ده‌خاته به‌ر حاله‌تیک و اقیعی و چه‌سپاو لایان به‌جۆریک نه‌توانن ئینکاری بکه‌ن، نمونه‌ی که‌سانیکیان بۆ ده‌هینیته‌وه: که به‌دلسۆزی قورئانیان وه‌رگرتوه، دلایان پێوه‌ی په‌یوه‌ست بووه‌و ئارامی گرتوه‌و زانیویانه‌ حه‌ق و راسته‌و ده‌ق له‌گه‌ل ناوه‌رۆکی کتیبه‌که‌ی ئه‌وان ده‌رده‌چی و هیج هه‌واو هه‌وه‌سیک ئه‌وان له‌ئیمان هینان پێی ژێوان ناکاته‌وه، ناماده‌ن له‌پیناو بیرو باوه‌ری چه‌سپاو به‌و قورئانه هه‌موو ئه‌زیه‌ت و ده‌ردی سه‌ریه‌ک له‌خۆبگرن و گوێ

(۱) ته‌فسیری ئیبو که‌ثیر ج ۱/۳-۱۴۰-۱۴۰۲.

(۲) ریوایه‌ته‌که‌ی (محمد)ی کوری نیشاق له‌سیره‌که‌یدا له‌گه‌ل ریوایه‌تی ئیبو جه‌ریر ماناکانیان لیک ده‌چی و تۆزی به‌ده‌ریژ

تر هیناوه‌تی سه‌یری (في ظلال القرآن ج ۶/۳۵۸) بکه‌.

به تانوت و نه زیه تدانی ملهوران نه دهن! خوگرو پروا پتهو بن، هیچ شتیک نه توانی نهوان له هه لویستی خوین تۆز قالیك دابه زینتی.

ده فهرموی: ﴿الذي آتيناهم الكتاب من قبله هم به يؤمنون﴾ بیگومان کۆمه لیک له زانایانی نه هلی کیتاب له جووله کهو مه سیحی؛ نهوانه ی هاوچه رخی پیغه مبه ر بون و ئیمانیان به قورئان هیئاوه چونکه له گه ل ناوه روکی نامه ی نهوان یه که ده گریتوه، نهو نامه ئاسمانییانه ی پیش قورئان مزگینتی هاتنی چه زره ت (محمد) یان راگه یانده، ناوو روه شتی نهو زاته یان دیاری کردوه. نهوانه پروایان به قورئان یان به (محمد) یان به هه ردوکیان هه یه، نه مه یه کیکه له نیشانه ی راستی قورئان و راستی په یامی پیغه مبه ری ئیسلام.

نامه ئاسمانیه کان هه موویان له خوداوه ن، هه موویان له یه که سه رچاوه وه هاتوون و ناوه روکیان لیک ده چی و پشتگیری یه کتر ده که ن! که سی نامه ی ئاسمانی له پیش دا پی درابی و گۆرانکاری تیدا نه کرابی، که دواپی نامه ی ئاسمانی تری پی ده گا، ده زانی حق و راسته و ئیمان پی ده هینی و وه گری ده بی، چونکه ده زانی هه موویان له خوداوه هاتوون. نمونه ی نهو نایه ته نایه تیکی تره: که ده فهرموی: ﴿الذين آتيناهم الكتاب يتلونه حق تلاوته، اولئك يؤمنون به﴾ (البقرة: ۱۲۱) یان ده فهرموی: ﴿وان من اهل الكتاب لمن يؤمن بالله، وما انزل اليكم وما انزل اليهم خاشعين لله﴾ (ال عمران: ۱۹۹) یان ده فهرموی: ﴿ان الذين اتوا العلم من قبله اذا يتلى عليهم يخرون للاذقان سجدا ويقولون: سبحان ربنا ان كان وعد ربنا لمفعولا﴾ (الاسراء: ۱۰۷-۱۰۸).

﴿واذا يتلى عليهم قالوا آمنا به، انه الحق من ربنا انا كنا من قبله مسلمين﴾ هه ر کاتیك نایاتی قورئانیان به سه ردا بخویندریتوه، هینده ئاشکرا و رون و رهوانه یه که سه ر ده لێن: نهو که لامه به راست ده زانین و نیگای خودایه و له ربی پیغه مبه ره وه بۆ ئیمه هاتوه، ئیمانمان پی هیئاوه، بیگومان قورئان نامه ی ئاسمانی یه و بتمانمان پیه تی و ئیمه له پیش نازل بوونی قورئان یان پیش رهوانه کردنی چه زره ت موحه مه د ﷺ پروامان پی بوو، هه وائی رهوانه کردنی پیغه مبه ری خاته م و قورئانی پیرو زمان له نامه ی ئاسمانی خو مان دا دیوه و بیستوه، ئیمانمان پی هیئاوان، چونکه

بانگه‌وازی بۆ ئایینی ئیسلام ده‌کاو ئیسلامیش به‌رنامه‌ی هه‌موو پێغه‌مبه‌ران و ئایینی هه‌موو خوداپه‌رستانه‌!

﴿أُولَٰئِكَ يُؤْتُونَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا﴾ ئەوانه‌ی پێش هاتنی پێغه‌مبه‌ری ئیسلام و نازیبوونی قورئان گه‌ردنکه‌چی فه‌رمانی خودا بوون و ئیمانیا‌ن به‌پێغه‌مبه‌ری خۆیان و نامه‌ی ئاسمانی خۆیان بووه‌، پاشان هه‌ر به‌یستنی قورئان خێرا ئیمانیا‌ن پێ هێناوه‌ و شوێن په‌یامی پێغه‌مبه‌ری ئیسلام که‌وتوون، ئەوانه‌ پاداشی دووچه‌ندانه‌یان هه‌یه‌، پاداشی صه‌بر و خۆراگریا‌ن له‌سه‌ر ئیمانی پێشوویان نه‌بجار له‌سه‌ر ئیمانی تازه‌یان و گوێ نه‌دان به‌تانووت و نه‌زیه‌تدانی نه‌م و نه‌و، چونکه‌ خۆراگری له‌سه‌ر ئایینی هه‌ق و پالڤته‌، به‌ربه‌ره‌کانی کردنی هه‌وا و نه‌فس و ئاره‌زۆ، گوێ نه‌دان به‌توانج و گالته‌ کردن و نه‌زیه‌تدان له‌لایه‌ن گو‌م‌پ‌رایانه‌وه‌ کارێکی قورس و زه‌حمه‌ته‌، که‌سیک بتوانی له‌ناو کۆمه‌لگای گو‌م‌پ‌راو نه‌فامان‌دا پابه‌ندی ئایینی هه‌ق و راست و بێ، شیاوی پاداشی دووچه‌ندانه‌یه‌.

له‌صه‌حیحی بوخاری و موس‌لیم‌دا فه‌رموده‌یه‌ک هه‌یه‌ ئەبو موس‌ای ئەله‌شعه‌ری ر‌ی‌وا‌یه‌تی کردوه‌ ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ﴿ثَلَاثَةٌ يُؤْتُونَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ، رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ ثُمَّ آمَنَ بِی، وَعَبَدَ مَمْلُوكٌ أَدَّى حَقَّ اللَّهِ وَحَقَّ مَوْلَاهُ، وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ أُمَةٌ فَأَدَّبَهَا، فَأَحْسَنَ تَأْدِيبَهَا، ثُمَّ أَعْتَقَهَا فَتَزَوَّجَهَا﴾ سێ که‌س هه‌ن پاداشی دووچه‌ندانه‌یان ده‌دریته‌وه‌، پیاویکی ئەه‌لی کیتاب، له‌وه‌پێش ئیمانی به‌پێغه‌مبه‌ری خۆی هه‌بووبی دوا‌یی ئیمانی به‌من هێنا‌یی، کۆیله‌یه‌ک مافی سه‌رشانی به‌رامبه‌ر به‌خودا و به‌رامبه‌ر خاوه‌نه‌که‌ی نه‌ب‌ج‌ام‌ب‌دا، پیاویکی‌ش ئافه‌ره‌تیکی کۆیله‌ی لابی، جوان په‌روه‌رده‌ی کرد‌ب‌یی و دوا‌یی ئازادی بکا و ماره‌ی بکا.

ئیمامی ئەحمه‌د له‌ئەبو ئوما‌مه‌وه‌ ر‌ی‌وا‌یه‌ت ده‌کا: که‌ ده‌لێ: (ان‌ی لت‌خت ر‌اح‌له رسول الله ﷺ یوم الف‌ت‌ح، ف‌ق‌ال ق‌ولاً ح‌س‌ناً ج‌م‌یلاً، و‌ق‌ال ف‌ی‌ما ق‌ال: م‌ن اس‌لم م‌ن اهل الک‌تاب ف‌له‌ ا‌ج‌ر م‌رت‌ین، و‌له‌ مال‌نا، و‌علیه‌ ما‌علینا).

ئەجار دوا ئەوەی پەرورەدگار پەسنی ئەو موسوڵمانە بەرێزانە ی راگەیاندا لەم
 روهو: کە ئیمانی پتەوو دامەزراویان هەیه، لەرویه کی ترهوه مه دحیان دهکا: کە
 بەسەر نەفسی خۆیاندا زال و بالادەستن، جلهوی نەفسی خۆیان کردووە و گەشتونه
 تروپکی شکۆمەندی و دامەزراوی، پشو درێژو بارقوڵن، ﴿ویدروون بالحسنه
 السیئه﴾ خراپە بەچاکە وەلام دەدەنەوه، لەبەر امبەری نەفامی گالتە کەردا
 لەسەر خۆو هییدی و هیمن و خاوەن چاکەن، بەراستی ئەمە پلەیه کە تەنها خاوەن
 باوەری راستەقینە دەیگاتن، ئەوانە دەیگەنن خودا لییان رازیەو ئەوانیش
 لەخودا رازین.

﴿وما رزقناهم ینفقون﴾ لەو رزق و روژی یە حەلالە ی پیمان داوون دەبەخشن،
 زەکاتی واجب لەمال و سامانی خۆیان دەردەکەن، خێرو خێرات بەخزم و خۆیش و
 ئاتا جان دەبەخشن، پێداویستی خاوەن خێزانیان دا بین دەکەن، ﴿واذا سمعوا اللغو
 أعرضوا عنه، وقالوا لنا أعمالنا ولكم أعمالکم، سلام علیکم لا نبتغي الجاهلین﴾
 (لەغو قسە ی بۆش و بێ سوود و ناشیرین و کاتکوژە). هەر کاتی قسە ی ناشیرین و
 نابەجێ لە موشریکەکان و غەیری موشریکەکان ببیسن، گوێیان لە جنیوو توانج و
 لەکەدار کردن بێ، گوێچکە ی خۆیانی لێ دەهاخن و پشت لەلەغوەچیەکان
 هەڵدەکەن و لەکوژو کوژمەلیان دوور دەکەوێنەوه، خۆیان لەوه بەرزتر دەگرن خۆیان
 تێکەڵی تاقم و پێری ئەوان بکەن. ئەگەر یەکیک بەرامبەریان ناماقولێه کی کرد،
 دەلێن: کردەوه ی خۆمان بۆ خۆمان و ئێمە بەرپرسیاری کارو کردەوه ی خۆمانین
 لەروی پاداش و سزاوه، نیوەش کردەوه ی خۆتان بۆ خۆتان و تاوانی خۆتان لەنەستۆی
 خۆتان. ئێمە وەلامی لەغوە ی ئێو نادەینەوه سەلامتان لەسەر بێ، سەلامی لێک
 دا بران و جودا بوونەوه، ئێمە نامانەوێ رێبازی نەفامان بگرین و هەلس و کەوتی
 ئەوان پەیریە بکەین. ئێمە قسە ی شیرین و روان هەڵدەبژیرین و زمانمان بەقسە ی
 جوان و شیرین راها توو و ولامی ئاخاوتنی ناشرین بەقسە ی ناشیرین نادەینەوه.
 وەکوو لەنایەتیکی تردا دەربارە ی پەسنی ئەو رهوشته دهفرموئ: ﴿واذا خاطبهم
 الجاهلون قالوا سلاما﴾ (الفرقان: ۶۳).

ئیبینو ئیسحاق له کتیبه به‌ناوبانگه‌که‌ی (سیره ابن اسحاق) دا ده‌گیرته‌وه: ده‌لئ: هیشتا پیغه‌مبه‌ر له‌شاری مه‌که‌دا بوو، بیست که‌سیکی نه‌صرانی یان نزیك به‌و ژماره‌یه: که‌هه‌والی پیغه‌مبه‌ریان له‌حه‌به‌شه‌وه پئ گه‌یشتبوو، هاتن بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌مزگه‌وتی کابه‌دا به‌خزمه‌تی گه‌یشتن، له‌لای دانیشتن، قسه‌یان له‌گه‌ل کردو پرسیاریان ناراسته‌کردن، له‌و کاته‌دا پی‌اوانی قوره‌یش له‌ده‌ورو به‌ری که‌عبه له‌دیوه‌خانه‌کانی خۆیان‌دا بوون، جا: که‌میوانه‌کان له‌پرسیار کردن بوونه‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ بانگه‌وازی کردن بو ئیمان هی‌نانو قورئانی به‌سه‌ردا خۆیندنه‌وه. که‌گوئیان له‌قورئان بوو، چاوه‌کانیان فرمی‌سکی لئ هه‌ل رژاو پاشان هه‌موو ئیمانیان هی‌ناو موسو‌ل‌مان بوون، وه‌صفو ناو و نیشانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ که‌له‌کتیبه‌کانیان‌دا تو‌مار کراوه به‌راورد کردو راست ده‌رچوو، لی‌یان مه‌علوم بوو: که‌ئو پیغه‌مبه‌ره‌ی له‌ته‌ورات و ئینجیل‌دا ئاماژه‌ی پئ کراوه ئه‌وه.

جا که‌له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌لسان و هاتنه‌ده‌ره‌وه، ئه‌بو جه‌هل و چه‌ند قوره‌یشی‌یه‌کی تر پیشیان پئ گرتن و پی‌یان گو‌تن داوه‌شین بۆچ شاندیک بوون، ناردویانن بزائن ئه‌و پی‌اوه‌واته: پیغه‌مبه‌ر کئ‌یه‌و ده‌نگ و باسی چیه! که‌چی ئی‌وه لای ئه‌و ئه‌وه‌نده نه‌مانه‌وه به‌سینه‌وه و ازتان له‌ئایینی خۆتان هی‌ناو بی‌رواتان پئ کرد، له‌راستی‌دا ئی‌مه هیچ کۆمه‌ل و تاقم و شاندی وه‌کوو ئی‌وه نه‌فام و ئه‌حه‌قمان نه‌دیوه! ئه‌وانیش له‌وه‌لامی ئه‌م قسه‌نا شیرین و نه‌فامانه‌ی ئه‌بو جه‌هل و هاوه‌لانی وتیان: سه‌لامتان لئ بئ ئی‌مه وه‌لامتان ناده‌ینه‌وه و بی‌رو باوه‌ری خۆمان بۆخۆمان بی‌رو بۆچونی خۆتان بۆ خۆتان، ئی‌مه گرنگی به‌و قسانه‌ی ئی‌وه ناده‌ین. نامانه‌وی خیر و فەرمان له‌کیس بجئ و به‌دبه‌خت و چاره‌په‌ش ببین!

ده‌دانه‌وه‌ی شوبه‌ه‌و گومان‌ی موشریکه‌کان

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ
 اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوا إِن
 نَبَّيْعُ الْهَدْيِ مَعَكَ نَخْطِفُ مِنْ أََرْضِنَا أَوْ لَمْ نُمْكِنْ لَهُمْ
 حَرَمًا ءَامِنًا يُجِبَىٰ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِّنْ لَّدُنَّا وَلَكِنَّ
 أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِكَ
 بَطَرْتَ مَعِيشَتَهَا فَبِئْسَ مَسْكَنُهُمْ لَمَّا تَسْكُنْ مِنْ بَعْدِهِمْ
 إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴿٥٨﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ
 الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَتِنَا وَمَا
 كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾
 وَمَا أَوْتِيتُمْ مِّن شَيْءٍ فَمَتَّعُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا وَمَا عِندَ
 اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ؕ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَفَمَن وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا

فَهُوَ لَنَقِيهِ كَمَنْ مَنَعْنَاهُ مَتَعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَمَةِ مِنَ الْمُخْضَرِينَ ﴿٦١﴾

دەربارە ی نایە تی ژمارە (۵۶) ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ... (الآية)﴾
لەصەحیحە ی نەدا هاتوو: کە ئەو نایە تە دەربارە ی (تەبو طالیب) ی مامی پێغەمبەر
ﷺ نازل بوو، ئەبو طالیب لەژیانی دا زۆری پشتگیری لەپێغەمبەر ﷺ کرد، هەتا
گیانی تێدا بوو بەرەو روی قورەیشییە کان وەستاو نەیهیشت ئەزیه تی بەدەن و دەست
دریژی بکەنە سەر، پارێزەریکی دڵسۆزو پشتیوانیکی بەهێزبوو بۆ پێغەمبەر ﷺ بۆ
ئەو ی بانگەوازی یە کە ی بلۆ بکاتەو. لەپێناو پارێزگاری کردن لەپێغەمبەر ﷺ زۆر
ماندو بوو، کە قورەیشییە کان قورمیتنە یان خستە سەر بەن و هاشم و بەن و
موظطیب، حەصاری (ئابوری و سیاسی و ئیعلامی) یان خستە سەر پێغەمبەر و
یارمەتیدە رانی لەشیو کە دا (تەبو طالیب) یشی گرتەو لەم پێناو دا زیانی مالی و
جەستەیی و نەفسی زۆری لێ کەوت. بەلام پشتگیری یە کە ی لەبەر خاتری خودا
نەبوو، لەبەر دەمارگیری و خزمایە تی بوو، جا نەخۆش کەوت و کەوتە گیانە لاو
پێغەمبەر ﷺ داوای ئیمانە ی نانی لێ کرد، بەلام خودا ئەو بەهرە یە پی نەدا بوو
ئیمانی نەهیتا.

ئیمامی زوهری دەفەرموی: سەعیدی کۆری موسەیب لەباوکییەو: کە
(المسیب) ی کۆری حەزنی (المخزومی) یە بۆی گیرامەو؛ و تی: کە ئەبو طالیب کەوتە
حالتی سەرمەرگەو، پێغەمبەر هاتە لای، لەو کاتە دا ئەبو جەهل و عەبدوللای
کۆری ئومەییە ی کۆری موغەیرە ی لا بوو. پێغەمبەر ﷺ پی ی فەرموو: (یاعم قل: لا
إله إلا الله كلمة أحاج لك بها عند الله) ئەبو جەهل و عەبدوللای کۆری ئومەییە و تیان: ئە ی
ئەبو طالیب چۆن دەبی تۆ لەئایینی (عبد المطلب) پاشگەزییەتەو، ئیتر چەندێک
پێغەمبەر ﷺ داوای ئیمانە ی نانی لێ کرد، ئەو دوو نەگریسە بەو وتە یە ی خۆیان
وایان لێ دەکر. ئەبو طالیب سوور بی لەسەر بپەرستی و کوفری خۆی.. تا

له‌ناکامدا له‌سهر ئایینی (عبد المطلب) مرد، وشه‌ی (لا إله إلا الله...) که‌دل و زوبان‌دا نه‌هات و به‌کافری سه‌ری نایه‌وه، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو: (والله لأستغفرن لك ما لم أنه عنك) ئیتر په‌روه‌ردگار نایه‌تی ﴿ما كان للنبي والذين آمنوا ان يستغفروا للمشركين ولو كانوا اولي القربى﴾ هه‌روا نایه‌تی ﴿انك لا تهدي من أحببت ولكن الله يهدي من يشاء﴾ ده‌رباره‌ی ئه‌بو طالیب نازل بووه.

موسلیم له‌صه‌حیحه‌که‌ی داو تیرمی‌زی له‌حه‌دیشی یه‌زیدی کورپی که‌یسان له‌ئه‌بو حازی‌ه‌وه له‌ئه‌بو هورپه‌روه ده‌لێ: کاتێک ئه‌بو طالیب مردن یه‌خه‌ی گرت و که‌وته گیانه‌لا‌وه‌وه پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ هاته‌ی لای و پێ‌ی فه‌رموو: (يا عماء قل: لا إله إلا الله أشهد لك بها يوم القيامة) ئه‌بو طالیب وتی: ئه‌گه‌ر له‌به‌ر ئه‌و نه‌بوا‌یه: که‌ قوره‌یش تانۆم لێ ده‌ده‌ن ده‌لێن: ترسو ئازاری مردن وای لێ کرد ئیمان به‌یئێ، ئیمان ده‌هیناو چاوتم فیتک ده‌کرده‌وه، دانم به‌ئایینی تۆدا ده‌نا. ئیتر په‌روه‌ردگار نایه‌تی ﴿انك لا تهدي من أحببت ولكن الله يهدي من يشاء وهو أعلم بالمهتدين﴾ نازل کرد.

هه‌روه‌ها له‌ئینبو عه‌باس و ئینبو عومه‌رو موحاهیدو (الشعبي) و قه‌تاده‌وه ریاویه‌تکراوه: که‌ نایه‌تی ﴿انك لا تهدي...﴾ ده‌رباره‌ی ئه‌بو طالیب نازل بووه، دوا وشه‌ی ئه‌بو طالیب ئه‌وه بووه: که‌ ئه‌و له‌سهر ئایینی عه‌بدولوط‌طه‌لیبه‌.

به‌راستی مرۆف له‌به‌رده‌م ئه‌م هه‌واله‌دا ده‌بێ به‌سهر سوپماوی راوه‌ستی، بپوانێ ئه‌م ئایینه‌ چه‌ند بێ‌باکه، چه‌ند بێ‌پی‌چ و په‌نایه، چه‌ند راست و ره‌وانه!! ئه‌وه‌تا مامی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ وێ‌پرای ئه‌و هه‌موو خزمه‌ته‌ی کردی بۆ پی‌غه‌مبه‌رو ئه‌و هه‌موو دا‌کوکی‌ه‌ی لێ‌ی کرد، ئه‌و هه‌موو ماندوبوونه‌ی تووشی بوو له‌پیناو پی‌غه‌مبه‌ردا، که‌چی خودا ئیمان‌ه‌ینانی بۆ بپیار نه‌داوه، هه‌رچه‌نده ئه‌و زۆر پی‌غه‌مبه‌ری خۆش ویستوه. پی‌غه‌مبه‌ریش زۆری پێ‌ی خۆش بوو ئیمان به‌یئێ که‌چی ویستی پی‌غه‌مبه‌ر نه‌هاته‌ دی، چونکه‌ خۆشه‌ویستی ئه‌بو طالیب بۆ پی‌غه‌مبه‌ر بۆ خودا نه‌بوو، به‌ل‌کوو له‌به‌ر ده‌مارگیری بوو. له‌به‌ر خاتری خزمایه‌تی و نژادبوو، خودای مه‌زنیش ئه‌وه‌ی زانیوه‌و بپیری داوه ویستی پی‌غه‌مبه‌ر نه‌یه‌ته‌ جێ. ئه‌و کاره‌ی له‌چوارچێوه‌ی ده‌سه‌لاتی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ وه‌ده‌رناو تاییه‌تی کر به‌ویست و

ئیراده‌ی خودایانه‌ی خو‌ی. پی‌یغه‌مبهر ته‌ن‌ها گه‌یاندنی په‌یامی له‌سهره، بانگ‌خوازان‌ی
ئیسلا‌م ته‌ن‌ها ناموژ‌گاری و تی‌کۆ‌شان‌یان له‌سهره، له‌وه به‌ولاوه دله‌کان له‌نیوان
ده‌ستی قودره‌تی په‌روه‌رد‌گاردان چۆنی بو‌ی ناوایان ره‌ها ده‌کا و ئاراسته‌یان ده‌کا.

نه‌سائی و ئیبنو عه‌سا‌کیر له (تاریخ دمش‌ق) دا له‌ئه‌بو سه‌عیدی کۆری رافیعه‌وه
ریوایه‌ت ده‌کا: ده‌ل‌ئ‌ی: پرسیارم له‌ئیبنو عومه‌ر کرد ده‌رباره‌ی نایه‌تی ﴿انک لا‌تهدی
من أحببت...﴾ نایا راسته ده‌گوت‌ری: ده‌رباره‌ی ئه‌بو جه‌هل و ئه‌بو طالیب نازل
بووه؟! له‌ولام دا وتی: به‌ل‌ئ‌ی..

ده‌رباره‌ی نایه‌تی ژماره (۵۷) ﴿وقالوا: ان تتبع الهدی معک...﴾ ئیبنو
جه‌ریر له‌ئیبنو عه‌بباس‌وه ریوایه‌ت ده‌کا: ده‌فه‌رمو‌ی: کۆمه‌ل‌ئ‌یک له‌قۆره‌یشییه‌کان
به‌پی‌یغه‌مبهریان گوت: ئه‌گه‌ر ئی‌مه شو‌یت‌ن بکه‌وین، خه‌ل‌کی ده‌روبه‌رمان قه‌لا‌چۆمان
ده‌که‌ن، ئیتر ئه‌و نایه‌ته نازل بو‌و.

نه‌سائی له‌ئیبنو عه‌بباس‌وه ۱ ریوایه‌ت ده‌کا: ده‌فه‌رمو‌ی: (الحارث) ی کۆری
عوسمان‌ی کۆری عامیری کۆری نه‌وفه‌ل کۆری عه‌بدومه‌ناف ئه‌و قسه‌یه‌ی کردو‌و
به‌پی‌یغه‌مبهری گوت: ئی‌مه ده‌زان‌ین تۆ له‌سه‌ر حه‌قی و په‌یام‌ت حه‌قه، به‌لام ناو‌ترین
ئیمان‌ت پ‌ئ‌ی به‌ئ‌ین‌ین، ده‌ترس‌ین نه‌گه‌ر شو‌ین ه‌یدایه‌تی تۆ بکه‌وین عه‌ره‌ب
گه‌له‌کۆمه‌کی‌مان ل‌ئ‌ی بکه‌نو له‌ناخی مه‌که‌که وه‌ده‌رمان ن‌ین، ئی‌مه که‌م و ئه‌وان زۆر
۱ ده‌ره‌قه‌تیان نایه‌ین. (۱)

ده‌رباره‌ی نایه‌تی ژماره (۶۱) ﴿أفمن وعدنا...﴾ ئیبنو جه‌ریر
له‌موجاهیده‌وه ریوایه‌ت ده‌کا ده‌فه‌رمو‌ی: ئه‌م نایه‌ته ده‌رباره‌ی وت و و‌یژ‌ی
پی‌یغه‌مبهر ﷺ له‌گه‌ل ئه‌بو جه‌هل دا هاتۆته‌ خوار‌ی. له‌ریوایه‌تیکی تردا ده‌ل‌ئ‌ی:
ده‌رحه‌ق به‌وتوو‌یژ‌ی حه‌مزه‌و ئه‌بو جه‌هل نازل بووه.

(۱) ته‌فسیری قورطوبی ج ۷/۲۲۵ (۳۸۵۷).

په یوه ندى نهم کۆمه له نایه ته به هی پېشه و له ورو ووه یه: که له پېشه وه باسی
 ئیمانیه تانی چهند تاقم و کۆمه لیکى نه هلی کیتابی کرد، نه مجار لیږه دا باسی
 شوبه وه گومان و بیانوی ئیمان نه هی تانی موشریکه کان ده کاو پاشان ره دیان
 ده داته وه، سهره تا نه و ده چه سپینى: که هیدایه تدان (مه به ست هیدایه تی ته و فیک و
 گه یاندن به حق و هیشتنه وه له سهر حقه) تاییه ته به خودا وه، همر نه و ده توانى نه و
 جوړه هیدایه ته بدا، پیغه مبر ښه تنه ها شاره زایی کردنی له سهره، نه رکی سهرشانی
 نه و گه یاندن و شیکردنه وه یه.

ده فهرموى: ﴿اِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ اَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ اَعْلَمُ
 بِالْمُهْتَدِيْنَ﴾ نه تو نه ی موحه مده! ناتوانی هیدایه تی که سانیک بده ی: که خوشت
 ده وین، ناتوانی کیشى که ی بو ئیمانیه تان، نه وه کاری تو نیه، تو تنه ها را گه یاندن
 له سهره، په یامی خوشت بلا و بکهره وه، نه صیحه ت و ناموژگاری بکه، همر خودا
 ده توانى هیدایه ت بخوشتینى له دلان داو دلکه کان به ئیمان زیندو بکاته وه توفیق یان بداو
 دلان روناک بکاته وه کیشیان بکا بو ئیمانیه تان، همر خودا زاناو ناگاداره به و
 که سانه ی که ناماده باشی ئیمانیه تانیان تیدایه، هیدایه تیان ده دا چونکه شیای
 ئیمان هی تانن، همره ها همر خودا ده زاننى کى گومرپایه و سوره له سهر کوفرو
 ئیلحادو ناماده باشی گومرپایی تیدایه، هیدایه تیان نادا، چونکه شیای هیدایه تدان
 نین. مه به ستی نایه ته که دلدا نه وه ته سه لادانه وه پیغه مبر ښه که و ناتوانى
 هیدایه تی نه ته وه که ی بدا.

تیبینی نه وه ده کړى: که ظاهیری نایه ته که ده لاله ت ناکا له سهر کوفری
 نه بو طالب، به لام به گویره ی نه و فهرمودانه ی له صه حیحه ین دا هاتوون نایه ته که
 دهر باره ی نه بو طالب نازل بو وه، وه کوو له وه پېش ناماژه مان پې کرد.

ئیمامی (الزجاج) ده فهرموى: ئیجماعی موسولمانان له سهر نه وه یه: که
 نایه ته که دهر باره ی نه بو طالب نازل بو وه.

قورطوبی ده‌فرموی: راست نه‌ویه: بگوتری: زوربه‌ی زوری موفه‌سسرین له‌سهر نه‌وه کوکن: که ئەم نایه‌ته ده‌بارهی ئەبو طالیب نازل بووه،^(۱) ئەمه ده‌قی بوخاری و موسلیمه.

نه‌وه‌بوو ئەبو طالیب له‌کاتی مردندا وتی: ئەه‌ی به‌ره‌ی عه‌بدومه‌ناف: گوێپرایه‌لی موحه‌مه‌د بکه‌نو به‌راستی بزائن رزگارتان ده‌بی. پیغه‌مبه‌ر ﷺ پئی فرموو: ئەه‌ی مامه! به‌قسه نامۆژگاری نه‌وان ده‌که‌ی و خۆت به‌کرده‌وه نایکه‌ی؟ ئەبو طالیب وتی: ئەه‌ی برازام تۆ مه‌به‌ستت چیه؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموی: من ته‌نها یه‌ک وشه‌م له‌تۆ ده‌وی، ئەتۆ ئیستا له‌دوا رۆژی ژیا‌نت دای، ده‌مه‌وی بلی: (لا إله إلا الله) بۆ نه‌وه‌ی لای خودا شایه‌تیت بۆ بده‌م، وتی: ئەه‌ی برازای خۆم! من ده‌زانم راست ده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری، وه‌لێ من پیم ناخۆشه‌ قورپه‌یش پیم بلی: له‌کاتی مردندا ترسا بۆیه ئیمانی هینا. ئەگه‌ر له‌به‌ر نه‌ویه نه‌بوايه ئیمانم ده‌هینا و شایه‌تومانم ده‌گوت و چاوی تۆم فینک ده‌کرده‌وه، چونکه ده‌بینم تۆ زۆرت پئی خۆشه ئیمان بینم!! به‌لام من هه‌روام بریار داوه که له‌سهر نایینی پیرانی قورپه‌یش (عبد المطلب) و (هاشم) و (عبد مناف) بم. ^(۲)

نونه‌ی ئەم نایه‌ته نایه‌تیکی تره: که ده‌فرموی: ﴿ليس عليك هدام، ولكن الله يهدي من يشاء﴾ (البقرة: ۲۷۲) یان نایه‌تی ﴿وما اکثر الناس ولو حرصت بمؤمنين﴾ (يوسف: ۱۰۳).

ئەجار سیاقی نایه‌ته‌کان پڕو بیانوی قورپه‌یشیه‌کان راده‌نوینن و به‌هانه‌ بی جی و رییه‌کانیان ده‌خه‌نه رو. ده‌فرموی: ﴿وقالوا: ان تبع الهدى معك نتخطف من أرضنا﴾ واته: موشریکه قورپه‌یشیه‌کان وتیان: ئەه‌ی موحه‌مه‌د! ئەگه‌ر شوین په‌یامی تۆ بکه‌وین و واز له‌به‌تپه‌رستی بینین و له‌موشریکه عه‌ره‌به‌کانی ده‌ورو به‌رمان

(۱) ته‌فسیری قورطوبی ج ۷/۲۲۴ (۳۸۵۶).

(۲) فی ظلال ج ۶/۳۶۱. ته‌فسیری قورطوبی ج ۴/۱۵۶ (۲۴۱۲).

جودا بیینه وه، ترسی نه وه مان هه یه گه له کۆمه کیمان لی بکه ن و له زیدو نیشتمانی
خۆمان وهرده مان نین.

پهروه ردگار نهو شوبه وه به هانه بن جن و نامه عقوو له یان به سن به لگه رت ده کاته وه.

۱- دابین کردنی ههره م بۆیان، ره خساندنێ حاله تیڤ و نیشته جی بوونیان
له ولاتیڤدا: که ئارام و ریزداره دانیشتوانی دئارام و بی ترسن، ده فهرموی: ﴿أَوَلَمْ
نَكُنْ لَهُمْ حَرَمًا آمَنًا يُجِي إِلَيْهِ ثِمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا، وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: نه م عوزرو به هانه یان نابه جی و درۆ ده له سه یه، چونکه خودای
بالاده ست نه وانی له ولاتیکی نه مین و ئارام دانیشه جی کردوه، بهستی ههره م
له وه تی هه یه ریزداره و خه لکی به ریزه وه تی ده روان، کهس ده سترژی تییدا
ناکاته سهر کهس. ده ی چۆن نه و ههره مه له کاتی کوفر و بی دینی یان دا نه مینه و
تییدا دلنیان و هیچ ترسو بیمی مال و جانیان نه. له کاتی موسولمان بوونیان دا
ده بیته جیگه ی ترسو نا ئارامی؟!

تایبه تمه ندیه کی تری ههره می مه کی نه وه یه: که له ههر چوار لای جیهانه وه
میوه به رو بوومی بۆ ده هیندرئ، له هه مو و لا تی که و کال و شت و مه کی بۆ ره وانه
ده کری، نه مه ش رزق و رۆژی و فاضل و نیعمه تیکی تری پهروه ردگار، به سه ر
قوره ی شیه کان دا وه لی زوریه ی زۆریان نه قام و که و ده نن، نازان خیر و خۆشی و
شکۆمه ندی خۆیان له چی دایه. بیریش ناکه نه وه بزائن: کی شیای عیبادت بۆ
کردنه بۆ نه وه ی واز له عیباده تی نه و شتانه بینن: که شیای په رستش بۆ کردن نین،
رو بکه نه عیباده تکردن بۆ نه و خودایه ی شیای به ندایه تی بۆ کردنه.

به راستی نه و تیروانی نه ی قوره ی ش تیروانی نیکی کورت بینی و سه طحیه،
ته سه ووریکی سافیلکانه و نه فامانه یه، نه م بیرو بۆ چوونه هه له یه شیان له و تیروانی نه
سه طحیه وه بۆ په یدابووه، نه و تیروانی نه نه فامانه یان خستویه ته دلایه وه: که
شوینکه وتنی ئایینی خودا تووشی خه ته رو ته نگ و چه له مه یان ده کا، دوزمنان
ته ماعیان تی ده کهن، توشی هه ژاری و مالویرانی ده بن.

۲- هۆشیار کردنه وه یان به وه که له ناو بردنی گه له پیشینه کانیان ده خاته وه یادو ده فهرموی: ﴿و کم اهلکنا من قرية بطرت معیشتها، فتلک مساکنهم لم تسکن من بعدهم الا قليلاً و کنا نحن الوارثین﴾ ئەو نه فامانه نازانن ئەمنو ئاسایش له چی دایه و به هیلاکچونیان به چییه، نازانن: هه موو شتی که به ده ست خودایه و له خودا وهیه، که وایێ ئەگەر ده یانه وێ خۆیان له به هیلاکچون بیاریزن و کهس نه وێرێ ته ماعی داگیر کردنی ولاتیان بکا، با خۆیان له ناره زامه ندی خودا بیاریزن.. چونکه هۆکاری به هیلاکچون شوتنه که وتنی په یامی حه ق نیه، به لکوو بوغرابوون به نیعمه ت و سوپاس نه کردنی خودا له سه ر نیعمه ته کانی ئەوه ده بنه هۆی له ناو چون و فه وتان و با خۆیانی لێ بیاریزن. با ئەو نه فامانه بزانی: که ئیمان نه هیئانیان ده بیته هۆکاری لێ ستاندنه وه ی نیعمه ت لێیان و ژیر ده سه ته بوونیان بۆ دوژمنان، چونکه پهروه ردگار زۆر شارو گوندی به دانیشته وانه کانیانه وه له ناو برد، به هۆی ئیمان نه هیئانیان و کوفرو بوغرابی و طوغيان و لوتبه رزی و سه پله یی کردن له به رامبه ر نازو نیعمه ته کانی خودای مه زندا! به هۆی ئەوه گوندو شاره کانیان خاپور کران و تیک روخیندران و ئاداریان به سه ر پاداریه وه نه ماو بایه قوشیان تیدا ده خوینی و کهسیان تیدا نیشته جێ نه به وه؛ مه گەر بۆ ماوه یه کی کهم: که ریواریک بۆ ماوه ی روژیک یان که متر تییان دا بمیشتیه وه، دوا ی له ناو چوونی دانیشته وانه غه زه ب لیگیرا وه کانیان کهس تییان دا نیشته جێ نه به وه، خودا خۆی میراتگریان بوو، چونکه خودا خاوه نی حه قیقی بوونه وه ره. به روا له ت ئەگەر شتی که بێ خاوه ن بێ ده لێن: ئەوه هی خودایه. که وایێ با ئەو قوره یشیانه خۆیان بیاریزن له بوغرابوون و سه پله یی و سوور بوون له سه ر کوفرو بی دینی، نه با دا هیلاک و به فتاره چون وه کوو ئەو گه له به ده به ختانه یه خه یان بگری و به ده ردی ئەو غه زه ب لیگیرا وانه بچن: که ئیستا ئەوان بۆ خۆیان شوتنه وارو گونده وێران به کانیان به چاوی خۆیان ده بینن!

ئه مجار پهروه ردگار عه داله تکاری خۆی له عه زابدان و له ناو بردنی ئەو گه لو نه ته وه پیشینه نه رون ده کاته وه ده فهرموی: ﴿وما کان ربک مه لک القرى حتی یبعث فی أمها رسولا یتلو علیهم آیاتنا﴾ داب و نه ریستی خودای تۆ و نه هاته وه،

سوننه‌تی وا جاری نه‌بوه له‌بونه‌وه‌ردا: که شارو ولّات به‌دانیشتوانه‌کانیان‌ه‌وه ویران بکا، هه‌تا له‌پایته‌ختو شاری گه‌وره‌ی نه‌و ولّات‌ه‌دا پیغه‌مبه‌ریک نه‌نیری و نایاتی ئیمه‌ی به‌سه‌ردا نه‌خویندبنه‌وه، هه‌ر ولّاتیکی ویران کردبی و هه‌ر گه‌لو نه‌ته‌وه‌یه‌کی له‌ناو‌بردبی، له‌پیش‌دا پیغه‌مبه‌ری بو ناردون و نه‌و پیغه‌مبه‌ره بانگه‌وازی کردون بو ئیمان‌هێنان و خودا په‌رستی و ئیقامه‌ی حوججه‌ی له‌سه‌ر کردون، ئیتر مه‌ردوم‌گه‌له‌که بانگه‌وازییه‌که‌یان ره‌ت کردۆت‌ه‌وه‌و گالت‌ه‌و لا‌ق‌رتی‌یان به‌پیغه‌مبه‌ره‌که کردوه و په‌لپ و بیانوی ناب‌ه‌جیان لی دۆزیونه‌وه، به‌مه‌به‌ستی عینادو ئینکاری دا‌وای موعجیزه‌ی جو‌را و جو‌ریان لی کردون، که موعجیزه پی‌ش‌نیار‌ک‌را‌وه‌کانیش‌یان هات‌ونه‌دی هه‌ر ئیمان‌یان نه‌هێناوه، ئیتر خودا پیغه‌مبه‌ره‌که‌و ئیمان‌دارانی رزگار کردون و نه‌ته‌وه سه‌ر‌پی‌چیکاره‌که‌ی له‌ناو‌بر‌د‌وه، که‌وابی له‌ناو‌چ‌و‌ونه‌که‌یان سوچی خو‌یان بو‌وه. ﴿وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ﴾ ئیمه هیچ شارو گوندیکمان له‌ناو نه‌بر‌د‌وه‌و ئیلا دانیشتوانه‌کانیان سته‌م‌کار‌بو‌ون و بو‌خو‌یان سته‌م‌یان له‌خو‌یان کردو به‌وه: که پیغه‌مبه‌ره‌که‌یان به‌درۆ خستۆت‌ه‌وه‌و ئینکاری موعجیزه‌که‌یان کردوه.

حیکمه‌تی ناردنی پیغه‌مبه‌ران له‌ناو‌شاره‌ گه‌وره‌و پایته‌خته‌کان‌دا، نه‌وه بو‌وه: که به‌ناسانی په‌یامه‌که‌یان به‌ده‌وره‌رو‌به‌ر بگا‌و که‌س بیانوی نه‌وه‌ی نه‌می‌نی که په‌یامی پی نه‌گه‌یش‌ت‌وه‌و نه‌یزانیوه.

هه‌ر له‌م روان‌گه‌وه په‌روه‌رد‌گار سه‌ز‌ره‌تی مو‌حه‌مه‌دی له‌مه‌که‌دا (که گه‌وره‌ترین شاری نی‌وه دور‌گه‌ی عه‌ره‌بی بو‌و) نارد‌وه، سه‌ره‌تا له‌و‌ی‌دا بانگه‌وازی خو‌ی بلا‌و کرد‌وه گه‌له‌که‌ی خو‌ی تر‌سان‌د له‌سه‌ره‌نجامی پشت‌ه‌ه‌ل‌کرد‌ن و به‌درۆ‌خست‌نه‌وه‌ی په‌یامه‌که‌ی.

نایه‌ته‌که به‌ل‌گه‌یه له‌سه‌ر عه‌داله‌ت‌کاری خودا له‌ب‌و‌ونه‌وه‌ردا: که عیقاب و سزای که‌س نادا تا په‌یامی پی نه‌گا، هه‌ر گه‌لو نه‌ته‌وه‌یه‌ک ئیمان‌یان هێنابی ریشه‌ک‌یش‌ی نه‌کرد‌ون، به‌ل‌کو‌و سزاو ریشه‌کردنی کات‌ی بو‌وه: که خه‌ل‌که‌که سته‌م‌کار و تا‌وان‌بار بو‌بن و ها‌وه‌لیان بو‌ خودا دانابی و په‌یامی پیغه‌مبه‌ریان ره‌ت‌کرد‌بیته‌وه. نم‌ونه‌ی ئه‌م

نایه‌ته نایه‌تیکی تره که ده‌فهرموی: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ (الاسراء: ۱۵).

نایه‌ته که به‌لگه‌یه له‌سهر نه‌وه: که حه‌زره‌تی موحه‌مه‌د ﴿که سهره‌تا له‌شاری مه‌که‌دا بووه‌ته پیغه‌مبه‌ر﴾ بانگه‌وازی کرده بو‌یه کتاپه‌رستی و وازه‌ینان له‌بتپه‌رستی، پیغه‌مبه‌ری هه‌موو ئاده‌میزاده به‌عه‌ره‌بو و ناعه‌ره‌بیه‌وه وه‌کوو له‌نایه‌تیکی ترده ده‌فهرموی: ﴿لَتَنْذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ (الشوری: ۷) یان ده‌فهرموی: ﴿قُلْ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ (الاعراف: ۱۵) یان ده‌فهرموی: ﴿لَا نَذْرَ لَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ﴾ (الانعام: ۱۹)

۳- ئیمان‌هینان و خوداپه‌رستی نایته هوی له‌ده‌ستدانی ده‌سه‌لات و سوود و قازانج!! نه‌وه‌شمان له‌یادنه‌چن کالای دنیا به‌گشتی، له‌زه‌ت و خوشی ژییانی دنیا به‌هه‌موو جووره‌کانیه‌وه، هه‌رچی خودا له‌سهر زه‌وی فه‌راهه‌می هیئاوه، له‌به‌روبووم نیعمه‌ت له‌به‌رامبه‌ر نه‌وه‌ی لای خودا هه‌یه شتیکی تافیهوو که‌م بایه‌خه.

ده‌فهرموی: ﴿وَمَا أَوْتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتِهَا، وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ، أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ واته: هه‌موو جیهان و نه‌وه‌ی تی‌یدیایه له‌خوشی و له‌زه‌ت و جوانی و رازاوه‌یی، به‌نیسه‌بت نه‌وه‌ی لای خودایه‌و بو‌به‌نده خوداپه‌رسته‌کانی داناوه له‌به‌هه‌شتدا، شتیکی که‌م بایه‌خ و هیچ و پووچه، هه‌رچی به‌ئیوه دراوه ئه‌ی ئاده‌میزادینه! له‌مال و دارایی له‌جوانی و رازاوه‌یی له‌نازو نیعمه‌تی دنیا، مه‌تاع و له‌زه‌تیکی کاتی‌یه‌و که‌م خایه‌نه، نه‌گه‌ر له‌گه‌ل نازو نیعمه‌تی به‌هه‌شتدا به‌رامبه‌ری بکرتین هه‌ر هیچ نین! چونکه نیعمه‌تی به‌هه‌شت نه‌پراوه و به‌رده‌وامن، نیعمه‌تی دنیا کورت خایه‌ن و پراوه‌ن. وه‌کوو له‌نایه‌تیکی ترده ئاماژه به‌وه ده‌کاو ده‌فهرموی: ﴿وَمَا عِنْدَكُمْ يَنْقَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ﴾ (النحل: ۹۶). یان ده‌فهرموی: ﴿وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ﴾ (ال عمران: ۱۹۸) یان ده‌فهرموی: ﴿بَلْ تَوَثِّرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ وَأَبْقَىٰ﴾ (الاعلى: ۱۶-۱۷).

له‌فهرموده‌ی چه‌سپاودا هاتووه: پیغه‌مبهر فهرموویه‌تی (والله، ما‌الحياة الدنيا في الآخرة إلا كما يغمس أحدكم أصبعه في اليم فلينظر ماذا يرجع إليه) سویندم به‌خودا ژیا‌نی دونیا له‌بهرامبهر ژیا‌نی قیامت‌دا وه‌کوو ئه‌وه وایه په‌نجته بخه‌یه ناو ده‌ریاوه، پروانه چهند له‌ئاوی ده‌ریاکه به‌په‌نجته‌وو دئ: هه‌لبه‌ته ئه‌و ئاوه‌ی به‌په‌نجته‌وه دئ له‌چاو ئاوی ده‌ریاکه‌وه به‌هیچ ده‌ژمی‌درئ. ده‌ی بۆ بیر ناکه‌نه‌وه؟!

ده‌ی بۆ بیرنه‌که‌ینه‌وه؟ بۆ تئ نه‌فکرین بۆچی به‌خۆمان‌دا نه‌چینه‌وه؟ بۆ دونیا‌مان به‌لاوه له‌قیامت گ‌رنگ تر بئ؛ بۆ ژیا‌نی به‌خته‌وه‌ریو به‌رده‌وام و خوش هه‌لنه‌بژیرین و هه‌ولئ مه‌ردانه‌ی بۆ نه‌ده‌ین؟

ئه‌جار جه‌خت له‌سه‌ر مانای نایه‌ته‌که‌ی پی‌شوو ده‌کاته‌وه و ده‌فهرموئ: ﴿أَمِنْ وَعَدِنَا وَعَدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ، كَمَنْ مَتَعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا، ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَاضِرِينَ﴾ واته: با ئاده‌میزاد بۆ خۆی به‌راوردیک بکا، بابۆی ده‌ریکه‌وئ و بزانی، ئه‌وه‌ی لای خودایه‌و په‌سندو باشه ئه‌وه هه‌لبژیرئ و ئه‌وه ته‌رجیح بدا به‌سه‌ر نازو نیعمه‌ت و کالای دونیایه‌دا. چۆنیه‌تی به‌راوردیه‌که به‌م جۆره‌یه: ئایا که‌سی‌ک ئیمانی به‌نامه‌ی خودا هیناوه‌و پروای به‌واده‌و به‌لئنی خودا هه‌یه و دلیایه: که‌خودا به‌فه‌ضل و گه‌وره‌یی خۆی له‌پاداشی کرده‌وه‌ی چاک‌دا نازو نیعمه‌تی به‌هه‌شتی پئ ده‌دا، ئایا وه‌کوو که‌سی‌ک وایه کافرو به‌درۆخه‌روه بئ پروای به‌هاتنی قیامت و واده‌و هه‌ره‌شه‌ی خودا نه‌بئ؟ ئه‌م کابرایه‌ی پروای به‌خودا نیه، چهند روژیک له‌دونیا‌دا ژیا‌ن به‌سه‌رده‌با و ماوه‌یه‌کی کورت له‌ززه‌ت و خوشی ده‌چیژئ و دوا‌ی روژی قیامت له‌پی‌ری سزادراوان ده‌بئ و له‌ناو ناگری دۆزه‌خ‌دا ده‌سو‌تیندرئ.

که‌وابئ قسه‌ی ئه‌و قوره‌یشیه‌یه نه‌فامانه: که‌ ده‌لئین: ئیمه بۆیه شوین هیدایه‌تی موحه‌مد ناکه‌وین ده‌ترسین به‌رژه‌وه‌ندی دونیا‌مان له‌کیس بجئ و خۆمان بفه‌وتی‌ن تووشی ده‌ردی سه‌ری و چه‌رمه‌سه‌ری بین هه‌له‌یه و قسه‌یه‌کی بۆشو بئ بناغه‌یه و راو بۆچونیک‌ی بئ سه‌رو به‌رو نه‌فامانه‌یه، چونکه‌ ئایین نابیتته هۆی له‌ده‌ستدانی ئه‌و به‌رژه‌وندیانه! له‌لایه‌کی تره‌وه سودو به‌رژه‌وه‌ندی دونیایه له‌ته‌رازوی خودادا سوکو

بی نرخن، به پیچه وانه وه هه لُبژاردنی دونیا به سهر قیامت دا ده بیته هوی
له ده ستدانی به خته وه ری قیامت و هوکاری سزای بهرده وام و به دبه ختی نه براوه.

ته نانه ت هوهی موشریکه کان ترسیان لییه تی ته گهر واشبی و ئیمانیه نیان
بیته هوی له ده ستدانی بهر ژه وه ندی دونیا یان، هیشتا نه وه یان باشتره له وهی ژیان
به خته وه ری قیامت یان له کیس بجی و له پیتری ناماده کراوانی دوزه خ بن!!

به ههر حال نه وان له بریارو بوچونیان دا به هه له چون، چونکه شوینکه وتنی
هیدایه تی خودا له دنیا دا نه مینی و دنیایی له گه ل دایه، له قیامتیش دا به خشش و
نازو نیعمه تی به هه شت ده سته بهر ده کا. که وابی که سیک واز له هیدایه تی خودا
بینی، غافل و نه فامه، هیزی حه قیقی ناوبونه وه ر نانس، نازانی کوئ مه ترسییه و
کوئ نارامی به راستی تیدا فراهه م دی. نه وانه گیلن و نازان شتی باش بوخویان
هه لُبژیرن و خویان له به فتارچوون پیاریزن..

ریسو کردن || سهر کوتانه وهی موشریکه کان روژی قیامت به سی پرسیار

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ

كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾ قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ

الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا

يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا

لَهُمْ وَرَأَوْا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ

فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾ فَعِمِيتَ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءَ
يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿٦٦﴾ فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ
صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾

داوی به یانکردنی نهو راستییه: که له ززهت وهرگرتن له دونیادا به بی هه بوونی
بروا به خوداو به پیغه مبه رانی به بی شوکر کردنی پهروهردگار له سهر نیعمه ته کانی،
ده بیته هوکاری عه زابی سه ختی قیامت، نه مجار لیته دا پهروهردگار حالو وه زعی
کافرو هاوهل دانه ران رون ده کاته وه: که له روژی قیامت دا پهروهردگار سی
پرسیاریان ناراسته ده کاو ده یاغخاته حاله تی سهر سورمانه وه و هیچ وه لامیان بو
نادریته وه، پرسیریان لی ده کا دهر باره ی نهو خودا دروژنانه ی له دونیادا کردویان
به هاوهلی خودا، هه روا هاوار کردنیان لهو خودا دروژنانه و داوی شه فاعه ت کردن
لیان. ههروه ها ولامدانه وه یان له جیهان دا بو پیغه مبه ران!

ده فهرموئ: ﴿و یوم ینادیهم فیقول: این شرکائی الذین کنتم تزعمون﴾ نه ی
پیغه مبه ر ۞ نه وه بخهروه یادو بو که له که تی باس بکه: که پهروهردگار بانگ لهو
موشریک و کافرانه ده کاو پیان ده فهرموئ: کوان نهو خودا دروژنانه ی له دونیادا
به ندایه تیتان بو ده کردن و به خوداتان ده زانینو پیان و ابو هاوهل و هاوشانی من؟!
کوان نهو فریشته و جندو که و نه ستره و خوړو به ردو دارانه ی به خوداتان ده زانینو
ده تان په رستو واتان ده زانی هاوشانی من؟! نایا شه فاعه تان بو ده که ن؟
یارمه تیتان ده دن؟ هه لبه ته مه به ست له م پرسیاره ریسوا کردنی نهو موشریک و
کافرانه یه، سهر کوتانه وه هه ره شه لی کردنیانه، نه گینا نه وان هیچ ولامیکیان
به ده سته وه نیه، چونکه نه وان له روژی قیامت دانو بویان دهر که وتوه: که نه وان
هه له بوونو بیرو باوه ریان به تال بووه. ره نج به خه سارو مالویران،
به دبه ختو چاره په شن.

وینهی ئەم نایه‌ته نایه‌تیکی تره: که ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فِرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ، وَتَرْكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ، وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءَ، لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ، وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ (الأنعام: ۹۴)

ئەجار وەلامی رابەرانی کوفرو گومرایی رادەنوینۆ دە‌فه‌رموی: ﴿قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ: رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا، تَبَرَأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ﴾ سەرانی کوفرو بانگخوازانی گومرایی ئەوانە‌ی که بریاری هاخینە ناو دۆزەخیان لەسەر چەسپاوه، بریاری ﴿لَا مَلَأَن جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ (السجدة: ۱۷) یان بۆ دە‌رجووه، دە‌لێن: خودایه! ئەو شوینکه‌وتوانە‌ی ئیمه: که کوفرو بێ‌دینیان هە‌لبژاردوه، گومرا‌بوونه‌کیان به‌ویستی و ئیراده‌ی خۆیان هە‌لبژاردوه، وە‌کوو چۆن ئیمه‌یش به‌ویستی خۆمان خۆمان گومرا‌کردوه. ئیمه به‌زۆر ئە‌وانان گومرا نه‌کردوه، به‌‌ل‌کوو به‌ویستی خۆیان ئە‌و ریباز گومرایی‌یه‌یان هە‌لبژاردوه، که‌واته تاوانی ئە‌وان لە‌ئە‌ستۆی ئیمه نه.

ئێستا ئیمه خۆمان لە‌وان بێ به‌ری ده‌که‌ین و حاشا له‌عه‌قیده‌و بیروباوه‌رو کرداریان، له‌راستی‌دا ئە‌وانه پەرستشیان بۆ ئیمه نه‌کردوه، به‌‌ل‌کوو هه‌وا و ئاره‌زۆی خۆیان پەرستووه، فه‌رمانبه‌رداری شه‌یتانی خۆیان بوون، ئە‌و ره‌هنومایی کردون و ئە‌وانیش به‌ویستی خۆیان شوینی که‌وتوون.

ئابه‌م جو‌ره کادرو مله‌پرو بانگخوازانی کوفر: که له‌دنیادا خه‌‌ل‌کی گومرا ده‌که‌ن له‌و کاته ترسناکه‌دا خۆیان له‌گوێ‌پایه‌‌لانی خۆیان بێ به‌ری ده‌که‌ن، هه‌چ شه‌فاعه‌ت و کۆمه‌گیان پێ ناکه‌ن، نه‌گه‌ر له‌فه‌رزی‌که‌دا شه‌فاعه‌تیشیان بۆ بکه‌ن بێ سوده‌و لییان وه‌رناگیرئ.

نونه‌ی ئە‌م نایه‌ته نایه‌تیکی تره: که ده‌فه‌رموی: ﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِّيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا، كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا﴾ (مریم: ۸۱-۸۲) یان ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ لَئِيْسَ جِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ، وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ

کافرین ﴿الْأَحْقَافَ: ۵-۶﴾ یان ده فەرموی: ﴿إِنَّ تَبَرَا الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأُوا الْعَذَابَ، تَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ﴾ (البقرة: ۱۶۶)

پرسیاری دووهم که لییان ده کرێ ده باره ی به هانا هاتنی خودا درۆزنه کانیانه بۆیان! ده فەرموی: ﴿وَقِيلَ: ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ﴾ رۆژی قیامت به موشریکه کان ده گوتری: ده بانگ لهو شتانه بکهن: که له دونیادا کردبووتان به هاوه لێ خودا و پرستشتان بۆ ده کردن، هاواریان لێ بکهن با فریاتان بکهون و لهم حاله ناخۆشه تان رزگارتان بکهن، خۆ ئێوه له دونیادا زۆرتان هومید پێ بوون، ئه وانیش له بهر تهنگانه و سه رسام بوونی خۆیان ﴿فَدَعَوْهُمْ﴾ بانگیان لێ ده کهن ﴿فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ﴾ له بهر بێ ده سه لاتێ وه لامیان ناده نه وه، ﴿وَرَأُوا الْعَذَابَ﴾ دلنیا ن له وه ی ده خرینه ناو دۆزه خه وه و به ره و عه زاب راپێچ ده کرێن. جا له و کاته دا: که عه زابی دۆزه خ ده بینن و کار له کار ترازاه و ئاواته خوازی ئه وه ن ﴿لَوْ كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ که له دونیادا موسوڵمان بوونایه، ده لێن بریا شوێن پێغه مبه ری خودا بکه وتینایه، (به لام داری بریا هه رگیز به ری نه گرتوه و).

مه به ست له م پرسیاو سه ره زه نشترکردن و سه رکوتانه وه یه بۆ ریسوا کردنیانه له به رده م مه خلوقاتێ مه حشه ردا به وه هاوار بکه نه که سانیك: که به هانا یانه وه نایه ن، ناتوانن هیچ کۆمه گییه یه کیان پێ بکه ن.

وتنه ی ئه م نایه ته نایه تیکی تره: که ده فەرموی: ﴿وَيَوْمَ يَقُولُ: نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ، فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ، وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا، وَرَأَى الْمَجْرُمُونَ النَّارَ قُظِنُوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا﴾ (الکهف: ۵۲-۵۳)

﴿وَيَوْمَ يناديهم فيقول: ماذا أجبتم المرسلين؟﴾ ئه ی موحه ممه د! یادی ئه و رۆژه بکه ره وه: که په ره و رده گار بانگی موشریکه کان ده کاو پێیان ده فەرموی: ئه ری چیتان وه لامی پێغه مبه ره کان دایه وه؟ چۆنتان هه لسه و که وت له گه ل کردن؟ چۆن به پیر بانگه وزی یه که یانه وه چو ن؟ چۆنتان ولامی ئه و یه که تابه رستییه دایه وه: که بانگ کران بۆی؟

ئەجار ئەو بەیان دەکا: کە ئەوانە هیچ ولامیکیان پێ نیه، هیچ بەلگەیه کیان بەدەستەو. نیه بیکەنە بەرگری لەخۆیان و خۆیانی پێ قوتار بکەن! دەفەرموی: ﴿فَعِمِيتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ﴾ هەرچی بەلگەو بەرگری کردن بێ بەدەستیانەو نیه، هیچیان بەیاددا نایه، جگە لەبێ دەنگی هیچی تریان بۆ ناکرێ. ئەک هەر ئەو بەلگەو هەموو رێبازیکی زانیاری. تیگەیشتیان لێ گوم دەبێ، ﴿فَهُم لَا يَتَسَاءَلُونَ﴾ تەنانت پرسیار لەیه کتریش ناکەن. نینسان لەدوینادا زۆر جار: کە شتیک نازانی، دەچی پرسیار لەکەسانی دیکە دەکا و فیژی دەبێ. لەو رۆژەدا لەعەیبەتان و لەترسان، هەروەها لەبەر ئەوێ هەموویان لەنەزانی و بێ بەلگەیی دا چون یەکن، هیچیان مەقی لێ نایه و دەمی هەلناپچرێ ولامیک بداتەو. تەنانت لەو رۆژەدا هەندێ مەوقیف هەیه پێغەمبەرانیشت ولامیان بۆ نادریتەو ولامی پرسیارەکان حەوالە زانیاری خوا دەکەن، وەکوو لەشوینیکی تردا دەفەرموی: ﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ، فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمْ؟ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ﴾ (المائدة: ۱۰۹).

دەی جا ئەگەر ئەو حالی پێغەمبەرانی بێ لەم پرسیار ولامدانەو ولامیان دەبێ تۆ چ هەویایەکت بەو گومراو سەرلێ شیواوانە بێ؟! پێغەمبەرانی ولامیان هەیه و دەلێن: نازانین چ زانیاریکمان نیه خودایە تۆ بەسەر هەموو نەینییەکا دا ناگاداری تۆ لەهەموو کەس باشتەر دەزانی. بەلام گومراکان هەر مەقیان لێو نایه!

ئەجار دواي رونکردنەو و رانواندنێ ئەو وێنە سامناکە: کە موشریکەکان تووشی دەبن و تێی دەکەون، دیتە سەرباسکردنی حال و وەزعی تۆبەکارەکان و نادهمیزادەکان هەلدهنێ بۆ تۆبە کردن و گەرانهو بۆ لای خودا وازهینان لەکوفرو شیرک و دەفەرموی: ﴿فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَى أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ﴾ واتە: بەلام ئەوانە تۆبەیان کردو و لەشیریک و هاوێلدانان بۆ خودا، برۆیان بەتاک و تەنهایی خودا کردو، یەکتاپەرستییان کردو و تە رێبازی خۆیان و خالصانە عیبادهتی خودایان کردو برۆیان بەپێغەمبەراییەتی حەزەرەتی موحەممەد کردو، شوێن پەيامەکە کەوتوون و کردەوێ باشیان تەنجام داو، ئەوانە سەرفرازو

رزگار بوون لهو رۆژهدا، رهزامه ندیی خودایان به دهست هیناوه، به نازو نایمه تی به ههشت به خته وهربوون، پیویسته ئاماره به وه بکهین وشه ی (عسی) لیڤه دا بو ته حقیقه نه ک بو ته په جی.

په روه ردگار خاوه و خودای بونه وه ره وه ره نه و شیای جه مده و سوپاسه

وَرَبُّكَ

يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾ وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

نه مجار دواي سهركونه كردنی موشريكه كان له سهر نه وهی كه هاوه لیان بو خودا داناوه به هیواي شه فاعه تی نه و خودا درۆزنانه و هیچیشیان بو ناکرئ. به شوین نه وه دا نه وه رون ده کاته وه: كه هه ره خودا شه فاعه تکار دیاری ده كا نه ک موشريكه كان، هه روا هه لېڤاردنی هه ندی له ئاده میزاد بو پیغه مبه ریتی ته نها به ده ست خودایه و هه ره نه و مافی نه وه ی هه یه چونكه هه ره خودا زاناو ئاگاداره به نه یینی و ئاشکراو هه ره نه و ده زانی کئ شیای پیغه مبه رایه تی یه و کئ به که لکی نه و نه رکه دی.

هه روه ها چونكه هه ره خودا خاوه نایمه ته وه هه ره نه و شیای عیبادت بو كردنه، هه ره نه و خاوه ن برپاره و که سی تر شیای خودایه تی نه، ده فهرموی:

﴿وَرَبِّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ، مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ﴾ واته: خودای تۆ ئه ی موحه ممه د؛ ههروه ها خودای هه موو بیسه ریک! تاكو ته نهاو بی شه ریکه له زاتو له صیفاتی دا، به دیهینه رو هه لبریره، کهس نیه به ربهره کانی بکا، چی بوئ دهیکاو چۆنی بوئ ئاوا دیته دی. کاروبار هه مووی به چاک و خراپه وه به دهستی ئه وه و بوئ ئه وه گهریته وه، به ویستی خۆی که سانیك هه لده بژیرئ بو پیغه مبه رایه تی، ده یانکاته فرستاده ی خۆی، ههروه ها له فریشته و ئاده میزاد هه ندیک هه لده بژیرئ بوئ نه نجامدانی کاره تایبه تیه کان، ریگای شه فاعه تکردن ده دا به که سانیك که هه لیان ده بژیرئ بوئ نه نجامدانی ئه وه کاره. هه ندی له دروستکراوه کانی بالاده ست ده کا به سهر هه ندیکیان دا.

نه موشریکه کان و نه غهیری ئه وان مافی هه لبراردنیان نیه، مافی ئه وه یان نیه بلین: بۆچی موحه ممه د کراوه به پیغه مبه رو فلان یا فیسار نه کراوه! مافی ئه وه یان نیه بلین: ﴿لَوْلَا نَزَلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴾ (الزخرف: ۳۱).

﴿سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ پاك و مونه زه هی و به رزی و پیروزی بوئ خودایه له هه موو هاوه ل و نه نگی و کهم و کوپی یه ک: که موشریکه کان بوئ خودای به ره وا ده زانن، زۆر به رزتره له وه ی که سیک بتوانئ به ربهره کانی بکاو ره خنه له ئیشه کانی بگرئ، مه به ست ئه وه یه: خودا بوئ خۆی مه خلوقاتی خۆی ده ناسئ و ئیختیاری موطلهقی هه یه بوئ به رزکردن و نه وی کردن، بوئ زه لیل کردن و عه زیز کردن، کهس بوئ نیه ره خنه بگرئ یان به ربهره کانی بکا.

ئه مجار پهروه ردگار ئه وه رون ده کاته وه: که ئه و ئیختیار موطلهقی ئه وه هه یه تی پشتی به ستوه به زانیاری راست و ره هاو موطلهق و ده فهرموئ: ﴿وَرَبِّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ واته: خودای تۆ ئه ی بهنده ی دروستکراو! زاناو ئاگادار به هه موو شتیک؛ ده زانی دل و دهروونی ئاده میزاده کان چی تیدا یه و چییان تیدا شاردراره ته وه و چی ئاشکرا ده کهن، چ پیلان و دژایه تیکیان دژی پیغه مبه ر ﷻ به نهینی دارشته وه و به ئاشکرا چی ده رده خهن!

ئەو زانسته ره‌هاو موطله‌قه صیفه‌تی خودایه‌که هه‌موو تایبه‌ته‌ندییه‌کی خودایه‌تی هه‌یه، فەردو صه‌مه‌دو ئەزەلی و ئەبه‌دییه ﴿وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ ئەو زاته‌تاک و ته‌نهایه له‌خودایه‌تی‌دا، هه‌چ خودا نین جگه له‌وێ، هه‌چ په‌روه‌ردگار و به‌دییه‌ته‌ریک نیه جگه له‌و زاته بی‌چوونه، هه‌رچی بیه‌وی ده‌یه‌ینیتته دی. هه‌رچی بگو‌نجی بیته دی ده‌یه‌ینیتته دی. زانایه به‌هه‌موو شتێک و خاوه‌ن ده‌سه‌لاته به‌سه‌ر هه‌موو شتێک‌دا، هه‌چ نه‌نگی و نه‌قصی‌کی تیدا نیه، شیای هه‌موو هه‌مدو سوپاسی‌که. بۆیه ﴿لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَىٰ وَالْآخِرَةِ﴾ هه‌مدو سوپاسی حه‌قیقی له‌دونیاو له‌قیامه‌ت‌دا، هه‌ر شیای خودایه‌و که‌سی تر شیای هه‌مدو ئەنای ئاوا نیه، چونکه په‌روه‌ردگار به‌عه‌داله‌تکاری خۆی و به‌حیکمه‌ت و فه‌ضلو ئی‌حسانیی خۆی، نازو نيعمه‌ت ده‌به‌خشێ به‌سه‌ر به‌نده‌کانی‌دا.

﴿وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ فرمان‌په‌وایی و بریاردان و کاردروستی له‌هه‌موو شتێک‌دا هه‌ر بۆ خودایه، که‌س نیه به‌توانی حوکم و بریاری هه‌لبه‌ه‌شینیته‌وه، زاتی پاک‌ی بالا‌ده‌سته به‌سه‌ر به‌نده‌کانی‌دا، خاوه‌ن ره‌حم و به‌زه‌یی‌یه بۆ به‌نده‌کانی، روژی دوا‌یی هه‌موو کاروباریکی مه‌خلوقات بۆ لای خودا ده‌گه‌ڕێته‌وه و هه‌ر که‌سه به‌پێی کرده‌وه‌کانی سزاو پاداشی ده‌دریته‌وه. چاکه به‌چاکه و خراپه به‌خراپه، له‌بوونه‌وه‌ردا هه‌چی لێ گوم نابێ.

نایه‌ته‌که به‌روونی ئەوه ده‌گه‌یه‌نی: که هه‌لبژاردن و حوکم و بریار تایبه‌ته به‌خوداوه، که‌سی تر مافی هه‌لبژاردنی نیه. تیرمیزی له‌ئه‌بویه‌که‌وه ریا‌یه‌ت ده‌کا ده‌فه‌رموی: هه‌ر کاتی پێغه‌مبه‌ر ﷺ بیویستایه کاریک ئەنجام بدا ده‌یفه‌رموو: (اللهم خير لي واختر لي).

(ابن السنی) فه‌رمووده‌یه‌ك به‌(مه‌رفوعی) له‌ئه‌نه‌سه‌وه ریا‌یه‌ت ده‌کا؛ ده‌فه‌رموی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ پێی فه‌رمووم: ئەی ئەنه‌س! که ویستت کاریک ئەنجام بده‌ی حه‌وت جار ئیستیاخاره بکه، ئەجار چاوه‌په‌وان به‌ ئاخۆ دلت چ هه‌لده‌بژێری و چی دیتته ناو دلت‌ه‌وه خیر له‌وه‌دایه.

هەر له‌سه‌ر ئەم بنه‌مایه نوێژی (استخارة) دامه‌زراوه: به‌م جوړه ده‌ستنوێژ بگرێ و دوو رکات نوێژ بکا له‌رکاتی یه‌که‌مدا دواى سوره‌تی (فاتیحه) سوره‌تی (الکافرون) و له‌رکاتی دووهمدا دواى (فاتیحه) سوره‌تی (الأخلاص) بخوێنێ.

ئیمامى بوخارى له‌جابیری کورپی عه‌بدوللاوه رى‌وايه‌ت ده‌کا؛ ده‌فه‌رموێ: پێغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ هه‌موو کارێکی گ‌رنگ نوێژی (استخارة) ی فی‌ر ده‌کردین وه‌کوو چۆن سوره‌تیکی قورئانی فی‌ر ده‌کردین. پێشی ده‌فه‌رموین: (اذا هم أحدکم بالأمر، فليکع رکعتين غير الفريضة ثم لیقل) ئە‌گه‌ر یه‌کی‌ک له‌ئێ‌و ویستی کارێکی گ‌رنگ ئە‌نجام بدا با دوو رکات نوێژی جیا له‌نوێژه فه‌رزه‌کان بکا ئە‌جار بلی: (اللهم انی استخیرک بطنک واستقدرک بقدرتک، واسألك من فضلک العظیم فانک تقدر ولا اقدر وتعلم ولا اعلم، وانت علام الغیوب، اللهم ان کنت تعلم ان هذا الأمر خیر لی فی دینی ودنیای ومعاشی وعاقبة‌ امری، فاهدره لی ویسرہ لی، ثم بارک لی فیہ، اللهم ان کنت تعلم ان هذا الأمر شر لی فی دینی ودنیای ومعاشی وعاقبة‌ امری فاصرفه عني، واصرفني عنه، واقدر لی الخیر حیث کان ثم رضني به) ئە‌جار ناوی کاره‌که‌ی دینی.

زانایان ده‌فه‌رموون: پێ‌ویسته‌ ئە‌و که‌سه‌ی (استخارة) ده‌کا دڵ و ده‌روونی خۆی له‌هه‌موو غائیله‌و خه‌ته‌ره‌یه‌ک خالی بکا و به‌هیچ لایه‌کدا دڵی مه‌یه‌لان نه‌کا، ئە‌جار دڵی هاته‌ سه‌ر چی ئە‌و کار ده‌کا، چونکه‌ خێر له‌وه‌دایه‌.

به لگه و نیشانه‌ی دهسه لاتی خودایانه‌ی په‌روه‌ردگار سه‌رکوتانه‌وه‌ی موشریکه‌کان

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ
 مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَاءٍ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾
 قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى
 يَوْمِ الْقِيَمَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُم بَلِيلٍ تَسْكُنُونَ
 فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ
 وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ
 ﴿٧٣﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَاءِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ
 تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا
 هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
 يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾

له‌وه‌پیش په‌روه‌ردگار نه‌وه‌ی چه‌سپاند: که هر خوی به‌دیته‌نری موختاره،
 خوی شیاوی نه‌وه‌یه: پله‌و پایه بو نه‌مو نه‌و هه‌لبرئیری، نه‌فامی نه‌وانه‌شی چه‌سپاند:
 که به‌ندایه‌تی بو غه‌یری خودا ده‌که‌ن!

ئەمجار دواى چەسپاندنى ئەو: كە ھەر خۆى شياوى ھەمدو سوپاس بۆ كىردنە
لەسەر نىعمەتەكانى، ھەندى بەلگەو نىشانەى خودايەتى و بەتوانايى خۆى
رادەنوئىتى: كە برىتىن لەفەرەھەم ھىتەنى ئەو نىعمەتەتەى كە ھەر خودا بۆ خۆى
دەتوانى فەرەھەمىيان بىنى! رانواندى ئەم نىعمەتەتەش بۆ يادخستەنەوہى
ئادەمىزادە، بۆ ئەوہىيە تىيان بگەيەن: كە پىويستە لەسەريان سوپاسى ئەو خودا خواوہن
نىعمەتە جۆراو جۆرانە بگەن، بەگۆرەى تواناي خۆيان پاساوى نىعمەتەكانى بدەنەوہ.

دده فرموی: ﴿قل أرأيتم ان جعل الله الليل سرمداً إلى يوم القيامة، من إله غير الله يأتيكم بضياء؟﴾ نهی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بود که بگوید: آیا شما می بینید که اگر خداوند بخواهد که شب را تا روز قیامت سرمد کند، آیا خداوند بخیر یا بد شما را می آید؟

بەراستی ئادەمیزاد سېلەو پېنەزانن، ئەم ھەموو نازو نىعمەتەى خودايان بەسەر ھەوہە، کەچى ھاوہلى بۆ دادەنپن، بەندايەتى بۆ ناکەن.

سەير بکەن ئادەمىزاد كە زستان تۆزىك شەو دريژ دەبن چەنديان حەز لەهاتنى بەياني و روناكبونهو هەي بوونهوهره، يان زستان كە سروشت دەبيته هەورو هەلاو بەفرو باران و کړيڼو هە ماوهيەك خۆر لييان گوم دەبي، چەند بەتاسوقهون خۆر هەلبي و گەرمایي و روناكي خۆي بەسروشت بيهخشي. دەي دەبي حاليان چۆن بي ئه گەر خۆر هەلنهيهو روناكايي و گەرمایي ئهويان بو هەتا هەتايي لي بسەندريتهوه؟ ئه گەر بەمەزندهو گوتره کاري بلين: بي خۆر ژيان بەرقەرار دەبي. لەفەرزي محالدا وای دابنن. ئەگينا لەراستی دا ئەگەر خۆر هەلنهيهو روناكايي خۆر بەخش نەبي بەبوونهوهردا ژيانيش نابي.

ئەجار پېچەوانەى حالەتى پېشوو باس دەكاو دەفەرموى: ﴿قُل: أَرَأَيْتُمْ إِنْ
 جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِ اللَّهِ يَأْتِيَكُمُ اللَّيْلُ
 تَسْكُنُونَ فِيهِ، أَفَلَا تَبْصُرُونَ؟﴾ ئەى پېچەمبەر ﷺ! بەو موناڤىقانه بلئى: پېم بلئىن و
 ھەوالم بدەنئى، ئەگەر خودا كاتەكانى ئىتو ھەموو بكا بەرۆژى روناك و تا رۆژى
 قىيامەت دونيا ھەميشە روناك بئى و گۆرپانكارى شەوو رۆژ بەسەر بوونەو ەردا نەيە،
 جەستەو عەقل و ھۆشتان ماندوببئى، ھەميشە لەجم و جۆلدا بن و كاتى پشودان و
 ھەسانەو ەتان نەبئى، كئى ھەيە جگە لەخودا بتوانئى شەوتان بۆ داينئى تىيدا
 ئيسراحت بکەن و ئارامىيەك بدن بەجەستەو عەقل و ھۆشتان، ئەو ە بۆچى ئەو ەندە
 نەفام و سېلەو پېنەزانن و ئەم دياردە ئاشكراو غايانە نابینن و ھەست ناكەن بەو
 نيعمەتە گەورەيە: كە شەو ەو تىيدا دەحەسینەو ە؟؟ بۆچى بېر ناكەنەو ەو تى نافكرن
 تا بزائن و بۆتان دەرېكەوئى ئەو خودايەى ئەو نيعمەتەى فەرھەم ھيئاو ە، ھەر ئەو
 شياوئى خودايەتئىيەو ھەر ئەو شياوئى پەرستش بۆ كردن و بەندايەتئى بۆ كردنە.
 ئادەمیزاد كە دەكەونە و ەرزى ئاخرو ئۆخري بەھاران و سەرەتاي ھاوینان رۆژ چەند
 سەعاتيەك درېژ دەبن و شەو كورت دەبن، بەتاسوقەو ەن بۆ ھاتنى شەوو دەيانەوئى
 چەند ساتيەك لەتاريكى دا ئارام بگرن و بھەسینەو ە، كفت و كۆي جەستەى ماندويان
 بنیشئى و ھیزو توانايان تازە بپیتەو ە.

بەلئى ژيان ھەموو پتويستى بەكاتى شەو ھەيە بۆ ئەو ەى ئەو تاقەت و ھیزو
 توانايەى بەرۆژ خەرجى دەكا بەشەو بەھۆى ئارامگرتن و ھەسانەو ە قەرەبوويان
 بكاتەو ە، بەنیشاطى تازەو ھیزو تواناى تازەو ە رۆژى دوایى دەست بەكار بكاتەو ە.

دەى باشە دەبئى و ەزەو ە حالى ئادەمیزادو زیندەو ەرانى ترو رو ەك و درەخت چۆن
 بونايە ئەگەر زەمان ھەموو ھەر خۆرەتاو بوايەو دونيا شەوى بەسەردا نەھاتايە،
 ئەمە لەفەرزى ئەو ەدا ئەگەر بەبئى ھەبوونى شەوو گۆرپانكارى لەتئوان روناكى و
 تاريكى دا ژيان بگونجئى و دەستەبەر ببئى. چونكە بەگوێرەى زانست ئەگەر ھەموو
 كاتيەك دونيا روناك بوايە ژيان نەدەبوو ھەموو زیندەو ەرو دارو درەخت دەفەوتان.

ئەى ئادەمیزادینە! ئاگاداربېنەوه، وههۆش خۆیینهوه، بزاتن: ههموو شتیک بهپی‌ودانه، ههموو گه‌وره‌و پچوکیک به‌نەخشەو پلانه، ههموو شتیک لای خودا به‌ئەندازەیه.

﴿ومن رحمته جعل لكم الليل والنهار لتسكنوا فيه ولتبتغوا من فضله ولعلکم تشکرون﴾ به‌شیکه لهره‌هه‌ت و فه‌ضلی خودا به‌سه‌ر ئیوه‌دا ئەى خەلکینه! که شه‌وو رۆژ به‌شوین یه‌کتری‌دا دین و نه‌میان ده‌رواو ئه‌ویان دیتە شوینی و جوداوازیان تی ده‌که‌وی. شه‌وی وا به‌دییه‌تاوه تاریک و ته‌له‌م بی بۆ ئارامگرتن و پشو و دان و هه‌سانه‌وه تی‌یدا، بۆ نه‌وه‌ی دل و ده‌روونتان ئارام بگری‌و، ماندو شه‌که‌تی کار و جم و جۆلی رۆژی له‌کۆل بکه‌وی!!

هه‌روا رۆژی بۆ فه‌راه‌م هی‌ناون بۆ نه‌وه‌ی هه‌ول بده‌ن رزق و رۆژی خۆتان دا‌بین بکه‌ن، گه‌شت و گوزار و هاتوچۆی نی‌وان نهم و لا‌ت و نه‌و و لا‌تتان بۆ بکری‌، بتوانن طاقه‌ی خۆتان سه‌رف بکه‌ن به‌دوا دا‌بینکردنی پێ‌داویستی خۆتان: که به‌روا‌له‌ت زۆر له‌و کارانه به‌تاریکی نه‌نجام نادرین، یان بلین به‌ئاسانی چی به‌جی ناکرین. که‌وابوو پێ‌ویسته له‌سه‌ر ئیوه‌ی ئاده‌میزاد: که به‌هه‌موو شیوه‌یه‌ک و هه‌میشه شوکرو سوپاسی خودا بکه‌ن له‌سه‌ر نه‌و هه‌موو نی‌عمه‌تانه‌ی به‌ئیوه‌ی به‌خشیوه‌.

بێ‌گومان شتیکی ئاشکرا و نمایانه: که گۆرانی شه‌وو رۆژو به‌شوین یه‌کدی‌دا هاتنیان، گه‌وره‌ترین نی‌عمه‌تی خودایه به‌سه‌ر مه‌خلوقات‌دا، به‌لکوو گۆرانی شه‌وو رۆژ گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی ره‌های په‌روه‌ردگار. وه‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿وهو الذي جعل الليل والنهار خلفه لمن اراد ان يذكر او اراد شكورا﴾ (الفرقان: ۶۲).

ئه‌جار جارێکی تر ده‌گه‌ڕێته‌وه بۆ سه‌ر مه‌وزوعی بانگ کردن له‌وانه‌ی هاوه‌ل بۆ خودا بریار ده‌ده‌ن و به‌ندایه‌تی بۆ غه‌یری خودا ده‌که‌ن، ئه‌وه‌مان بۆ رون ده‌کاته‌وه: که له‌رۆژی قیامه‌ت‌دا له‌مه‌وقیفیکی هه‌ریج و دژواردا له‌پیش چاوی جه‌ماوه‌ری ده‌شتی مه‌حشر، په‌روه‌ردگار به‌مه‌به‌ستی ریسواکردنی موشریکه‌کان بانگیان لێ ده‌کا و سه‌رکۆنه‌یان ده‌کا.

ده فەرموی: ﴿و یوم ینادیهم فیقول: این شرکائی الذین کنتم تزعمون﴾ ئەو پیغەمبەری خوویست! ئەو بە بۆ موشریکەکان باس بکەو ئەو روژەیان بێنە بەرچاو: که خودای تۆ بانگیان لێ دەکاو پێیان دەفەرموی: کوانو لەکوێن ئەو شتانە ی کردبووتان بە هاوێڵی من و پێتان وا بوو هاوشانی من! هاواریان لێ بکەن با ئەمڕۆ بە هانانانەو بێن و فریاتان بکەون!

مەبەست لەم دووبارە کردنەووە جەختکردنەوێ بانگ کردن لە موشریکەکان لەسارای مەحشەردا، ئاماژە کردن و ئاگادارکردنەوێ ئادەمیزادە بەو: که هیچ شتێک هێندە هاوێڵدانان بۆ خودا نابێتە هۆکاری هاوردنی غەزەبی پەروەردگار و هیچ شتیکیش بە ئەندازە یە کتاپەرستی نابێتە هۆی رەزامەندی پەروەردگار.

قورطوبی دەفەرموی: ئەم بانگ کردنە لەخوداوە نیە، چونکە خودا ئاخاوتن لەگەڵ کافرەکان ناکا ئاماژە بە نایەتی ﴿ولا یکلهم الله یوم القیامة﴾ (البقرة: ۱۷۴) بە لکۆو فەرمان دەکا بە فریشتە ئەوان سەرکۆنەیان بکەن و ئیقامە ی (حجة) یان لەسەر بکەن. و تەبە کیش هەبە دەلی: دەگوێجی ئاخاوتنە که لەخوداوە بێ، رەنگە قسەنە کردنی خودا لەگەڵیاندا: که دەفەرموی: ﴿ولا یکلهم الله یوم القیامة﴾ ئەو کاتە بێ: که پێیان دەگوێری: ﴿اٰخسئوا فیها ولا تکلمون﴾ (المؤمنون: ۱۰۸)^(۱)

هەلبەتە لە ئاکامی ئەو بانگ لێکردنە ئابرو بەرەیدە: که لەپێش چاوی مەخلووقات ی سارای مەحشەردا ئەنجام دەدری لەو لای پرسیاردا موشریکەکان بێ دەنگ و چاو بە ملۆق و هستا و دەبن، ترس و غەم و نارەحەتییان سات دوا ی سات زیاتر دەبێ، ئەمجار بۆ زیدە نارەحەتی و غەمبارییان پەروەردگار شایەتیشیان لێ راست دەکاتەو دەفەرموی: ﴿ونزعنا من کل امة شهیداً فقلنا: هاتوا برهانکم، فعلموا ان الحق لله و ضل عنهم ما کانوا یفترون﴾ لە هەموو گەل و نەتەوێە ک شایەتیکمان راست کردەو بە شایەتیدان لەسەریان و زیدە ریسوا کردنیان و خەفەتبارکردنیان.

موجاهید دەفەرموی: ئەو شایەتە لەسەر هەر نەتەوێە ک پیغەمبەرە کەیانە. و هکۆو لە نایەتییکی تردا دەفەرموی: ﴿فکیف اذا جئنا من کل امة بشهید و جئنا بک علی

(۱) تەفسیری قورطوبی ج ۲۳۲/۷ (۳۸۶۴).

هؤلاء شهداء (النساء: ۴۱) هه‌موو پیغه‌مبه‌ریک ده‌بیته شاید به‌سهر بیرو باوه‌رو کارو کرده‌وی گهل و نه‌ته‌وه‌که‌یه‌وه، پیغه‌مبه‌ری ئیسلامیش ده‌بیته شایه‌ت بۆ پیغه‌مبه‌ره‌کان.

جا که‌له‌هه‌موو گهل و نه‌ته‌وه‌یه‌که شایه‌تی‌ک راست ده‌که‌ینه‌وه نه‌جار به‌موش‌ریکه‌کان ده‌لیتن: به‌لگه‌و شاید له‌سهر راستی بیرو باوه‌ره‌که‌تان به‌یتن، کوا به‌لگه‌تان له‌سهر نه‌وه‌ی که ده‌تانگوت: خودا هاوه‌لی هه‌یه. نه‌وانیش وه‌لامیان ده‌ست ناکه‌وئ، نه‌و کاته دلتیا ده‌بن: که شیاوی خودایه‌تی ههر (الله) یه‌و که‌سی تر خودا نیه‌و به‌که‌لکی خودایه‌تی نایه، ههر نه‌و په‌روه‌ردگارو که‌سی تر رایه‌ی ناکه‌وئ لافی په‌روه‌ردگاریه‌تی لی بدا. نه‌و کاته هه‌ست به‌خه‌ساره‌تمه‌ندی و به‌دبه‌ختی خویان ده‌که‌ن، چاو‌وپراو و درۆ ده‌له‌سه‌و بوختانیان بۆ ناکرئ، بته‌کانیان لی گوم ده‌بن و هیچ یارمه‌تی و قازانجیان پی ناگه‌یه‌نن، دلتیان له‌وه‌ی ده‌خرینه‌ ناو ناگری دۆزه‌خه‌وه‌و رزگار یوونیان نیه!

جیروکی قارون. له‌چهند زنجیره‌یه‌که‌دا

زنجیره‌ی یه‌که‌م: سته‌مکردنی له‌نه‌ته‌وه‌ی موساو بوغرا یوونی به‌مال سامان

﴿ إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ وَءَاتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ۚ وَابْتَغَ فِيمَا ءَاتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴾

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي ۖ أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ
 مِن قَبْلِهِ مِن الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا
 وَلَا يُسْئَلُ عَن ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾

دوای سه رکونه کردنی موشریکه کان و ریسواکردنیان په روه ردگار چیروکی
 قاروغان بو ده گپړتته وه به مه بهستی عیبرت وهرگرتن له سهره نجامی مله وړان
 له دونیاو قیامه تدا، نه وه رون ده کاته وه: که قارون به زه وی دا روچینراو به خوئی
 مال و سامانیه وه فهوتا، له قیامه تیشدا وه کوو موشریکه کان له نه هلی دوزه خه.

قارون: کوږی (بصهری) کوږی قاهیښه: که باپیری حه زره تی موسایه. واته:
 کوږی مامی حه زره تی موسایه. قارون پیاویتیکی شوخو شه نگو جواغخاص بووه،
 له ناو به نوئیسرایلی یه کاند له هه موویان زیاتر ته وراتی له بهر بووه و ناگاداری بووه،
 نه ویش وه کوو سامیری دووړوو درچوو، به هوئی له خو بیایی بوون و بوغراییی یه وه خودا
 له ناوی برد.

قارون پیاویتیکی ئیسرایلی بوو خودا مال و سامانیکی زوری پی دابوو، هیښه
 ده و له مه ند بېوو کلیلی گه نجینه و خه زینه ی مال و سامانی به کو مه لیک کریکار
 نه بوايه هه لته ده گیران. نه هلی و ده عظو ناموژگاریی زوریان نه صیحت کرد: که واز
 له بوغراییی بیتنی، خو به زل نه زانی و له مال و سامانی خوئی ببه خشی و خودا له خوئی
 رازی بکا، و نه کا خودا قاری لی بگری و نازو نیعمه ته کانی لی بستینیته وه، نیت
 چیان له گه ل کردو چیان پی گوت نه هاته سهر ری و په ندنامیز نه بوو، وتی: نه م
 مال و سامانه م هه مووی به ره نجی شانی خوم پیکه وه ناوه، به زیره کی و لیزانی خوم

کۆم کردۆته وه، بێ ئاگا بوو له وهی خودا چی به ملههروو طاغوته کانی رۆژگار کردوه و چۆنی تیکه وه پێچاون!^(۱)

ده فەرموئ: ﴿ان قارون كان من قوم موسى فبغى عليهم﴾ بێگومان قارون
 كە بۆتە غوونەى دەولەمەندو ساماندارى بوغراو لەخۆبایی بوو. لەنەتەوهى
 ئیسرائیل بوو، بەهۆى ساماندارىی لەخۆى بايى بوو، ستەمى لەنەتەوه كەى كرد،
 لەستەمكارى دا زێدەپەوى كرد، داواى ئى كردن هەموویان بێنە ژێر دەستەیی و
 ژێرباری بن، خۆى كرد بەملھورو طاغوت بەسەریانەوه! دەیچەوساندنەوه زەوى و
 ناوى ئى داگیر دەکردن، یارمەتى هەژارانی نەدەدا.

«وآئناه من الكنوز ما ان مفاتحه لتتوء بالعصبة أولى قوة» هينده مان مالو سامانی نه قندی و کالاو شتومه کی عهینیمان پی دابوو: که هه لگرتن و گواستنه وهی کلیلی که نجینه کانی کومه لئی پیای زورو به هیژی ماندو ده کرد!

﴿إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ: لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ﴾ لهو سهرو بهندهدا
کۆمه لێک له ئامۆژگاریکه رانی گه له که ی پێیان گوت: به مال و سامانی دنیا له خۆت
بایی مه به، چونکه خودا ئهوانه ی خوش ناوێن: که له خۆیان بایی ده بن و لوتبه رزی
ده نوێن، شوکرو سوپاسی خودا ناکهن له سه ر ئه و نازو نيعمه ته ی پێی داو،
یارمه تی ئاتا جان ناده و خۆیان ئاماده ناکهن بۆ ژيان ی به خته وه ری قیامه ت!
وانا که ن خودا له خۆیان رازی بکه ن!

وہ کوو لہ نایہ تیکی تردا دہ فہ رموی: ﴿کیلا تأسوا علی ما فاتکم، ولا تفرحوا بما آتاکم واللہ لایحب کل مختال فخور﴾ (الحیدر: ۲۳)۔

﴿وَابْتَغِ فِي مَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ﴾ ئەو مال و سامانەى خودا پێى داوى
 بە كارى بێنە بۆ خودا لەخۆرازیکردن، یارمەتى هەژار و ناتاجان بدە، پاشەڕۆژى
 بەختەوەر بۆخۆت داين بکە، ﴿وَلَا تَسْ نَصِيكَ مِنَ الدُّنْيَا﴾ بەشى خۆیشت

(۱) ته فیسری نیینو که شیر ج ۱۴۰۶/۳.

لهرابواردنی دنیا واز لی مه هیئه، لهو نازو نیعمه تهی خودا پیتی داوی بههره مه ند
بیه، بهجۆری بژی که سودت بوخۆت و کۆمه لت هه بی، چاکه و پیاوه تی له گه ل
خاوه ن ئاتا جان بکه، یارمه تی بی نه واهه ژاران بده ﴿وَأَحْسَنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ
إِلَيْكَ﴾ چاکه له گه ل بهنده کانی خودادا بکه وه کوو چۆن خودا چاکه ی
له گه ل تۆدا کردوه ..

﴿وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ، إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ هه ول مه ده فسادو
ناشوب له سهر زهوی بهرپا بکه ی، نه که ی ستم له بهنده کانی خودا بکه ی، له خۆت
بایی مه به بیگومان پهروه ردگار ناشوبیگێرانی خۆش ناوین سزایان ده دا، رهحمه ت و
بهزهیی خۆی له فساد جۆیان ده گرێته وه.

وه لی قارون بهم ئامۆژگاریکردنه فسقه ل بوو، بوغرایی نواندو تووره بوو
﴿قَالَ: إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾ قارون وتی: ئەم مال و سامانه ی من هه مه،
هه مویم بهزیره کی و زانیاری خۆم کۆکردۆته وه، ئیتر پیویست ناکا ئیوه ئامۆژگاریم
بکه ن، خودا که ئەم مال و سامانه ی پیدام بۆیه پی داوم چونکه ده زانی شیایو
ئەم سامانداریه م، ههروه ها به لی زانی و زانیاری و هه ول و تیکۆشانی خۆم په یدام
کردوه، من شیایو ئەم مال و گه نچ و خه زینانه م.

ئەمه هه لئسو که وتی زوربه ی زۆری ساماندارانی له خۆبایی بووه. وه کوو
له نایه تیکێ تردا ئاماژه بو ئه وه ده کاو ده فهرموی: ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضَرْبُ دَاعَانَا، ثُمَّ
إِذَا خُولِنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ: إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾ (الزمر: ۲۱) یان ده فهرموی: ﴿وَلَمَّا أَذْقَنَاهُ
رَحْمَةً مِّن بَعْدِ ضَرْبٍ مِّسْتَه لِيَقُولَنَّ هَذَا لِي﴾ (نصحت: ۵۰).

ئیتر پهروه ردگار ولامی قارون و هه مو له خۆبایی بویت ده داته وه هه ره شه یان
لی ده کاو ده فهرموی: ﴿أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ
أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يَسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ﴾ ئەوه قارون له بیر ی
چۆته وه و نازانی، ئەوه نده ی زانیاری و تیفکرین و هۆشیاری نیه: که به مالی زۆرو
گه نچ و جه واهیرات بوغرا نه بی، نازانی که پهروه ردگار له پیش رۆژگاری ئەودا،

له‌چاخه‌کانی رابوردودا زۆر که‌سی بوغرابوو له‌خۆبایی بووی به‌هیلāk بردوه: که زۆر له‌قارون به‌هێزتر و ساماندارتر بوون؛ ئەو مال و سامانه‌ی پێمان دابوو له‌بەر ئەوه نه‌بوو خۆشمان ویستبێ، یان شیاوی ئەوه بووبێ و له‌سه‌رمان واجب بووبێ بیده‌ینی.

بێگومان خودا ئەو سامانداره‌ سپێڵه‌و له‌خۆبایی بوانه‌ی له‌ناو بردن و خستنیه‌ زبێدانی میژوووه‌...! با قارون و هه‌موو ئەوانه‌ی ره‌وشتیان وه‌کوو قارون وایه‌ بزانی: که‌ تاوانباران له‌وه‌ بێ بایه‌ خترن: که‌ پرسیار له‌تاوانه‌کانیان بکری، کاتی‌ک له‌ناو بردنیان بریار درا پرسیاریان لێ ناکری ده‌رباره‌ی تاوانه‌کانیان، واته‌: پێویست ناکا پرسیاریان لێ بکری چ تاوانیکیان ئەه‌نجام داوه‌و چه‌ندیه‌ت و چۆنیه‌تی تاوانه‌کانیان چۆنه‌و چیه‌. نه‌شایه‌تن نه‌ناو بیژیکه‌رن واته‌: پرسیار (استفسار) و زانیاری لێ وه‌رگرتنیان لێ ناکری، ئەگینا پرسیار سهر‌کو تانه‌وه‌و ریسواکردن و خه‌فه‌تبارکردنیان ئاراسته‌ ده‌کری.

بری دیاردهی بوغرابوونی قارون و له خوبایی بوونی

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ

فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَلِيتَ لَنَا

مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُمْ لَذَو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ

الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ ءَامَنَ

وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا

بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ

اللَّهِ وَمَا كَانَتْ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾ وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا

مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَكَابُ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ

يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْ لَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا

وَيَكَانَهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٢﴾

ئهم کۆمه له نایه ته به شیکێ ترن له چیرۆکی قارون و به سه رهاتی. ئه وه بوو له وه پیش پهروه دگار باسی بوغرابوون و سته مکاری قارونی کرد، له م کۆمه له نایه ته شدا بری دیاردهی بوغرابوونه که ی رون ده کاته وه ده فهرموی: ﴿فخرج علی قومه فی زینته﴾ رۆژیک قارون به مه به سستی خۆرا نواندن و فه خرو شانازی کردن به سه ر

خەلکەدا خۆی رازاندەووە چاکترین پۆشاکى پۆشى و باشتەین و لاغى سواری و بەنرخترین زین و سەرزینی بۆ ئامادە کرابوو لەگەڵ دارو دەستەکەى دا بەناو خەلکەکەدا پیاسەیهکی کردو بەو خۆ ئارایشدانەووە خۆی نیشانی مەردومگەل دا.

لەراستی دا قورئانی پیرۆز باسی چۆنیەتى خۆرازانەووەکەى قارونى بەتەفصیل نەکردووە، تەنها بەو رستە کورتبەرە سەرنج راکیشە تابلۆکەى کیشاووە بەس!

ئێتر ئەو وەصف کردو پێدا هەڵدانەى موفەسسرىنى سەلەف (رەحمەتى خودایان لى بێ) لەم بارەووە ئەنجامیان داووە هیچی پشتى بەبەلگەى راستو بەهێزەووە نەبەستوووە مۆرکى ئیسرائیلیان پێو» دیارەو پێویستە بەحەزەرەو» تییان بروانینو سەد دەرسەد بەراستیان نەزانین!! بۆ غوونە قەتادە دەلى: بۆیانگێتپراوینەووە: کە قارون بەخۆی و دارو دەستەکەیهووە: کە خۆی رانواند، چوار هەزار و لاغیان پى بوو، هەموویان پۆشاکى سوریان لەبەردابوو، لەم چوار هەزار و لاغە هەزاریان ئیستری سپی بوون. بەسەر لاغەکانیانەووە پارچە قوماشى قەدیفەى ئورجوانى هەبوو.

موقتیل دەلى: قارون کە هاتە ناو خەلکەکە سواری ئیستریکی بەلەك بوو، زینەکەى لەزێر دروستکرا بوو، چوار هەزار نەسپ سواری لەگەڵدا بوو، هەموویان پۆشاکەکانیان ئورجوانى بوو. سى سەد (جاریە) کچۆلەى لەگەڵدا بوو سواری ئیستری بەلەك بوو بوون.

ئیبنو زەید دەلى: بەحەفتا هەزار کەسەووە هاتە ناو خەلکەکەووە، هەموو ئەوانەى لەگەڵدا بوون پۆشاکى رەنگاو رەنگیان لەبەردا بوو.

کولەبى دەلى: قارون: کە هاتە دەر بۆ ناو خەلکەکە پۆشاکى سەوزى لەبەردا بوو، کاتى خۆی خودا بۆ موسای نازل کردبوو دواى قارون لى دزی.^(۱)

(۱) تەفسیری قورطوبى ج ۲۳۸/۷ (۳۸۷۰).

بۆیه ئیمامی رازی لهم باره وه ده‌فهرموی: قورئان هه‌ر ئه‌و رسته‌یه واته: ﴿فخرج علی قومه فی زینته﴾ هیناوه به‌س، مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه: ئه‌و ریوایه‌تانه‌ی موفه‌سسیره کۆنه‌کان ته‌فسیره‌کانی خۆیان پێ هه‌خنیون لهم باره وه، بێ به‌لگه‌ن و ده‌بێ به‌حه‌زروه لییان بروانین.^(۱)

جا له‌و کاته‌دا: که قارون به‌و شیوه سه‌رنج راکێشه هاته ناو گه‌له‌که‌یه‌وه، دلی کۆمه‌لێک که‌سی بۆ لای خۆی کێش کردو دلیان خورپه‌ی پێ که‌وت، به‌جۆرێک ﴿قال الذین یریدون الحیاة الدنیا: یالیت لنا مثل ماأوتی قارون إنه لئذو حظ عظیم﴾ ئه‌وانه‌ی دووربین نه‌بوون و نه‌فام بێ هۆش بوون، دلیان به‌دونیاو پهیوه‌ست بوو، وتیان خۆزگه ئێمه‌یش وه‌کوو قارون ده‌وله‌مه‌ند بۆینایه، ئه‌وه‌ی دراوه به‌قارون به‌درايه به‌ئێمه‌ش، به‌راستی به‌خته‌وه‌ره و به‌ش و بارێکی گه‌وره و نازو نیعمه‌تێکی زۆرو فراوانی پێ به‌خشاوه.

ئهمه سروشتی ئاده‌میزاده وه‌میشه هه‌زی له‌ساماندارێ و ده‌سه‌لاته‌و ئاواتی بۆ ده‌خوازێ. وه‌کوو ده‌فهرموی: ﴿إنه لحب الخیر لشدید﴾ (العادیات: ۸).

له‌به‌رامبه‌ر ئهم کۆمه‌له‌دا که‌سانێکی دیکه هه‌بوون: تێگه‌یشتوو خاوه‌ن عه‌قل و فام، دوور بین و به‌رچاو روون و خوداپه‌رست. به‌رپه‌رچی کۆمه‌لێ پێشوویان دایه‌وه، نه‌صیحه‌ت و نامۆژگارییان کردن، وه‌کوو ده‌فهرموی: ﴿وقال الذین أوتوا العلم: ویلکم ثواب الله خیر لمن آمن وعمل صالحاً ولا یلقاها إلا الصابرون﴾ ئه‌وانه‌ی زاناو دلسۆزو خوداپه‌رست و هۆشیار بوون، پێیان گوتن: هاوار؛ مالتۆیران و سه‌رلێ شیواو خۆتان! کۆره ژێوان ببه‌هه‌وه، واز له‌و ئاواته‌خوازی‌یه به‌یئن، چاو مه‌به‌رنه ئه‌و نازو نیعمه‌تانه‌ی دراوه به‌قارون، هه‌ولێ به‌خته‌وه‌ریی ژێانی قیامه‌ت به‌دن، چونکه ئه‌و پاداش و نازو نیعمه‌ته‌ی خودا له‌به‌هه‌شتدا بۆ به‌نده رسته‌اله‌کانی ناماده کردوه، زۆر باشترو به‌رده‌وام تره له‌وه‌ی ئێستا ئێوه خۆزگه‌ی بۆ ده‌خوازن، وه‌لێ نازو نیعمه‌ت و ژێانی به‌خته‌وه‌رانه‌ی به‌هه‌شت ده‌سته‌به‌ر نابن مه‌گه‌ر بۆ

(۱) ته‌فسیری رازی ج ۱۷/۲۵.

خاوهن سه برو خۆراگران؛ ئەوانەى بەردەوامن لەسەر خوداپەرستى و خۆپارێزى
لەتاوان و سەرپێچى فەرمانى پەرەردگار. ئەوانەى رازین بەو رزق و رۆژىيەى خودا
پێى داوان و هەول دەدەن بۆ ژيانى دواپۆژو بەختەوهرى هەميشەيى. ئەم ژيانەى:
كە پێغەمبەر ﷺ لەفەرموودهيه كى قودسى دا دەرپارەى دەرەموى: (يقول الله تعالى:
اعددت لعبادي الصالحين مالا عین رأيت، ولا أذن سمعت، ولا خطر على قلب بشر، وافرؤوا ان
سنتم ﴿فلا تعلم نفس ما اخفي لهم من قرة أعين جزاء بما كانوا يعملون﴾ (السجدة: ۱۷)^(۱)

جا كە فیتنەى مالى سامان و رازانەووە لەخۆبایى بوونی قارون گەیشتە ئەو
ناستەى: كە بەو جۆرە كۆمەڵێك ئاواتى بۆ بخوازن، نیت دەستى قودرەت هاتە
ناوەووە بۆ ئەوێ ئاستێك دابنێ بۆ ئەو فیتنەيەو نەهێلێ چى تر سەرنجى وەرە
نزمەكان رابكێشێ. ئادەمیزادى زەعیف و كورت بین پێى هەلنەخەلەتێن.
لوتبەرزیو لەخۆبایى بوونی بوغرایان قەلاچۆ بكاو نەهێلێ چى تر بەتال خۆى
رانوێنێ. دەرەموى: ﴿فخسفنا به وبداره فى الأرض﴾ نیت خۆى و مالى سامان و
خانوو بالەخانەيان بەزەوى دا برده خواری، ئەو زەویيەى خۆى لەسەر بادەداو خۆى
بەسەر خەلكدا رادەووەشاند قوتى دا بەناخى خۆى دا برديه خواری!!

لەصەحیحى بوخارى دا هاتوووە دەرەموى: سالم لەباوكیەووە رىوايەت دەكا
دەلێ: پێغەمبەر ﷺ فەرەموى: (بينما رجل يجر ازاره، إذ خسف الله به فهو يتجلجل فى
الأرض الى يوم القيامة).

لەناوچوونى قارون بەو شیوە سەرنج راکێشە، سزای تەكەببورو فیزو دەعیەى
بوو ﴿فما كان له من فئة ينصرونه من دون الله وما كان من المنتصرين﴾ كەس
نەبوو كۆمەگى پێى بكا نەمالو نەحاشیەو دارو دەستەى كەسیان فریای نەكەوتن،
هیچیان نەیانئوانى غەزەبو قارى خودای لى دوربخەنەووە. بۆخۆى دەسەووەسان بوو،
نەیتوانى یارمەتى خۆى بدو خۆى رزگار بكا بێ یارمەتیدەر بەزەلیلى زەبوونى
بەناخى زەوى دا رۆشستە خواری، لەگەڵ خۆى دا فیتنەيى و طوغيانەكەشى سوورگوم

(۱) تەفسیری نیبنو كەثیر ج ۳/ ۱۴۰۷.

بوو. ئیتر ئەم دیمەنە خەلکە هەلخەلە تاوو ئاواتە خوازە کانی لەخەوی بێداری راست کردەوه، خەلکی پەندو عیبرەتی لێ وەرگرت.

﴿وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمْنَوُا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ: وَيَكَأَنَّ اللَّهَ يَسْطُرُ الرَّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ﴾ ئەوانەى دوینى ئاواتیان بەقارون دەخواست و مال و سامانی ئەو کیشی کردبوون. وایان لێ هات دەیانگوت: ئای ئەوه نابین: که خودا بەویستی خۆی رزق و روژیی دەدا بەکەسانیک و لەهەندیکى دەگریتهوه. هەندى کەس دەولەمەند دەکاو هەندى هەژار، مال و ساماندان بەکەسیک نیشانەى ئەوه نیه خودا خوشى دەوی بۆیه دەولەمەندی دەکا. بەلکوو خودا بەویستی خۆی سامان دەدا بەفلان و نایدا بەفیسار، بۆ خۆی حەکیم و داناو کاردروسته.

لەفەرموودەى صەحیحدا: که عەبدوللای کۆری مەسعوود بەمەرفوعی رێبایەتی کردووە دەفەرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَخْلَاقَكُمْ كَمَا قَسَمَ أَرْزَاقَكُمْ، وَإِنَّ اللَّهَ يُعْطِي مَنْ يَحِبُّ وَمَنْ لَا يَحِبُّ، وَلَا يُعْطِي الْإِيمَانَ إِلَّا مَنْ يَحِبُّ﴾ پەرەردگار ئەخلاق و رهوشتی لەناویدا بەش کردون، وەکوو چۆن رزق و روژیی بەسەردا بەش کردون، بزاتن: که خودا مال و سامان دەدا بەوانەى خوشى دەوین و بەوانەى خوشى ناوین، وەلێ ئیمان نادا بەکەس جگە لەوانەى خوشى دەوین.

﴿وَلَوْلَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بَنَاءُ، وَيَكَأَنَّ لَا يَفْلَحُ الْكَافِرُونَ﴾ ئەگەر لوطف و کەرەمى خودا نەبایە، ئەگەر چاکەو لیبوردووبى خودا نەبایە، ئێمەیش وەکوو قاروون بەناخی زەوى دا رۆ دەچوین. ئەوه خودا رەحمى پێ کردین؛ ئەگینا ئێمەیش بەدەردى ئەو دەچووین! چونکە ئێمەیش بەنەفامى ئاواتە خوازبووین مال و سامانى ئەومان ببووایە. نابین: پەرەردگار سەرفرازی و سەرکەوتن بۆ ئەوانە دەستەبەر ناکا: که بێ برۆان و پێغەمبەرانى بەدرۆدەخەنەوه، ئینکاری پاداش و سزای روژی قیامەت دەکەن؟

په‌ند وه‌رگرتن له‌چیرۆکی قارون

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا
لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُنْقِصِينَ
﴿ ۸۳ ﴾ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا
يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿ ۸۴ ﴾

له‌وه‌پیش باسی نامۆزگاریکردنی کۆمه‌لیک له‌زانایانی به‌نویسرایلی کرد: که
به‌ره‌هرچی تا‌قمی دونیا په‌رستو و وه‌نزم و نه‌فامه‌کانیان دایه‌وه‌و وتیان:
﴿ثواب الله خير...﴾

دیمه‌نی فه‌وتانی قارونی رانواند، ئیتر په‌رده به‌سه‌ر شه‌و دیمه‌نه‌دا داده‌ته‌وه‌و
ناکام و سه‌ره‌نجامی خودا په‌رستان و دونیا په‌رستان دیاری ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿تلك
الدار الآخرة نجعلها للذين لا يريدون علواً في الأرض ولا فساداً﴾ خانوی
قیامه‌ت و نازو نیعمه‌تی زۆرو هه‌مه‌جۆری: که هه‌رگیز برانه‌وه‌یان نیه‌و به‌بی ئه‌رك و
ماندوبوون دینه به‌رده‌ست، ده‌یکه‌ینه پاداش و به‌خشش بۆ ئه‌وانه‌ی له‌دونیا‌دا
لوتبه‌رزیی نانۆتین و مه‌یلی ناکه‌ن، خۆیان به‌سه‌ر به‌نده‌کان‌دا راناوه‌شی‌تن به‌نا‌حق
ته‌که‌بوروو سه‌مه‌کاری ئه‌نجام ناده‌ن نایانه‌وی بی‌که‌ن.

مافی خه‌لك زه‌وت ناکه‌ن، فه‌سادو ئاشوب بلاو ناکه‌نه‌وه‌!

نایه‌ته‌که واده‌و به‌لێنی نازو نیعمه‌تی به‌هه‌شتی په‌یه‌ه‌ست کردو. به‌مه‌یل
نه‌کردن بۆ لوتبه‌رزیی و خۆبه‌زلزانی، نه‌که به‌وازه‌یتان له‌لوتبه‌رزیی و ته‌که‌بورو، واته‌:
نازو نیعمه‌تی قیامه‌ت بۆ شه‌و که‌سانه‌یه که له‌دل و ده‌روونیان‌دا ئاره‌زۆی ته‌که‌بورو
لوتبه‌رزییان نیه‌، له‌نا‌خیان‌دا هه‌چ دیاره‌یه‌کی خۆبه‌زلزانی و له‌خۆپازی بوونیان تیدا نیه‌.

موسلیم و ئه‌بو داود ریاویه‌تیاں کردوه: که پیغه‌مبهر ﷺ فهرموویه‌تی: (لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر، فقال رجل: ان الرجل يحب أن يكون ثوبه حسنا ونعله حسنة. فقال: ان الله جميل يحب الجمال، الكبر بطر الحق وغمط الناس) ناچیته به‌هه‌شته‌وه که‌سیک مثقاله زهره‌یه‌کی ته‌که‌ببورو خۆبه‌زلزانی له‌دل‌دا هه‌بی. پیاویک وتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا؛ هه‌ریه‌کی له‌نیمه‌ پئی خۆشه‌ پۆشاک‌ی جوانو خاوین بی، نه‌عله‌کانی پاک‌و خاوین بی، پیغه‌مبهر ﷺ فهرمووی: خودا پاک‌و خاوینه‌ پاک‌و خاوینی خۆش ده‌وی. ته‌که‌ببورو خۆبه‌زلزانی بریتییه‌ له‌پیشیل کردنی حه‌ق و پیشیل کردنی مافی خه‌لک.

﴿والعاقبة للمتقين﴾ ئاکامی باش‌و به‌خته‌وه‌ر: که بریتییه‌ له‌به‌هه‌شت بو که‌سانیکه: که‌ خۆیاں له‌عه‌زاب و قاری خودا ده‌پاریزن، به‌دلسۆزی به‌ندایه‌تی خودا ده‌که‌ن، خۆیاں له‌سه‌ریچی فهرمانی خودا ده‌پاریزن، توخن (محرمات) ناکه‌ون!

﴿ومن جاء بالحسنة فله خير منها﴾ که‌سیک روژی قیامه‌ت به‌کرده‌وه‌ی چاکه‌و. بیته‌ مه‌یدانی هه‌شر حیساب، ئه‌وه‌ پاداشی باشت‌ری ده‌دریته‌وه‌، پاداشی په‌روه‌ردگار زۆر له‌چاکه‌ی به‌نده‌ باشت‌ره‌و خودا به‌فه‌ضل و گه‌وره‌یی خۆی پاداشی دوچه‌ندانه‌و چهند چهندانه‌ ده‌کاته‌وه‌.

﴿ومن جاء بالسئة فلا يجزي الذين عملوا السيئات إلا ما كانوا يعملون﴾ که‌سیک‌یش له‌روژی قیامه‌ت‌دا بیته‌ مه‌یدانی هه‌شر و کرده‌وه‌ی خراپی هینابی، ئه‌وه‌ په‌روه‌ردگار له‌روی عه‌داله‌ت‌کاری خۆیه‌وه‌ به‌ئه‌ندازه‌ی تاوانه‌کانی سزای ده‌داو هیه‌چی لی زیاد ناکا.

هه ندی سهرگورشته و به سهرهاتی پیغه مبه ری ئیسلام ﷺ له گه ل هاوه لانی دا

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ قُل رَّبِّي
أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾ وَمَا كُنْتَ
تَرْجُو أَنْ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ
فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّكَ عَنْ آيَاتِ
اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أَنْزِلَتْ إِلَيْكَ وَأَدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا
هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

له وه پيش بری چیرۆکی گیرانه وه، ئاکام و سهره نجامی ره تکرده وه، ئیستا
خیطاب راسته وخۆ ئاراسته ی پیغه مبه ر ﷺ ده کا، ئەم خیطاب ئاراسته کردنه
له کاتی که دایه: که پیغه مبه ر ﷺ له مه که که ده رکراوه به ره وه مه دینه ره وی کردوه
هیشتا نه گه ییشتوته نه وی. وه کوو له ریویات هاتوه، هیشتا پیغه مبه ر ﷺ
له (الجحفة) بوو: که شوینی که له نزیک مه که وه له خه ته ری قوره ییشیه کان ده رنه چوو
بوو، ترسی نه وه ی هه بوو ده ستیان بیگاتی و زیانی پی بگه یینن، ئەم خیطابه ی
له کاتی که دا ئاراسته کرا: که پیغه مبه ر ﷺ دلی به زیادی خویه وه بوو، نه گهر له پیناو
بانگه وازی ئیسلام دا نه بویه، پی ناخۆش بوو مه که که جی بیلی: که شوینی
له دایکبون و په روه رده بوونی ته ی گه لیک بیره وه ری مندالی و سهرده می گه نجی تیدا
له بهر چاوه، ئاله و کاته ناسک و هه ساسه دا په روه ردگار خیطابی خوی ئاراسته ی

پیغہ مبرہ دہ کاو دہ فرموی: ﴿ان الذین فرض علیک القرآن لراذک إلی معاد﴾
 نہی موحہ مد! پیہامی خۆت رابگہ یه نه به ناده میزادو قورئانیان بۆ بخوینه وه،
 دلنیا به نهو که سهی کارکردن به قورئانی له سهر پیویست کردوی و فرمانی پی
 کردوی به گه یاندنی به خه لک ده تگپرته وه بۆ نیشتمانی خو شه ویستی خۆت دوا ی
 نه وهی: کهوا به ناچار بی تو به جی دیلی، له بهر زه ختی قورپه شیه کان رهو ده که ی،
 به سهر که وتویی و شکۆمه ندیه وه دتیه وه ناوی!

نهمه وادهو به لئنی پهروه ردگاره دهیدا به پیغہ مبره ی خۆی لهو کاته ناسکه دا:
 که موسولمانان که مو بی ده سه لاتن، پیغہ مبره به ناچار بی مه که ی جی
 هیشتوه، هیشتا له سنووری مه که که دهرنه چوه، دلی بۆی ده کورکین، پهروه ردگار
 دلنیا ی ده کا: که به سهر که وتویی ده گپرته وه ناوی، به راستی نهم نایه ته یه کی که
 لهو نایه تانه ی پیغہ مبره رایه تی حه زره تی موحه مد ده چه سپینن، چونکه پاش
 ماوه یه که موسولمانان له مه دینه دا به هیز بوون و به سوپایه کی زۆره وه هاتن شاری
 مه که که یان له کوفرو بته رستی رزگار کردو کانگای کوفرو شیرکی هه لوه شان دو
 کابه ی پرۆزی له بت و بته رستان پاک کرده وه.

جا که پهروه ردگار نهم واده یه ی به پیغہ مبره دا، فرمانی پی کرد: که
 به شیوه ی سه رزه نشت و لۆمه به موشریکه کانی مه که که بلئ: خودا ده زانی کئ
 سه رلئ شیوا وه کئ له سهر ریبازی هیدایه ته، فرمانی ناراسته کردو پی
 فرموو: ﴿قل﴾ نهی پیغہ مبره! به وان به بلئ: که دژایه تیت ده که نو به درۆت
 ده خه نه وه، پتیا ن بلئ: ﴿ربی أعلم من جاء بالهدی، ومن هو فی ضلال مبین﴾
 خودای من: که (الله) یه زاناو بینا و شه ناویه به هه موو شتیک، نه ینی و ناشکرا
 ده زانی، خودای من ده زانی له من و له نیوه کیما ن هیدایه تدراوین، ده زانی کیما ن
 گو مپا و سه ر لئ شیواوین، ده زانی کئ هیدایه تی هینا وه (مه به ستی پیغہ مبره
 خۆیه تی ■ مه به ستیش به هیدایه ته که قورئانه). ده زانی کئ شیوا ی چ پادا شو و ریزو
 به خته وه ریه که له قیامه تدا، ده زانی کئ شیوا ی به رزکردنه وه یارمه تیدانه بۆ
 گپرا نه وه ی بۆ شاری مه که که سه ر خستنی به سهر دوژمنانی دا.

له وه به ولاره بۆتان ئاشکرا ده بى، سهره نجامى به خته وه رى بۆ كى يه؟
سهر فرازى دونيا و قيامهت بۆ كى دهسته بهر ده بى؟!

ئه مجار پهروهردگار نيعمه تى پيغه مبه ريتى وه بير پيغه مبه ر ديتته وه: كه پله و
پايه ي پيغه مبه ريتى پى به خشيوه و كردويه تى به هيدايه تده رى ئاده ميزاد و رهوانه ي
كردوه بۆ سهريان: ده فره موى: ﴿وما كنت ترجو ان يلقى اليك الكتاب الا رحمة
من ربك﴾ ئه ي پيغه مبه ر! ئه تۆ له وه پيش به خه يالتدا نه ده هات و گومانه نه ده برد:
كه په يامت بۆ بنيردرى و قورئانت بۆ سه ر نازل بى، هه وال و به سه رهاتى رابوردوان
بزانى و فيرى ياسا و ريساى ژيان بى و ريبازى به خته وه رى و سه فرازى ههردو
جيهان بۆ ئاده ميزاد رون بكه يه وه. وه لى: كه خودا نيگاي بۆ كردوى ﴿قورئانى بۆ
ناردوى و رحمة و فضلى خودايه بۆ خۆت و بۆ ئومه ته كهت. جا: كه ئيستا خودا
به فه ضل و به خششى خۆى ئه م ريزه ي لى ناوى، پله و پايه ي پيغه مبه رى پى
به خشيوى، ئهركى سه رشانى خۆت ئه نجام ده، پابه ندى ئه م پينج فره مانانه ببه
به ريك و پيكي جى به جيان بكه.

۱- ﴿فلا تكونن ظهيراً للكافرين﴾ به هيچ جوړيك يارمه تى كافره كان مه ده،
لييان جودا ببه وه و دژيان بوه سته، يارمه تيده رى موسولمانان به و كۆمه كييان پى
بكه، پهروهردگار پشتيوانته.

۲- ﴿ولا يصدّك عن آيات الله بعد إذا أنزلت إليك﴾ سه ره نه ج له كافره كان
مه ده، وريابه كارت تى نه كه ن، گوئ مه ده ره دژايه تيكرديان بۆ تۆ، پابه ندى
ويست و حه زى ئه وان مه به. چونكه ئه گه ر نه رمييان له گه لدا بنوينى و به قسه يان
بكه ي، ناهيلن په يامه كهت بگه يه نى، ده بنه كۆسپ و له مبه روله شوينكه وتنى
په يامى خودا ده گيترنه وه، تۆ ئه ي پيغه مبه ر به رده وام به له سه ر ريبازى خۆت و
جگه له خودا له كه س مه ترسه، بيگومان خودا يارمه تده رته، پشتگيري
له په يامه كهت ده كا، ئايينه كهت به سه ر هه موو ئايينه كاندا سه رده خا و بالا ده سته
ده كا. وه كوو له ئايه تيكي ترده ده فره موى: ﴿يا ايها الرسول بلغ ما أنزل إليك من ربك وان
لم تفعل، فما بلغت رسالته، والله يعصمك من الناس﴾ (المائدة: ۶۷).

وامه‌که: موشریکه‌کان له‌ریبازی خۆت لات بدهن، چونکه موشریک و بئی پروایان هه‌میشه هه‌ولتی ئه‌وه ده‌دهن بانگخوازی ریبازی خودا لابدهن، به‌هه‌موو جۆریک کۆسپ و ته‌گه‌ریان بۆ دروست ده‌که‌ن. ریبازی خودا په‌رستان راست و ره‌وانه، پتویسته ریبازی خۆیان بگرنه‌به‌رو گۆی نه‌ده‌نه مانه‌دیون و هه‌بوونی کۆسپ و ته‌گه‌ره، ئه‌وان قورئان به‌رنامه‌یانه و ره‌هنوما‌ی ریبازیانه!!

۳- ﴿وَادْعِ إِلَى رَبِّكَ﴾ ئه‌ی پێغه‌مبه‌ر! بانگه‌وازی بکه بۆ عیباده‌تی خودای خۆت. به‌بئی ترسو و راپایی ئایینه‌که‌ی بلاو بکه‌ره‌وه، به‌ئاشکرا بانگه‌وازی خۆت رابگه‌یه‌نه. بانگه‌وازی کافرو موشریکه‌کان بکه بۆ ئایینی خودا، بانگه‌وازی بکه بۆ لای خودا، نه‌ک بۆ ره‌گه‌زه‌په‌رستی و ده‌مارگیری و زیدو نیشتمان و ئالاو به‌رژه‌وه‌ندی مادی و ده‌ستکه‌وت. جا که‌سیک پێی خۆشه‌ دل‌سۆزانه‌ شوین بانگه‌وازی خودا بکه‌وئ با شوینی بکه‌وئ که‌سیکیش بیه‌وئ و پێی ریبازی خودا ریبازی تریش ره‌چاو بکا ئه‌وه بابزانی به‌هه‌له‌ چوه ریبازی خودای نه‌گرتۆته‌به‌ر.

۴- ﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ نه‌که‌ی له‌گه‌ڵ ئه‌وانه‌ بی: که‌ هاوه‌لیان بۆ خودا داناوه، نه‌چیه‌ پێی موشریکه‌کانه‌وه به‌فتاره‌ ده‌چی و ده‌فه‌وتی، چونکه‌ که‌سیک رازی بئی به‌ریبازی ئه‌وان له‌وانه‌ و عه‌زایی ئه‌وانی به‌رده‌که‌وئ.

۵- ﴿وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ له‌ته‌ک خودادا هیچ که‌سی تر به‌خودا مه‌زانه، جگه‌ له‌خودا عیباده‌ت بۆ هیچ شتیکی تر مه‌که، چونکه‌ عیباده‌ت هه‌ر بۆ خودا ئه‌نجام ده‌درئ، جگه‌ له‌خودا نزاو پارانه‌وه ئاراسته‌ی که‌سی تر مه‌که، هانا هه‌ر بۆ خودا ببه‌و هه‌ر ئه‌و به‌خودا بزانه. خودایه‌تی هه‌ر شیاوی ئه‌وه، په‌رستراو هه‌ر ئه‌وه، هه‌ر ئه‌و خاوه‌ن و په‌ره‌ردگاری بوونه‌وه‌ره: وه‌کوو ده‌فه‌رموی: ﴿رَبِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا﴾ (المزمل: ۹).

ئه‌م پێنج فه‌رمانه هه‌ر چه‌نده ئاراسته‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ کراون، وه‌لێ هه‌موو که‌س ده‌گریته‌وه و ئه‌وان مه‌به‌ستن، ئاراسته‌ کردنیان بۆ پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌مه‌به‌ستی ریزلێنان له‌خۆی و گه‌یاندنی به‌خه‌لکه‌ (کوردی و ته‌نی: بوکێ له‌گه‌ڵ تۆمه‌و خه‌سوو گویت لێ بئی).

نه مجار په‌روه‌ردگار به‌یانی صیفه‌ته تاییه‌تییه کاتی خوئی ده‌کاو ده‌فه‌رموی:
﴿کل شیء هالک إلا وجهه﴾ هەرچی له‌بوونه‌وه‌ردا هه‌یه هه‌مووی ده‌فه‌وتی جگه
له‌زاتی په‌روه‌ردگار، نه‌و هه‌ر بووه‌و هه‌ر ده‌مینی! مه‌خلووقات ■ هه‌رمینی و خوئی
نامری، وه‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿کل من علیها فان ویبقی وجه ربک ذو
الجلال والإکرام﴾ (الرحمن: ۲۶-۲۷).

﴿له‌ الحکم﴾ خاوه‌نیه‌تی و فرمان‌په‌وایی و بریاردان له‌بوونه‌وه‌ردا هه‌ر بۆ خودایه،
هه‌ر نه‌و بریاری دیته جی و هه‌لوه‌شانه‌وه‌ی نیه.

﴿والیه‌ ترجعون﴾ سه‌ره‌نجام گه‌رانه‌وه‌ی هه‌موو مه‌خلووقات بۆ لای خودایه،
هه‌موویان زیندو ده‌کرینه‌وه‌و ده‌چنه‌وه‌ به‌رباره‌گای زاتی پاک‌ی و به‌گویره‌ی
کرده‌وه‌کانیان سزاو پاداشیان ده‌داته‌وه. چاکه به‌چاکه و خراپه به‌خراپه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورة العنكبوت

به‌ناوی خودای گه‌وره و میهره‌بان

سوره‌تی (العنکبوت)

سوره‌تی عه‌نکه‌بووت مه‌ککی‌یه واته: له‌مه‌ککه نازل بووه، هه‌ندی ریویات نه‌وه ده‌گه‌یه‌نن: که یانز» نایه‌تی سه‌ره‌تای سوره‌ته‌که مه‌ده‌نین، چونکه باسی جیهادو باسی مونافیق ده‌کهن، وه‌لی رای سه‌حیح و دروست نه‌ویه: که سه‌ر له‌به‌ر سوره‌ته‌که هه‌مووی مه‌ککی‌یه. له‌سه‌ره‌تاوه بۆ کۆتایی هه‌موو نایه‌ته‌کانی پیکه‌وه گونجاوو یه‌ک نه‌سه‌قیان هه‌یه.

ناوه‌روکی سوره‌ته‌که‌ش وه‌کوو هه‌موو سوره‌ته مه‌ککیه‌کانی تر جه‌خت له‌سه‌ر بنه‌مای عه‌قید» ده‌که‌نه‌وه، تاک و ته‌نهایی خودا ده‌چه‌سه‌پینن، باسی پیغه‌مبه‌رایه‌تی و زیندوبوونه‌وه و حیساب و لی‌کۆلینه‌وه و پاداش و سزا ده‌کهن، باسی به‌هیز کردن و چه‌سپاندنی ئیمان له‌دۆ و ده‌روونه‌کان دا ده‌کهن، به‌تایبه‌تی له‌کاتی به‌لا و ناره‌حه‌تی دا. سه‌ره‌تا به‌باسی تاقیکردنه‌وه‌ی ئاده‌میزاد ده‌ست پێ ده‌کاو کۆتاییشی به‌باسی سه‌رفرازی و هیدایه‌ت و هرگرتنی تیکۆشه‌رانی رییازی په‌روه‌ردگار دۆ و نه‌وه ده‌چه‌سه‌پینن: که نه‌وانه‌ی جیهاد له‌گه‌ڵ نه‌فسی خۆیان ده‌کهن باشترین رییازی خوداپه‌سند ده‌گرنه به‌رو خودا یارمه‌تییان ده‌داو سه‌رکه‌وتوو ده‌بن!

په‌یه‌ندی ئهم سوره‌ته به‌سوره‌تی پی‌شه‌وه، له‌چهند رویه‌که‌وه‌یه: که هه‌موویان له‌چوارچیوه‌ی کۆ برکێی نیوان حه‌ق و به‌تال و ئاکام و کاریگه‌ری سه‌بر و خۆپاگری له‌سه‌ر ئیمان و ئاکامی بۆ ئیمانی دا خۆیان ده‌نوینن. له‌سوره‌تی (القصص) دا په‌روه‌ردگار باسی لوتبه‌رز و جه‌به‌روتی فیرعه‌ون و ته‌فرقه‌ پی‌کردنی

جه ماوهره که یو چهوسانه وهی نه ته وهی ئیسرائیلی کرد: که نیرینه کانی سهرده برین و میینه کانی ده هیشته وه، سهره نجامیش رزگار بوونی موساو گه له که یو فه وتانی فیرعه ونو دارو هسته که یو بو!

لهم سورته شه دا پهروه ردگار چیرۆکی موسولمانه کانی مه که مان بو ده گیتته وه، نهوانه ی مله پوره قوره یشیه کان تووشی ده ردی سهری و ته عزیزبو تهنگو چه له مه یان کردن، فشاری زۆریان بو هیئان بو شه وهی له موسولمان بوون ژیوانیان بکه نه وه، ته نانه ت چهوسانه وهی قوره یشیه مله پوره کان بو هه ندی له هاوه لانی پیغه مبه ر ۞ چی وای که متر نه بوو له چهوسانه وهی فیرعه ون بو نه ته وهی ئیسرائیل. بهم پیکه وه به سته ی نیوان چهوساندنه وهی به نوئیسرائیلی به کان له لایه ن فیرعه ونه وه و چهوساندنه وهی هاوه لانی پیغه مبه ر له لایه ن قور یشیه کانه وه، پهروه ردگار موسولمانانی سهرده می مه که کی هه لده نی بو خۆراگری و پشوو درێژی، ته سه للا هاتنه وه یان به و ناره حه تی به ی شوینکه وتوانی موسا چه شتوویانه. هه روا باسی رزگار بوونی هه زره تی نوح و هاوه لانی له که شتی به که داو خنکاندن نه ته وه سته مکاره که ی: که به درۆیان خسته وه و برویان پی نه کرد.

ههروه ها له نیوان نه م سورته ته و سورته تی پیشوودا ده باره ی کۆچی پیغه مبهرو موسولمانان لیکچوونیکی بهرچاو ههیه. نه وه تا له کۆتایی سورته تی (القصص) دا ناماژه بو کۆچی پیغه مبه ر ۞ کراوه ده فهرمو ی: ﴿ان الذي فرض عليك القرآن لرادك الى معاد﴾ له کۆتایی نه م سورته شه دا ناماژه بو کۆچی موسولمانان کراوه ده فهرمو ی: ﴿يا عبادي الذين آمنوا ان ارضي واسعة فایاي فاعبدون﴾ (نایه تی: ۵۶)

ههروه ها له نیوان هه ردوو سورته ته کاندا په یوه ندیه کی ناشکرا ههیه له باره ی ناکام و مه به سته وه له سورته تی (القصص) دا ناماژه کراوه به سهره نجامی باش و په سند بو خودا په رست و خاوه ن ره وشته به رزو جوانه کان نهوانه ی لوتبه رزی ناکه ن و ناشوبگیت نین وه کوو فهرمو ی: ﴿تلك الذار الاخرة نجعلها للذين لا يريدون علواً في الارض ولا فساداً والعاقبة للمتقين﴾ (القصص: ۸۳)

لهم سورة ته شدا سهره نجامی باشو به خته وهری بۆ موسولمانه
 کردار په سنده کان ده چه سپینئو ده فهرموی: ﴿والذین آمنوا و عملوا الصالحات
 لنبوئنهم من الجنة غرقاً تجري من تحتها الأنهار خالدين فیها، نعم أجر
 العاملين﴾ (العنکبوت: ۵۸).

نهم سوره ته پیروژه به شیوهی گشتی نهم سهره باسانه ل هذو گرتوون:

- ۱- به تاقیکردنه وهی موسولمانان بۆ ئه وهی راستی بیرو باوه ریان دهر بکه وی.
- ۲- جیهادو تیکویشان سودی بۆ تیکو شهره که هیه، ئه گینا خودا چ
 پیوستیه کی بهو تیکوشانه نیه.
- ۳- چاکه خراپه ده شواته وه.
- ۴- فهرمان به ئاده میزاد: که چاکه کار بی له گهل باوک و دایکی.
- ۵- دووروو ناتوانی له پیناو نایینی خودادا تهحه ممولی ئه زیهت بکا.
- ۶- چیرۆک و به سهرهاتی هه ندی له پیغه مبه ران.
- ۷- ده مکوت کردنی موشریکه کان.
- ۸- بۆردانی خاوه ن نامه کان و نه هی کردن له جیدال له گهل کردنیان به شیوهی توندوتیژ.
- ۹- سه لماندنن پیغه مبه رایه تی هه زره تی موحه مده ﴿به هوی راستی
 مو عجیزه که یه وه.
- ۱۰- باسی هه ندی شو به و گومانی موشریکه کان دهر باره ی پیغه مبه رایه تی
 هه زره تی موحه مده ﴿.
- ۱۱- په له کردنی کافره کان له هاتنی عه زاب بۆیان.
- ۱۲- فهرمان کردن به موسولمانان که له ههر شوینیک نه یان توانی کاری ئایینی
 خو یان به ریک و پیک ئه نجام بده ن با فیرار به ئایینه که یانه وه بکه ن و بچه شوینیکی
 تر: که بتوانن کاروباری ئایینی خو یان ئه نجام بده ن.

۱۳- سهره نجام و سهره فرازی بۆ ئهوانهیه، وێرای هه بوونی بیروباوهری راستیان کرده و هی باشیش ئه نجام ده ده ن.

۱۴- موشریکه کان دان به و ده ده نی ن: که به دیهینه ری بوونه و هه رو رزق و روژیده ر خودای مه زنه.

۱۵- منه تکردنی پهروه ردگار به سهر دانیش توانی مه ککه دا به وه که له حه ره م دا جی نشینی کردو و نه من و ئاسایشی بۆ فه راهه م هی ناو ن. که چی نه وان کو فرانی نیعمه تی خودا ده که ن و هاوالا بۆ خودا داده نی ن، پیغه مبه ری خودا به درۆ ده خه نه وه.

۱۶- به یان کردنی پاداشی ئهوانه ی خۆراگرو پشو و درێژن له به رامبه ر ته نگ و چه له مه دا.

به تافیکردنه وهی ناده میزادو پاداشه که بیان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْم ﴿۱﴾ أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿۲﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴿۳﴾ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿۴﴾ مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿۵﴾ وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿۶﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۷﴾

ریوایهت کراوه ده لئین: ئەم نایه تانە دەر بارە ی کۆمە لێک لە هاو دە لێ نازل بوون: که لە بەر دەم ئە زێه تە دان و فشار بۆ هێنانی کافرە کان جەزە ع و فەزە عیان بوو و دە کوو پێویست خۆ را گر نە بوون!

ریوایهتێک ههیه ده لێ: دەر بارە ی عه ماری کۆری یاسر نازل بوو: که لە پێناو نایینی خودا دا زۆر ئە زێه تە دراوه.

ئیبنو ئەبی حاتم و ئیبنو جەریر ۛ ئیبنولموندیر له (الشعبي) یه وه ریوایه‌ت ده‌کهن: که دهرباره‌ی نایه‌تی ﴿أَحْسَبَ النَّاسُ... الْآيَةَ﴾ وتوویه‌تی: ئەم نایه‌ته دهرباره‌ی کهسانێک که له‌مه‌ککه بوون و موسولمان بوون، ئەو کاته پێغه‌مبەر و هاوه‌لانی له‌مه‌دینه بوون، جا هاوه‌لانی پێغه‌مبەر ﷺ له‌مه‌دینه وه‌ه‌والیان بۆ ناردن: که ئیمانیه‌تانتان لێ وه‌رناگیرێ هه‌تا کۆچ نه‌کهن بۆ مه‌دینه، ئەوانیش به‌ره‌و مه‌دینه کهوتنه‌ پێ موشریکه‌کان شوئینیان کهوتن و گیرایانه‌وه، ئیتر ئەم نایه‌ته دهرباره‌یان نازل بوو، دووباره‌ هاوه‌لان له‌مه‌دینه وه‌ خه‌به‌ریان بۆ ناردن: که دهرباره‌تان نایه‌ت نازل بووه‌و (واو وا ده‌فرموێ) ئەجار ئەوانیش بریاریان دا کۆچ بکه‌ن، ئەگەر کافره‌کان شوئینیان کهوتن شه‌ریان له‌گه‌ڵ بکه‌ن، له‌سه‌ر بریارێ خۆیان له‌مه‌ککه ده‌رچوون به‌ره‌و مه‌دینه، قورپه‌شیه‌یه‌کان پێیان زانی و شوئینیان کهوتن، ئەوانیش به‌گزیان دا چونه‌وه‌و شه‌ریان له‌گه‌ڵ کردن، هه‌یانبوو شه‌هید بوو، هه‌یانبوو رزگاری بوو. ئیتر په‌روه‌ردگار دهرباره‌یان نایه‌تی ﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فَعَلْتُمْ ثَمَّ جَاهِدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (النحل: ۱۱۰) نازل بوو!!

هه‌ر ئیبنو ئەبی حاتم ریوایه‌تی کردوه ده‌لێ: نایه‌تی ﴿أَلَمْ: أَحْسَبَ النَّاسُ... الْآيَةَ﴾ دهرباره‌ی کهسانێکی مه‌ککه‌یی نازل بووه: که له‌مه‌ککه ده‌رچوون و ویستیان بۆ مه‌دینه کۆچ بکه‌ن، موشریکه‌کان رێیان پێ گرتن و گه‌رانه‌وه، هاوه‌لانیان له‌مه‌دینه وه‌ بۆیان نوسین که دهرباره‌تان نایه‌ت نازل بووه‌و (واو وا ده‌لێ) ئەجار کۆچیان کردو له‌ریگا له‌گه‌ڵ قورپه‌شیه‌یه‌کان تووشی شه‌ر بوون، ئەوی کۆژرا کۆژرا، ئەوی رزگاری بوو، رزگاری بوو، ئیتر دهرباره‌یان نایه‌تی ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ نازل بوو.

موقتیل ده‌فرموێ: ئەم نایه‌تانه دهرباره‌ی (می‌هجه‌ع): که به‌نده‌ی ئیمامی عومه‌ر بووه نازل بووه، ئەم زاته یه‌که‌م که‌س بوو له‌شه‌ری به‌دردا شه‌هید کرا، عامیری کوری (الحضرمي) تیریکی پێوه‌ناو شه‌هیدی کرد، ئەو رۆژه پێغه‌مبەر ﷺ فه‌رمووی: (سيد الشهداء مهجع، وهو اول من يدعى إلى باب الجنة من هذه الأمة) باوک و

دایکی زۆریان په‌روش بوو جه‌زه‌عو فزه‌عیان زۆر بۆ کرد ئیتر نایه‌تی ﴿ألم: أحسب الناس أن یترکوا... آلاية﴾ نازل بوو.

به‌هه‌ر حال ئه‌سبابی نزوله‌که هه‌ر کامیکیان بئی (عیبه‌ت به‌عمومی له‌فظه‌و به‌خصوصی سه‌به‌ب نیه). نایه‌ته‌کان حقیقه‌ت و راستی ئیمانیان له‌خۆ گرتوه، شیوه‌ی به‌تاقی‌کردنه‌وه‌ی په‌روه‌ردگار و داب نه‌پیتی ده‌رباره‌ی خاوه‌ن باوه‌ران رون ده‌که‌نه‌وه. سه‌ره‌نجامی موسو‌لمان و کافرو دو‌رووه‌کان دیاری ده‌که‌ن و ده‌فه‌رموی: ﴿ألم﴾ له‌خویندنه‌وه‌دا ده‌بئی ئه‌م جو‌ره و شانیه‌ی له‌سه‌ره‌تای سوره‌ته‌کانی قورئان‌دان به‌په‌رپه‌چی بخویندرینه‌وه (ألف، لام، میم) وه‌کوو له‌سه‌ره‌تای سوره‌تی (البقرة) دا ئاماژه‌مان پئی کرد، چهند مانایه‌کیان بۆ دیاری کراوه، به‌لام ئه‌و مانایه‌ی لای موفه‌سسیره‌کان په‌سه‌نده‌و زیاتر به‌دلا ده‌چئی ئه‌وه‌یه: که په‌روه‌ردگار به‌م پیته‌ په‌چی په‌چرانه ته‌حه‌ددای عه‌ره‌بو ناعه‌ره‌بی کردوه و ئاماژه‌ی بۆ ئه‌وه کردوه: که قورئان له‌م جو‌ره پیتانه پیت هاتوه، ئه‌م جو‌ره پیتانه‌ش له‌به‌ر ده‌ستی هه‌موو که‌س دان، ده‌نه‌گه‌ر راست ده‌که‌ن ئه‌م قورئانه که‌لامی ئاده‌میزاده، ئیوه‌ش له‌و پیتانه که‌لامی‌کی ئاوه‌ها بخه‌نه‌و، (ئه‌وه عه‌رزو ئه‌وه گه‌ز).

وه‌لئێ نه‌ئه‌وان و نه‌غه‌یری ئه‌وان له‌عه‌ره‌بو له‌ناعه‌ره‌ب، که‌س ناتوانئ که‌لامی‌کی ئاوه‌ها دابئی، چونکه ئه‌وه شا‌کاری په‌روه‌ردگار و زاده‌ی می‌ش‌کی ئاده‌میزاد نیه.

تییینی‌یه‌کی تریش هه‌یه پتویسته ئاماژه‌ی پئی بکری و بگوتری: ئه‌ویش ئه‌وه‌یه: هه‌ر سوره‌تی‌کی قورئان به‌م جو‌ره پیته‌ په‌چی په‌چرانه ده‌ستی پئی کرابئی، باسو خوا‌سی‌کی قورئانی له‌خۆگرتوه، جا یا یه‌که‌سه‌ر دوا به‌دوای پیته‌کان ده‌ست ده‌کا به‌باسی قورئان، یان له‌ناوه‌ندی سوره‌ته‌که‌دا، وه‌کوو له‌م سوره‌ته‌دا به‌ه‌رجاو ده‌که‌وی: که ده‌فه‌رموی: ﴿أتل ما أحیٰ إلیک من الکتاب...﴾ یان ده‌فه‌رموی: ﴿وکذلک أنزلنا إلیک الکتاب...﴾ یان ده‌فه‌رموی: ﴿وما کنت تتلو من قبله من کتاب ولا تحطه بیمی‌نک﴾ یان ﴿أولم یکفهم إنا أنزلنا علیک الکتاب یتلى علیهم﴾ ئه‌جار دوا‌ی ده‌ست پیکردن و چوونه ناو جیهانی سوره‌ته‌که‌وه، ده‌ست ده‌کا به‌باسی

بیرو باوه پرو ئه و تاقیکردنه وه و ئه زموونانه ی موسولمانانی پێدا تیپهر ده که نه و روبه پرویان ده بنه وه، بۆ چه سپاندنی بیرو باوه پرو جودا کردنه وه و ده ست نیشانکردنی راستگۆیان و دوورپروان به هۆی ئه و تاقیکردنه وه و له بۆته دانیه به سهریان دئ: ده فهرموی: ﴿أَحْسِبِ النَّاسَ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا: آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ﴾ نایا ئه و خه لکه پێیان وایه، وازیان لی ده هیندری و تووشی تاقیکردنه وه و له بۆته دان نابن؟ ههر به وهنده که به زویان ده لێن: ئیمه ئیمانمان هیناوه و پرومان هیه ئیتر وازیان لی ده هیندری و ئهرکی جیهاد و تیکۆشان و کۆچکردن و به ربهره کانی شه هه وات و ئاره زویان ناخریته سه ر شان؟ پێیان وایه ئهرکی ئه نجامدانی طاعه ت و خودا په رستی و فره ئایضه مالی ۱ به ده نییه کانیان ناخریته سه ر شان؟ تووشی کاره ساتی مالی و جه سته یی و له ده ستدانی خۆشه و یست و مال و سامان و که مبه و نه وه یان نابن؟

بێگومان بیرو باوه پر ههر ئه وه نیه کابرا به روا له ت بلی من موسولمانم و به س! به لکو و بیرو باوه پر حه قیقه تی که ئه رک و ئاره حه تی تایبه تی خۆی هیه، ئه مانه تی که ههر که سی له نه ستۆی گرت ئه رک و ماندوبوونی خۆی هیه، جیهاد و تیکۆشانیکه پێویستی به سه برو خۆراگری هیه، ههر ئه وهنده کیفایه ت نیه به ده م بلین: ئیمانمان هیناوه و به عه مه لی و له مه یدانی واقع دا نه یچه سپینن: که راست ده که ن له ئیمانمان که یان دا یان نا!! ده بێ له که وو بیژنگ بدرین و بکه و نه نا و تاقیکردنه وه و له بۆته دان ده ربچن، وه کوو چۆن ئالتون ده خریته سه ر ئاگرو له بۆته ده درئ؛ بۆ ئه وه ی له چلک و مه واده مه غشو شه کان جیا بکریته وه. ئاده میزاده موسولمانه کانی ش تووشی ده ردو مه ی نه تی ده بن، بۆ ئه وه ی ده ربکه و ئی کئی موسولمانی ساغ و خاوه ن باوه ری پته وه و کئی مونا فیق و ساخته چی یه.

سه ره تا ئایه ته که به هه مزه ی ئیستفه ام ده ست پی ده کا، ئیستیفه امه که ش بۆ ئینکاره. ئه وه ده گه یه نی: که ده بێ موسولمانان تووشی ده ردو چه رمه سه ربی ببو کاره ساتی ناخۆش و دلته زینیان لی رویدا و ده ربکه و ئی بۆ خۆیان و غه ییری خۆیان تا چ ئاستیک پابه ندی بیرو باوه ره که یانن! چونکه به لا و موصیبه ت پێوه ری بیرو باوه رن.

له فەرموده ی صه حیح دا هاتوو: پیغه مبهەر ۞ فەرموویه تی: (أشد الناس بلاء الأنبياء، ثم الصالحون، ثم الأمثل فالأمثل، يبتلى الرجل على حسب دينه، فإن كان في دينه صلابه، زيدله في البلاء) قورسترین به لآو ناخۆشی تووشی پیغه مبهران ده بی، پاشان پیاوچاکان، نه جار پله پله ههتا بیرو باوهری لاواز تر بی، به لآی سوکتری تووش ده بی، ناده میزاد به گویره ی به هیزی و بی هیزی نیمانی به لآی به سهر دین. ههتا بیرو باوهری پتهو تر بی، به لآی قورستری تووش ده بن!!

وینه ی ئەم نایه ته نایه تیکی تره: که ده فەرمو ی: ﴿ام حسبتم ان تدخلوا الجنة، ولما يعلم الله الذين جاهدوا منكم ويعلم الصابرين﴾ (آل عمران: ۱۴۲) بیان ده فەرمو ی: ﴿ام حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما ياتكم مثل الذين خلوا من قبلكم مستهم البأساء والضراء وزلزلوا حتى يقول الرسول والذين آمنوا معه متى نصر الله؟ الا ان نصر الله قريب﴾ (البقرة: ۲۱۴).

له وه پیش له باسی نه سبابی نزولی نایه ته كان دا ناماژه مان به وه کرد: که ئەم نایه ته ده باره ی هه ندی کهس نازل بووه: که تازه له مه ککه دا موسولمان بووون و قوره شییه کان له سهر بیرو باوهری نیسلامی جوهره ها تازارو نه شکه نجه یان ده دان عه ماری کوری یاسرو دایکی عه مار که ناوی (سمیه) بوو. باوکی عه مار: که ناوی (یاسر) بوو ههروه ها عه ییاشی کوری نه بی ره بیعه وه لیدی کوری وه لیدو سه له مه ی کوری هیشام نمونه ی هه ره زه قو بهرچاوی ئەم تازار دراوانه بوون.

بیگومان خودا پیش به تاقیکردنه وه که حه قیقه تی دلّو دهروونه کان ده زانی و ناگای لی یه تی: وه لی تاقیکردنه وه له بوته دانه که بوّ نهویه: نه وه ی له زانیاری خودا دهیه، له عاله می واقیع و مه کشوفدا ده ربکه وی: نه وه ی له زانیاری ناده میزاد نه یییه بکه و ته رو، بوّ نه وه ی ناده میزاده کان له سهر هه لو یست و کرده و کانیا ن حساب و لی کۆلینه و هیان له گه ل بکری، نه ک له سهر نه وه ی: که خودا ده باره یان پیش وه خت ناگای لی یه تی. ئەمهش له لایه که وه فه ضلو گه وره یی خودایه به سهر به نده کانه وه، له لایه کی تره وه عه داله تکاری ییه و له سهر یکی شه وه پهروه ده کردنی ناده میزاده کانه. کهس سزای نادریته وه و پاداش وه رنساگری مه گهر

بهوهی له کارو هه لۆیستی ناشکرا بووه و به کرده و هه سپاندویه تی. ئه گینا هیچ کهس وه کوو خودا حه قیقه تی دڵ و دهروونه کان نازانی.

وا دیاره دوو چار بوونی ناده میزاد به به لۆ و کاره ساته و دیارده یه کی هه میشه بی و بهرده وامه له ناو ئۆمه تی پیغه مبه ردا. هه تا ئنیسلام له وجوددا هه بی و حه ق و به تال له صیراع و کئی برکی دا بن، ئه زیه تدان و چهوساندنه وهی موسولمانان بهرده وامه. هه تا بیرو باوه ری راسته قینهی ئیسلامی روبه روی ره شه بای ئیلحاد کوفرو عه لمانی و گروه چه پ ره و شو شیاو و ماده په رست و مله ور په رسته کان بوهستی و به ره ره کانیا بکا، هه تا قورئانی پیروژ پیناسه ی موسولمانان بی و پارێزگاری هه بوونیان بکا و له باوه شی بگرن و بیخوتین و بیان هه ژینی، ئه زیه تدان ی خودا په رستان له لایه ن کۆمه لانی کوفر ئیلحاده وه بهرده وام ده بی. به لام له هه مان کاتدا هه رگیزا و هه رگیز کۆمه لی کوفر ناتوان دهنگی ئیسلام کپ بکه نه وه، چه ندیک نه سالی بی چهوساندنه و هیان به هیتو کاریگه رو چرو پر بی، موسولمانان له سه ر هه لۆیستی خۆیان سوورتر ده بن و له گرتوو خانه و زه برو زهنگی دوژمنانیان پته و تر ده بن، چونکه داینه مۆی بیرو باوه ریان قورئانی پیروژه، په پیره و پرۆگرامیان کهلامی خودایه، رابه ریان پیغه مبه ره ﷺ به کرده وه ریگای بۆ شکاندون.

هه ر له و رۆژه وه حه ق و به تال کئی برکیانه و رو به ره وری یه کدی بوونه وه له بۆته دان و ئه زیه تدان ی موسولمانان له گۆرپیه و هه ر بهرده وامیش ده بی. بۆیه په ره ر دگار بۆته سه للا دانه وهی موسولمانان و به رچاو رونیان ده فره موی: ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ واته: سویند بی ئیمه خودا په رستانی رابورد ومان به جۆره ها نازارو ئه شکه نه به تاقی کردونه وه، به لکوو پیغه مبه رانی پیشوومان به جۆره ها تالی و سویری له بۆته داو و خستوماننه ناو تاقی کردنه وهی سهخت و دژواره وه، وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فره موی: ﴿وَكَايِنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتِلٌ لِمَنِ يَنْصُرُ الْغَالِبِينَ﴾ ریبون کثیر فعا وهنوا لِمَا اصابهم في سبيل الله، ﴿ماضعفوا وما استكانوا والله يحب الصابرين﴾ (آل عمران: ۱۴۶).

هه‌لبه‌ته وه‌کوو وتمان خودا پیش به‌تاقیکردنه‌وه که حه‌قیقه‌تی ناو دلّو
 ده‌رونه‌کان ده‌زانئ، وه‌لئ به‌تاقیکردنه‌وه که ئه‌وه‌ی له‌زانیا‌ری خودادا ئاشکراو
 نمایانه، له‌جیهانی واقعی‌ش‌دا ئاشکراو نمایانی ده‌کا. که‌وابئ ﴿فلیعلمن الله الذین
 صدقوا﴾ په‌روه‌ردگار ئه‌وانه‌ی راست‌گۆن له‌ئیدی‌عای ئیمان‌دارییان‌دا ده‌یاخته‌رو
 ئاشکرایان ده‌کا. ﴿ولیعلمن الکاذبین﴾ هه‌روه‌ها درۆزنه‌کانیش جیا‌ده‌کاته‌وه‌و
 په‌رده‌یان له‌سهر هه‌لده‌مالئ و ئاشکرای ده‌کا کئ راست‌گۆیه له‌دعوای ئیمان‌داری‌داو
 کئ درۆزنه. ههر که‌سه‌ش به‌گویره‌ی کرده‌وه‌کانی سزاو پاداش وهرده‌گریته‌وه.

ئه‌هلی سونه‌ت و (جه‌ماعه) کۆرایان له‌سهر ئه‌و هه‌یه: که خودای مه‌زن پیش
 وه‌خت زانیاری ته‌واوی هه‌یه ده‌رباره‌ی هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی بون و ده‌بن و نابن و چۆن
 ده‌بن و که‌ی ده‌بن. بۆیه ئیبنو عه‌بباس له‌ته‌فسیری (الا لعلم) ی قورئان‌دا
 ده‌فه‌رموی: ﴿الا لنری﴾ چونکه بینین و نیشان‌دان په‌یه‌وند ده‌بئ به‌شتی هه‌بووه‌و
 ههر شتیک نه‌بئ (رؤیه‌ت) ته‌عه‌لوقی پتوه نابه‌ستی، به‌لام عیلم له‌ (رؤیه‌ت) گشتی
 تره چونکه ئه‌و ته‌عه‌لوق ده‌به‌ستی به‌هه‌بوو نه‌بووه‌و.

بی‌گومان له‌بۆته‌دان و به‌تاقیکردنه‌وه زۆر شیوا‌زو جو‌ری هه‌ن، جاری و ده‌بئ
 موسو‌ل‌مان راسته‌وخۆ له‌لایه‌ن به‌تال‌خوا‌زان‌ه‌وه ئه‌زیه‌ت ده‌درئ و که‌سیش نیه
 پال‌پشتی بکا و هیزیک‌ی ده‌ست ناکه‌وئ روبه‌روی طو‌غیان بی‌ته‌وه. ئه‌مه وینه‌یه‌کی
 هه‌ره‌به‌رچاوی فیتنه‌و له‌بۆته‌دانه. وه‌لئ ئه‌مه دیمه‌نی هه‌ره سامناکی فیتنه‌یی نیه.
 به‌ل‌کوو به‌تاقیکردنه‌وه زۆرو هه‌مه‌جو‌رن.

فیتنه‌یی مال و مندال و که‌سو کارو خیزان و دۆست و ناسیاو.

فیتنه‌یی رۆتی‌کردن و هه‌سته‌به‌ر بوونی دونیا بۆ به‌تال‌خوا‌زان و به‌روال‌ه‌ت
 سه‌رکه‌وتنیان له‌ژیان‌دا. دونیا بۆیان پتده‌که‌نئ و جه‌ماوه‌ر چه‌پله‌ ریزانیان بۆ ده‌که‌ن.
 قاره‌مانیه‌تی و شکۆمه‌ندیان پال ده‌ده‌ن، سه‌روه‌ری و به‌هره‌مه‌ندیان بۆ ده‌ست
 نیشان ده‌که‌ن. ده‌یانبه‌نه‌وه سه‌ر رشته‌و نژادی بنه‌ماله‌ی دیارو وه‌جا‌خزاده. له‌هه‌مان
 کات‌دا کاکی موسو‌ل‌مان هه‌رچه‌نده خۆی زۆر له‌و دونیا خۆره دونیا بۆ هاتووه
 به‌شیاو‌تر ده‌زانئ، پاشگو‌ی خراوه.

فیتنه ی نامو بی و دوورووی سی له کۆمه لگا به هۆی عه قیده و هه لئو یستی ئاین
 پهروه ری یه وه. فیتنه یه کی تر: که ئه مپۆ باوو له روه شهویش فیتنه یی ئه وه یه:
 موسولمان ده بینن چه ندان حکومه ت و فه رمانه و تا بینه قاقایان له گومرایی و
 رهوشتی ناشیرین و په ستدا نقوم بوون، که چی له گه ل ئه وه شدا ده بینن
 کۆمه لگایه کیان پیکه وه ناو له بواری ژیارو شاره ستانی دا تابلای پیشکه وتوو
 سه رکه وتوون. تاکي ئه و کۆمه لگایه ئه و په ری ژیانن خو شی بو دروست بو وه
 به و په ری هه ستی مرۆف دوستی یه وه مامه لای روژانه ی له گه لدا ده کری!!

فیتنه ی گه و ره و دژوارتر له وانه فیتنه ی نه فس و شه هوه ته، خو یستی و نه ز
 له مال و سامان و هیزی ده سه لات و فرمانه وایی یه، هه ر که سی به مانا
 به تاقیکرایه وه و ده رنه چوو هاوار به مالی.

هه لبه ته په روه ردگار هه رگیز نایه و موسولمانان به تاقیکردنه وه و له بوته دان
 نه زیه ت بدا، مه به ستی ئه و نه و حاشا! وه لی په روه رده کردنیان بو هه لگرتنی
 نه مانه ت و به رپر سیاری پیو یستی به و له بوته دانه هیه. به بی ئه و ته ربیه ته
 تاییه تییه و هه لئس و که وت کردن له گه ل ناره حه تییه کاندا ده سه به ر نابی. ده بی
 موسولمان به شیوه یه کی عه مه لی و واقعی وای لی بی بتوانی جله وی نه فس و
 ناره زو بگرێته وه، به سه ر شه هوه ت و ناره زو بازی دا بالاده ست بی له به رام به ر ئیش و
 نازارو مهینه تی دا خوگر بی، بتمانن ته وای به یار مه تی و کۆمه کی په روه ردگاری
 هه بی، یه قینی وای بی پاداش و شه وایی له سه ر ئه و کاره سات و ناخو شیانه ده ست
 ده که وئ. ئه و نه فس و دلو ده روونانه ی به لا و کاره سات له بوته یان ده دن و غه م
 په ژار مشت و مالیان ده که ن له چلک و ته پ و تۆزی ماده و رهوشته په سه کان پاکیان
 ده که نه وه، حه تمه ن هیزه مه عنه ویه شاراوه کانیا و خه به ر دین و ده که ونه خو.
 په یوه ندییا ن به خودا وه به هیز ده بی و بتمانن یان به وه ده بی: که یه کی له دوسه روه ری
 (سه رکه وتن یان پاداش) یان بو ده سه به ر ده بی. ئا ئه وانه ن: که له ئاکام دا ئالای
 خودا په رستی. ئا وه دانکردنه وای زه وای و رابه ری مرۆقایه تی ده گرنه ده ست و ده بنه
 باشت رین گه ل و نه ته وه و فه رمان به چاکه و نه هی له خرا په ده که ن، چاکه خوازو

خیرخوازو مرؤف دۆستو خداوایست ده‌بن، به‌خته‌وه‌ریی دونیاو
قیامت مسؤگەر ده‌که‌ن.

ئه‌وانه‌ی موسولمانانیش تووشی ئه‌زیه‌ت و ده‌ردی سه‌ری ده‌که‌ن، خراپه‌کارو
سته‌مکارو بی‌برواو مه‌به‌ه‌ئن، ئه‌وانه‌ هه‌رگیز له‌چنگی غه‌زه‌بو قاری خودا
رزگاریان نابێ، چه‌ندیک باطلیان به‌رواڵه‌ت بالایی و سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست بیتن، ده‌بی
له‌ناکامدا بکه‌ونه به‌رقارو غه‌زه‌بی خودای خاوه‌ن ده‌سه‌لات و تۆله‌ستین.

نمونه‌ی ته‌عذیب‌دانی موسولمانان به‌ده‌ستی بیدینان پیش هاتنی ئیسلام و دوا‌ی
ناردنی چه‌زه‌تی موحه‌مه‌د و ئیستاشی له‌گه‌ڵدا بی، چه‌وسانه‌وه‌ی خوداپه‌رستان
له‌سه‌ر ده‌ستی مله‌وړو سته‌مکاران له‌کۆن و نوێ دا ده‌ریایه‌کی بی بنه‌و له‌نووسین
نایه. کاریکی ئه‌سته‌مه‌و ده‌بی (عه‌ددادی) زانیاریی خودا کۆنتۆلی بکاو
یه‌کالای بکاته‌وه.

ئیمامی بوخاری و ئه‌بوداودو نه‌سانی له‌خه‌بابی کوری ئه‌ره‌ته‌وه‌ فهرموده‌یه‌ک
ریوایه‌ت ده‌که‌ن ده‌فهرموێ: شکایه‌تی وه‌زع و حالێ خۆمان لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد،
له‌و کاته پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌سیبه‌ری کابه‌دا عه‌باکه‌ی خۆی کردبوه سه‌رین و راکشابوو:
عه‌رزمان کرد بۆچی داوای یامه‌تیمان بۆ ناکه‌ی؟ بۆ بۆمان ناپارێیه‌وه له‌خودا ئه‌م
ناره‌حه‌تیه‌مان له‌سه‌ر لا‌با؟ له‌وه‌لامدا فهرمووی: (قد کان من قبلکم یؤخذ الرجل فیحضر
له فی الأرض فیجعل فیها، فیجاء بالنشار فیوضع علی رأسه فیجعل نصفین، ویمشط بأمشاط
الحدید لحمه وعظمه فما یصرفه ذلک عن دینه، والله لیتمن هذا الأمر حتی یسیر الراکب من
صنعا إلى حضر موت لا یخاف الا الله والذنب علی غنمه، ولکنکم تستعجلون).

ئیبنو ماجه له‌ئه‌بو سه‌عیدی خودرییه‌وه ریوایه‌ت ده‌کا ده‌لێ: چومه‌ خزمه‌ت
پیغه‌مبه‌ر ﷺ ناساغ بوو له‌سه‌ر لیقه‌که‌ی به‌سه‌ریه‌وه بوو ده‌ستم لی دا ده‌ستم
گه‌رمایی پی گه‌یشته‌، عه‌رزمان کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ده‌ردو تایه‌که‌ت چه‌ند
به‌ته‌ورمه له‌سه‌رت!! فهرمووی: ئیمه وه‌هاین به‌لاو نه‌خۆشیمان بۆ دووچه‌ندانه
ده‌کرێته‌وه، پاداشیشمان بۆ دوو چه‌ندانیه‌! وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! کێ
له‌ئاده‌میزادان له‌هه‌موو که‌س زیاتر به‌لا‌ی له‌سه‌ر توندو به‌شیده‌ت ده‌بن؟ فهرمووی:

پیغه مبه ران، وتم، پاش ئه وان؟ فهرموی: پاشان پیاوچاکان، هی وایان هه یه تووشی به لای هه ژاریی ده بی، ته نانه ت جگه له عه باکه ی هیچی ده ست ناکه وی بییری و بیدری بۆ پیویستی خۆی. هی وایان هه یه که یف خۆش ده بی به به لا وه کوو چۆن به خۆشی که یف خۆش ده بی.

به کورتی ژیان گۆره پانی تیکۆشان و هه ولدان و ماندوبون و جم و جوله. هه تا ئه رک و به رپر سیاریه تی زۆرو گه وره بن له ریزو نرخی به رپر سیاره که زیاد ده بی، که وایی ته کلیف و به رپر سیاریه تی نیشانه ی ریزلینان و قه درزانییه، ره مزی که سایه تی و چه سپاندنی مرۆفایه تییه، که سیک هیج ئه رکی له ته ستۆ نه بن و ته کلیفی له سه ر نه بن به مرۆف حلیب ناکری. ژیان به بی کار و کرده وه ته کلیف به ژیان ناژمیردری. خۆشی و له ززه تی ژیان له وه دایه ئاده میزاد بۆ مه به ستیک کار بکا و هه ده فیکی هه بی، ئه گینا ده که ویته نا و ژیانی بی مه به ست و سه رگه ردانی یه وه. که وابوو پیویسته سوپاسی خودا بکه ین له سه ر ئه وه ی: که ئه رکی جۆرا و جۆری خستۆته ئه ستۆمان. هه روه ها پیویسته خاوه ن سه برو سوپاسگوزار بین له سه ر به لا و کاره سات!

﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا؟ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ به لکوو نایا ئه وانه ی تاوان ئه نجام ده ده ن پێیان وایه ئه وان له چنگی قاری ئیمه قوتار ده بن و تۆله ی سه مکاری و تاوانباریان لی ناستین؟ نا با و نه زانن: ئه وان له چنگی عه زاب و سزای ئیمه رزگاریان نابن، به هه له چوون خراب گومانیکه بۆیان په یدا بووه، بریارێکی نابه جی و هه له یان داوه: که و ده زانن له خودا یاخی ده بن و سه ریچی فه رمانه کانی ده که نه و تۆله شیان لی ناسه ندری! ئه و بریار و بیرو بۆچوونه یان پیچه وانه ی عه قل و شه رع و داده.

ئیبنو عه بباس ده فهرموی: مه به ستی نایه ته که (الولید)ی کوری (المغیره) و ئه بو جه هل و (الأسود) و (العاص)ی کوری هیشام و شه یبه و عوتبه و وه لیدی کوری عوتبه و عوتبه ی کوری ئه بو مو عیط و حه نظله ی

کوری نه بو سه فیانو (العاص) ی کوری (وائیل) ه.^(۱)

نه مجار دواي راگه ياندني نه وه: كه ههر كه سيك ئهركي سه رشانى خوئى به جيئ نه هئيني سزا ده درئ. نه وه رون ده كاته وه: كه ههر كه سيك خاوه ن بيرو باوه ري راستو په سندنبي و ئهركي سه رشانى خوئى نه نجام بداو كار بو ژيانى قيامه ت بكا، خدا پاداشى باشى ده داته وه: ده فهرموئ: ﴿من كان يرجو لقاء الله فان أجل الله لآت، وهو السميع العليم﴾ ههر كه سئ به ته ما خيرو فهرو پاداش بئ له خدا، چاوه پروانى به ههشت بئ له ژيانى قيامه ت دا، وئراي نه وه كرده وي چاك بكاو ئهركي سه رشانى به ريك و پيكي نه نجام بدا، نه وه بيگومان خدا ئاواته كه ي بو دينيته جيئ و پاداشى كرده وه كانى به ته واوي ده داته وه، چونكه هاتنى قيامه ت و زيندوبونه وه، حه قيقه ته و گومان له هاتنى دا نيه، خوداش شنه واو زانايه به كرده وي به نده كانى و هيچى لئ گوم نابئ، زانايه به هه موو بونه وهر ئاگادارى بيرو باوه ر كردارى به نده كانيه تى و ههر كه سه به گوئره ي كرده وي پاداشى ده داته وه مه به ست به (أجل الله) پييده چئ مه به ست مردن بئ. ده شگونجي مه به ست هاتنى روژى قيامه ت بئ.

جا نه گه پهروه ردگار به تاقى كرده وه وه له بوته دانى بو برياردابن و له سه ري پيويست كردوبن: كه جيهاد بكهن و نه فسى خويان و ارام بكهن ته حه مولى مه شه قهت و ناره حه تى بكا، نه وه سودو قازانجى بو خوiane، بو چاكبون و ته واو بوونى خوiane، بو نه وه به له دونيا و قيامه ت دا به خته وه رييان بو ده سته بهر ببئ. ﴿ومن جاهد فإنما يجاهد لنفسه، ان الله لغني عن العالمين﴾ كه سيك جيهاد له گه له نه فسى خوئى بكا، خوئى و ارام بكا خوگرو پشوو دريژ بئ له به رامبه ر كاره سات و ناخوشى دا، فهرمانى خدا به جيئ بيئ و واز لهو شتانه بيئ كه خدا نه هئى لئ كرده، بيگومان به رو بوومى نه و جيهاد و خوگريو تيكوشانه ي بو خوiane، بو خوئى سودى لئ وهرده گريئ. وه كوو له نايه تى كى تر دا ده فهرموئ: ﴿من عمل صالحا فلنفسه﴾ (نص: ٤٦) يان ده فهرموئ: ﴿ان احسنتم احسنتم لانفسكم﴾ (الإسراء: ٧).

(۱) ته فسي رى نيينو كه ئير ج ٢٤٦/٣ (٣٨٧٨).

جیهادو تیڭکۆشان، دلّو ده‌روونی تیڭکۆشه‌ره‌که مشتو مالّ ده‌کا، ته‌سه‌وراتو
ئاسۆی بیروبوچونی به‌رز ده‌کاته‌وه، له‌چلکی رژدی و به‌خیلی پاکی ده‌کاته‌وه، هیژه
مه‌عنه‌وییه‌کانی ناوکیانی ده‌وروژینی و ئاماده‌باشی‌یان تیدا ده‌خولقینی، ئیتر
ره‌وشت و بیرو بوچوونی، کار له‌کۆمه‌لّ ده‌که‌نو سودی بو کۆمه‌لیشی ده‌بی!

ئه‌جار باداشی فه‌رمانبه‌رداران رون ده‌کاته‌وه ده‌فه‌رموی: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّاحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا
يَعْمَلُونَ﴾ واته: ئه‌وانه‌ی ئیمانیان هیناوه‌ کرده‌وی باش ده‌که‌ن، ئه‌وه‌ بیگومان
تاوانه‌کانیان ده‌سپینه‌وه، به‌مه‌رجی هاوه‌لی بو خودا دانه‌نابی، له‌گونه‌کانی خوش
ده‌بین. هه‌روه‌ها به‌هۆی ئیمانه‌که‌ی کرده‌و باشه‌کانی تاوانه‌کانی داده‌پۆشین، له‌ناو
کرده‌وه‌ باشه‌کانیشی دا به‌پێی باشترین کرده‌وی، پاداشی ده‌ده‌ینه‌وه، بو نمونه
ئه‌گه‌ر کابرا په‌نجای نوژی سوننه‌تی کرد بی، کامیان له‌هه‌موان زیاتر به‌رێک و پێکی
ئه‌نجامی دابی، ئه‌وه‌ ده‌که‌ین به‌نمونه‌و هه‌موو نویژه‌کانی تری به‌گوێره‌ی ئه‌و نویژه
باش و ته‌واوه‌ بو خیساب ده‌که‌ین. ئه‌گه‌ر بیست جار مالی خۆی به‌خشیی
به‌داماوان کام جاره‌یان به‌خشینه‌که‌ی له‌هه‌موو جاره‌کان باشت بووه‌ به‌پێی ئه‌و
جاره‌ پاداشی بو خیساب ده‌که‌ین!!

به‌راستی ئه‌مه‌ موژده‌یه‌کی خوشه، ره‌حمه‌ت و فه‌رو به‌ره‌که‌تیکی فراوانه، ئه‌وه
ده‌که‌ینه‌ی: که‌ په‌روه‌ردگار بو پاداش دانه‌وه‌ له‌بیانوو ده‌که‌ری، به‌لام بو سزادان و قار
گرتن له‌به‌هانه‌ ناگه‌ری! له‌کاری چاکه‌و طاعات که‌میش بی قبوولی ده‌کا، پاداش
یه‌ک به‌ده‌ تا یه‌ک به‌حه‌وت سه‌د ده‌داته‌وه، به‌لام بو خراپه‌ هه‌ر به‌ئه‌ندازه‌ی خراپه‌که
سزای ده‌دا یان هه‌ر لێی خوش ده‌بی!!

که‌وابی با موسوڵمانانی تیڭکۆشه‌ر دلّخۆش بن به‌وه‌ی که‌ لای خودا بۆیان بریار
دراوه، له‌لی‌خۆشبوون له‌تاوان و پاداشی باش له‌سه‌ر کرده‌وی چاکه‌. باسه‌بر بگرن
له‌سه‌ر ئه‌رکی جیهاد له‌گه‌لّ دوژمنان و نه‌فس و ئاره‌زووبازی، خۆراگرن له‌سه‌ر به‌لاو
ده‌ردو مه‌ینه‌تی و له‌بۆته‌دان، ئاسۆی رون و پاداشی باش چاوه‌رێیان‌ه‌و
خه‌نی له‌خۆیان.

تیبینی:

نایه تی ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ناماژه به وه ده کا: که کرده وه له ئیمان جوداوازه، چونکه عه طفی (عملوا) بۆ سر (آمنوا) به واو کراوه ته وه، عه طف به (واو) یش نیشانه ی جوداوازی نیوان (معطوف) و (معطوف علیه) یه. ئیمان بریتیه له پروا به خودا و به پیغه مبه ران و فریشته و نامه ئاسمانیه کان و هاتنی رۆژی قیامت و زیندوبونه وه و ئیمان به قه زاو قه دهر به خێرو شه رییه وه.

کرده وه ی باش بریتیه له کردنی هر شتیک خودا فرمانی به کردنی کردبی. عه مه ل کاتی به صالح و باش ده ژمێردری: که له بهر خاتری خودا ئه نجام بدری. نیه تیش مه رجه ده بی کابرا: که کرده وه باشه که ئه نجام ده دا مه به ستی خودایی و له بهر خاتری خودا ئه نجامی بدا. عه مه لی صالح: که له ئیمان وه هه ئنه قولی به رزناییه ته وه. که وایی بی پرواکاری چاکیش بکا له قیامت دا سودی لی نابینی. ئیمان و عه مه لی صالح به یه که وه ده بنه هو ی به خته وه ربی ژیا نی دونا و قیامت.

هه ئو یست و هه ئس و کهوت له گه ئل باوک و دایکا ده تا قی کردنه وه ی موسو ئمانان و

هه ره شه له کافرو دوو رووه کان

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ

بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ

فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ إِلَىٰ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ

﴿ ۹ ﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللّٰهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللّٰهِ وَلَئِن جَاءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ أَوْ لَيْسَ اللّٰهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعٰلَمِينَ
 ﴿ ۱۰ ﴾ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ أَوْ لَيْسَ اللّٰهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعٰلَمِينَ
 ﴿ ۱۱ ﴾ وَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ
 ﴿ ۱۲ ﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَكُمْ وَمَا هُمْ بِحٰمِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿ ۱۳ ﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿ ۱۴ ﴾

دەربارەى ھۆى نازلبوونى نایە تى ﴿ووصينا الإنسان بوالديه... الآية﴾ تیرمیذى ریوايە تى کردوہ دەلى: نایە تە کە دەربارەى سەعدى کورى ئەبو وەققاص و دایکى نازل بوو: کە ناوی (حملة) و کچى ئەبو سەفیان بوو.

سەعد لە دەستە موسولمانە سەرەتایی یەکان بوو، بۆ دایکى زۆر باش بوو، گوێرایەلى بوو، زۆرى خزمەت دەکرد، کە سەعد موسولمان بوو رۆژیک دایکى پێى گوت: ئەم نایینە چیه خوت پێوہ گرتووہ! سویندم وا بێ لەو نایینە ژێوان نەبێوہ

من نان و ناو ناخۆم تا ده‌مرم؛ جا ئەم کاته بۆ هەتا هەتایە ناوت دەزۆی و دەلێن:
 ئەو بکوژی دایکەتی! ئیتر مانی لەخواردن و خواردنەو گرت و شەو و رۆژی
 هیچی نەخوارد و نەخواردەو، نەچو ژێر سیپەر. زۆر نارەحەت و شەکەت بوو،
 رۆژی دوازی و شەوی دوایش هەر لەسەر مانگرتنەکە بەردەوام بوو، ئیتر سەعد
 هات بۆ لای و وتی: دایکە! دلنایە ئەگەر سەد گیانت تێدابی و یەک بەدوای یەکدا
 گیانە کانت دەرچن ئەمن واز لەنایینی خۆم ناهێنم و پاشگەز نایەو! جا تۆ کەیفی
 خۆتە دەخۆی ناخۆی (قیر بەقەرەسی). ئیتر: کە ناهومێد بوو دەستی کرد بەنان
 خواردن و ناو خواردنەو و نایەتی ﴿ووصينا الإنسان بوالديه...﴾ نازل بوو.^(۱)

موجاهید دەلێ: نایەتی ﴿ومن الناس من يقول... الآية﴾ دەربارە ی کۆمەلێک
 ئادەمیزاد نازل بوو: کە بەزویان (نەک بەدل) ئیمانیا هینابوو، هەر کە تووشی
 بەلا و ناخۆشی یەک دەبوون دەستیان دەکرد بە دەپرینی نارەزایی و ناخ و ئۆف.

ضەحاک دەلێ: ئەو نایەتە دەربارە ی کۆمەلێک دووروو نازل بوو: کە
 لەمە کەدا بەرواڵەت ئیمانیا هینابوو، هەر کە تووشی ئەزەت و ناخۆشی یەک
 دەبوون کافر دەبوونەو.

ئیبنو عەبباس دەفەرموی: دەربارە ی کۆمەلێک موسولمان نازل بوو: کە
 موشریکەکان لەناین ژێوانیا کردنەو و مورته‌دبوونەو. واتە دەرەق بەوانە نازل
 بوو: کە نایەتی ﴿ان الذين توفاهم الملائكة ظالمي انفسهم﴾ (النساء: ۹۷) دەربارەیان ئەوان
 نازل بوو.

هەندیکیش دەلێ: نایەتە کە دەربارە ی (عیاش)ی کوری ئەبو رەبیعه نازل
 بوو، موسولمان بوو کۆچی کرد، دوازی تووشی ئەزەت و نارەحەتی بوو لەناین
 ژێوان بوو.

(۱) تەفسیری مەراغی ج ۱۱۷/۲.

په‌یوه‌ندی ئەم نایه‌تانه به‌هی پێشه‌وه لهم روه‌وه‌یه: که په‌روه‌ردگار دوا‌ی ئەوه‌ی ئەوه‌ی به‌یان کرد: که کرده‌وه‌ی باش تاوان ده‌شواته‌وه‌و پاداشی چاکه‌ دوچه‌ندان‌ه‌و چهند چه‌ندان‌ه‌و ده‌داته‌وه‌و. به‌شوێن ئەوه‌دا باسی چاکه‌کردن له‌گه‌ڵ باوک و دایک‌دا ده‌کا. ئەجار ئەوه‌ رون ده‌کاته‌وه‌: که هه‌ر که‌سیک وێرایی ئیمانی راسته‌قینه‌ کرده‌وه‌ی باشیش نه‌نجام بدا خودا ده‌بخاته‌ پێرێ پیغه‌مبه‌ران و صالحانه‌وه‌، ئەجار باسی دو‌ورو‌وه‌کان ده‌کا و په‌رده‌یان له‌سه‌ر لاده‌با، دوا‌یی دێته‌ سه‌رباسی هه‌ول و تیکۆشانی کافره‌کان بۆ ئەوه‌ی موسوڵمانان ژێوان بکه‌نه‌وه‌.

ده‌توانین ب‌لێن: ئەم کۆمه‌له‌ نایه‌تانه له‌سێ باسی سه‌ره‌کی‌دا ده‌خولێته‌وه‌:

۱- باسی یه‌که‌م: پابه‌ند بوونه‌ به‌خودا‌په‌رستی و خودا به‌یه‌کناسین بابا‌وک و دایکیش ناراه‌زی بن، ده‌فه‌رموی: ﴿ووصينا الإنسان بوالديه حسنا، وان جاهدك لتشرك به مائیس لك بي علم، فلا تطعهما، إلی مرجعکم فأنبکم بما کنتم تعملون﴾ واته‌: فه‌رمانان به‌ئاده‌میزاد کردوه‌: که به‌ته‌وا‌وی و رێک و پێکی چاکه‌ له‌گه‌ڵ باوک و دایکیان‌دا بکه‌ن، هه‌لس و که‌وتیان له‌گه‌ڵیان‌دا چاکه‌ و پیا‌وه‌تی بێ، گوێرا‌یه‌ڵیان بن، د‌ڵیان نازار نه‌ده‌ن. به‌کردار و گو‌فتار شتیک نه‌که‌ن د‌ڵیان گه‌رد بگرێ. چونکه‌ باوک و دایک به‌روا‌له‌ت هۆکاری په‌یدا‌بوونی ئەون، وه‌کو له‌نایه‌تێکی تر‌دا ئاماژه‌ به‌وه‌ ده‌کا و ده‌فه‌رموی: ﴿وقضى ربك ألا تعبدوا إلا إياه وبإیوالدین إحسانا، إیا یبلغن عندک الکبر أحدهما أو کلاهما فلا تقل لهما أف ولا تنهرهما وقل لهما قولا کریمًا، واخض لهما جناح الذل من الرحمة، وقل: رب ارحمهما کما ربانی صغیرا﴾ (الإسراء: ۲۳-۲۴).

ئەجار وێرایی ئەم ئامۆژگارییه‌ی یه‌زدان و ئەم فه‌رمانه‌ گشتی‌یه‌ به‌کو‌رو کچ: که له‌گه‌ڵ باوک و دایکیان‌دا به‌سو‌زو چاکه‌ کاربن پاسا‌وی چاکه‌کانیان بده‌نه‌وه‌، چونکه‌ باوک و دایک به‌ئە‌رک و ماندو‌بوون و شه‌و‌خوونی په‌روه‌رده‌یان کردون و ته‌مه‌نی عه‌زیزی خۆیانیان له‌پێنا‌ودا براندونه‌وه‌، وێرایی به‌رچا و گر‌تنی ئەمانه‌ هه‌موو، ئەگه‌ر باوک و دایک بۆ خۆیان مو‌شریک بون و ویستیان مند‌اله‌کانیان له‌ئایینی راست و خودا‌په‌رستی لاب‌ده‌ن ئەوه‌ نابێ به‌گو‌ییان بکه‌ن و بۆ رازی کردنی ئەوان خودا

له خوځيان بره نځینن، بویه په روږدگار خیطابه که ناراسته ی هه ریه کئی له کورو کچ ده کاو پټیان ده فهرموئی: نه گهر دایک و باوکت داوایان لئی کردی و سوور بوون له سر نه وهی هاو هل بۆ من دابنئى و بیرو باوهریک په پیره و بکه ی: که بئى بناغهو بوشه و هیچ زانیاریه کت ده ربارهی نیو راستی و دروستی نه و بیرو باوهرت لا نه چه سپاوه، نه وه به گوټیان مه که، چ جایی بیرو باوهریک که لیت رونه به تاله!

فهرمووده یه کی صهیح هه یه نیمام نه همه دو (الحاکم) له عمیرانو له (الحکم) ی کوری عه مری (الغفاری) یه وه ریوایه تیان کردوه: که پیغه مبهړ ۞ فهرموویه تى (لا طاعة لخلق في معصية الخالق) گوټرایه لئى بۆ هیچ مه خلوقیک نیه له بواری له خودا یاخی بوون دا، نابئى به قسه ی هیچ کهس خودا له خوټ بره نځینئى.

گه رانه وه تان بۆ لای منه، هه مووتان به موسو لمان و کافرتانه وه، به نه وانه ی گوټرایه لئى باوک و دایکیان کردوه و نه وانه ی نه زیه تیان داو، هه ر هه مووتان روژی قیامت دینه وه بۆ لای من و به گوټیره ی هه لویتست و کرده وه تان سزاو پاداشتان ده ده مه وه. چاکه به چاکه و خراپه به خراپه.

﴿والذين آمنوا وعملوا الصالحات لندخلنهم في الصالحين﴾ نه وانه ی نیمانیان به هه بوونی خوداو به تاك و ته نهایی خودا هیئاوه و شوټین په یامی پیغه مبهړ که وتوون و نه وهی خودا فرمانی پئى کردون له کرده وهی چاک، نه نجامیان داوه، دل و ده روونی خوځیان له نه خوځشییه ده رو نیه کان پاک کردو ته وه، نه رکی سه رشانیان به ریک و پیکی جئ به جئ کردوه، نه وانه له پیټری (صالحین) دا حشر ده که ین و له گهل نه وانه دا ده یاغینه ناو به هه شته وه.

۲- باسی دووهم حال و وه زعی دوو رووه کان به یان ده کاو ده فهرموئی: ﴿ومن الناس من يقول آمنا بالله، فإذا أؤذي في الله جعل فتنة الناس كعذاب الله﴾ کو مه لیک هه نه وانه ناده میزادا دروژن و دوو روون؛ نه وانه ی به زوبان ده لئین: نیمه برومان به خودا هه یه و موسو لمانین، پیمان وایه خودا تاك و ته نهاییه، وه لئى له راستی دا نه وانه درو ده که ن و نیمان نه چو ته ناو دلپانه وه، به لگه له سر نه وهی: که نیمان له دلپان دا جیگیر نه بوه نه وهیه: هه ر کاتئ تووشی به لاو کاره ساتیک بوون،

موشریکه‌کان له‌سه‌ر بیرو باوه‌ر نه‌زیه‌تیاں دان، پیتیاں وایه: نه‌وه تۆله‌و سزای خودایه‌و له‌ئیمان ژتیوان ده‌بنه‌وه، نه‌زیه‌تدانی کافره‌کان بۆیان ده‌بیته هۆی لادانیاں له‌ئیمان، وه‌کوو چۆن عه‌زابی خودا ده‌بیته هۆی لادانی موسولمانان له‌کوفر، موسولمانی ساغ هه‌تا زیاتر له‌بۆته بدری و به‌لاو موصیبه‌تی تووش بن زیاتر پابه‌ند ده‌بی به‌نایینه‌وه. عه‌زابی ئاده‌میزاد چاری هه‌یه‌و پارێزگاری لێ ده‌کری، به‌لام عه‌زابی خودا هه‌رگیز لێ قوتار بوونی نیه‌و که‌س ناتوانی خۆی لێ رزگار بکا، نه‌زیه‌تدان له‌ئاده‌میزاده‌وه ده‌بیته هۆی پاداش و به‌خته‌وه‌ری قیامه‌ت. عه‌زابی خودا عه‌زابی قیامه‌تیشی به‌شویندا دی.

نوونه‌ی ئهم نایه‌ته نایه‌تیکی تره: که ده‌فه‌رموی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ﴾ (الحج: ۱۱)

ئهمه ئاماژه‌یه بۆ نه‌وه که پاشگه‌زبوونه‌وه له‌ئیمان بۆ مونا‌فیک ئاسانه‌و هه‌ر له‌گه‌ڵ تینی بۆ هات خیرا په‌شیمان ده‌بیته‌وه، چونکه ئیمان‌که نه‌چۆته ناو دلو ده‌روونی‌وه، به‌لکوو موسولمانیه‌ته‌که‌ی هه‌ر به‌ده‌م بووه‌و بۆ دنیا خواردن بووه، دنیا خواردنیش به‌به‌هانه‌ی نایینه‌وه له‌تاوان تاوانتره.

ئه‌جار باسی هه‌له‌په‌رستی دو‌پرووه‌کان ده‌کاوه‌وه‌رموی: ﴿وَلَمَّا جَاءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا مَعَكُمْ﴾ نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خۆشه‌ویست! ئه‌گه‌ر له‌خوداوه سه‌رکه‌وتنی‌ک به‌ده‌ست بی‌نی، غه‌نیمه‌ت و ده‌ستکه‌وتی‌ک ده‌ست که‌وی، نه‌و دو‌پرووانه هینده هه‌له‌په‌رست و بی شه‌رم و حه‌یان ده‌لێن: ئیمه له‌گه‌ڵتان بووین و یارمه‌تیمان داوین و بۆ ئایینی ئیوه‌بین و دژی دو‌ژمنی ئیوه جه‌نگاوین. ئیتر خودا ره‌دیان ده‌داته‌وه‌وه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ﴾ ئایا خودا زانتر نیه له‌هه‌موو که‌س به‌وه‌ی که له‌ناو دلی ئاده‌میزاداندا حه‌شاردراوه؟ ئایا خودا نازانی دلیان ئیمانی تیدا‌یه یان دو‌پروویی؟ با به‌پرواله‌تیش خۆیان به‌موسولمان ده‌رخه‌ن و لافی ئیمانداریی لێ بده‌ن!! به‌لێ خودا زانایه به‌هه‌موو شتی‌ک، هیچ نه‌ی‌نی و شاراوه‌یه‌کی لێ نادیار نیه، ده‌زانی کێ موسولمانی ساغو راسته‌و کێ دو‌پروو درۆزنه!

﴿وَلِيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلِيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ﴾ دُنیا بن پهروهردگار
 ناده میزاده کان له بوته ده داو به خوشی و ناخوشی به تاقیبان ده کاته وه، نیت
 له ناکامی به تاقیکردنه وه که دا بو ناده میزاده کان خویان دهرده که وی کییان له هه مو
 بارود و خیتدا خودا پهرستی حقیقی و راستی یه و کئ له کاتی ته نگانه و ناخوشی دا
 پاشگهز ده بیته وه. وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ
 الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ﴾ (عند: ۲۱) شهر ی نوحود: که له راستی دا
 زلله یه کی میهره بانی بوو له موسولمانان درا، سهنکی محکی به تاقیکردنه وه
 له بوته دان بوو، دوا به دوا ی شهره که پهروهردگار ده فهرموی: ﴿مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ
 الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾ (آل عمران: ۱۷۹).

۳- باسی سییه هه ول و ته قه لای هه لگیړانه وه ی موسولمانه کان له لایه ن
 کافره کانه وه؛ ده فهرموی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ
 خَطَايَاكُمْ﴾ واته: موشریکه کانی قورپه یش به موسولمانه کانیان ده گوت: وهرن
 له نایینی خوتان ژتیوان بینه وه، بگه رپنه وه بو سهر نایینی خومان، نه گهر
 له فهرزیلدا نهو گه رانه تان به تاوان حیساب بکری و حیساب و لی کولینه وه هه بی
 نه وه له نه ستوی نیمه دابن و نیمه ی ته حه موی ده که یین.

به راستی نه م جوړه هه ول و ته قه لایانه داب و نه ریتی گومرایانه له هه موو
 چاخ و سهرده میلدا، به م شیوه هه ول هه لڅه له تاندن و له خشته بردنی موسولمانان
 ده دن، چنده ها که س تووشی تاوان ده بی به قسه ی هاوه لیک کی گومرای که پی ی
 ده لی: نه تو نهو تاوانه بکه و هوپالی له نه ستوی من، ده بی چنده که س روژانه و
 شهوانه تووشی تاوانی عهره ق خواردنه وه بن به هو ی نوبال کیشان ی هاوه له که ی و
 له خشته بردنیه وه: که پی ی ده لی: برا تو نهو پیکه بخوره وه نوبال که ی له نه ستوی
 من!! به راستی هاوه لی خراب دوژمنی کی سهرسه خت و کاریگهره، بویه نه هلی
 عیرفان و راستالان نه وند هیان جه خت له سهر خوپاراستن له هاوه لی خراب کردوته وه و
 هه میسه له ناموژگاری یه کان دا جه ختیان له سهر دوور که و تنه وه له براده ری خراب کردوته وه.

ئیتەر پەرور دگار به درۆیان ده خاته وه ده فهرموی: ﴿وما هم بماملین من خطایاهم من شیء، انهم لکاذبون﴾ نهوانه تهحه مولى تاوانی نهوان ناکه نو هیچ بارو قورسایى تاوان له نهوان سوک ناکه، نهوانه درۆ ده کهن له وه دا: که ده لیتن: ئیمه تهحه مولى تاوانی ئیو ده کهین و ئوبالی تاوانه کانتان له نهستوی ئیمه یه، چونکه کهس تاوانی کهسی بو هه لئاگیرئ! وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرموی: ﴿ان تدع مثقلة إلى حملها لا يحمل منه شيء ولو كان ذا قربى﴾ (فاطر: ۱۸) یان ده فهرموی: ﴿ولا یسنل حمیم حمیماء﴾ (المارج: ۱۰) یان ده فهرموی: ﴿ولا تزر وازرة وزر اخرى﴾ (الانعام: ۱۶۴).

واته: کهس له جیاتی کهس سزا نادرئ و ههر کهسه له تاوانی خۆی بهرپر سياره، وه لئ گومرا کهران و پرای تۆله ی تاوانی گومرا بوونی خۆیان تۆله ی تاوانی گومرا کردنی کهسانی دیکه شیان لئ ده سه ندرئ. ده فهرموی: ﴿ولیحملن أثقالهم وأثقالاً مع أثقالهم﴾ واته: بانگخوازانی کوفرو ئیلحاد روژی قیامت تاوانی خۆیان، تاوانی نهوانه ی له خسته یان بردون و گومرا یان کردون ده خرنه نهستوی به بی نه وه ی که هیچ له قورسایى کۆلی شوینکه وتوانیان سوک بکهن، چونکه له راستی دا گومرا کهران: که تاوانی شوینکه وتوانیان هه لده گرن، ههر به تاوانی خۆیان حلیب ده کړئ و نه وه ی نهوان لئ بهرپر سيارن گومرا کردنه کهیه، نه وه ش کرده وه ی خۆیانه، وه کوو له نایه تیکی تر دا ناماژه به وه ده کاو ده فهرموی: ﴿ولیحملوا اوزارهم كاملة يوم القيامة ومن اوزار الذين یضلونهم بغير علم﴾ (النحل: ۲۵).

ئیبنو ماجه له سونه نه که ی دا فهرمو ده یه که له نه نه سی کورپی مالیکه وه ریاوایت ده کا: ده فهرموی: (که سیك ره هנוمایى که سیك بکا بو کارى خیر، به نه ندازه ی نه وه کهسه ی خیر ده گاتئ که کاره که ی پئ کردوه تا روژی قیامت به بی نه وه ی له خیری نه وه هیچ کهم بکا: که سیك بانگه وازی خه لک بکا بو گومرا یی یه که تاوانی هه موو نهوانه ی له سه ره که تا روژی قیامت نه و تاوانه ده کهن به بی نه وه ی هیچ له تاوانی نهوان کهم ببیتته وه).

ههروه ها له فهرموده ی صه حیجدا هاتوو ده فهرموئى: (ما قتل نفس ظلما الا كان على ابن آدم الأول كفل من دمها؛ لأنه أول من سن القتل) واته: هه ناده میزادیك به ناحق بکوژرى به شىك له تاوانى كوشتنه كه له سهر كورى ناده مه واته: (قابيل): چونكه نهو يه كه م كهس بوو كوشتنى داهینا.

ههروه ها ئیمامى موسلیم و هى تریش له نه بو هور پهیره وه فهرموده یه کیان ریوايهت کردوه ده فهرموئى: (من سن سنة سيئة فعلیه وزر من عمل بها. من غیر ان ينقص من وزره شيء) كه سىك داب و نه ریتىكى خراب و ناپه سندن دابهینى نهو تاوانى خوئى و تاوانى نهوانهش: كه پهیره وى نهو داب نه ریته ده كهن له نه ستوى دایه له سهریان سزا ده درى.

﴿ولیسألن يوم القيامة عما كانوا يفترون﴾ لهوه بهو لاه، له رۆژى قیامتدا پرسیاریان لى ده كرى، واته: پرسیارى سهرزه نشتو لومه و ریسوا کردنیان لى ده كرى له سهر نهو دروو ده له سهیه ی: كه له دونیادا هه لیان ده به ست و خه لکیان پى گومرا ده کردو ده یانگوت: نهوه قه ناكا نهوه تاوان نیه و نهوه نه گهر تاوان بى هو بالی به نه ستوى ئیمه!!

جیرۆكى هه زره تى نوح له گه ل قه ومه كه ی

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ
إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾
فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَبَ السَّفِينَةَ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ

دوای رونکردنه وهی ته کلیفو بهرپرسیاری و جوړه کانی، واده و به لټن: به موسولمانی رستال و خوداپه رست ددها، هه په شه له کافرو دووړووه کان ده کا به سزای به نیشی نه پراوه. نه مجار چیرۆکی به ته مه ن ترین پیغه مبه رمان بو ده گیریتته وه: نه ویش هه زه ته تی نووچه ﴿نۆسه دو په نجا سال بانگه وازی گه له که ی کرد بو ئیمان هینان و خوداپه رستی، وه لټی که میکیان نه بی ئیمانیان پی نه هینا. نه مجار به شوین چیرۆکی (نوح) دا چیرۆک و سه رگورشته ی هه ندی پیغه مبه ری ترمان بو ده گیریتته وه: که بریتین: له هه زه ته تی ئیبراهیم و هه زه ته تی لوط و هود و شوعه یب و صالح. له چوارچیوه ی نه و چیرۆکانه دا سه ره نجامی نه و گه ل و نه ته وه به درۆخه ره وانه مان بو رون ده کاته وه، ته سه لای پیغه مبه ر ﴿ده داته وه، هه لټی ده نی بو نه وه ی خوراگرو پشو و دريژ بی له به رامبه ر هه لټیست و فشاره ینانی قوره یشییه کان بو خوی و هاوه لانی. له هه مان کات دا جه خت له سه ر نه و حه قیقه ته ده کاته وه: که له سه رتای سوره ته که دا ئاماژه ی پی کرد: که بریتی بوو له وه ی به لاو موصیبه ت و نه زیه ت و نا په حه تی سونه تی ژیان و بو تاقیکردنه وه و له بوته دانه!

ده فه رموی: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا﴾ سویند بی نیمه (نوح) مان کرده پیغه مبه رو ره وانه مان کرد بو سه ر گه له که ی نۆسه دو په نجا سال له ناو گه له که ی دا مایه وه، بانگه وازی کردن بو یه کتاپه رستی و به ندایه تی کردن بو خوداو برپا به هاتنی رۆژی قیامه ت، که میکیان نه بی به پی بانگه وازییه که یه وه نه چوون، که مینه یه ک نه بی ئیمانیان پی نه هینا. نه ویش له خودا پارایه وه ﴿قَالَ: رَبِّ انِّي دعوت قومي ليلاً ونهاراً، فلم يزد هم دعائي إلا فراراً﴾ (نوح: ۵-۶). هه روه ها ﴿قَالَ نُوح: رَبِّ: إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالَهُ وَوَلَدَهُ إِلَّا خَسَاراً﴾ (نوح: ۲۱)

نیت پاش نه و هه موو ماوه دريژه ی: که هه زه ته تی نوح بانگه وازی کردن و هه ول ته قه لای له گه ل دان، نه وان هه ر سوور بوون له سه ر کوفرو بی دینی خویان، ﴿فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ، وَهُمْ ظَالِمُونَ﴾ په روه ردگار به توفان خنکاندن و سه رزه مینی لی پاک کردنه وه، نه وانه خویان سه ميان له خویان کردو به ده سه تی خویان خویان

به دبه خت و چاره رهش کرد. دهی که وابی ئه تو ئه ی موحه مده! خه م و خه فته له وه مه خو: که گه له که ت ئیمانت پی ناهینن و به پیر بانگه وازییه که ته وه نایه ن، ئه وه تا نوح نو سه دو په نجا سال بانگه وازی قه ومه که ی کردو له گه لیان خه ریک بوو، که چی که میکیان نه بی ئیمانیا ن پی نه هیئا، ئه و ماوه دورو دریشه خو ی گرت و وازی له گه یاندنی په یامه که ی نه هیئا. دهی ئه تو ئه ی موحه مده! زور شیاوتری به وه ی به صه برو خوراگر بی و سوور بی له سهر گه یاندنی په یامه که ت.

کافره کانی سه رده می نوح به وه له خو یان بایی ده بوون: که عه زابی هه ره شه پی لی تراویان زوو بو نه هات و دوا که وت، به لام له گه ل ئه وه ش دا رزگاریان نه بوو، دهی با قوره یشییه کانیش به دوا که وتنی عه زاب، له خو یان بایی نه بن، چونکه هه ر کاتی خودا بیه وی عه زاب تووشیان بی یه خه یان ده گری.

﴿فَأَنجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ، وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ﴾ نوح و ئه وانیه ئیمانیا ن پی هیئا بوو، به سواری گه می رزگارمان کردن، که شتی به ناو ئه و ده ریا پی په یه دا رویش ت تا گه یشته سه رکیوی (الجودي) و له سهر ئه و کیوه له نگه ری گرت. کافرو بی بروا کاغان به و توفانه له ناو بردن، که شتییه که مان کرده یاد خه ره وه بو نیعمه ته جو را و جو ره کانی په روهر دگار به سهر به نده کانی دا، په ندو عیبه رته لی و ه رده گیرئ و نیشانه ی ئه وه یه: که خودا هه می شه پالپشتی خودا په رستانه و سه ریچی که رانی له ناو برده وه.

ماموستا سه یید ده فه رموی: ئه وه ی راست و صه حیحه ئه وه یه: هه زره تی نوح نو سه دو په نجا سال بانگه وازی گه له که ی کرد.. پیش ئه وه ی بیته پیغه مبه ریش ده یان سالیك ته مه نی به ری کرده، پاش توفانیش چه ند سالیك ژیاوه، ئه مه ش ته مه نیکی دریشه و به شیویه کی ناسروشتی دیته به رچا ومان و ئیستا ئه و جو ره ته مه نه بو ئاده میزادی ئیستا غه یر مه ئلوفه. وه لی ئه م هه واله مان له راستگو ترین سه رچاوه وه پی گه یشته وه سه د ده رسد به راستی ده زانین و نیشانه ی راستی یه که ی سه رچاوه که یه تی.

ئەگەر بمانەوی تەفسیرو ھۆکاریک بدۆزینەوہ بۆ ئەو تەمەن درێژییە ی ھەزرەتی نوح، دەتوانین بڵین: ژمارە ی ئادەمیزاد لەو رۆژگارەدا کەم بوو: کەوابی و یدەچی پەرورەدگار لەو چاخ و سەردەمانەدا قەرەبووی کەمی ژمارە ی ئادەمیزادی بەتەمەندریژیان کردبیتەوہ، بۆ درێژەدان بەژیان و ئاوادانکردنەوہ ی زەوی، ھەتا کە ژمارە ی ئادەمیزاد زۆر بوو زەوی ئاوەدان بووہو ئیتر پتووستی ژیان و ئاوەدانکردنەوہ ی زەوی پتووستی بەتەمەندریژی ئادەمیزاد نەما.

ئەمەش دیاردە یە کە لەتەمەنی زۆر زیندەوہردا بەچاو دەکەوی: ھەتا ژمارە یان کەم و زاووزیان کەم بێ تەمەنیان درێژتر دەبێ، بۆ وینە ھەندێ بآئندەو خشۆک، وەکوو ھەلۆو کیسەل چونکە ژمارە یان کەم و زاووزیان زۆر نیە، تەمەنیان دەگاتە سەدان سال، کەچی مێش: کە بەمەلایین زاووزی دەکەن تەمەنی ھیچ کامیکیان لێدوو ھەفتە تیپەر ناکا. شاعیریک ئاماژە بۆ ئەم دیاردە یە دەکاو دەلی:

بغات الطیر اکثرها فراخاً وام الصقر مقلاة نزور^(۱)

چیرۆکی ھەزرەتی ئیبراھیم لەگەڵ نەتەوہکەیدا

وَابْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ

(۱) فی ظلال القرآن ج ۶/۳۹۸.

وَأَعْبُدُوهُ وَأَشْكُرُوا لَهُ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِنْ تُكَذِّبُوا
فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ
الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ
يُعِيدُهُ ۚ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ
فَأَنْظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ
إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَرْحَمُ
مَن يَشَاءُ ۖ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي
الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ
وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ ۖ
أُولَٰئِكَ يَسْأَوْنَ مِنْ رَّحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

دوا به دواى چیرۆكى حه‌زهره‌تی نوح که به دووه‌م باب‌ه گه‌وره‌ی ئاده‌میزاد
ده‌ناسرئ. په‌روه‌ردگار چیرۆكى حه‌زهره‌تی ئیبراهیممان بۆ ده‌گیریتیه‌وه: که به‌باوکی
پیغه‌مبه‌ران ده‌ناسرئ و رابه‌ری خوداپه‌رستانه. ئه‌مه‌ش بۆ دلته‌واپی کردنی
پیغه‌مبه‌رو ته‌سه‌للا دانه‌وه‌ی له‌سه‌ر روو و ده‌رگیرانی قوره‌یشییه‌کان له‌په‌یامه‌که‌ی
ده‌فه‌رموی: ﴿وإبراهيم اذ قال لقومه: اعبدوا الله واتقوه، ذلكم خير لكم إن
كنتم تعلمون﴾ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست ئه‌وه بۆ نه‌ته‌وه‌که‌ت بگیڕه‌وه: که

ئىبراهيم بانگه‌وازیی گه‌له‌که‌ی کرد بۆ خوداناسینو یه‌کتاپهرستی. فه‌رمانی پی کردن به‌وه: که به‌دلسۆزی عیباده‌تی خودا بکه‌ن لی‌ی بترسن، خۆیان له‌سزاو تۆله‌ پياریزن، پی‌ی گوتن: فه‌رزو ئه‌رکه‌کانی سه‌رشانیان جی به‌جی بکه‌ن، سه‌رپیچی فه‌رمانه‌کانی نه‌که‌ن، ئه‌گه‌ر وا بکه‌ن و پابه‌ندی فه‌رمان و نه‌هییه‌کانی بن، به‌خته‌وه‌ریی دونیاو قیامت بۆ خۆیان ده‌سته‌به‌ر ده‌که‌ن، ئه‌وه‌ بۆ ئیوه‌ خیر و فه‌ره‌. ئه‌گه‌ر ئیوه‌ خاوه‌نی عه‌قل و هه‌ست و شعور بن ئه‌وه‌ ده‌که‌ن: که به‌رژه‌وه‌ندی دونیاو قیامه‌تی تیداب.

بینگومان بانگه‌وازی‌یه‌که‌ی هه‌زه‌تی ئىبراهيم ناشکراو مه‌فه‌وم بوو، گریو گۆلی نه‌ه‌بون، زۆر به‌ساکاری بانگه‌وازیی خۆی پی راگه‌یاندن و هه‌لینان بۆ خوداپه‌رستی. خۆپاراستن له‌سزاو عیقاب.

ئه‌جار دو به‌لگه‌ دینیت‌ه‌وه‌ له‌سه‌ر راستی بانگه‌وازی‌یه‌که‌ی فسادى بیرو بۆچوونی ئه‌وان رون ده‌کاته‌وه‌:

۱- به‌لگه‌ی یه‌که‌م ئه‌وه‌یه‌ ده‌فه‌رموی: (إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ أَفْكَارًا) ئه‌و بت و سه‌نه‌مانه‌ی ئیوه‌ له‌جیاتى خودا ده‌یانپه‌رستن بریتین له‌چهند قه‌باره‌یه‌ك له‌به‌ردو گه‌چ خۆتان پیکتان هی‌ناون، به‌ده‌ستی خۆتان داتانتاشیون و به‌ندایه‌تیان بۆ ده‌که‌ن. نه‌زیان ده‌گه‌یه‌نن نه‌سود، بۆ خۆتان ناوتان بۆ هه‌لبه‌ستون و به‌خودایان ده‌زانن، پیتان وایه‌ شه‌فاعه‌تتان بۆ ده‌که‌ن لای خودا، ئیوه‌ درۆ ده‌که‌ن له‌وه‌دا: که ده‌لین: ئه‌مانه‌ خودان، شه‌فاعه‌تکارن، هاوه‌لی خوان.

۲- به‌لگه‌ی دووه‌م ئه‌وه‌یه‌: (إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُم رِزْقًا) ئه‌و بت و سه‌نه‌مانه‌ی ئیوه‌ له‌جیاتى خودا به‌ندایه‌تیان بۆ ده‌که‌ن ناتوانن که‌مترین بژیو بۆ ئیو. دابین بکه‌ن، هی‌چیان پی ناکری و هی‌چیان له‌ده‌ست نایه‌. ئه‌دی چۆن ئیوه‌ عیباده‌تیان بۆ ده‌که‌ن؟!

﴿فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ﴾ داوای رزق و رۆژیی هه‌ر له‌خودا بکه‌ن، له‌که‌سی تر داوای رزق و رۆژیی مه‌که‌ن؛ چونکه‌ ئه‌و بت و سه‌نه‌مانه‌ هی‌چیان نیه‌ و دارای هی‌چ نین.

له‌رزق و رۆژیی په‌روه‌ردگار بخۆن و ﴿واعبدوه واشكروا له‌ إليه‌ ترجعون﴾ ته‌نیا عیبادەت بۆ خودا بکەن و هەر ئەو بە‌شیاری په‌رستش بۆ کردن بزائەن، شوکرو سوپاسی بکەن لەسەر ئەو نیعمەت و بە‌خششانە‌ی پێ‌ی داو، خۆتان ئامادە بکەن بۆ بە‌خزمەت گە‌یشتنی خودا و روبه‌روبوونە‌وه‌ی له‌رۆژی قیامەت‌دا، لەو رۆژە‌دا هە‌مووتان بۆ لای ئەو دەرگە‌ڕێنە‌وه‌، لەسەر هە‌موو کردە‌وه‌یه‌کتان پرسیارتان لێ‌ دەرگا و هەر کە‌سه‌تان بە‌گوێره‌ی کردە‌وه‌کانتان سزا و پاداش وەر‌ده‌گرە‌وه‌.

ئە‌جار حە‌زەرە‌تی ئیبراهیم بە‌لگە‌ی لەسەر پێ‌غه‌مبەراییه‌تی خۆی هێ‌نایه‌وه‌ و‌تی: ﴿وان‌ تکذبوا فقد‌ کذب‌ أمم‌ من‌ قبلکم‌، وما‌ علی‌ الرسول‌ إلا‌ البلاغ‌ المبین﴾ واتە: ئە‌گەر ئێ‌وه‌ دەر‌بارە‌ی پێ‌غه‌مبەراییه‌تیم بە‌درۆم‌ بخە‌نه‌وه‌، ئە‌وه‌ ئێ‌وه‌ به‌و هە‌لۆیستە‌تان زیان بە‌من ناگە‌یه‌نن، چونکە‌ بە‌درۆ‌خستنه‌وه‌ی پێ‌غه‌مبەر‌ان داب و نە‌ڕێ‌تی گە‌ل و نە‌ته‌وه‌کانه‌، وە‌لێ‌ من ئە‌وه‌تان پێ‌ راده‌گە‌یه‌نم: کە‌ گە‌له‌ پێ‌شینە‌کان لەسەر ئە‌و هە‌لۆیستە‌یان تووشی عە‌زابی سە‌ختی خودا بوون، بۆ خۆیان زەرەر‌یان کرد و زیانیان پێ‌ گە‌یشت و خە‌سارە‌تمە‌ند بوون، ئە‌ک پێ‌غه‌مبەرە‌کان، چونکە‌ پێ‌غه‌مبەر ته‌نها راگە‌یان‌دنی په‌یامه‌که‌ی لەسەرە‌و ئە‌رکی ئە‌و ته‌نها مژده‌ پێ‌دان و ترسان‌دنه‌، کە‌وابێ‌ ئێ‌وه‌ بە‌خۆتان‌دا بچ‌نه‌وه‌، هە‌ول بە‌دن بە‌خته‌وه‌ری حە‌قیقی بۆ خۆتان دەرستە‌بەر بکە‌ن و حیساب و پاداش‌تان عائی‌د بە‌خودایه‌.

ئە‌جار دوا‌ی رونکردنه‌وه‌ی بنه‌مای یه‌که‌م و بە‌لگە‌ هێ‌نانە‌وه‌ لەسە‌ری و ئاماژە‌ کردن بۆ بنه‌مای دووهم کە‌ بپروا بە‌پێ‌غه‌مبەراییه‌تی‌یه‌، دەرست دەرگا بە‌به‌یانکردنی بنه‌مای سییه‌م: کە‌ هاتنی رۆژی قیامەت و حە‌شرو حیساب و لێ‌کۆ‌لێ‌نه‌وه‌یه‌، ئە‌م سێ‌ بنه‌ما سەرە‌کی‌یه‌ی عە‌قیده‌ (توحید، رسالە‌، بعث) بە‌یه‌که‌وه‌ باس دەرکرتن و له‌زوربه‌ی شوێ‌نی قورئان‌دا لێ‌ک داناب‌رێ‌ن. دەرهموی: ﴿أولم‌ یروا کیف‌ یدئی‌ الله‌ الخلق‌ ثم‌ یعیده‌، ان‌ ذلک‌ علی‌ یسر﴾ ئایا نابینن په‌روه‌ردگار چۆن‌ شت دەر‌خولقێ‌تی، چۆن‌ سەر‌ه‌تا شت دروست دەرگا؟ بێ‌گومان خودا له‌نە‌به‌وه‌ ئە‌و ئاده‌میزادانه‌ی دروست کردون، هیچ نە‌بون و هێ‌ناونیە‌ گۆ‌رە‌پانی بوونە‌وه‌، هە‌ست و هێ‌زو توانای پێ‌ بە‌خشیون، زانیاری جو‌را و جو‌ری فێ‌ر کردون، دە‌ی کە‌سی‌ک

له‌نبوه‌وه بتوانی شت دروست بکا، جاریکی تر ئیعاده کردنه‌وهی لا ئاسانتره، وه‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فرموی: ﴿وهو الذي يبداء الخلق ثم يعيده وهو اهلون عليه﴾ (الروم: ۲۷).

نایه‌ته‌که خیطابه بۆ هه‌موو که‌سێک ئینکاری هه‌بوونی خوداو هاتنی قیامه‌ت و حیساب و لیکۆلینه‌وه و پاداش و سزا بکا، خیطابی‌که هه‌موو بوونه‌وه‌ر به‌لگه‌ی ناوه‌رۆکه‌یه‌تی، هه‌موو ئاسمانه‌کان و زه‌وی و ئه‌وه‌ی تێیان‌دایه‌ غایشگای به‌لگه‌و نیشانه‌کانی خودان، ده‌ تێیان رامینن و ئێیان ورد ببنه‌وه، هه‌موو بوونه‌وه‌ر لاپه‌ریه‌کی کراوه‌و غایشکراوه‌ بۆ بینین و تیفکرین، ئاسمانه‌کان و زه‌وی و ئه‌وی تێیان‌دایه‌ هه‌موویان نیشانه‌و به‌لگه‌ن له‌سه‌ر هه‌بوون و تا‌کو ته‌نهایی خودا، له‌سه‌ر راستی واده‌و هه‌ره‌شه‌ی، دیمه‌نه‌کانی بونه‌وه‌رو دیارده‌کانی هه‌میشه‌ به‌به‌رچاوه‌وه‌ن و هون نابن، وه‌لێ به‌هۆی زۆر دووباره‌بوونه‌وه‌و ئولفه‌ت گرتن پێیانه‌وه‌ کاریگه‌رییان له‌سه‌ر هه‌ست و بیرى ئاده‌میزاد که‌م بۆته‌وه، وه‌کوو پێویست سه‌رنجیان راناکیشن. بۆیه‌ قورئانی پرۆژ زۆر جار سه‌نجی ئاده‌میزاد بۆ ئه‌و دیمه‌ن و دیاردانه‌ی بوونه‌وه‌ر راده‌کیشتی و هه‌لیان ده‌نی بۆ ئه‌وه‌ی له‌نه‌هینی و دیمه‌ن و دیارده‌کانی بوونه‌وه‌ر ورد ببنه‌وه، به‌لگه‌ له‌سه‌ر هه‌بوونی خودایه‌کی تا‌کو ته‌نها و خاوند سه‌لّات و به‌دییه‌نه‌ر بدۆزنه‌وه‌... بێگومان ئاده‌میزاد رۆژانه‌و وه‌رزانه‌ به‌چاوی خۆیان ده‌بینن خودا چۆن شت به‌دی ده‌یه‌نی، ده‌بینن چۆن گیاو گۆز زیندو ده‌کاته‌وه، چۆن جوجه‌له‌ له‌هێلکه‌و هێلکه‌ له‌م‌ریشک په‌یدا ده‌کا، هه‌روه‌ها هه‌موو شتێک که‌ ئه‌م‌پۆز نیه‌و سه‌به‌ینی و ده‌دی دێ له‌و شتانه‌ی: که‌ ئاده‌میزاد به‌تا‌کو به‌کۆ ناتوانن دروستیان بکه‌ن، ته‌نانه‌ت رویان نایه‌ لافی ئه‌وه‌ لێ بده‌ن: که‌ ئه‌وان به‌دییه‌نه‌ریان. چونکه‌ له‌راستی‌دا نه‌هینی گیان خۆی له‌خۆی‌دا موعجیزه‌و سه‌رسوڕه‌یه‌نه‌ره‌و که‌س نه‌یزانیوه‌و که‌س نایزانێ چۆنه‌و چۆن دیته‌ گۆرێ، چ جایی به‌کیک راست بیتته‌وه‌ ئه‌و ئیدیعايه‌ بکا. بێگومان هه‌یچ ته‌فسیرێک بۆ گیان نیه‌، جگه‌ له‌وه‌ی بلێین: ئه‌وه‌ به‌دییه‌نانی خودای مه‌زنه‌، هه‌موو سات و ثانیه‌ک له‌پیش چاوی ئاده‌میزاد دیارده‌کانی ده‌بینرێ و ناتوانن ئینکاری بکه‌ن، جا ئه‌گه‌ر به‌چاوی خۆیان، به‌هه‌ست و عه‌قل و فامی خۆیان،

دیاردە ی بە دیهینانی شتەکانیان دیت، ئەو بەباش بزائن ئەو کەسە ی ئەو شتانە ی بەدی هیئان لەدوای مردن و لەناوچون سەرلەنوێ دروستیان دەکاتەو، ئەو لەی خودا شتیکی ئاسانە و گرنگی تیدا نیە، بەلکوو بۆ خودا هەموو شتیکی ئاسانە و نەرکی تیدانیە. دروستکردن و ئیعداە لەی خودا چون بەکەو هەر کاتێ ویستی شتیکی بێ پێی دەفەرموی: بێو دەبێ. ئیشی خودا (کن فیکون)ە.

﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ﴾ ئەجار فەرمان بەئادەمیزاد دەکا کە بەزەوی دا بگەرێن و لێی ورد ببنەو، سەیری ئاشارو نیشانەکانی بکەن، سەرنجی دەستەنگینی پەرەردگار بدەن: بپوانن: چۆن شتەکان بەدی دینێ، سەیری گۆرانی وەرزەکانی سالت و دیاردە ی گەرماو سەرماو بەفرو باران و گول و گولزارو دارو درەخت و دیمەنەکانی تری بونەوەر بکەن، چونکە گەرپان بەناو زەوی داو لێ وردبوونەو لەدیاردەکانی دلت و چاو دەکاتەو، بینینی دیمەنی تازە هەست دەبزوینێ، سەرنج رادەکیشتی، زۆر جار وا رێ دەکەوێ ئادەمیزاد لەشوینێکدایەو گوی بەدیاردەکانی ئەو شوینە نادا، بەلام کە ئەو شوینە ی بەجێ هیشت و دوایی بۆی گەرپایەو، بەوردی سەرنج لەدیمەنەکانی دەداو ئەو شتانە ی: کە لەو پێش گرنگی پێ نەدەدان ئیستا بەدقیقەتەو سەیریان دەکاو کاری تی دەکەن.

گەرپان بەزەوی داو لیکۆلینەو لەشوینەوارو هەولدان بۆ دۆزینەوێ چۆنەتی دروستبونی ژیان لەسەر زەوی، وەکوو ئەو حەفریات و پشکنین و توێژینەوێیە زانیانی شوینەوارناس ئەنجامی دەدەن، بۆ ئەوێ بزائن: هێلی ژیان چۆن دروستبوو و چۆن رویشتوو و چۆن بلاو بووتەو و چۆن پیشکەوتوو، هەرچەندە تا ئیستا دەربارە ی نهینی ژیان نەگەیشتونە هیچ شتیکی و نازانن گیان چیەو لەکوێو هاتوو بۆ سەر زەوی؟! نازانن یەکەم زیندەوەر چۆن لەسەر زەوی پەیدا بوو؟!

هەلبەتە ئایەتە کە زۆر مانای تر هەلەدەگرێ، چونکە ئەو کاتە ی قورئان نازل بوو، ئادەمیزادەکان ئامادەباشی ئەو جوهر لیکۆلینەو زانستی یەیان نەبوو و نەیان توانیو ئەو ئامانجانە ی ئەمرۆ زانیانی شوینەوارناس لەئاکامی لیکۆلینەو کانیان دا بەدەستی دەهینن، ئادەمیزادانی ئەو رۆژگارە بەدەستی بهینن، کەوابوو ویدەچی

ئەو کاتە قورئان شتیکی داوا کرد بێ ئەئادەمیزادەکان: کە لەتوانایاندا بووبێ بەرجەستە بکەن. بەم جوړه دەتوانین بڵین: ئەو کاتە ئەو هی مه‌طلووب بووه‌ له‌وان، ئەو بووه‌، بیر بکەنەوه‌ و وورد ببنەوه‌ ژیان چۆن لەروه‌کدا پەیدا دەبێ، زیندەوه‌رو ئادەمیزاد چۆن گیانیان پێ دەبەخشرێ؟ واتە: لەدیاردەکانی گیان بروانن و بیران لێ بکەنەوه‌ ئەک لەخودی گیانەکە، چونکە گیان بۆخۆی نەیتنی یەکی خودایی یەو جگە لەخودا کەس نازانێ چیه‌ و چۆنە!!

هه‌روه‌ها مه‌به‌ست به‌رۆیشتن به‌ناو زه‌وی دا وه‌کوو له‌وه‌پیش ئاماژه‌ی بۆ کرا، وه‌ناگا هه‌تانه‌وه‌ی هه‌ست و شعوره‌کان بووه‌ به‌هۆی دیتنی دیمه‌نه‌ جوړاو جوړه‌ تازه‌ بینراوه‌کان! بۆ ئەو هی به‌وردی لەدیاردەکانی دەسەلاتی خودا وره‌ ببنەوه‌.

نایه‌ته‌که‌ مانایه‌کی تریش هه‌لده‌گرێ: کە زۆر له‌گه‌ڵ سورشتی قورئاندا گونجاوه‌، ماناکه‌ش ئەوه‌یه‌: په‌روه‌ردگار ته‌وه‌جیهاتی خۆی بۆ هه‌ر چینه‌ و رۆژگاریک و ئاراسته‌ ده‌کا کە له‌گه‌ڵ ژیان و سه‌رده‌م و ئاستی رۆشنیری و دیاردەکانی ژیانی ئادەمیزادەکاندا گونجاو بێ، بۆ ئەو هی هه‌موو کەس له‌هه‌موو سه‌رده‌م و رۆژگاریکدا به‌گوێره‌ی تواناو بیرو بۆچون و ئاستی رۆشنیریان فه‌می قورئان بکەن.

﴿ثم الله ينشئ النشأة الآخرة﴾ پاشان خودا جاریکی تر سه‌رله‌نوێ له‌رۆژی قیامه‌تدا زیندویان ده‌کاته‌وه‌ ﴿ان الله على كل شيء قدير﴾ بێگومان خودا به‌سه‌ر هه‌موو شتیکی دا خاوه‌ن ده‌سەلات و توانایه‌، هه‌چی لێ یاخی نابێ، چونکە ده‌سەلاتی ره‌های هه‌یه‌، به‌و ده‌سەلاته‌ موطله‌قه‌ به‌دیه‌تێنان و دروستکردنه‌وه‌ ئه‌نجام ده‌دا، هه‌ر له‌روانگه‌ی ئەم ده‌سەلات و توانا ره‌هایه‌: کە هه‌یه‌تی: ﴿يعذب من يشاء ويرحم من يشاء وإليه تqlبون﴾ سزای ئەوانه‌ ده‌دا: کە ده‌یه‌وێ سزایان بدا، ره‌حم و به‌زه‌یی خۆیشی ده‌به‌خشێ به‌ئەوانه‌ی کە ده‌یه‌وێ ره‌حمیان پێ بکا. چونکە فرمانه‌وه‌ایه‌کی موطله‌قه‌، به‌ویستی خۆی له‌روانگه‌ی عه‌داله‌تکاریه‌وه‌ کافرو تاوانباران سزا ده‌دا هه‌ر له‌روانگه‌ی فه‌ضلو گه‌وره‌یی خۆشیه‌وه‌ ره‌حم و به‌زه‌یی ده‌به‌خشێ به‌کەسانی خودا په‌رست، هه‌رچی بیه‌وێ بیکا ده‌یکا، هه‌رچی ویستی، بریاری له‌سه‌ر ده‌دا، کەس نیه‌ بیه‌یته‌ کۆسپ و له‌مه‌په‌رو هه‌لوه‌شینه‌وه‌ی حوکه‌مەکانی. کەس ناتوانێ په‌رسیاری لێ بکا بۆچی وا ده‌کاو بۆ وا ناکا؟! به‌دیه‌تێنان و حوکه‌م و

برپاړ بۆ ئه‌وه، پاش مردنتان هه‌ر بۆ لای ئه‌و ده‌گه‌رینه‌وه، هه‌مووتان روژی قیامت ده‌چنه‌وه به‌ر قاپی په‌روه‌ردگارو دادگایی هه‌موانتان ده‌کاو هه‌ر که‌سه به‌گویره‌ی کرده‌وه‌کانی سزاو پاداش وهرده‌گریته‌وه. که‌س ته‌نانه‌ت به‌ئهنده‌ی گه‌ردیله‌یه‌کیش سته‌می لێ ناکرێ.

تیبینی ئه‌وه ده‌کرێ له‌م نایه‌ته‌دا عه‌زاب پێش ره‌حه‌ت خراوه، هه‌رچه‌نده به‌گویره‌ی هه‌دی (سبقت رحمتي غضبي) ره‌حه‌ت پێش ده‌خری، هۆیه‌که‌ی ده‌گونجی ئه‌وه بی، چونکه له‌وه‌پێش سه‌ره‌تا باشی کافره‌کانی کردوه، هه‌روه‌ها له‌سه‌ر مونا سه‌به‌و په‌یوه‌ندی به‌و هه‌ره‌شه‌یه‌ی که له‌نایه‌تی ﴿وان ی‌کذبوا...﴾ فه‌م ده‌کرێ.

دوباره‌ کردنه‌وه‌ی رسته‌ی ﴿وإلیه‌ ت‌قل‌بون﴾ دوا‌ی رسته‌ی ﴿إلیه‌ ت‌رج‌عون﴾ ناماژه‌یه بۆ ئه‌و راستی‌یه: که عه‌زابدان و ره‌حم پێ کردن چه‌ندیک بوه‌غری و دوا بکه‌وی، هه‌ره‌یه‌دا ده‌بن و دینه‌ وجود.

﴿وما أنتم بم‌ع‌جزین فی الأرض ولا فی الس‌ماء﴾ ئیوه‌ی ئاده‌میزاد ناتوان نه‌ له‌هه‌رزو نه‌له‌ئاسماندا په‌روه‌ردگار ده‌سه‌وه‌سان بکه‌ن و نه‌هیلن ده‌ستی تۆله‌ی بتانگاتێ، که‌س ناتوانێ خۆ له‌قه‌زاو قه‌ده‌ری خودا رزگار بکا ﴿وما‌لکم من دون الله من ولی ولا نصیر﴾ نیه بۆ ئیوه جگه له‌خودا، سه‌ره‌رشتیاریک کاروباری ئیوه له‌خۆ بگرێ، چاودێرو یاریزه‌رتان بی. یارمه‌تیده‌ریکتان ده‌ست ناکه‌وی له‌عه‌زابی خودا بتانپاریزێ! دوا‌ی راناندنی ئه‌و هه‌موو به‌لگه‌و ده‌لیلانه‌ ده‌رباره‌ی تا‌کو ته‌نهایی خوداو زیندوبونه‌وه‌و، ده‌سه‌لاتی به‌رفراوانی خودا: که ته‌سه‌ووری ئاده‌میزاد ناتوانێ کۆنترۆلی بکا، هه‌ره‌شه‌ی توند ئاراسته‌ی هه‌موو سه‌ره‌پ‌چی‌کاریک ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿وال‌ذین ک‌ف‌روا بآیات الله ولقائه‌ أولئک ی‌س‌وا من رح‌م‌تی، واولئک لهم عذاب أ‌لیم﴾ ئه‌وانه‌ی ئینکاری ئایاتی خوداو نیشانه‌کانی تا‌کو ته‌نهایی زاتی پاکی ده‌که‌ن، په‌یامی پێغه‌مبه‌رانی ره‌ت ده‌که‌نه‌وه، بر‌وایان به‌زیندوبونه‌وه‌و لبقای په‌روه‌ردگار نیه له‌قیامتدا ئه‌وانه له‌ره‌حه‌تی خودا بی به‌شن، به‌هۆی کوفرو گومرایی خۆیان هیچ هیوایان به‌ره‌حه‌تی خودا نیه، چونکه ئه‌وانه له‌عه‌زابو عیقابی خودا نه‌ترسا‌ون و به‌ته‌ما پاداش و به‌خششی خودا نین،

ئه‌وانه عه‌زایی توندو تیژیان هه‌یه له‌قیامه‌تدا، ئه‌وانه کافرو بئی پروان بۆیه له‌ره‌حه‌تی خودا نا‌ئومیدن. وه‌کوو له‌ئایه‌تیکی تردا ده‌فرموی: ﴿إِنَّهُ لَا يَأْسُ مِنَ رُوحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمَ الْكَافِرُونَ﴾ (یوسف: ۸۷).

ئاده‌میزاد کاتیکی له‌ره‌حه‌تی خودا نا‌هومی‌د ده‌بی: که دلی کافر بئی و بپوای تیدا نه‌بی، په‌یه‌ندی ئه‌وو خودا بچراپی و مه‌ئییوس بئی له‌په‌یه‌سه‌ت بوونی دلی به‌خوداوه. ئیتر ئه‌و کاته ته‌رایی ئیمانی تیدا نامی‌تی و سه‌ره‌نجامی‌شی نا‌شکرایه عه‌زایی به‌ئیش و کوشنده‌یه.

وه‌لامی قه‌ومی ئیبراهیم بۆی و ئیمان‌هێنانی لوط به‌ئیبراهیم و ئه‌زماردنی نیعه‌تی خودا به‌سه‌ر ئیبراهیمدا

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ
فَأَنجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ
﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم
بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ
وَمَا لَكُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَنَامَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ
إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا
لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ

لَهُدَّ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ
وَأَتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ

پاش ئه وهی چه زه رته تی ئیبراهیم به لگه و نیشانه ی جوړاو جوړی له سهر تاكو
ته نهایی خوداو راستی پیغه مبه رایه تی و هاتنی روژی قیامت بو گه له که ی
هینانه وه، فرمانی پی کردن به عیباده تی خوداو دوور که و تنه وه له بته رستی،
به به لگه ی به هیژ بوړی دان و هیچیان به ده سته وه نه ما به رهن گاری پی بکه ن؛ ناچار
په نایان برده بهر به کار هی نانی هیژو هه ره شه، نه مهش داب و نه ری تی هه موو ئه و
که سانه یه که سه ره ره ق و لوت به رزن و مل بو حق ناده ن و پشت به شان و شه و که تی
خویان ده به ستن، هه ره له گه ل ری گایان به ستر او بوړیان خوارد خیرا په نا بو هیژو
ده سه لات ده به ن و ده ست ده که من به هه ره شه کردن. ئه وه تا: گه لی ئیبراهیم که
له بواری به لگه هینا وه دا بوړیان خوارد، په نایان برده بهر هه ره شه و به کار هی نانی
زه برو زهنگ!! وه کوو ده فرمانی: ﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا: اقْتُلُوهُ أَوْ
حَرِّقُوهُ، فَأَنجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ، إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ گه لی ئیبراهیم
له ولامی ئیبراهیم دا له بهرام بهر داخوازی چه زه رته تی ئیبراهیم که داوای لی کردن بو
خودا ناسین و یه کتا په رستی هیچیان به ده سته وه نه ما جگه له وهی که پیاو ماقول و
ریش سپییه کانیان گوتیان: ئیبراهیم بکوژن به ناگر بیسو تینن به جوړیک داپلوخی.
ئیت برپاریان دا ناگریکی زوری بو بکه نه وه و به مه غه نیق (قوچه قاینی) فری ده نه
ناوی. ناگریان بو کرده وه و تیان فری داو خودا رزگاری کردو به سه لامه تی له ناگر
هاته دهر، بیگومان له م شیوه رزگار کردنه ی که ئیبراهیم مان پی له ناگر رزگار کرد،
به لگه و نیشانه ی جوړاو جوړ هه ن له سهر هه بوونی خوداو به توانایی و ده سه لاتی
ره های بو گه ل و نه ته وه یه ک پروایان به خودا هه بی به یینی به لگه پروا بکه ن و ئیمان به تین.

بیگومان نه‌ته‌وهی ئیبراهیم نمونه‌ی نه‌ته‌وهی خراب و خوی‌ری بوون، جی‌گی
 سه‌رسورمان و لسی حه‌به‌سانن، حه‌زه‌تی ئیبراهیم بانگه‌وازیان ده‌کا بۆ خیر و
 خوداپه‌رستی، شاره‌زاییان ده‌کا بۆ هیدایه‌ت و رییازی حه‌ق، که‌چی نه‌وان پاساوی
 به‌وه ده‌ده‌نه‌وه ده‌یخه‌نه ناو ئاگره‌وه!!

به‌لام ئیبراهیم خودا پشتیوانیه‌تی و خوداش خاوه‌ن توانا و ده‌سه‌لاته، پلان و
 نه‌خشه‌ی کافره‌کانی هه‌لوه‌شاندوه، ناو ئاگری سوتینه‌ری بۆ کرده که‌شو
 هه‌وایه‌کی ئارام و سه‌لام. له‌چهند شوێنیکی تری قورئاندا په‌روه‌ردگار به‌رامبه‌ری
 له‌نیوان کرداری کافره‌کان و کرده‌وه‌ی خۆی دا راده‌نویسی و بۆرخواردنی کافره‌کان
 ئاشکرا ده‌کا، وه‌کو ده‌فه‌رموی: ﴿فَقَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا
 فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ﴾ (الصافات: ۹۷-۹۸) یان ده‌فه‌رموی: ﴿قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ
 كُنْتُمْ فَاعِلِينَ، قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ، وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ
 الْأَسْفَلِينَ﴾ (الانبیاء: ۶۸-۷۰).

دوا‌ی نه‌وه‌ی حه‌زه‌تی ئیبراهیم له‌ئاگری سامناک رزگاری بوو، دلیا بوو: که
 نه‌ته‌وه‌که‌ی ئیمانی پی‌ناهی‌ن و زانی که دلیان به‌هیچ شتێک نه‌رم نابێ ئیتر
 روبه‌روی و هه‌ستا و پێش نه‌وه‌ی لیان گوشه‌گیر بێ و به‌جیان بیلێ هه‌لوێستی
 مه‌ردانه‌ی خۆی نواند! ﴿وَقَالَ: إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ
 الدُّنْيَا﴾ به‌شیوه‌ی سه‌ره‌زه‌شت و لۆمه‌وه پی‌گوتن: ئیوه نه‌و بت و سه‌نه‌مانه‌تان
 کردون به‌په‌رستراوی خۆتان و له‌جیاتێ خودا په‌رستشیان بۆ ده‌که‌ن، بۆ نه‌وه‌ی له‌سه‌ر
 به‌ندایه‌تی بۆ کردنیان کوینه‌وه، خۆشه‌ویستی له‌نیوانتاندا په‌ره‌بسینی، به‌بۆنه‌ی
 په‌رستش کردن بۆ نه‌و بتانه‌تان ده‌تانه‌وی و هه‌گری یه‌کتری بن و له‌ژیانی دنیادا بینه
 هۆکاری گردبونه‌وه‌تان، وه‌لسی له‌قیامه‌تدا به‌پێچه‌وانه‌وه‌یه ده‌بنه‌مایه‌ی در‌دۆمی
 نیوانتان و هه‌ریه‌که‌تان نه‌وی تری ده‌دزی.

ده‌فه‌رموی: ﴿ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَلَيَعْنُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ﴾
 واته: پاشان له‌روژی قیامه‌تدا حال و هه‌زعتان به‌پێچه‌وانه‌وه‌ ده‌بی، دۆستایه‌تی و
 خۆشه‌ویستی‌تان ده‌بیته‌ دۆژمنایه‌تی و رق لێک بون و بوغزو کینه!

را به رو پی شه واکانتان خو یان له شوینکه و توانیان بی بهری ده که نو شوینکه و توان
نه فرین له پی شه واکانیا ن ده که نو، وه کوو له چهنده شوینی تری قورئان دا ناماژه به وه
ده کاو ده فهرموی: ﴿کَلِمَاتٍ دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعْنَتٌ أَخْتَهَا﴾ (الاعراف: ۳۸) یان ده فهرموی: ﴿الْأَخْلَاءُ
يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ (الزخرف: ۶۷). کارتان به وه شه وه ناو هستی، به لکوو
﴿وَمَا أَوَّاكُمُ النَّارُ وَمَالَکُمْ مِنْ نَاصِرِينَ﴾ سهره نجام و شوینی حه وانده تان ناگری
دوزه خه، که سیشتان ده ست نا که وی یارمه تده رتان بی و له عه زابی خودا
رزگارتان بکا!

به کورتی حه زره تی ئیبراهیم پییان ده فهرموی: ئیوه نه بتانه ده په رستن،
په رستن که تان چاولیکه ری و موجهامه له کردنی یه کتریه، بیرو باوه ری هه لقولا و
له ناخه وه نیه، هه مناهه نگی یه کتری ده که نو له بته رستی داو هه ری که تان له بهر
رازی کردنی دلی نه ویتریان نه گهر حه قیشی بو ئاشکرا بی و بزانی
عیباده تکرده که ی هه له یه هه وازی لی ناهینی، بو نه وه ی براده ری و
دوستانه تییا ن تیک نه چی له سهر حیسابی عه قیده و باوه ری، وه کوو چون ئیستا زور
له هاوه لانی حیزیه کان له ری گای براده ری و دوستانه تییه وه بهر پوالت کو ده بنه وه و
هاورپی بو ره زامه ندی هاورپی خو له و حیزبو نه م حیزبدا تو مار ده کا؛ جا نه گهر
به ره وه ندییا ن له و حیزبه دا پاریزراو بوو، نه وه زیاتر دلی پی خو ش ده کاو تا
به ره وه ندییه که پایه دار بی خو پالده که ی بو لای حیزبه که بهر قه راره، که واته:
ئینتیمائه که چاولیکه ری و خزمایه تی و دوستانه تییه، له سهر بنه مای عه قیده و
باوه ری قول نیه و له ناخه وه نیه. بویه: که حیزیك هه ره س دینی ده بی نی زور به ی
زوری نه ندامانی عه ریزه ی به رائه ت ده نو سن و په شیما نی خو یان راده گه ی نن.

ئیتربانگه وازی ئیبراهیم بو گه له که ی کوتایی پی دی و جگه له ژنه که ی خو ی
لوطی برازای که سی تر ئیما نی پی نه هینا. هه ره زره تی (لوط) یش له تو ری
کلدانیه کانی عیراقه وه له گه لی دا کوچی کرد بو ولاتی فه له ستین.

وه کوو ده فهرموی: ﴿فَأَمِنْ لَهُ لُوطُ، وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي﴾ که ئیبراهیم
له ناگر رزگاری بوو، (لوط) ی برازای ئیما نی پی هینا و پروای به پیغه مبه رایه تییه که ی کرد.

لوط: کورپی هارپانی کورپی نازهره، له‌نه‌ته‌وه‌ی ئیبراهیم جگه له‌حه‌زهره‌تی لوطو سارا خاتون که‌سی تر ئیمانی پی نه‌هینا نه‌جار ئیبراهیم به‌نه‌ته‌وه‌که‌ی فهرموو: من ولاتی ئیوه به‌جی ديلم و سه‌ری خوم هه‌لده‌گرم، ده‌رۆم بۆ شویینیک: که‌ خودا فهرمانم پی ده‌کا بچم بۆ. به‌فهرمانی خودا له‌ولاتی عیراقه‌وه‌ کۆچی کرد بۆ ولاتی هه‌ران نه‌جار له‌وتو. چوو بۆ فه‌له‌ستین و هه‌زهره‌تی (لوط)یش له‌شاری (سدوم) جیگیر بوو.

﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بینگومان خودای من خاوه‌ن ده‌سه‌لات و بالا ده‌سته له‌بوونه‌وه‌ردا، هه‌رچی بیه‌وی بیکا ده‌یکا، به‌قودره‌تی خۆی له‌دوژمنانم ده‌مپاریزی و به‌سه‌ریاندا سه‌رکه‌وتووم ده‌کا، حکیم و دانایه له‌به‌رپه‌وه‌بردنی مه‌خلووقاتی خۆی‌دا، هه‌ر شتیک سودو قازانج نه‌بی فهرمانی پی نا‌کا. هه‌ر شتیک زیانی تیدا بی نه‌هی لی نا‌کا.

که‌ ده‌فهرموو: ﴿وَقَالَ: إِنِّي مَاهِجِرُ إِلَى رَبِّي﴾ بیژه‌ره‌که‌ هه‌زهره‌تی ئیبراهیمه، راناوه‌که‌ بۆ نه‌و ده‌گه‌رپه‌ته‌وه، وئ ده‌چی بیژه‌ر هه‌زهره‌تی لوط بی و راناوه‌که‌ بۆ نه‌و بگه‌رپه‌ته‌وه. چونکه‌ نزیکترین مه‌رجیع بۆ راناوه‌که‌ هه‌زهره‌تی لوطه. به‌قاعیده‌ی نه‌حوینیش (إذا دار الضمير بين القريب والبعيد فللقريب أولى) که‌وابی هه‌ر بچیته‌وه بۆ لوط باشته.

بیژه‌ر هه‌ر کامیکیان بی، چ له‌مه‌وزعه‌که‌ ناگۆرئ، گرنه‌گ ته‌وه‌یه: کۆچه‌که‌ی بۆ لای خودا بووه، به‌مه‌به‌ستی ره‌زامه‌ندی خودا بووه، له‌ناخه‌و به‌بیروباوه‌ره‌وه هه‌جره‌تی کردوه، به‌دل و به‌گیان به‌گۆشت و ئیسقانه‌وه بۆ ره‌زامه‌ندی خودا کۆچی کردوه، له‌تاو ئایینی و بۆ پاراستنی بیرو باوه‌ری، زی‌دو نیشتمانی جی هیشته‌وه، له‌به‌ر خاتری خودا ده‌ستی له‌که‌س کارو مال و سامان و ولات هه‌لگرتوه. چونکه‌ مانه‌وه‌ی له‌ناو ولاتی کوفرو گومرایی‌دا بی سود بوو، دژایه‌تی و سه‌ره‌رقی گه‌لو نه‌ته‌وه‌که‌ی گه‌یشته‌یه‌ ئاستیک ته‌حه‌مول نه‌کری.

نه‌جار په‌روه‌ردگار نازو نیعمه‌تی خۆی به‌سه‌ر ئیبراهیم‌دا ده‌ژمیئ، ته‌وه راده‌گه‌یه‌نی: که‌ ئیبراهیم له‌دunia و قیامه‌ت‌دا به‌خته‌وه‌ره، چونکه‌ به‌دلسۆزی خودا په‌رستی کردوه. ده‌فهرموو:

۱- ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾ به خشیمان به نیبراهیم دوی نیسماعیل، نیسحاق، واته: له حاله تی پیری و کهنه فتی دا پاش نه وهی نیسماعیل مان پی به خشیبوو نیسحاقیشمان پی به خشی، ههروه ها نیسحاق بو زیده فاضل به خشی یه عقویمان پی به خشی که ده بیته کوره زای.

۲- ﴿وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ﴾ ره خساندمان له وه چه وهی نیبراهیم دا پیغه مبه رایه تی، هه موو پیغه مبه ران له دوا روژگاری نیبراهیم له نه وهی وه چه ی نه ون، هه موو پیغه مبه رانی نه ته وهی نیسرائیل تا دوا پیغه مبه ریان: که هه زره تی عیسایه ده چنه وه سهر یه عقووبی کوری نیسحاقی کوری هه زره تی نیبراهیم، بویه نه م زاته به باب به گوره ی پیغه مبه ران ده ناسری، هه موو نه م پیغه مبه رانه مزگینی هاتنی پیغه مبه ری ناخره مانیان به گهل نه ته وه کانی خویمان داوه!

ههروه ها نامه ی ناسمانیان ناردوته خواری بو نه وه پیغه مبه رانه ی له ذرویتی هه زره تی نیبراهیم بوون، تهورات بو موسا و زه بوور بو داود و نینجیل بو عیسا و قورنسان بو هه زره تی موحه مد.

۳- ﴿وَأَتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا﴾ له دونیادا پاداشمان دایه وه، قهره بووی واز هینان له مال و خزم و هوزو نیشتمانان بو کرده وه، به وه مال و مندالی زورمان پی به خشی، خیزانی باش و گونجاومان به نسیب کرد، هه موو کهس به چاکه باسی ده کهن، پهیره کاری هه موو نایینه کان خوشیان ده وی و ده لیتن: له نیمه یه.

۴- ﴿وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ بیگومان روژی قیامه تیش نیبراهیم له پیری پیاوچاک و خوشه ویستانی خودادا هه شر ده کری و له به هه شتدا جیگای بهرزو خوشی ده دریتی. خاوهن پله و پایه ی تایه تیبه له به هه شتدا.

جیروکی جہ زہتی لوط ﷺ لہ گہل گہ لہ کھی دا

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ
 مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾
 أَيْنَكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ
 فِي نَادِيَكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا
 أَنْ قَالُوا أَتَيْنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ
 ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾
 وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوا
 أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانَُوا ظَالِمِينَ ﴿٣١﴾
 قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنُنَجِّيَنَّهُ
 وَأَهْلَهُ إِلَّا أَمْرَانَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّا
 أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِئَاءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا
 وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنْجُوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا أَمْرَانَكَ

كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ

هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

دوا به دواى گيترانه وى چيرۆكى حه زره تى ئيبراهيم ديتته سهر چيرۆكى حه زره تى لوط (درودى خودا له ههر دو كيان) ده فهرموى: ﴿ولوطا إذ قال لقومه: إنكم لتأتون الفاحشة، ماسبقكم بها من أحدٍ من العالمين﴾ نهى پيغه مبهرا به مبهستى عيهرت و ناموزگارى چيرۆكى پيغه مبهرى خودا (لوط) بو گه له كهت بگيرپه وه، كاتيگ خودا كردى به پيغه مبهرو ناردى بو سهر دانيشتوانى (سدوم)، له ناو نهو گهل و نه ته وه يه دا داب و نه ريتيگى ناشيرين بلاو بوبه وه، ديارده يه كى ناشيرين و ناسروشتى و قيزه و نه له ناويان بوو بوو به خو پهيره ويان ده كرد، نه و يش ديارده ي نيربازى بوو، نه م ديارده يه نه وان دا يانه ينا بوو پيش نه وان كهس ره چاوى نه كرد بوو، بويه حه زره تى لوط ناره زامه ندى خوى لهو كاره ده ريرى و پى گوتن: نيوه كارىگى ناشيرين و ناسروشتى پهيره وه ده كهن، نهو كاره ناشيرينه ي نيوه فاحيشه يه كه پيش نيوه كهس نه يكرده، نيوه داهينه رنى.

﴿إنكم لتأتون الرجال﴾ نه وه تا نيوه نيربازى ده كهن، ده چنه لاي نيرينه وه كوو چۆن به شيوه يه كى سروشتى ده چنه لاي ناهره ت ﴿وتقطعون السبيل﴾ ده چنه سهر ريبازى ريبوارو غه ريبه، مالتيان لى ده ستين، چه ته يى و راو و روت ده كهن، ههر كه سيكتان ده ست كهوت ده يگرن و سوارى ده بن!!

﴿وتأتون في ناديكُم المنكر﴾ نيوه له كوړو مه جليستان دا، كرده وه و گو فتارى ناشيرين ده كهن! به بى نه وه ي كه سيكتان تيدابى به ره له ستيتان بكا، به ناشكرا

له‌دیوه‌خانه‌کانتان‌دا به‌پیش‌چاوی به‌کترییه‌وه سواری به‌کتری ده‌بن. هیچ شهرم له‌یه‌کتر ناکهن؟ ئەمەش ئەوپەری ئەخلاق روخان و سروشت تێکچونە.

ئیبنو عەبباس دەفەرموی: گەلی لوط و پرای نیربازی تاوانی تریشیان ئەنجام دەدا، لەناو خۆیان‌دا سەمیان له‌یه‌کتری ده‌کرد، جنیوو قسە‌ی ناشیرینیان به‌یه‌کتری ده‌گوت: له‌کۆرو مه‌جلیس‌دا به‌بێ شهرمانه‌ تریان لێ به‌رده‌بوو؛ به‌لکو به‌ئەنقەست شەپه‌ تریان ده‌کرد!! هەر که‌سێک رێبوار بوایه‌ و به‌ناوچه‌و هەریمی ئەوان‌دا تێپه‌ربوویایه‌ به‌رده‌بارانیان ده‌کرد، قوماو شه‌تره‌نجیان ده‌کرد، پۆشاکی گولگولای و ره‌نگ‌کراویان له‌بەر ده‌کرد، شه‌په‌ که‌له‌شیرو شه‌په‌ به‌رازیان ده‌کرد، ده‌ست و په‌نجەیان خه‌ناوی ده‌کرد، پیاویان لاسایی ئافره‌تی ده‌کرده‌وه‌و ئافره‌تیان لاسایی پیاویانی ده‌کرده‌وه‌، باج و گومرگیان له‌رێبواران ده‌ستاند. و پرای ئەم تاوانانه‌ هاوه‌لشیان بۆ خودا داده‌نا، ئەو گەل نه‌تەو یه‌که‌م که‌س بوون: که‌ لوطی‌متی و هەتیوبازیان داھیتا.

شایانی باسه‌ لێره‌دا چیرۆکه‌که‌ به‌کورتی راده‌نویندری، وای پێده‌چێ حەزره‌تی لوط هەر له‌سه‌رتاوه‌ به‌شیوه‌ی په‌ندو ئامۆژگاری نه‌هی لێ کردون له‌و کار. ناشیرینه‌و ئەوان سوور بوون له‌سەر نه‌نجامدانی. ئەجار حەزره‌تی لوط هەپه‌شە‌ی لێ کردون و له‌عه‌زابی خودا ترساندونی، سه‌ره‌نشست و لۆمه‌ی کردون، به‌لام گەله‌که‌ی به‌هیچ جوړی ئامۆژگارییه‌کانی حەزره‌تی (لوط)یان به‌گوێدا نه‌چوه‌، گالتەو قه‌شه‌رییان به‌هەپه‌شه‌کانی هاتوو، ده‌فەرموی: ﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا: ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ولامی گەله‌که‌ی هەر ئەوه‌نده‌ بوو پێیان گوت: ئەگەر راست ده‌که‌ی، ئەو عەزابه‌ خودایی‌یه‌مان بۆ بێنەو بێ منەت به‌. وای دياره‌ ئەم ولام هەلوێسته‌یان له‌سه‌ره‌تادا بووه‌، نه‌گینا: که‌ لوط په‌ره‌ی به‌ئامۆژگاری و جله‌وگیرییه‌کانی خۆی داو ئیلحاحی لێ کردن، ئەوانیش هەپه‌شە‌یان ئاراسته‌ کردوه‌، وه‌کوو له‌نایه‌تێکی ترده‌ ده‌فەرموی: ﴿اُخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ﴾ (الأعراف: ۸۲).

جا: که هه‌زهرتی لوط نائومید بوو له‌ئیمان‌هینانی گه‌له‌که‌ی داوای له‌په‌روه‌ردگار کرد: ﴿قال: رب انصرني على القوم المفسدين﴾ هه‌زهرتی لوط داوای له‌خودا کردو وتی: خودایه! یارمه‌تیم بدا به‌سه‌ر قه‌ومی فاسیدو نه‌خلاق روخاودا، به‌سه‌ر تاقم و پیرو گروهيكدا فاحیشه له‌سه‌ر زه‌وی بلاو ده‌که‌نه‌وه.

ناشکرایه هه‌ر پیغه‌مبه‌ریک دو‌عای له‌گه‌له‌که‌ی کردبێ، کاتیک نه‌و دو‌عایه‌ی لی کردون: که زانیبیه‌تی و دلنیا بووبی: که هیچ خیرو بی‌ریک له‌مانه‌وه‌یان‌دا نیه. تا لی‌یان هیوا براو نه‌بووبی دو‌عای فه‌وتانی لی نه‌کردون، وه‌کوو هه‌زهرتی نوح فه‌رموی: ﴿انك ان تذرهم يضلوا عبادك، ولا يلدوا إلا فاجراً كفاراً﴾ (نوح: ۲۷).

نیتر لی‌ره‌دا سییاقی قورئان په‌رده به‌سه‌ر دو‌عاو نزاکردنی هه‌زهرتی (لوط) دا داده‌داته‌وه و دیمه‌نی به‌هانا هاتنی خودا بۆی راده‌نوینی و فریشته دین بۆ له‌ناو بردنی گه‌لی لوط له‌ریگیان‌دا دیدنه‌ی مالی هه‌زهرتی ئیبراهیمیان کردو موژده‌ی به‌خشینی کورپکی صالح و دلسوزیان پی دا له‌خاتو سارای خیزانی: که له‌وه‌پیش نه‌زۆک بوو. ده‌فه‌رموی: ﴿ولما جاءت رسلنا ابراهيم بالبشرى قالوا: انا مهلكوا اهل هذه القرية ان اهلها كانوا ظالمين﴾ جا که فرستاده‌کانی ئیمه هاتنه مالی ئیبراهیم و موژده‌ی مندالبوونیان پی‌دا، وتیان: ئیمه دانیش‌توانی ئهم شاره واته: نه‌و شاره‌ی قه‌ومی (لوط) ی لی بوو له‌ناوده‌به‌ین و ده‌یان‌فه‌وتین، چونکه نه‌وان گه‌لو نه‌ته‌وه‌یه‌کی سته‌مکارن. سته‌میان له‌خۆیان کردو به‌وه: که پیغه‌مبه‌ره‌که‌یان به‌درۆ خستۆته‌وه و سوورن له‌سه‌ر فه‌سادو بلاو کردنه‌وه و ره‌وشتی نی‌ریازی.

نیتر هه‌زهرتی ئیبراهیم تینی بۆ هات و ده‌ستی کرد به‌داکۆکی کردن و به‌ریه‌رچدانه‌وه‌ی فریشته‌کان، داوای لی کردن مۆله‌تیا بده‌ن و کارده‌کیان دوا‌بخه‌ن، به‌لکو خودا هیدایه‌تیا ب‌داو موسولمان بن، په‌روشی هه‌زهرتی (لوط) ی برا‌زایشی بوو ﴿قال: ان فيها لوطاً﴾ وتی: چۆن ئیوه نه‌و کاره ته‌نجام ده‌ده‌ن و نه‌و شاره ویران ده‌که‌ن؟ نه‌ی نازانن: نه‌و شاره‌ی ئیوه ویرانی ده‌که‌ن لوطی تیدا‌یه، خو نه‌و سته‌مکار نیه، نه‌و پیغه‌مبه‌ری خودایه، ناخه ته‌ویش به‌رده‌که‌وی!! ﴿قالوا نحن

أَعْلَمُ بَعْنِ فِيهَا لِنَجِينَهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا أَمْرَاتَهُ، كَانَتْ فِي الْغَابِرِينَ ﴿فَرِيشْتَه‌كَان وَتِيَان: نَيْمَه بَاشْتَر دَه‌زَانِ كَي تَيْدَايَه، نَيْمَه لُوطُو مَالُو مَنْدَالِي وَهَه‌مُو نَه‌وَانَه‌ي نِيْمَانِيَان پِي هِيْتَاوَه رَزْكَار دَه‌كَيْن، جَگَه لَه‌ژْنَه‌كَه‌ي نَه‌و لَه‌پِيْرِي لَه‌نَاو‌چُوَه‌كَانَه، نَه‌و جَاسُوس وَچَلَكَاو‌خُورِي كَافِرَه‌كَانَه‌و يَارْمَه‌تِيْدَه‌رو رَاپُورْتَدَه‌رَه بُوِيَان، هَه‌مَنَاهَه‌نَگِي شِرْوَالِ پِيَس وَنَه‌خَلَاق رُوخَاوَه‌كَانَه.

نَه‌جَار لَه‌شِيْوَه‌ي كُؤْمَه‌لِيَك كُورِي لَوي جَوَاغْخَاص‌دَا چُون بُو مَالِي لُوط ﴿الْعَنْكَبُوت﴾.

﴿وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سَيِّئًا بِهِمْ، وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا﴾ كَه نَه‌م كُؤْمَه‌لَه فَرِيشْتَه فُرُوسْتَاْدَانَه‌ي نَيْمَه هَاتَنَه مَالِي لُوط لَه‌شِيْوَه‌و رُوخْسَارِي كُورِي لَوي جَوَاغْخَاص‌دَا، حَه‌زَرَه‌تِي لُوط تَه‌نَگَه‌تَاو بُوو، تَرَسِي لِي نِيْشْت گَه‌لَه‌كَه‌ي پِيِيَان بَزَان وَدَه‌سْتَدِرِيْژِي بَكَه‌نَه سَه‌رِيَان! ﴿وَقَالُوا: لَا تَخَفْ﴾ وَتِيَان: تُو خَه‌مِي نَيْمَه‌ت نَه‌بِي وَلَه‌وَه مَه‌تَرَسَه نَه‌وَانَه بَتَوَانن نَه‌زِيَه‌تِي نَيْمَه‌بَدَه‌ن!

﴿وَلَا تَحْزَنْ﴾ خَه‌مِي نَه‌وَه‌شْت نَه‌بِي: كَه نَيْمَه چِيِيَان پِي دَه‌كَيْن وَچُون لَه‌نَاوِيَان دَه‌بَه‌يْن! نَيْمَه هَاتُوِيْن بُو لَه‌نَاو بَرْدَنِيَان بَه‌عَه‌زَابِي بَه‌شِيْدَه‌ت ﴿إِنَّا مِنْجُوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا أَمْرَاتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ﴾ نَيْمَه خُوت وَشُوِيْنَكَه‌وَتَوَانْت رَزْكَار دَه‌كَيْن وَنَه‌و عَه‌زَابَه نَايَاْنَكِرِيْتَه‌وَه جَگَه لَه‌ژْنَه‌كَه‌ت، نَه‌و لَه‌پِيْرِي لَه‌نَاو‌چَوَانَه، چُونَكَه نَه‌و لَه‌گَه‌ل نَه‌وَان‌دَا هَارِيكَار وَهَه‌مَنَاهَه‌نَگَه. دَاكُوكِيِيَان لِي دَه‌كَاو رَازِيَه بَه‌كِرْدَه‌وَه نَاشِيْرِيْنَه‌كَانِيَان!

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ عَلَىٰ أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ نَيْمَه نَازِل دَه‌كَيْن بُو سَه‌ر نَه‌هَلِي نَه‌م شَارِي سَه‌دُومَه عَه‌زَابِيْكِي تُونْدُو تِيْژُو بِي نَاسْمَان لَه‌نَاسْمَانَه‌وَه، نَه‌وَه‌ش بَه‌هُؤِي نَه‌و فَيَسْقُو تَاوَانَه‌ي تِيْيِيْدَا نُوغِرُو بُون. عَه‌زَابَه‌كَه‌شِيَان بَرِيْتِي بُوو لَه‌بُومَه‌لَه‌رَزَه‌يَه‌كِي وَهَه‌ا: كَه بَه‌زَه‌وِي‌دَا بَرْدَنِيَه خَوَارِي، شُوِيْنِي شَارَه‌كَه‌يَان چَال بُوو، دَه‌رِيَاچَه‌ي مَه‌شَه‌وُور بَه‌(دَه‌رِيَاچَه‌ي لُوط) لِي پَه‌يْدَا بُوو، نَه‌وَه بُوو: حَه‌زَرَه‌تِي جُورَاثِيْل شَارُو وَلَاتِي وَه‌كُوء پَارچَه لَه‌زَه‌وِي پَچِرِي وَلَه‌نَاخِي زَه‌وِي جِيَاي كِرْدَنَه‌وَه‌و بَه‌رَزِي كِرْدَنَه‌وَه بُو نَاسْمَان وَپَارچَه زَه‌وِيَه‌كَه‌يَانِي بَه‌هَه‌لَگَه‌رَاوَه‌ي كِيْتَشَايَه‌وَه زَه‌وِي‌دَا بَه‌خَان وَمَالُو بَه‌رْدُو دَارُو نَازَه‌لُو خُوِيَانَه‌وَه

به‌سهریه‌کدا ترشان، نه‌جارجا ئاگریاران و به‌رده‌بارانی کردن، به‌رده‌باران کردنه‌که‌یان
 به‌رده‌سوالته‌بوو، هه‌موو به‌ردیک‌دیاری کرابوو ریئی کئی بکه‌وئ و کئی له‌ناوبه‌ری،
 بی‌گومان گه‌لی لوط روژی قیامته‌سزایان له‌هه‌موو که‌س زۆرترو توندتره. بۆیه
 ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَقَدْ تَرَكْنَا آيَةً بَيْنَ الْقَوْمِ يَعْقِلُونَ﴾ بی‌گومان بری شوینه‌واری شاره
 روخواوه‌که‌یانان هیشتۆته‌وه‌ بۆ نه‌وه‌ی ناده‌میزادانی دوا نه‌وان په‌ندو عیبه‌ه‌تی لی
 وه‌ریگرن، هه‌ندی له‌شوینه‌واره‌کانیان یان هه‌والو چیرۆکی به‌سهره‌اتیان ناشکراو
 عه‌یانه‌ بۆ که‌سیک‌دیقه‌تیان لی بکاو تییان بفکری. وه‌کو له‌نایه‌تیکی تردا
 خیطاب ناراسته‌ی قوره‌یشیه‌کان ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَنكُم لَتَمُرُونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ،
 وَبِاللَّيْلِ أَفْلا تَعْقِلُونَ﴾ (الصافات: ۱۳۷-۱۳۸).

چیرۆکی ده‌زه‌تی شوعه‌یب ۱ ھود و سالح ۱ موسا (درودی خویان له‌سهر بی)

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا
 اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ
 ﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي
 دَارِهِمْ جِثِيمٍ ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودًا وَقَدْ تَبَيَّنَ
 لَكُمْ مِّنْ مَّسْكِنِهِمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ
 أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾

وَقَرُّوْكَ وَفِرْعَوْنَ وَهَمَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَى
 بِالْبَيِّنَاتِ فَأَسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ
 ﴿٣٩﴾ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَن أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا
 وَمِنْهُمْ مَن أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَن خَسَفْنَا بِهِ
 الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَن أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ
 وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

دواى نه وهى پهروه ردگار چیروکی هزره تی نوح و ئیبراهیم و لوطی گتپرایه وه،
 به شوین نهو چیروکانه دا چیروکی هزره تی شوعه یب و هودو صالح و موسای
 به شیوه یه کی چرو پر رانواند، نه مهش به مبه به سستی ناموژگاری و په ند وهر گرتن
 له حالو وه زعی نه وان و هه لسو کهوت و سهره نجامی که له کانیان.

ده فمرموی: ﴿وإلى مدین أخاهم شعباً﴾ فقال: یا قوم اعبدوا الله، وارجوا
 اليوم الآخر، ولا تعثوا في الأرض مفسدين ﴿رهوانه مان کرد بو سهر دانیشتوانی
 مه دیه ن پیغه مبه ری ریزداری خو مان؛ که ناوی شوعه یب بوو نه هلی نهو شاره ش
 بوو، بانگه وازی کردن بو ئیمان هینان و فهرمانی پین کردن به عیباده تکردنی خوداو
 یه کتاپه رستی و دلسوزی له عیباده ت کردن دا، داوای لی کردن تی بکوشن بو ژیانی
 قیامه ت و هه ول بدن خودا له خو یان رازی بکه ن، بترسن له عه زاب و عیقابی
 پهروه ردگار خو یان له عه زابی قیامه ت پیاریزن، جله وگیری لی کردن له وهی: که
 فسادو ناشوب له سهر زهوی بلاو بکه نه وه، نه هی لی کردن له ته رازوبازی و
 چه ته یی و ریگری و هه موو تاوانی کی تر. به لام نهو که له به دبه خته چاره ره شه به پیر

بوون، ده‌یانتوانی واز له‌بتپه‌رستی به‌ینن و روبه‌کنه خوداپه‌رستی، که‌وابوو نه‌وان عوزرو بیانوو یان نیه له‌وه‌دا: که ئیمان‌یان به‌خودا نه‌هی‌ناوه، نه‌وان به‌ئه‌نقه‌ست هی‌زی بیرو تی‌فک‌رینی خو‌یان له‌کار خستوو و هی‌زه ده‌روونی‌ه‌کانی خو‌یان نه‌خست‌وته گه‌رو بیر‌یان له‌سه‌ره‌نجامی بیرو بۆ‌چون و کرده‌وه‌ی خو‌یان نه‌کرد‌وته‌وه!

نایا نه‌وانه جینگای نه‌وه نین: که که‌سانی دیکه په‌ندیان لی وه‌رب‌گرن؟ بی‌گومان عاقل‌مه‌ند که‌سی‌که په‌ند له‌به‌سه‌ره‌هاتی که‌سانی تر وه‌رب‌گرئ.

نه‌جار دیت‌ه سه‌ر رانواندنی چیرۆکی حه‌ز‌ره‌تی موسا و ده‌فه‌رموی: ﴿وقارون وفرعون وهامان﴾ بی‌گومان قارون و فیرعه‌ون و هامانمان له‌ناو‌بردن: قارون خاوه‌ن مال و سامانی زۆرو زه‌به‌نده بوو، فیرعه‌ون پاشای میصر بوو له‌سه‌رده‌می موسادا، هامانیش وه‌زیری فیرعه‌ون بوو، نموونه‌ی طاغوت و سه‌ری‌تی‌جیکاری سه‌رده‌می خو‌یان بوون ﴿ولقد جاءهم موسى بالبينات فاستكبروا في الأرض وما كانوا سابقين﴾ حه‌ز‌ره‌تی موسا به‌به‌ل‌گه و موع‌جیزه‌ی ناشکرا و به‌هی‌زه: ﴿هاته سه‌ریان و بانگه‌وازی کردن بۆ خوداپه‌رستی و یه‌کتا‌په‌رستی. به‌لام نه‌وان ته‌که‌به‌بور‌یان کردو خو‌یان به‌زل زانی و بر‌وایان به‌موسا نه‌کردو ئیمان‌یان پی نه‌هی‌نا. به‌درو‌یان خسته‌وه، وتیان: نه‌تۆ پی‌نغه‌م‌به‌ر نیت، بر‌وایان به‌هه‌بوونی خودایه‌کی خاوه‌ن ده‌سه‌لات نه‌کرد، به‌راستی به‌هه‌له‌ چون و تاوان‌بار و موف‌سید و گو‌م‌را‌بوون، له‌چنگ خودا قوتار نه‌بوون و هه‌لات‌نیان بۆ نه‌کرا، نه‌یانتوانی عه‌زابی خودا له‌خو‌یان دوور ب‌ج‌ه‌نه‌وه. به‌ل‌کو عه‌زابی خودا یه‌خه‌ی گرتن و تی‌کی‌ه‌وه پی‌چان و له‌ناوی بردن، بی‌گومان په‌روه‌رد‌گار بالا‌ده‌ست و خاوه‌ن ده‌سه‌لاته، هه‌رچی بیه‌وی بیکا ده‌یکا.

﴿فكلا أخذنا بذنبه فمنهم من أرسلنا عليه حاصباً﴾ نه‌و گه‌لو نه‌ته‌وه سه‌مه‌کارانه‌مان له‌ناو برد، هه‌ریه‌که‌یان به‌تاوانی خو‌ی گیر‌وده بوو، هه‌مو گه‌لو نه‌ته‌وه یه‌که له‌وانه سزای شیای خو‌ی وه‌رگرت، هی وایان هه‌بوو ره‌شه‌بای به‌هی‌زمان نارد‌ه سه‌ریان، ره‌شه‌بایه‌کی به‌هی‌زی و امان نارد‌نه سه‌ر چه‌وو زی‌خی له‌گه‌ل خو‌ی هه‌ل‌ده‌گرت و ده‌یک‌ت‌شا پی‌یان‌دا، به‌ل‌کو: ئاده‌میزاده‌کانی له‌زه‌وی هه‌ل‌ده‌گرت و له‌به‌رزایی یه‌وه ده‌یک‌ت‌شانه‌وو به‌زه‌وی‌دا به‌بوونه جه‌سته‌یه‌کی بی گیان و سلاره‌وه بوو!

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ﴾ هه یانبوو گرمه و ناله ی به شیده ت لئی دان و به و دهنگه زهنده قهره له ناومان بردن!

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ﴾ هه یانبوو به ناخی زهوی دا بردمانه خواری، وه کوو قارون: که به مال و سامانی خوئی نازی و بوغرابوو، له خودا یاخی بوو، ته که ببورو جه به روتی نواند، خودا به مال و سامان و گهنج و خه زینه یه وه به ناخی زهوی دا بر دیه خواری!

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا﴾ هه یانبوو له ناو ده ریادا خنکاند مان، وه کوو چوئن فیرعه ون و هامانی وه زیرمان له گهل هه موو دارو ده سته ی فیرعه ون دا نوغروئی ناومان کردن ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ جا وه نه بی پروهردگار بهم سزادانه ی: که نه و سه ریچی کارانه ی پی سزادان سته می لئی کرد بن به لکوو خوئیان سته میان له خوئیان کردو سزادانه که یان پراویری تاوانه کانیانه.

حال و وه زعی بته رسته کان ده ق ده شو به تته حالی جال جالو که

مَثَلُ الَّذِينَ

أَتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ
أَتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ
لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ
دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ
الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ

له وه پیتش په روه ردگار شه وهی رونکرده وه: که نه وانهی موشریک و بته پرست بوون، خودا به سزای دنیایی له ناوی بردن، عه زابی قیامه تیشیان زور سهخت و کوشنده یه. شه خودا دروژنانه یان نه له دونیادا فریایان که وتنو سزایان لی گپړانه وه، نه له قیامه تدا سودیان بزیان ده بی. شه مجار دوا به دواي شه رونکرده وه یه حال و وه زعی شه موشریکانه ته شبیه ده کا به حال و وه زعی جالجالوکه: که خانوو دروست ده کا بو شه وهی له زیان و کاره سات بیپاریزی و تی یدا بجه ویتته وه، به لام له واقع دا شه خانوه له هیچ شتیک ناپاریزی. ساردو گهرمی لی دوور ناخاته وه. بهم لیکچواندن و ته شبیه ده یه وی حقیقه تیک رون بکاته وه و شه رابگه یه نی: که له بو شه وهردا هتیزکی ره هاو موطلق هیه: که هتیزو دهسه لاتي خودایه، جگه له و هتیزه ره هایه یه زدانیه هتیزو تواناکانی مه خلوقات زه بون و بی و هجن، پاریزگاری هیچیان پی ناکری، هر که سیک پشتیان پی ببهستی و به هیوا پی سزای لی دوور بجه نه وه، دهق شه شوبهیتته شه جالجالوکه به سته زمانه زه عیفه: که په نا ده باته بهر شه ته ندراوه ته نکه لهی هیچ شتیک لی ناگه ریتته وه. بوون و نه بوونی وه کوو یهک وایه.

ده فهرموی: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بِئْتًا﴾ واته: نه زیله و مه مثل و غوونه ی نه وانه ی هاو هل بو خودا داده نین و له جیاتی په روه گار بت و صه نه م ده پرست و به ته ما یارمه تی و سودو قازانجن لیان، په رستشیان بو ده کهن به هیواي شه وهی له کاتی ته نگانه دا به هانایانه وه بیتن، دهق ده شوبهیتته حال و وه زعی جالجالوکه له زه بوونی و لاوازی دا، خانوی کرده گهرماو سه رمای لی دوور بخاته وه، زیان و خه تری لی بگپړیتته وه. به لام هیچ کامی کی له مانه بو ده سته بهر نابی، کاتیک پیویستی به پاراستن پی ناپاریزی و هیچ زیانی کی لی دوور ناخاته وه. روژی قیامه ت کرده وهی شه کافرانه ش (که به ته ما په رستش و کرده وه کانیا ن) چاوه روانن په رستراوه کانیا ن شه فاعه تیان بو بکه ن، به لام هیچ کامی له مانه یان بو ده سته بهر نابی، دهق وه کوو حالی جالجالوکه وایه، وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿وَقَدْ مَنَّا إِلَىٰ مَاعْمَلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا﴾ (الفرقان: ۲۳).

ئه‌جار بئی هیژی خانووی جالجالۆکه رون ده‌کاته‌وه ده‌فهرمووی: ﴿وَإِنْ أُوْهِنَ الْبُيُوتُ لِبُتِّ الْعَنْكَبُوتِ﴾ بی‌گومان زه‌عیف‌ترین خانوو خانووی جالجالۆکه‌یه، به‌که‌م‌ترین هیژ ده‌پروخی، ئاسه‌واریکی نامی‌نی، کارو کرده‌وهی ئه‌و کافران‌ه‌ش روژی قیامت هیچ سودیکیان نیه ده‌بنه‌ تۆزو با. جا ئه‌گه‌ر ئه‌وان تۆزقالتیک زانیارییان بوویایه‌و بیانزانیایه: که‌ بته‌کانیان؛ خودا درۆزنه‌کانیان هیچ سودیان پئی ناگه‌یه‌نن، ئه‌و په‌رستش و بته‌رستی‌یه‌یان نه‌ده‌کرد. وه‌لێ له‌راستی‌دا ئه‌وان له‌ئه‌وپه‌ری نه‌فامی و نه‌زانی‌دان و هیچ له‌ناکام و سه‌ره‌نجامی شته‌کان نازانن بۆیه‌ به‌ته‌مای سودی ئه‌و بته‌رستی‌یه‌ن به‌هیوان ئه‌و خودا درۆزنانه‌ فریایان بکه‌ون.

ئه‌جار جه‌خت له‌سه‌ر ئه‌وه ده‌کاته‌وه: که‌ ئه‌و په‌رستراوانه‌ هیچ نین و هیچیان پئی ناگرێ، هه‌ره‌شه‌ی له‌عیباده‌ت‌که‌ره‌کانیان کردو فهرمووی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ﴾ بی‌گومان په‌روه‌ردگار زاناو ناگاداره به‌حالۆ وه‌زعی ئه‌وانه‌ی ئیوه جگه‌ له‌خودا په‌رستشیان بۆ ده‌که‌ن، ده‌زانی: که‌ ئه‌وبت و سه‌نه‌مانه‌ی ئیوه ده‌یانپه‌رستن نه‌سو. ده‌گه‌یه‌نن نه‌زیان. هه‌ر کاتی خودا بیه‌وێ زیانتان پئی بگه‌یه‌نن ئه‌و په‌رستراوانه‌تان ناتوانن هیچ یارمه‌تیتان بده‌ن. نموونه‌ی ئه‌وانه‌ له‌بئی سودی‌دا وه‌کوو خانووی جالجالۆکه‌ وایه.

وێ ده‌چی ماناکه به‌م جوژه‌ بئی: ئه‌وانه‌ی ئیوه جگه‌ له‌خودا «هیانپه‌رستن هیچ نین، ئه‌وه‌نده بئی نرخ و بئی ده‌سه‌لاتن به‌هیچ حسی‌ن.

﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ﴾ په‌روه‌ردگار بالاده‌ست و خاوه‌ن ده‌سه‌لاته‌ بۆ تۆله‌ستانده‌وه له‌وانه‌ی پئی کافرن و هاوه‌لی بۆ به‌په‌وا ده‌زانن، ده‌ی که‌وابی ئه‌ی بئی بپروا موشریکه‌کان خۆتان له‌عیقاب و تۆله‌ی خودا بپاریزن به‌ئیمان‌هێنان، پیش ئه‌وه‌ی سزاو تۆله‌ی سامناکی نازل بئی بۆ سه‌رتان، په‌ندو عیبه‌رت له‌گه‌ل «نه‌ته‌وه‌کانی پیشوو و هه‌رگرن، با ئیوه‌ش به‌ده‌ردی ئه‌وان نه‌چن. دل‌نیابن هه‌ر کاتی عه‌زابی خودا بپته‌ سه‌رتان، ئه‌و بت و سه‌نه‌مانه‌ی ئیوه به‌خودایان ده‌زانن و په‌رستشیان بۆ ده‌که‌ن هیچ سودیکیان بۆتان نابێ. ﴿الْحَكِيمُ﴾ خودا داناو لیژانه‌ له‌کاره‌کانی‌دا،

لهه لِسوراندنی بوونه وهردا، له بهر پرتوهردنی مه خلور قاتی دا، ههر که سی شیایو فوتان و سزا بی ده یفه ویتنی، که سیکیش شیایو مانه وه بی ده یه یلته وه.

﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ لِنَاسٍ﴾ تهو په ندو مه شه لانه له قورئان دا بو ئاده میزاد لی دده دین، تهو نمونه و نهزیلانه ی بو دینینه وه، بو شه وی تهو شتانه ی له بیرو بوجونیان دووره لیان نزیک بکهینه وه، تهو شتانه ی لیان تی ناگن بویان رون بکهینه وه تهو حوکم یاسایانه ی تی ناگن یان له ذیه تیان یاخی بووه بویان بهیده ست بی و له ناوهر وکه که ی حالی بنو سودو قازانجه کانیا بزانن.

﴿وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالَمُونَ﴾ لهو په ندو مه شه لانه حالی نابی، له حه قیقه تیان ناگا، مه گهر که ساتیک: که زاناو تیگه ییشتوون له مه سائیل و قه ضیه کان ورد دهنه وه.

هاوه لی خو شه ویستی پیغه مبه ر ﴿جَابِرٌ دَهْلِي﴾ پیغه مبه ر ﴿ثُمَّ نَآيَهُ تَهِي﴾ خوینده وه و فهرمووی: ﴿الْعَالَمُ مِنْ عَقْلِ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى فَعَمَلُ بَطَاعَتِهِ وَاجْتِنَابُ سَخَطِهِ﴾ په رور دگار بهم نایه ته رهدی موشریکه کانی قورپه یسی دایه وه: که به گالتو لاقرتی کردنه وه، ده یانگوت: خودای موحه ممد باسی می شو و جالجالو که ده کا، سهیره تهو سه رپه ق و ملهورانه تهو ته صویره قورناییه نه یه ژاندن چونکه عه قلیان نه بوو، نه فام و نه زان بوون.

دره سترگرنی ناسمانه کان ۱ زهوی و سودی خویندنی قورئان ۱ نویژ کردن

خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ أَتُلُّ مَا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

لەو پێش پەرەردگار فەرمانی بە ئادەمیزاد کرد: کە ئیمان بەهێنن، بێ بناغەیی بپەرستی رۆن کردەو، بەلگەو دەلیلی موشریکەکانی پوچ کردنەو. ئەجار لێرەدا سەرئەحمەد ئادەمیزاد رادەکیشتی بۆ لای خودایەک: کە شیای عیبادەت بۆ کردنەو هیچی لێ یاخی نابێ. بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەویە، رێبازی خوداپەرستی، طاعەتی بۆ بەندەکانی رۆن کردۆتەو.

دەفەرموی: ﴿خلق السموات والأرض بالحق﴾ پەرەردگار ئاسمانەکان و زەوی بەدیهێنان و بەو شیوە جوان و بێ خەوشییە خۆلقاندونی، تا ئامازە بن لەسەر بەدەسەلاتی و قودرەتی بێ سنووری، هەر وەها بۆ ئەوێ بێنە کانی خێرو فەر بۆ ئێوەی ئادەمیزاد، بۆ ئەوێ فائیدەیی دینی و دۆنیاییتان لێیان دەست بکەوێ، ﴿ان في ذلك لآية للمؤمنين﴾ بێگومان لەدروستکردنیان بەو شیوە رێک و پێکە نیشانەیی ئاشکراو نمایان هەن لەسەر تاو و تەنهایی خودا، لەئولوھییەت و ربوبییەتدا، نەهێنی ئەو بەلگەو نیشانانە کەسانێک لێیان حاڵی دەبن و هەستیان پێ دەکەن: کە خاوەن بڕواو یەقین بن، چونکە هەر ئەوان بوونەوەر و دیاردەکانی دەکەنە نیشانەیی هەبوونی خودای تاو و تەنها.

ئەجار پەرەردگار فەرمان بەپێغەمبەر دەکا: کە قورئان بۆ ئادەمیزاد بخوێنیتەو و تێیان بگەیهێنێ و هەول بدا زانیاری زیاتر بەدەست یێنن لەسەر تاو و تەنهایی خودا. دەفەرموی: ﴿أتل ما أوحى إليك من الكتاب﴾ ئەو پێغەمبەر ئەو نیگایەیی بۆمان ناردوی بۆ مەردومگەلەکەیی بخوێنەو و تێیان بگەیهێنە. هەر وەها هەموو شوێنکە و تەوێبە کێشت بەگوێرەیی توانا و بۆ گونجان پێویستە درێغی نەکا و قورئان بلاو بکاتەو و لەموسوڵمانانی بگەیهێنێ و بانگەوازی کەسانی دیکەش بکا بۆ پەڕپەریکردنی پەيامی قورئان. چونکە قورئان نورو ھیدایەت و رەحمەتە، رێنومایی خێرو سەرفرازییە، چارەسەری نەخۆشی و تەنگژەو قەیرانەکانی پێیە!!

﴿واقم الصلاة، إن الصلاة تنهى عن الفحشاء والمنكر﴾ ئەو پێغەمبەر! خۆت و شوێنکە و توانت نوێژەکانتان جێ بەجێ بکەن، نوێژی فەرزو سوننەت ئەنجام

بدن، روکن و مهرجه کانیان به ریک و پیک جی به جی بکه ن. خوشوع و گهر دنکه چی خوتانی تیدا دهر برن، بیگومان نویژی به راستی نینسان له کاری خراب و فیتنه و ناشوب ده گیریتته وه، همر که سی نویژی به راستی بکا، کاری خرابی لی ناوه شیتته وه. نویژ ره ه نومایی نیمن و دنیایی به، هوی لابر دنی خهم و نار په حه تییه. پیغه مبه ر ۞ همر کاتی کاریکی گرنگی هاتبیته پیش، توشی غهم و نار په حه تیه ک بووبی په نای بۆ نویژ کردن بردوه.

طبه رانی فرموده یه کی دهر هیتاوه به ریوایه تی عیمران و نیبنو عه بباس به مرفوعی ده لئین: پیغه مبه ر ۞ فرمویه تی: (من لم تنه صلاته عن الفحشاء والمنکر لم تزده من الله إلا بعدا) که سیک نویژه که ی جل ه وگیری له خراپه و ناشوب لی نه کا، به نویژ کردنه که ی جگه له دوور که وتنه وه له خودا هیچی تری بۆ دهسته به ر نابی!

ههروه ها نه حه دو نه سائی و حه کیم و به یه هقی له نه نه سه وه ریوایه تیان کردوه: ده لئ: پیغه مبه ر ۞ فرموی: (حبب الی من دنیاکم ثلاث: النساء والطیب وجعلت قره عینی فی الصلاة).

له دونیای ئیه ودا سی شتم لاخوشن: ئافره ت، بۆنی خوش، فینکایی چاویشم له نویژدا بۆ دهسته به ر ده بی.

خوشوع و خضوع مه رجی سه ره کی نویژن، ده بی به دل سوزیی و به لی پراوی نه نجام بدری، ده بی نویژ که ره هه ست بکا له خزمه ت پهروه رد گاری دا وه ستاوه و ناخواه تن له گه ل نه و ده کا، گه وه بی و شکۆمه ندیی خودای له دل دا بی، ترسی عه زاب و تۆله ی بی نامانی هه بی، نه گه ر نویژه که ناوا نه بی نه و کاته بریتی ده بی له جم و جۆل و ناخاوتنیک تابه تی بی گیان! مه به سه سه ره کیه که ی لی وه ده سه ت نایه!

نه بچار پهروه رد گار جه خت له سه ر گه وه بی نویژ ده کاته وه ده فرموی: ﴿ولذکر الله اکبر والله یعلم ماتصنعون﴾ نویژ گه وه ره ترین طاعه ت و

خوداپەرستىيە، خودا دەزانى ئىۋە چ كارىك ئەنجام دەدەن، خىرە يان شەرە، دەزانى دله كانتان چىيان تىدا حەشار دراۋە، نىەت و مەبەستتان چىەو چى نىە، بەراستى ئەمە وادەو ھەرەشەيە، ھەلئانى ئادەمىزادە بۆ مراقبە كەردنى خودا لەھەموو حالو ۋەزەيكياندا، چونكە كەسىك بزانى خودا دەبينى و ئاخاوتنى دەبيسى، پىۋىستە ھەيا لەخودا بكا، لەعەزابى بترسى، بەدلىسوزى عىبادەتى بۆ بكا، كەسىك بەدلىسوزى بەندايەتى خوداى كەرد، بەۋەعى و تىفكرىنەۋە خوداپەرستى خۆى ئەنجام دا، بەمرازگەيشتوۋە ئەركى بەندايەتى خۆى بۆ خوداى خۆى بەجى ھىناۋە.

خودايە وامان لى بكة بەدل و بەگيان بەندايەتيت بكەين، خۆمان بناسين و تۆ بناسين، جەزبەى تۆناسينمان تىدا دروست بكة.

بەيارمەتى خودا شەۋى (۱۸/رمضان/۱۴۲۱ھ) (۲۰۰۰/۱۲/۱۴)

لەپاكنوۋسى جزمى بىستەم بوۋمەۋە

خودايە تۆفيقمان بدە بۆ تەۋاۋ كەردنى بەرگەكانى دىكەى ئەم تەفسىرە پىرۋزە

(ملا محمود أحمد محمد)

۱۱۱	۵. رمتکردنه‌وی قوریشیه‌کانی مه‌ککه بۆ قورئان و به‌درۆ خستنه‌وه‌یان بۆ پیغه‌مبەر ﷺ
۱۱۴	۱۶. ئیمانیه‌نانی چهند کۆمه‌لێک له‌ خاوه‌ن نامه‌کان به‌ قورئان
۱۲۰	۱۷. رمتدانه‌وی شوبهه و گومانی موشریکه‌کان
۱۳۱	۱۸. ریسوا کردن و سهر کوتانه‌وی موشریکه‌کان رۆژی قیامت به‌سی پرسیار
۱۳۶	۱۹. په‌روه‌گار خاوه‌ن و خودای بونه‌وه‌وه‌ی ههر ئه‌و شیایوی چه‌مدو سوپاسه
۱۴۰	۲۰. به‌لگه‌ی نیشانه‌ی ده‌سه‌لاتی خودایانه‌ی په‌روه‌گار سه‌رکوتانه‌وی موشریکه‌کان
۱۴۵	۲۱. چیرۆکی قارون له‌ چهند زنجیره‌یه‌ک دا زنجیره‌ی یه‌که‌م: سته‌مکردن له‌ نه‌ته‌وی موسا و بوغرابوونی به‌ مال و سامان
۱۵۰	۲۲. بری دیاردی بوغرابوونی قارون و له‌ خۆبایی بوونی
۱۵۵	۲۳. په‌ند و هه‌رگرتن له‌ چیرۆکی قارون
۱۵۷	۲۴. هه‌ندی سه‌ر گورشته‌ی به‌ سه‌ر هاتی پیغه‌مبهری ئیسلام له‌گه‌ل هاره‌لانی‌دا
۱۶۶	۲۵. به‌ تاقیکردنه‌وی ئاده‌میزادو پاداشته‌که‌یان
۱۷۸	۲۶. هه‌لۆسته‌ و هه‌لس و که‌وت له‌گه‌ل باوک دایک دا به‌ تاقیکردنه‌وی موسولمانان و هه‌ره‌شه‌ له‌ کافرو دوو‌په‌روه‌کان
۱۸۶	۲۷. چیرۆکی هه‌زه‌تی نوح (عليه السلام) له‌گه‌ل قه‌ومه‌که‌ی
۱۸۹	۲۸. چیرۆکی هه‌زه‌تی ئیبراهیم (عليه السلام) له‌ گه‌ل نه‌ته‌وه‌که‌ی
۱۹۷	۲۹. وه‌لامی قه‌ومی ئیبراهیم بۆی و ئیمانیه‌نانی لوط به‌ ئیبراهیم و ئه‌ژماردن نیعمه‌تی خودا به‌ سه‌ر ئیبراهیم دا
۲۰۳	۳۰. چیرۆکی هه‌زه‌تی لوط (عليه السلام) له‌ گه‌ل گه‌له‌که‌ی‌دا
۲۰۸	۳۱. چیرۆکی هه‌زه‌تی شوعیب و هودو سالح و موسا (درودی خودایان له‌سه‌ری)
۲۱۲	۳۲. حال و وه‌زعی بته‌په‌سته‌کان ده‌ق ده‌شوبه‌یه‌ته‌ حالی جانجالۆکه
۲۱۵	۳۳. دروستکردنی ئاسما‌نه‌کان و زه‌وی و سودی خویندنی قورئان و نوێژکردن

پیوستی سهرهباسهکان

ژ	سهرهباس	ژماره‌ی لاپیره
	به‌لگه‌کانی تاک و ته‌نهایی خوداو نیشانه‌ی ده‌سه‌لاتی بی سنووری	۳
	هر خدا غه‌بیزانه‌و کسی تر به‌سهر نه‌ینی ئاسمانه‌کان وزه‌وی داناگادار نیه	۱۷
	موشریکه‌کان نینکاری زیندو بونه‌وه ده‌کن	۲۰
	قورئانی پیروز به‌لگه له سهر راستی پیغه‌مبه‌رایه‌تی حه‌زرتی موحه‌مه‌د ﷺ	۲۷
	همندی له نیشانه‌و به‌لگه‌کانی هاتنی قیامت	۳۵
	فوو کردن به شاخی صوردادو رویاندنی کتیه‌کان	۴۱
	خه‌ریک بوون به عیباده‌تی خوداو خویندنی قورئان و همدو سوپاسی دلسۆزانه بو زاتی پاکی	۴۵
	قبری دانی موسا ﷺ بو ناو زینی نیل و دوایی گپړانه‌وه‌ی بۆلای دایکی، مژده پیدانی به‌وه که ئهم زارۆکه ده‌که‌ینه فرستاده	۵۹
	کوژرانی کابرای قیبطی به هه‌له له‌ده‌ستی حه‌زرتی موساو هه‌لاتنی له ولاتی میصر	۶۹
۱۰	رویشتنی موسا ﷺ بو ولاتی مه‌دینه و ماره‌کردنی کچی حه‌زرتی شوعیب له‌وی	۷۶
۱۱	گه‌رانه‌وه‌ی موسا ﷺ بو میصرو نیگا بو هاتنی	۸۸
۱۲	پیغه‌مبه‌رایتی حه‌زرتی هارون ﷺ له‌گه‌ل موسا ﷺ داو به‌درو خستنه‌وه‌یان له لایهن فیرعه‌ونه‌وه	۹۷
۱۳	ده‌مه ده‌می‌ی فیرعه‌ون دهرباره‌ی خودایه‌تی (الله) و سهرنجامی سهر ره‌قی خۆی و نه‌ته‌وه‌که‌ی	۱۰۱
۱۴	پنیوستی ئاده‌میزاد بو ناردنی پیغه‌مبه‌ران و له کوتایی دا ناردنی حه‌زرتی موحه‌مه‌د ﷺ	۱۰۶